

Veronika Paulsen, Stina Svendsen, Gunhild Tøndel, Jannike Kaasbøll,
Marian Ådnanes, Kristin Thaulow, Trude Midtgård

Skeive barn og unge i barnevernet

En studie av barnevernets praksis og tilnærminger

Veronika Paulsen, Stina Svendsen, Gunhild Tøndel,
Jannike Kaasbøll, Marian Ådnanes, Kristin Thaulow
og Trude Midtgård

Skeive barn og unge i barnevernet

En studie av barnevernets praksis og tilnærminger

NTNU Samfunnsforskning
Mangfold og inkludering

SINTEF Digital
Avd. Helse

Samfunnsforskning

Postadresse: NTNU Dragvoll, 7491 Trondheim

Besøksadresse: Dragvoll allé 38 B

Telefon: 918 97 727

E-post: DL-kontakt@samforsk.no

Web.: www.samforsk.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning

Mangfold og inkludering

August, 2020

ISBN 978-82-7570-620-9 (web)

ISBN 978-82-7570-619-3 (trykk)

Omslagsfoto: Colourbox

Forord

Denne rapporten oppsummerer funnene fra prosjektet «Barnevern i et lhbti-perspektiv» som NTNU Samfunnsforskning og SINTEF har gjennomført på oppdrag fra Bufdir i perioden 2018-2020. Prosjektet er gjennomført av Veronika Paulsen, Stina Svendsen og Gunhild Tøndel ved NTNU Samfunnsforskning og Marian Ådnanes, Kristin Thaulow, Jannike Kaasbøl og Trude Midtgård ved SINTEF. Geir Haakon Hilland ved SINTEF har også bidratt i analyse av breddeundersøkelsen.

Hovedmålet med prosjektet har vært å fremskaffe kunnskap som kan belyse hvordan lhbt-perspektivet ivaretas i barnevernet, med mål om likeverdige tjenester til barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Dette er et felt hvor det finnes lite kunnskap, både i forskningen og i praksisfeltet. Dette har nødvendiggjort en bred og eksplorativ tilnærming til problemstillingene i prosjektet og vi har benyttet ulike metoder for å sikre et bredt kunnskapsgrunnlag. Vi har laget en kunnskapsstatus på feltet, med fokus på forskning både internasjonalt og i Norge. Vi har også gjennomført kvalitative intervjuer med ungdommer i målgruppen, ansatte i kommunale barneverntjenester og institusjoner, nøkkelpersoner i relevante organisasjoner, samt likekjønnede fosterforeldre. I tillegg har vi gjort en kartlegging av omfang av skeive fosterforeldre i de ulike Bufetat-regionene og vi har gjennomført en breddeundersøkelse til landets barnevernledere og et utvalg ansatte.

Vi vil takke alle som har bidratt i gjennomføringen av dette prosjektet. Først og fremst vil vi takke ungdommene som har stilt opp på intervju og som har gitt et uvurderlig bidrag til prosjektet. Vi vil også takke ansatte i både barneverntjenester, institusjoner, botiltak, utdanninger og andre ressurspersoner som har stilt opp på intervjuer og alle som stilte opp på dialogkonferansen vi arrangerte for å få innspill til tiltaksutvikling på feltet. Også en takk til Merete Løland i Organisasjon for Barnevernforeldre (OBF) for konstruktive innspill. Vi vil også takke alle som har vært med i referansegruppa i prosjektet; Representanter fra Landsforeningen for Barnevernens barn, Knut Jørgen Hildonen Rotabakk (fosterfar), Heidi Leona Norum (Rosa kompetanse), Nina Hotvedt Sinding-Larsen (Fylkesmannen i Oslo og Viken), Maren Agnethe Landgraff (student ved barnevernutdanninga, NTNU), Vebjørn Brækken (Uteseksjonen i Trondheim) og Mona Hoel (Barne- og familietjenesten Østbyen, Trondheim). Takk for gode diskusjoner og innspill, hjelp til rekruttering, gjennomlesning, kritiske spørsmål, deltakelse på dialogkonferanse og stort engasjement for feltet. Takk også til våre kontaktpersoner i Bufdir, Ida Jacobsen og Nora Mehlsen, for godt samarbeid og konstruktive innspill underveis i prosjektet.

Trondheim, august 2020

Veronika Paulsen
Prosjektleder

Innhold

Forord	iii
Innhold	v
Sammendrag	ix
Summary	xii
1. Innledning	15
Innramming av studien	15
Sentrale begrep og begrepsbruk	18
Hva med i'en i lhbti?.....	19
Metodisk tilnærming.....	21
GAP-analyse.....	27
Rapportens oppbygging.....	29
2. Kunnskapsstatus	31
Metode	31
Resultat	33
Beskrivelse av de inkluderte studiene	34
Oppsummering av hovedpunkter.....	40
3. Bevissthet, kunnskap og kompetanse i barnevernet	43
Barnevernets kjennskap til barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet	43
Barnevernets kompetanse om skeive barn fra et ansattperspektiv	48
Kjønns- og seksualitetsmangfold som tema i barnevernets arbeidshverdag	53
4. Kjønn- og seksualitetsperspektiver i utdanning og kompetansehevende tiltak	65
Kjønns- og seksualitetsmangfold som tema i utdanningene	65
Hva slags kompetanse savnes?	68
Tematisering av kjønn og seksualitet i bachelorutdanningene	72
Evaluerings av kompetansehevende tiltak	76
Rosa kompetanse barnevern	77
Skeiv verdens kompetansehevende tiltak	78
Videreføring av FRI og Skeiv verdens kompetansehevende tiltak	84
Oppsummering av hovedpunkter.....	86
5. Ungdommers erfaringer fra møte med barnevernet	87
Historier om usynliggjøring og manglende anerkjennelse	87
Hvilke typer kompetanse etterlyser ungdommene?.....	91
Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som særskilt gruppe	98
Oppsummering av hovedpunkter.....	104
6. Barnevernansattes vurderinger og konsekvenser for praksis	107
Barnevernets vurderinger av behov og utfordringer.....	107
Oppsummerende diskusjon.....	120

7. Barnevernets tilnærming og tiltak i møte med barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet.....	123
Barnevernets tilnærming når barn og unge identifiserer seg som skeiv.....	123
Behov for egne tiltak for skeive barn og unge?.....	124
Omsorgstilbud preget av anerkjennelse og støtte.....	131
Oppsummerende diskusjon.....	136
8. Skeive fosterforeldre.....	139
Prosessen fram mot beslutning om å søke om å bli fosterforeldre.....	139
Mangfoldsperspektiver i rekrutteringsfasen.....	145
Samarbeidet med tjenestene og biologiske foreldre.....	155
Oppsummerende diskusjon.....	159
Avslutning.....	163
9. Diskusjon og anbefalinger.....	165
Diskrepans mellom barnevernets tilbud og skeive barn og unges behov.....	165
Utvikling av et mangfoldskompetent barnevern.....	167
Behov for mer forskning på skeive barn og unge i barnevernet.....	169
Anbefalinger.....	170
Økt bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold som tema.....	170
Kompetansehevende tiltak.....	171
Bachelorutdanningene.....	172
Utvikling av praksis.....	172
Fosterhjem.....	174
Behov for mer forskning.....	174
Referanser.....	177

Tabeller

Tabell 1 Strukturering og klargjøring av litteratursøk ved bruk av verktøyet PICO	32
Tabell 2 Oversikt over de inkluderte studier som omhandlet temaet «lhbt-ungdom»	35
Tabell 3 Oversikt over inkluderte studier som omhandler fosterforeldre i et lhbt- perspektiv.....	38
Tabell 4 Oversikt over studier som omhandler barnevernspraksis/tjenester i et lhbt- perspektiv.....	39

Figurer

Figur 2-1 Flytskjema over identifisert fagfelleverdert empirisk litteratur.	34
Figur 3-1 Hvorvidt respondentene har vært i kontakt med lhbti-barn og -ungdom.....	45
Figur 3-2 Lederes anslag av tjenestens kontakt med skeive barn og ungdom	46
Figur 3-3 Ansattes gjennomsnitt av anslått kontakt med lhbti-barn og -ungdom.....	47
Figur 3-4 Informasjon fra Bufdir	49
Figur 3-5 Formelle retningslinjer for tjenesteyting til lhbti-barn.....	50
Figur 3-6 Diskusjon om tema i respondentenes fagmiljø	54
Figur 3-7 Diskusjon om språk- og begrepsbruk i eget fagmiljø	55
Figur 3-8 Kjønnssidentitet og seksuell orientering som tema i samtale med barn/ungdom.....	55
Figur 3-9 I hvilken grad respondentene føler seg komfortable med oppgitte temaer	56
Figur 3-10 Hvorvidt seksuell orientering og kjønnssidentitet oppleves som relevant for tjenesteanstatte i deres arbeid.....	59
Figur 4-1 Undervisning i tema knyttet til seksuell orientering og/eller kjønnssidentitet	66
Figur 4-2 Tilstrekkelig undervisning om tema.....	67
Figur 4-3 Deltakelse på kurs eller annet kompetansehevende opplegg	68
Figur 4-4 Behov for mer kompetanse	69
Figur 4-5 Erfaring med lhbti- barn og ungdom med innvandrerbakgrunn	71
Figur 4-6 Skiller disse sakene seg fra andre saker	71
Figur 7-1 Hva gjør du i saker der barnet/ungdommen identifiserer seg som lesbisk, homofil, bifil eller transperson?.....	124
Figur 7-2 Ser du behov for egne tiltak og/eller metoder i saker som involverer barn og unge som er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner?	125
Figur 7-3 Opplever du at du/dere har tilgang på de tiltakene og/eller metodene dere trenger i saker som involverer barn og unge som er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner?.....	126

Sammendrag

Denne rapporten oppsummerer funnene fra prosjektet «Barnevern i et lhbti-perspektiv» som NTNU Samfunnsforskning og SINTEF har gjennomført på oppdrag fra Bufdir i perioden 2018-2020. I innledningen beskriver vi bakgrunnen for studien, problemstillinger og fokusområder for undersøkelsen. Videre redegjør vi for begrepsbruken i rapporten og presenterer de metodiske tilnærmingene vi har valgt. På et felt som dette, hvor det finnes lite forskningskunnskap og erfaring, har det vært behov for å gå bredt ut og ha en eksplorativ tilnærming. For å belyse problemstillingene i prosjektet har vi derfor benyttet ulike metodiske tilnærminger i datainnsamlingen, både kvantitative og kvalitative.

I kapittel 2 presenteres funn fra kunnskapsstatusen vi har utarbeidet i prosjektet, som består av både en systematisk litteraturstudie av forskning publisert i vitenskapelige tidsskrifter samt en gjennomgang av aktuell nordisk «gråliteratur», etter retningslinjene for gjennomføring av en «scoping review». Det samlede materialet består av 29 empiriske vitenskapelige studier, som er kategorisert innenfor følgende temaområder: 1) lhbti ungdom, 2) Fosterforeldre og 3) Barnevernspraksis/tjenester i et lhbti-perspektiv. Kunnskapsoppsummeringen viser at det eksisterer relativt få empiriske fagfagfelleverderte studier, og at de fleste studiene er kvalitative studier og mesteparten er gjennomført i USA. I gråliteratur er den tematiske koblingen mellom lhbti og barnevern marginal, men det er flere relevante norske bidrag om lhbti i settinger med overføringsverdi til barnevernet. Kunnskapsoppsummeringen synliggjør at det er et stort behov for flere studier innen temaet lhbti og barnevern, både kvalitative og kvantitative. Det er også stort behov for flere studier innenfor en nordisk kontekst.

I det tredje kapittelet belyser vi i hvilken grad ansatte i barnevernet opplever spørsmål rundt kjønns- og seksualitetsmangfold som relevant for arbeidet, i hvilket omfang de opplever å være i kontakt med skeive barn og unge, og om de mener å ha den kompetansen de har behov for på feltet. Ansatte etterspør mer kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold i barnevernet, både for egen, tjenesten og barnas skyld. Forståelsen av at kjønn og seksualitet handler om identitet, og ikke seksuell atferd, fremstår i liten grad utbredt. Samtidig rapporterer informantene at de opplever mulighetene for kompetanseheving på feltet som få. Eksisterende kunnskap om likestilling og mangfold knyttet til barn, kjønn og seksualitet fremstår å være usystematisk fordelt blant ansatte i barnevernet. Felles for mange ansatte som rapporterer at de har kunnskap, er at de enten har jobbet med individuelle saker hvor dette har vist seg relevant for barnets sak – eller at de har en personlig interesse for temaet. Det synes å mangle en grunnleggende basis-kunnskap blant ansatte og ledelse i barnevernet om betydningen av kjønnsidentitet og seksuell orientering blant barn. Å tilføre slik mangfoldsorientert kunnskap kan tenkes ikke bare å gagne skeive barn, men barn i møte med barnevernet generelt.

Kapittel 4 i rapporten belyser i hvilken grad ansatte i barnevernet opplever at kjønn og seksualitet ble tematisert i utdanningen deres. I kapitlet ser vi også på i hvilken grad kjønns- og

seksualitetsmangfold tematiseres ved et utvalg av dagens bachelorutdanninger i barnevern og sosialt arbeid. Våre funn viser at ansatte ved bachelorutdanningene etterlyser mer undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold. Slik det er i dag er dette tema som i liten grad reflekteres i undervisningen, eller det er tema noen få ildsjeler ved lærestedene ser relevansen av. En kompetanseheving på lhbt-tematikk i barnevernet må inkludere et løft innen utdanningene, og en synliggjøring av relevansen av kjønns- og seksualitetstematikk på lik linje med andre mangfoldsdimensjoner. I dette kapitlet ser vi også på to kompetansehevede tiltak som tilbys ansatte i barnevernet: Rosa kompetanse barnevern i regi av FRI (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold) og Skeiv verdens kompetansehevede tiltak for ansatte i mottak og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Begge tiltakene har fått svært gode tilbakemeldinger fra kursdeltakerne. Kursene oppleves som tankevekkende, nyttige og relevante, og vi anbefaler en videreføring av disse tiltakene som en av flere satsningsområder for å øke kompetanse på kjønns- og seksualitetsmangfold innen barnevernet.

I rapportens femte kapittel er fokus på erfaringer fra skeive ungdommer og unge voksne som har hatt kontakt med barnevernet. Ungdommene beskriver viktigheten av å bli møtt med anerkjennelse og å treffe ansatte som ser, forstår og støtter dem. Flere av ungdommene sier de kunne ønske ansatte i barnevernet i større grad hadde spurt og åpnet for å snakke om kjønn- og seksualitet. Hovedbudskapet deres til barnevernet er at det er langt verre å late som at «alle er like», framfor å spørre. De mener det er langt bedre at ansatte er ærlige på at de ikke kan så mye om temaet, enn at man behandler kjønn- og seksualitet som et ikke-tema. Flere av ungdommene beskriver en usikkerhet som kan oppstå når ansatte velger å «overse» normbrytende kjønnsuttrykk, og at dette kan etterlate ungdommene med en følelse av at deres kjønnsidentitet eller seksuelle orientering er uviktig, ugyldig eller ikke akseptert. Manglende rutiner, kompetanse og bevissthet om viktigheten av å snakke om kjønn og seksualitet kan altså føre til diskriminerende praksiser, som kan oppleves som urettferdige, krenkende og uforståelige for skeive barn og ungdommer.

I kapittel 6 ser vi nærmere på barneverntjenestens vurderinger i møte med skeive barn og unge, og hvilke tilnærminger og tiltak som benyttes i disse sakene. Dette inkluderer også hvorvidt noe gjøres annerledes, eller om behovene vurderes annerledes, i saker hvor barn og unge bryter med normer for kjønn og seksualitet. I kapitlet synliggjøres behovet for bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold i møte med barn, unge og deres familier. Når ansatte ikke har denne bevisstheten kan det gi konsekvenser på flere måter. Det kan gjøre at man ikke fanger opp signaler som barna gir om dette, som kan føre til at de føler seg oversett og ikke tør å fortelle – eller at det tar lang tid før de forteller fordi de må ha fått en god relasjon til ansatte først. I kapitlet diskuteres også konsekvenser av å vokse opp i et ikke-ankjennende omsorgsmiljø og hvor grensen går for hva som er forsvarlig omsorg. Gjennom kapitlet synliggjøres det at barnevernets risiko-fokus og fokus på bekymringsmeldingen kan føre til manglende helhetlig tenkning, med den konsekvens at man kan gå glipp av viktig informasjon. I noen tjenester ser det også ut til at rutiner og standardiserte spørsmål begrenser det helhetlige fokuset og oppleves som en ramme de ikke kan gå utenfor, selv når de ser behovet for dette.

I kapittel 7 er fokuset på barnevernets tiltak i møte med skeive barn og unge. Gjennom kapitlet kommer det frem at det er stor variasjon i hvordan ansatte møter skeive barn og unge i barnevernet, og hvordan de følger opp når barn og unge har fortalt at de er skeive. Det kommer frem at ansatte kan vegre seg for å ta opp tematikken i samtaler med barn og unge, enten fordi de får følelsen av å «snoke» eller fordi dette ikke oppfattes å være en del av deres mandat gjennom rutineene som foreligger. Dette fører til at ansvaret blir individualisert og opp til hver enkelt ansatt, i første rekke fordi det ikke blir tematisert og snakket om blant kollegaer. I kapitlet kommer det frem at det i liten grad oppfattes at det er behov for egne tiltak rettet mot skeive barn og unge. Det er i hovedsak de samme tiltakene som benyttes som i «sakene ellers», men det kan være behov for bevissthet og en justering av tiltak. Behovet for justering eller bevissthet om innretning av tiltak blir spesielt tydelig ved valg av bo- og omsorgsløsninger, hvor ansatte må sikre anerkjennende omsorgsrelasjoner og et aksepterende omsorgsmiljø.

Kapittel 8 omhandler skeive fosterforeldre. I kapitlet kommer det frem at tjenesteapparatet i hovedsak oppleves som bra, profesjonelt og inkluderende. Barneverntjenestene har generelt sett relativt lite erfaring med skeive fosterforeldre, men fosterforeldrene beskriver i all hovedsak å ha blitt møtt med gode holdninger, åpenhet og inkludering. Funnene tyder imidlertid på at perspektiver på kjønns- og seksualitetsmangfold i svært liten grad berøres i tjenestene som jobber med fosterhjemsarbeid. Fosterforeldres beskrivelse av prosessen fram mot egen beslutning om å søke om å bli fosterforeldre tyder på at det er et stort potensial for å rekruttere flere skeive fosterforeldre. Enda mer målrettet informasjon og kommunikasjon, og en lavere terskel som virker mer inviterende må til om flere skal få øynene opp for muligheten, og få mot til å gå gjennom søkeprosessen.

I kapittel 9 oppsummeres og diskuteres hovedfunnene i rapporten, og vi gir konkrete anbefalinger for utvikling av både praksis og forskning knyttet til 1) Økt bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold, 2) Kompetansehevende tiltak, 3) Bachelorutdanningene, 4) Utvikling av praksis, 5) Fosterhjem og 6) Forskning.

Summary

This report summarizes the findings from the project «Child Welfare Services: A LGBTQ-Perspective» carried out by NTNU Social Research and SINTEF on behalf of Bufdir (The Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs) from 2018 to 2020. The report's first chapter gives a brief account of the background for the project and describes the main focus areas and research questions for the study. We also describe the methodological approaches used in the project. Questions concerning LGBTQ have gained little focus in child welfare, which has led to a lack of research and empirical knowledge, and limited awareness of the topic within child welfare service. We have therefore chosen an exploratory approach for this study and have used various methodological approaches in the data collection, both quantitative and qualitative.

In chapter 2 we present findings from a scoping review we have carried out as a part of the project. The review consists of a systematic literature review of research published in scientific journals and a review of current Nordic "gray literature", according to the guidelines for conducting a "scoping review". The review consists of 29 empirical scientific studies, which are categorized within the following thematic areas: 1) LGBTQ youth, 2) Queer foster parents and 3) Child welfare practices/services in a LGBTQ perspective. The review shows that there are relatively few empirical peer-reviewed studies on these topics. Most of the studies are qualitative studies, and most studies are carried out in USA. Within the gray literature, the thematic link between LGBTQ and child welfare is marginal, but we find several Norwegian contributions on LGBT topics that have relevance also to the field of child welfare. The review shows that there is a great need for more research on LGBTQ and child welfare, both qualitative and quantitative studies. There is also a great need for more studies within a Nordic context.

The third chapter explores the extent to which employees in child welfare services perceive questions about gender and sexual diversity as relevant to their work and whether they perceive their competence concerning queer children and young people to be sufficient in their everyday work. Employees report a need for increased competence on gender and sexual diversity to better acknowledge queer children and youth within child welfare service. There is limited focus on identity, and often topics concerning gender and sexuality are linked to sexual behaviour rather than identity. At the same time, the informants report that they experience few opportunities for developing competence in the field. Furthermore, existing knowledge on equality and diversity related to children, gender and sexuality appears to be unsystematically distributed among employees in the child welfare service. Employees who consider themselves competent in this field, have often either worked with individual cases where questions concerning gender or sexuality have proved relevant to the child's case - or they have a personal interest in the topic. There seems to be limited general knowledge among employees and management in the child welfare service about the importance of gender identity expression and sexual orientation among children. Bringing more diversity-oriented knowledge can conceivably not only benefit queer children and youth, but children and youth who are in contact with the child welfare service in general.

In chapter 4 we highlight the extent to which employees in the child welfare field experience gender and sexuality as subject matter in their education. The chapter also looks at the extent to which gender and sexual diversity is reflected in current bachelor programs in child welfare and social work. Our findings show that employees at the bachelor programs call for more emphasis on gender and sexual diversity and LGBT related topics. Today, these topics are not reflected in the programs, and only a few of the educational institutions in this study have implemented gender and sexual diversity as part of their teaching. An increase in competence in LGBT issues in child welfare must include incorporating these topics in education and making gender and sexual diversity equally relevant to other dimensions of diversity. In this chapter, we also review two courses on LGBT issues offered to employees in child welfare. Both courses have received very good feedback from the participants and are perceived as thought-provoking, useful and relevant, and we recommend a continuation of these measures as one of several focus areas to increase competence in gender and sexual diversity within child welfare services.

The fifth chapter of the report focuses on queer young people and young adults, and their experiences in the child welfare system. The young people describe the importance of being met with recognition, acknowledgement, understanding and support. Several of the young people say they wish the child welfare staff had asked more and to a greater extent opened up to talk about gender and sexuality issues. Their main message to the child welfare service is that it is far worse to pretend that "everyone is the same", rather than to ask and acknowledge difference. It is better to admit shortcomings and a lack of knowledge about LGBT issues, than to treat gender and sexuality as a non-existent topic. Several of the youth describe an insecurity that arises when employees "ignore" norm-breaking gender expressions, which can give the impression that their gender identity expression or sexual orientation is unimportant, invalid, or not accepted. Lack of routines, competence and awareness of the importance of talking about gender and sexuality can thus lead to discriminatory practices, which can be perceived as unfair, abusive and incomprehensible to queer children and young people.

In chapter 6, we take a closer look at the child welfare system's assessments in meetings with queer children and young people, and what approaches and measures are used in these cases. This also includes whether something is done differently, or whether the needs are assessed differently, in cases where children and young people challenge norms for gender and sexuality. The chapter highlights the need for awareness of gender and sexual diversity in encounters with children, young people and their families. When employees do not have this awareness, it can have consequences in several ways. It can lead to employees not following up the signals the children give, which can lead to them feeling overlooked and not daring to tell - or that it takes a long time before they tell because they must establish a good relationship with employees first. In this chapter we also discuss the consequences of growing up in a non-affirming care environment. The findings in the chapter point to the child welfare service's risk focus and focus on the report of concern can lead to a lack of holistic thinking, which may result in important information being overlooked. In some systems, it also seems that routines and standardized

questions limit the overall focus and are perceived as a rigid framework that cannot be modified, even when there is a need to do so.

In chapter 7, the focus is on child welfare measures related to queer children and young people. There is great variation in how employees meet queer children and young people in the child welfare system, and how they follow up when children and young people have disclosed to them that they are queer. It emerges that employees may hesitate to address the topic in conversations with children and young people, either because they get the feeling of interfering in their privacy, because of their own discomfort with the topic, or because this is not perceived as part of their mandate through the routines that exist. This leads to an individualization of responsibility and it is up to each individual employee how they meet and follow up, primarily because it is not a topic that is talked about among colleagues. The chapter notes that there is little need for developing special measures aimed at queer children and young people, but there could be a need for awareness and an adjustment of measures that are inclusive. The need for adjustment and awareness becomes particularly relevant when it comes to out-of-home care, where employees must ensure recognizing care relationships and an accepting care environment.

Chapter 8 focuses on issues related to queer foster parents. The system that manages the foster family scheme is mainly perceived as good, professional, and inclusive among the interviewed foster parents. However, the informants' stories indicate that perspectives on gender and sexual diversity to a very small extent are conceptualized in the services that manage the foster family scheme. There remains relatively little experience with queer foster parents. Although there is limited overall experience in the field, the foster parents' experiences indicate a welcoming and including system. However, the informants' description of the process leading up to their own decision to apply to become foster parents indicates a potential for recruiting more foster parents within this group. More targeted information and communication, and a lower threshold that seems more inviting is needed if more people are to open their eyes to the opportunity and have the courage to go through the application process.

In chapter 9 we offer conclusions and summarize the main findings of the report, providing specific recommendations for the development of both practice and research related guidance to: 1) Increased awareness of gender and sexual diversity, 2) Competence-enhancing measures/courses, 3) Bachelor educations, 4) Development of practice, 5) Foster homes and 6) Research.

1. Innledning

Temaet «Barnevern og lhbti (lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnspersoner)» har i liten grad stått i fokus i barnevernsrelatert forskning, utdanning og praksis i Norge. Så langt finnes det ingen omfattende forskningsprosjekter med dette som hovedtema, og det har i liten grad vært fokus på disse målgruppene i barnevernsforskningen generelt. Kombinasjonen av begrenset forskningskunnskap på feltet og en antakelse om at barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet er overrepresentert i barnevernet, gjør at dette er et viktig tema. Målet med dette prosjektet er å fremskaffe kunnskap om barnevernet i et lhbti-perspektiv, for å bidra til å bygge likeverdige barneverntjenester til barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Å oppnå likeverdige barneverntjenester til denne minoritetsgruppa samsvarer med Regjeringens handlingsplan 2017-2020 mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, og fremstår i dag som et helt nødvendig mål for en moderne, inkluderende barneverntjeneste. Å bygge likeverdige barneverntjenester til barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet handler ikke om å lage spesialtilpassede tjenester til barna dette spesifikt gjelder, men å lage bedre tjenester for alle.

Innramming av studien

Fokuset på seksualitet og kjønn har i liten grad vært prioritert i forskning både innen sosialt arbeid og barnevern (Giertsen og Innjord 2009; Giertsen 2019a). Selv om fokuset på kjønns- og seksualitetsmangfold har vært økende de siste årene, er det fremdeles et svært underforsket felt i barnevernet, både i Norge og internasjonalt. Dette er bemerkelsesverdig, ettersom det snart er 30 år siden Sullivan (1994) oppdaget hindringer for effektive barneverntjenester som *spesielt* rammer ungdom fra seksuelle minoriteter. Ifølge Sullivan handler disse hindringene om manglende inkorporering av eksisterende forskning og kunnskap, ulikheter i tolkningen og forståelsen av barnevernsloven og denne gruppens behov, manglende fleksibilitet og tilrettelegging for gruppas behov i tiltakene, og mangel på egnede fosterhjem og gruppehjem/institusjoner med kompetanse på denne gruppa. Disse hindringene har tydelige koblinger til dette prosjektets fokusområder og har lagt et viktig grunnlag for temaene og problemstillingene vi har studert i dette prosjektet.

Den manglende oppmerksomheten på skeive barn i barnevernet er også bemerkelsesverdig tatt i betraktning at det er samfunnsmessig erkjent at barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet er dårligere stilt enn andre barn på flere viktige områder. Rapporten *Rettane til LHBTI-barn i Noreg*, utarbeidet av Redd Barna, FRI og Skeiv Ungdom i 2016, viser for eksempel at skeive barn kan oppleve utfordringer på en rekke arenaer, som skole, fritidsaktiviteter, helsevesen, barnevern og familievern. Ifølge Thorsnes (2019) består disse utfordringene blant annet av uformelle sanksjoner som diskriminering, ekskludering og mobbing. I 2009 fant Roland og Auestad at skeive barn generelt utsettes for betydelig mer mobbing enn heterofile skoleelever i 10. klasse, og en del av mobbingen tar homofobiske

former. Som et helt konkret eksempel kan det nevnes at «homo» fortsatt blir brukt som skjellsord i norske skolegårder (Slåtten, Anderssen og Hetland, 2015). En spørreundersøkelse gjennomført av Uni Rokkansenteret på oppdrag fra Bufdir viste videre at barnevernstjenestene oppleves som mindre gode og relevante for lhbt-personer (Hope og Neby, 2010). I og med at seksuelle minoriteter møter flere diskriminerende barrierer i samfunnet, kan det argumenteres for at det er spesielt viktig at barneverntjenesten – som er barnas kritiske sikkerhetsnett – blir en foregangstjeneste for implementering av en mangfoldstilnærming til kjønn og seksualitet i offentlig tjenesteutførende praksis.

Problemstillinger og fokusområder

Formålet med dette prosjektet har som nevnt vært å fremskaffe kunnskap om barnevernets arbeid med barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Dette er kunnskap som har vært eksplisitt etterspurt, særlig siden Regjeringens handlingsplan *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner* (2009-2012), men som så langt ikke har vært systematisk fremskaffet i en norsk barnevernkontekst i det omfang som denne rapporten representerer.

Vi startet derfor tidlig i prosjektet med å systematisere og sammenstille kunnskapen på feltet, med mål om å identifisere hva vi allerede vet og hvor det mangler forskningskunnskap (Kaasbøl og Paulsen, 2019). I tillegg har vi gjennomført en empirisk del som inneholder både en breddeundersøkelse og kvalitative intervjuer. Den empiriske delen av prosjektet har hatt tre ulike fokusområder; 1) Kompetanse, 2) Møter mellom lhbt-barn og barnevernet og 3) Fosterhjem. Altså har vi hatt fokus på ulike sider av barnevernets praksis, tilnærminger og tiltak og deres møter med barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Med en såpass bred tilnærming til feltet er det ikke mulig å gå i dybden på alle temaer, men i og med at dette er den første større studien på feltet i Norge, er det viktig å starte med det brede og mer overordnede bildet. Vi vil i det følgende gå nærmere inn på problemstillingene vi har belyst innenfor de ulike fokusområdene.

Kompetanse

En viktig del av prosjektet har vært å studere hvilken kompetanse og bevissthet de ansatte i barnevernet har om barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Bjørkman (2012) har påpekt at alle ansatte i barnevernet bør ha kunnskap om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, komme ut-prosesser, minoritetsstress og internalisert homo-/transnegativitet. Å møte alle med åpenhet og god kompetanse øker muligheten for å få frem nødvendige opplysninger, slik at barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan få god hjelp og omsorg til rett tid. Det er en fare for at mangel på kunnskap og tilgjengelig informasjon kan skape usikkerhet, både hos de voksne som jobber i tjenestene og hos barn og unge som skal motta tjenester og tiltak. I tillegg er det en risiko for at manglende kunnskap kan føre til at tiltak som iverksettes ikke står i forhold til de unges behov. Vi har derfor vært opptatt av å studere kompetansen hos ansatte og hvilken betydning kompetanse og eventuell kompetansemangel kan ha for barn og unge som er i kontakt med barnevernet. Vi har sett på hvordan seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika tematiseres i bachelorutdanningen for barnevernspedagoger og sosionomer, og om dette er et

tema i videreutdanning, kurs og opplæring av ansatte i barnevernet. Vi har også sett på hvilken kompetanse ansatte i barneverninstitusjoner og ulike botiltak opplever at de har og om de opplever dette som et relevant tema i arbeidet.

Møter mellom barnevernet og barn og unge i målgruppene

Under dette fokusområdet har vi studert møtet mellom barnevernet og barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Å studere «møtet» inkluderer i denne sammenheng både samspillet mellom den ansatte og det enkelte barn og hvordan barn og unge opplever barnevernet som organisasjon og de metoder og tilnærminger som benyttes. Vi har vært spesielt interessert i å studere ungdommenes opplevelse av hvordan tjenesten og tiltakene *gjør kjønn*, i lys av åpenhet, og fleksibilitet versus heteronormativitet og standardisering – og hvordan dette påvirker deres opplevelse av hvordan de blir ivaretatt. Her har vi vært opptatt av å få frem hvordan barn og unge opplever det er å snakke om seksuell orientering, kjønnsidentitet og lignende temaer i møte med barnevernet. Vi har også vært opptatt av å utvikle kunnskap om erfaringene til skeive barn og unge, både de som mottar hjelpetiltak og omsorgstiltak.

Vi har studert hvilke tilnærminger barnevernet tar i bruk i møte med skeive barn og unge, og hvorvidt barnevernets praksis gir rom for at barn og unge kan være åpne og snakke om egen kjønnsidentitet eller seksuelle orientering. Vi har også sett på om ansatte gjør noe annerledes i møte med skeive barn og unge enn i møte med andre barn, både i undersøkelse- og tiltaksarbeidet. Dette omfatter videre om ansatte opplever at disse barna og ungdommene har andre behov enn barn som ikke er skeive, hva disse behovene eventuelt består i og hva ansatte eventuelt gjør annerledes for å imøtekomme disse behovene. Vi har også stilt spørsmål som kan identifisere om det er noen grupper av ungdommer som kan være i spesielt sårbare situasjoner, hvor enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger ser ut til å være en gruppe som skiller seg ut. Dette samsvarer med tidligere forskning på skeive enslige mindreårige asylsøkere i Norge (Stubberud og Akin, 2018). Vi har også vært opptatt av å få frem eksempler på tiltak som tas i bruk og hvorvidt og på hvilke måter barnevernet justerer tiltak til skeive barn og unge, med spesielt fokus på de som bor i barneverninstitusjoner og fosterhjem.

Fosterhjem

I likhet med de andre områdene som berøres i dette prosjektet er det også på feltet lhbt og fosterhjem lite tilgjengelig kunnskap i Norge (Fjær og Backe-Hansen, 2013). Innenfor dette deltemaet har vi fokusert på likekjønnede fosterforeldre. Det har vært påpekt i flere internasjonale studier at skeive personer har vært underrepresentert som fosterforeldre (Downs og James, 2006). I forskningen påpekes det at underrepresentasjonen kan være knyttet til sosialarbeideres holdninger til lhbt og mulige fosterforeldres opplevelse av møtet med barnevernet som et rigid og overveldende system (ibid). Pr 2014 fantes ingen oversikt over hvor mange likekjønnspar som var rekruttert som fosterforeldre (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2014). Det har derfor vært viktig å innhente et estimat over antall fosterforeldre som er skeive, og hvordan dette har utviklet seg over tid. Vi har også intervjuet ansatte og fosterforeldre for å belyse deres erfaringer med dette, med mål om å utvikle kunnskap om skeive personer som er fosterforeldre. Vi har i tillegg innhentet ansattes tanker om og holdninger til likekjønnede og skeive fosterforeldre, hvilke vurderinger som gjøres og hvilke

hensyn som tas i valg av fosterhjem. Vi har også sett på om disse vurderingene skiller seg fra vurderinger som gjøres ved valg av fosterforeldre generelt.

Vi har videre satt søkelys på rekrutteringsprosessen og på hvilke måter Bufetat har jobbet med rekruttering spesifikt rettet mot denne gruppa, samt hvorvidt og på hvilken måte opplæringen er tilrettelagt. I forlengelsen av dette har vi også innhentet skeive fosterforeldres erfaringer med rekrutteringsprosessen og møter med statlige og kommunale fosterhjemstjenester. I tillegg har vi snakket med OBF (Organisasjonen for barnevernsforeldre) om deres syn på skeive fosterforeldre, for innspill fra et foreldreperspektiv.

Sentrale begrep og begrepsbruk

Da dette prosjektet ble utlyst var tittelen på prosjektet «Barnevern i et lhbt-perspektiv», og var tenkt å omfatte barnevernet i møte med lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnspersoner. Begrepet lhbt brukes gjerne av myndigheter, rettighetsorganisasjoner og forskere som et samlebegrep for seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter, og favner både betegnelser knyttet til seksuell orientering (lhb), kjønnsidentitet (t) og kjønnskarakteristika (i) (Bufdir, udat.).

Det finnes etter hvert et stort mangfold av identitetskategorier som hører inn under gruppen av dem som bryter med normer for kjønn og seksualitet (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, udat.). Selv om lhbt i dag oppfattes, og av noen tas for gitt, som et akseptert begrep, kjenner ikke alle innholdet i det. Det finnes også i ulike varianter. For eksempel har vi også betegnelsen lhbtis, som Eggebø et al. (2019) beskriver at inkluderer lesbiske kvinner, homofile menn, bifile, transpersoner, interkjønnspersoner og skeive. Tillegget av «s» i forkortelsen innebærer dermed at skeive skrives til som en *egen* kategori. Andre velger heller å omtale gruppen som lhbt+, for å synliggjøre at alle er inkludert, men at antallet bokstaver som må til for å inkludere alle blir for lang – og derfor erstattet av en «+» (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, udat.). Den mest etablerte betegnelsen i eksisterende forskning er imidlertid ifølge Eggebø et al. (2018) «lhbt», og det finnes lite empirisk forskning som inkluderer eller omhandler interkjønnspersoner (jamfør avsnitt senere i kapittelet om interkjønn). L, h, b, t og i er videre ikke gjensidig utelukkende kategorier ettersom for eksempel transpersoner også kan være lesbiske kvinner.

For noen gir lhbt også assosiasjoner til et politisk kunnskaps- og aksjonsfelt, som man er innenfor eller utenfor. En slik grensedragning kan vekke bekymringer for hvorvidt det finnes en fasit for hva som er riktig språk for kjønn, identitet og seksuell orientering, som man ikke kjenner konturene av om man ikke kjenner feltets vokabular. Som vi beskriver senere, opplevde vi under rekrutteringen av informanter fra barneverntjenesten at innrammingen av prosjektet, som omhandlende «Barnevern i et lhbt-perspektiv», tidvis fremsto fremmedgjørende. Under prosjektet har vi derfor etterstrebet å hverdagsliggjøre begrep om kjønnsidentitet og seksuell orientering.

Hverdagsliggjøring av begrep har også vært viktig for prosjektet grunnet den manglende konsensusen om den terminologiske beskrivelsen av kjønn, seksualitet, kjønnsidentitet og seksuell orientering som dekkes av lhbt. Det har vært viktig for oss ikke å ta standpunkt i diskusjonene om begrep, da dette er opp til andre å avklare. Videre har det vært viktig for oss å unngå å påføre grupper i datamaterialet betegnelser de selv ikke ønsker å bli identifisert som. For eksempel er «transkjønn» og «transperson» vanskelige begrep å bruke. Ordet «transperson» er ikke akseptert av alle som samlebetegnelse, og personene det gjelder kan både føle seg fullt og helt som kvinne eller mann (Bolsø, 2019). Til og med begrepene «homofil» og «lesbisk» oppleves av enkelte som en stereotypifisering, som de vil unngå å beskrives med (Eggebø, Stubberud og Anderssen, 2019, se også Anderssen, Buyer, Olaniyan og Malterud, 2016). Å identifisere andre som tilhørende spesifikke kategorier er med andre ord ikke alltid verken ønskelig eller etisk riktig. Særlig gjelder dette når det er snakk om barn – som ikke nødvendigvis har et forhold til begrep for kjønn, seksualitet og identitet som *voksne* har laget. Som FRI, Redd Barna og Skeiv Ungdom (2016) påpeker, er det viktig å være oppmerksom på at selv om noen barn kan være klare på at de identifiserer seg med en eller flere av disse kategoriene, så er det noen som ikke finner seg til rette i noen av dem.

Av grunner nevnt over bruker vi i hovedsak begrepet «skeiv» som en samlebetegnelse for personer som lhbt-begrepet beskriver. Dette er heller ikke et begrep som er utvetydig (eller likt av alle), men mange gjenkjenner det som en betegnelse på personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Ordet «skeiv» fremstår som godt etablert i norsk forskningslitteratur om personer som bryter med heteronormer om kjønn og seksualitet (for eks. Eggebø, Stubberud og Andersson, 2019: 13, Eggebø, Stubberud og Karlstrøm, 2018; Stubberud og Akin, 2018; Stubberud, Prøitz og Hamidiasl, 2018). Svendsen, Stubberud og Djupedal (2018) fant også nylig at norske ungdommer foretrekker å bli benevnt som «skeiv». Noen ganger bruker vi betegnelsen lhbt, og dette er av pragmatiske grunner, for eksempel fordi det har vært benyttet i møte med informanter og i breddeundersøkelsen.

Hva med i'en i lhbt?

I'en i lhbt står som nevnt for interkjønn. Interkjønn er en samlekategori som dekker en rekke forhold knyttet primært til ulike biologiske kjønnskarakteristika og en persons kroppslige kjønnsutvikling (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Variasjon i kroppslig kjønnsutvikling innebærer at sammensetningen av indre og ytre kjønnsorganer, hormoner og/eller kromosomer har større variasjon enn det vi tradisjonelt forbinder med mannskropper og kvinnekropper (Bufdir, 2018).

Det har vært en manglende kunnskap om levekår og livssituasjoner til personer med en variasjon i kroppslig kjønnsutvikling i Norge (Feragen, Heggeli og Wæhre, 2019). Også handlingsplanen mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk *Trygghet, mangfold, åpenhet – 2017-2020* peker på at interkjønngruppen har vært nærmest usynlig for offentligheten, uten for eksempel en kjent talsperson eller interesseorganisasjon. Andre studier har funnet at det i svært liten grad finnes felles gruppetilhørighet eller identitet basert på variasjon i kroppslig kjønnsutvikling, at mange ikke føler seg som en del av en gruppe, samt at mange ønsker å distansere seg fra

interessefellesskapet med lesbiske, homofile, bifile og transpersoner ettersom de ikke anser seksuell orientering og kjønnsidentitet som relevante temaer for deres sak (van Lisdonk 2014). Mange opplever at dette ikke handler om identitet; tilstanden er noe de *har* framfor noe de *er* (Feragen et al. 2019). Feragen et al. peker videre på at mange av deres intervjupersoner derfor hadde mye fokus på behandling og oppfølging fra helsevesenet. Begrepet interkjønn er dessuten ukjent for mange, og heller ikke personer i gruppa kjenner nødvendigvis til, liker eller bruker begrepet. Feragen et al. (2019) finner at de fleste foretrekker enten det konkrete navnet på diagnosen de har eller begrepet *variasjon i kroppslig kjønnsutvikling* for å beskrive seg selv.

En studie gjennomført av Senter for sjeldne diagnoser ved Oslo Universitetssykehus hadde som mål å kartlegge levekår, livssituasjon, behov og utfordringer for personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling i Norge (Feragen et al., 2019). Studien viser at det er stor variasjon på tvers av de ulike tilstandene, men også innad i gruppene, knyttet til hvilke konsekvenser de ulike tilstandene har for livskvalitet og hverdagserfaringer. For mange kan en variasjon i kroppslig kjønnsutvikling påvirke personens selvbylde, kroppsbilde og tilfredshet med egen seksualitet. Felles for mange av intervjupersonene i studien var at åpenhet om tilstanden oppleves som krevende, og at manglende kunnskap i samfunnet ytterligere bidrar til å vanskeliggjøre åpenhet. For de aller fleste var åpenhet om tilstanden deres forbeholdt nære relasjoner. Mange opplevde at hjelpeapparatet, både helsevesen og andre aktører, mangler kunnskap om kjønns mangfold og mange beskrev at de selv må ta ansvar for å finne og spre informasjon. Feragen et al. konkluderer dermed med at det er viktig med tilgjengelig, forståelig og riktig informasjon om variasjoner i kroppslig kjønnsutvikling for å bidra til bedre tilrettelegging i den berørte personens nærmiljø og på ulike arenaer. I tillegg kan et samfunn som generelt er mer åpent for personer som bryter med normer for kjønn kunne gjøre det enklere også for personer i interkjønngruppa i hverdagen.

Vi har i dette prosjektet svært lite data som omhandler interkjønn eller personer med variasjoner i kroppslig kjønnsutvikling. Noen få av intervjupersonene har spurt oss hva «i» står for i lhbt, men utover det har dette ikke vært nevnt som tema i intervjuene vi har hatt. Vi har ofte heller ikke spurt direkte om temaet. Vår opplevelse har vært at for veldig mange av våre informanter i de ulike delene av barnevernet så var det «fremmed» nok å tematisere lhbt – og interkjønn ble dermed relativt fort en ikke-tematisert del av dette prosjektet. Dette skyldes nok flere ting; blant annet manglende kunnskap og bevissthet om interkjønn blant intervjupersoner (og intervjuere), og også en oppfattelse av at interkjønn – ut fra en begrenset forståelse vi har tilegnet oss via nett – er et tema litt på siden av hovedfokuset i intervjuene og prosjektet. Som forskningen over peker på handler variasjoner i kroppslig kjønnsutvikling for mange om å *ha* en tilstand eller diagnose som skal behandles – dette i motsetning til andre i lhbt-gruppa som vi snarere oppfatter å oppleve det å bryte med normer som en del av hvem de *er*.

Dette betyr imidlertid *ikke* at vi oppfatter variasjon i kroppslig kjønnsutvikling som et uviktig tema, ei heller som irrelevant. Vi vil snarere understreke at vi ser et stort behov for økt fokus på denne gruppa både innen forskning, praksis og samfunnslivet for øvrig. Og vi ser klart, som pekt på over, at en generell økt forståelse for kjønns- og seksualitets mangfold i samfunnet vil kunne komme alle i lhbt-gruppa til gode. Også Bufdir (2018) påpeker at personer med

variasjon i kroppslig kjønnsutvikling og lhbti-bevegelsen kan ha felles interesser. Alle gruppene kan ønske å utvide rammene for forståelse av kjønn, og å forebygge og hindre diskriminering for personer som bryter med normer for kjønn. Det påpekes også at det selvfølgelig finnes eksempler på at interkjønnpersoner og -aktivister er en del av, eller jobber tett med, lhbti-bevegelsen (ibid).

Metodisk tilnærming

For å belyse problemstillingene i prosjektet har vi benyttet ulike metodiske tilnærminger i datainnsamlingen. På et felt hvor det finnes lite forskningskunnskap og erfaring har det vært behov for å gå bredt ut og ha en eksplorativ tilnærming, blant annet ved å stille relativt åpne spørsmål både i spørreundersøkelsene og de kvalitative intervjuene. Vi har sendt en spørreundersøkelse til alle landets barnevernledere og utvalgte ansatte, og vi har gjennomført kvalitative intervjuer med et utvalg ungdommer, samt ansatte i barneverntjenester og institusjoner. Vi har også intervjuet likekjønnede fosterforeldre og innhentet tall fra Bufdir for å kartlegge omfanget av likekjønnede fosterforeldre. I tillegg har vi intervjuet ansatte fra et utvalg barnevern- og sosionomutdanninger. Vi har intervjuet ressurs-/nøkkelpersoner som har mye kompetanse og erfaring på området, noe som har vært både nyttig og nødvendig når man forsker på et felt som har fått lite oppmerksomhet. Vi har også inkludert data fra intervjuer vi gjorde i første delprosjekt i dette prosjektet, som var en evaluering av det kompetansehevende tiltaket Rosa kompetanse barnevern (Svendsen og Paulsen, 2019). I prosjektet skulle vi i tillegg belyse Skeiv verdens kompetansehevende tiltak rettet mot ansatte i omsorgssenter og mottak for enslige mindreårige. I den forbindelse har vi intervjuet representanter fra Skeiv verden og kursdeltakere fra mottak. Vi etablerte en referansegruppe for prosjektet, og gjennomførte en dialogkonferanse hvor vi inviterte inn relevante aktører. Begge disse foraene ga også viktige innspill og data til prosjektet, samt bidro til utvikling av anbefalinger.

Utfordrende rekruttering og mulige skjevheter i utvalget

I dette prosjektet har det vært en utfordring å få tak i informanter og respondenter. Når det gjelder ansatte har dette sannsynligvis sammenheng med at dette er et tema som har hatt lite fokus og som ikke vurderes å være i barnevernets «kjerneområde». Vi har møtt sjeldent mange avslag på deltakelse fra både barneverntjenester og institusjoner, og når vi har snakket om prosjektet i ulike faglige fora har det blitt møtt med langt mindre engasjement og erfaringsdeling enn vi vanligvis opplever i kontakten med barnevernet. Dette illustrerer det som også kommer frem i intervjuer og breddeundersøkelsen i prosjektet; at dette er et tema som har hatt lite fokus i barnevernet, og som kanskje også har vært ansett som utenfor barnevernets ansvar. Det er viktig å understreke at dette har ført til at vi sannsynligvis har en skjevhet i utvalget i den kvalitative delen av undersøkelsen¹, ved at det i hovedsak er personer som allerede er engasjert i tematikken som har sagt ja til å delta, eller det er enkeltpersoner på arbeidsplassen som er spesielt engasjert og som har fått med flere kollegaer på intervjuer. I vårt prosjekt har det i tillegg gjerne vært personer som selv definerer seg som skeive, eller som har barn eller andre

---

¹ Vi har ikke belegg for å vurdere om det eksisterer en tilsvarende skjevhet i det kvantitative utvalget, men vi kan ikke utelukke at det er ansatte/ledere med mest interesse for eller kunnskap om lhbti-feltet som har prioritert å delta i spørreskjemaundersøkelsen.

nære som definerer seg som skeive, som i størst grad har vært positive til deltakelse i den kvalitative delen av undersøkelsen. Det er sjeldent vi har forsket på en tematikk som synes så personavhengig og drevet fram av enkeltstående ildsjeler i tjenestene og utdanningene. Det understreker behovet for en implementering av mangfoldsperspektiver på kjønn og seksualitet i barnevernet i bred forstand.

Etiske hensyn

Tematikken i dette prosjektet er av en art som krever en ekstra bevissthet om etiske vurderinger i hele gjennomføringen av prosjektet. Prosjektet er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Informert samtykke til deltakelse i undersøkelsen har blitt innhentet i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap² og retningslinjer for inklusjon av barn i samfunnsvitenskapelig forskning³.

Barn og unge er en gruppe der det er nødvendig å foreta særskilte sårbarhetsbetraktninger (Alderson og Morrow, 2011), og spesielt når det er barn og unge som kan være i en ekstra utsatt situasjon på grunn av erfaringer i barndom og ungdomstid. Mange barn og unge som er i barnevernet er i en slik «ekstra utsatt situasjon» og vi har derfor gjort etiske vurderinger underveis gjennom forskningsprosessen, både i rekrutteringen av ungdommene, i gjennomføringen av intervjuene og i analyse- og skriveprosessen. Vi har tilstrebet at ungdommene er godt informert om prosjektets mål og hensikt og at de vet at deltakelse er frivillig. Vi har også vært bevisst på at informantene ikke skal gjenkjennes og vi har derfor vært nøye med hvor detaljerte gjengivelser vi gir. Vi har skrevet om noen av situasjonene der dette har vært nødvendig for å sikre konfidensialitet og der det er mulig uten at innholdet endres.

Kunnskapsstatus

Vi har gjennomført en litteraturstudie og utarbeidet en kunnskapsstatus med overskriften «Barnevern og lhbt». Målet med kunnskapsstatusen har vært å få oversikt over eksisterende nasjonal og internasjonal forskning, systematisere funn og identifisere kunnskapshull. Kunnskapsstatusen består av en systematisk del som inkluderer vitenskapelige artikler publisert i norske, nordiske og internasjonale tidsskrift. Dette gir en oversikt over all forskning som finnes på feltet, og funnene i artiklene er benyttet for å kontekstualisere funnene der det vurderes at funnene har overføringsverdi til norske forhold. For å få med forskning som ikke er publisert i artikkelform har vi også inkludert «grålitteratur», hvor vi hovedsakelig har fokusert på norske og nordiske studier. Resultatene fra kunnskapsstatusen presenteres i denne rapportens kapittel 2, hvor vi også beskriver den metodisk tilnærming mer detaljert.

Breddeundersøkelse

I prosjektet ble det gjennomført en elektronisk spørreundersøkelse blant ledere og ansatte i barneverntjenesten i Norge. Breddeundersøkelsen ble utformet for å gi informasjon til de delene av prosjektet som omfatter ansatte og ledere i barneverntjenesten og likekjønnede fosterforeldre, inkludert GAP-analysen. Spørsmålene ble utformet av prosjektgruppen med

---

² <https://www.etikk.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

³ <https://www.etikk.no/fbib/temaer/forskning-pa-bestemte-grupper/barn/>

utgangspunkt i eksisterende litteratur og problemstillingene som formulert i prosjektbeskrivelsen. Som et ledd i kvalitetssikringen av spørsmål og funksjonalitet ble undersøkelsen sendt ut til referansegruppe og ansatte i barneverntjenesten for testing og tilbakemeldinger.

For å kunne gjennomføre en representativ spørreundersøkelse blant ledere og ansatte i barneverntjenesten innhentet vi først e-postadresser til ledere for barneverntjenesten i alle norske kommuner ved å kontakte fylkesmannen i hvert fylke. Der vi ikke fikk oppgitt kontaktinformasjon til barnevernleder henvendte vi oss til postmottaket i hver enkelt kommune. Innledningsvis fikk vi hentet inn e-postadresser til 306 barnevernledere, og gjennom dem fikk vi i neste omgang kontaktinformasjon til ansatte i den enkelte tjenesten.

Totalt fikk vi tilsendt e-postlister til ansatte for deltakelse i undersøkelsen fra 83 barnevernledere. Antall ansatte i hver e-postliste varierte fra tre til 97 personer. Tjenestene som er representerte i utvalget kommer fra alle fylker, og fra kommuner i alle størrelser, inkludert storbyer. Totalt ble undersøkelsen sendt ut til 2024 personer, av disse 300 ledere som ikke hadde reservert seg for deltakelse, og 1724 ansatte i kommunale og interkommunale barneverntjenester i Norge. 587 personer har helt eller delvis besvart undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 29 prosent.

Utvalget i breddeundersøkelsen besto av 89 prosent kvinner og 11 prosent menn. Ingen oppga annen kjønnskategori. Respondentene har vært ansatt i barneverntjenesten litt over ni år i snitt. 58 prosent jobber som saksbehandler, barnevernkonsulent eller kontaktperson. 15 prosent oppgir å ha lederstilling. De resterende respondentene fordeler seg mellom tiltakskonsulent, miljøterapeut og fagleder (til sammen 17 prosent), eller de svarer «annet» (9 prosent). Lederne oppgir at de i snitt har rundt 30 årsverk med om lag 30 ansatte som i snitt har vært ansatt i 6,5 år i barnverntjenesten. 20 prosent av tjenestene i undersøkelsen er interkommunale og består i snitt av to kommuner. Blant de ansatte i undersøkelsen oppgir 55 prosent at de har grunnutdanning som barnevernspedagog og 28 prosent er utdannet sosionom. Ellers oppgir tre prosent at de er vernepleiere og ytterligere tre prosent at de er utdannet førskolelærer. 10 prosent oppgir at de har annen grunnutdanning, og under denne kategorien er de hyppigst oppgitte fagutdanningene familieterapeut, bachelor og eller master i pedagogikk eller spesped, lærer, psykolog/psykologspesialist og sykepleier. Lederne oppgir at tjenesten de leder i snitt har vært i kontakt med omtrent fire barn og/eller unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet det siste året, og omtrent 13 de siste fem årene.

Kvalitative intervjuer med ansatte

Som beskrevet har vi hatt store utfordringer med å rekruttere informanter til dette prosjektet. I rekrutteringen av ansatte i barneverntjenestene tok vi kontakt med mellom 30 og 40 tjenester med forespørsel om deltakelse i gruppeintervju, og vi lyktes til slutt med å få med fire barneverntjenester. I disse tjenestene gjennomførte vi til sammen fem fokusgruppeintervju med 16 informanter. Fokuset i disse intervjuene var i hovedsak på barnevernets vurderinger, tilnærminger og tiltak. Vi har også intervjuet 19 ansatte ved 8 ulike institusjoner/botiltak; botiltak og institusjon for enslige mindreårige flyktninger, akuttinstitusjoner og institusjoner

med fokus på omsorgs-, rus- og atferdsvansker. I disse intervjuene har vi hatt fokus på barn og unges behov, utfordringer, tiltakenes egnethet og mulighet for fleksibilitet og justering av tiltak. Vi har i tillegg intervjuet åtte ansatte ved fem ulike utdanningsinstitusjoner, for å få tak i hvorvidt dette er et tema i grunnutdanningene og på hvilken måte. Vi har gjennomgått pensumlistene og fagplaner knyttet til utdanningene. Vi har også intervjuet to ressurspersoner for å få høre deres erfaringer med denne tematikken. I forbindelse med evalueringene av kompetansehevede tiltak i regi av FRI og Skeiv verden gjennomførte vi 9 intervjuer med til sammen 17 personer. Vi hadde 3 intervjuer med til sammen 5 kursholdere/representanter fra FRI og Skeiv verden, vi intervjuet 10 kursdeltakere fordelt på 5 intervjuer og vi gjennomførte et telefonintervju med 2 ansatte i Bufdir. I tillegg deltok vi på to kursdager med Rosa kompetanse. Planen var også å observere/delta på kurs med Skeiv verden, men dette ble avlyst som følge av restriksjoner under koronaepidemien våren 2020. Både Rosa kompetanse barnevern og Skeiv verden ber kursdeltakerne fylle ut et evalueringsskjema på slutten av kursdagen. Funnene våre er også basert på en gjennomgang av disse evalueringsskjemaene fra kursene.

Intervjuene varte stort sett mellom 1 og 2 timer. Noen har blitt intervjuet individuelt, men de fleste ble intervjuet i gruppe. I dette prosjektet har det å gjennomføre fokusgruppeintervju vært spesielt nyttig fordi dette er et tema som mange beskriver at de har lite kunnskap om, og som sjelden diskuteres blant de ansatte. Dersom det har vært oppe som tema er det ofte knyttet til enkeltsaker, men det har svært sjelden vært diskutert på mer generelt grunnlag. Fokusgruppeintervjuene har derfor gitt mulighet for faglig refleksjon over et tema som de sjelden diskuterer, noe som har gitt unik innsikt i de enkeltes tanker og erfaringer, og ansattes holdninger.

Kvalitative intervjuer med ungdommer

Som en del av prosjektet ønsket vi å intervjuer skeive barn og unge med barnevernserfaring. Det viste seg imidlertid å være enda mer utfordrende å rekruttere barn og unge enn ansatte. I rekrutteringen av barn og unge spiller det også inn at dette er en lavfrekvent gruppe i barnevernet, noe som gjør at det ikke er så mange å forespørre. I tillegg kan det være en utfordring at de ansatte ikke vet hvem som definerer seg innenfor målgruppa. Vi hadde i utgangspunktet planer om å rekruttere via barneverntjenestene, men de fleste ungdommene ble rekruttert via andre kanaler som har kontakt med unge i målgruppa, som for eksempel LfB, Skeiv ungdom og FRI.

Når det gjelder barn og unge er det viktig å være bevisst på at selv om de i prosjektet omtales som en «gruppe» så vil erfaringene, utfordringene og behovene sannsynligvis være vidt forskjellige. Det har derfor vært viktig å inkludere ungdommer med *ulik* bakgrunn, både når det gjelder kjønnsidentitet, seksuell orientering, landbakgrunn og livshistorie. Fordi vi ønsker å beskytte ungdommens anonymitet, vil vi ikke beskrive de enkelte deltakerne mer inngående. Men samlet sett representerer de sju personene vi intervjuet et bredt spekter langs kjønns- og seksualitetsdimensjonen, de kommer fra ulike deler av landet og fra små og store steder, noen har innvandret til Norge, og aldersmessig er det en spredning fra 17 til 35 år i gruppa.

Vi hadde i utgangspunktet tenkt at ungdommene skulle være mellom 16 og 25 år, men da det viste seg svært vanskelig å rekruttere ungdom i målgruppa valgte vi å også inkludere noen informanter som i dag er voksne, men som hadde erfaringer fra barnevernet som vi så var relevante å inkludere i studien. Dette betyr at flere er retrospektive intervjuer og for noen strekker erfaringene seg noe bakover i tid. Det er mulig deres erfaringer dermed er fra et barnevern som ikke var like opptatt av denne tematikken som man er i dag. Samtidig er det lite som tilsier at kjønn og seksualitetsmangfold har mye fokus i dagens barnevern, og erfaringene våre informanter formidler vil nok derfor ha relevans også i dagens situasjon. De fleste av ungdommene vi intervjuet har hatt omsorgstiltak gjennom barnevernet. Intervjuene med ungdommene varte fra 45 minutter til 1,5 timer. Alle intervjuene ble gjennomført som individuelle intervjuer. Tre av intervjuene ble gjort ansikt til ansikt, mens fire intervjuer ble tatt på telefon. Det ble benyttet en delvis strukturert intervjuguide, men det var mye rom i intervjuene for ungdommene å snakke om tema som opptok dem. Intervjuene ble tatt opp og deretter transkribert.

Selv om vi ikke klarte å rekruttere så mange ungdommer som vi hadde håpet på i forkant er det stor bredde i informantgruppa og de intervjuene vi har er utfyllende og dype intervjuer. Ungdommene som stilte til intervju, hadde mye de ønsket å fortelle. De delte raust av sine erfaringer med barnevernet på godt og vondt og de hadde mange gode refleksjoner rundt det å vokse opp som barn og ungdom som opplever seg som annerledes. Vi mener derfor at brukerstemmen er godt ivaretatt i prosjektet, gjennom innholdsrike og reflekterte samtaler med ungdommene.

Analyse av kvalitative data

I analysene av de kvalitative intervjuene har vi hentet inspirasjon fra tematisk analyse (Braun og Clarke, 2006; Joffe, 2012). Dette er beskrevet som en egnet analysemetode for å identifisere, analysere og rapportere mønstre i datamaterialet. Noen av fordelene med tematisk analyse er at den på en nyttig måte kan sammenfatte nøkkelpunkter fra store datasett og gi «tykke beskrivelser» av datasettet, i tillegg til at det er en god metode for å identifisere likheter og forskjeller på tvers av data. I denne sammenhengen er det også en fordel at metoden beskrives å være nyttig for å gjøre kvalitative analyser som er egnet for å informere policy-utvikling (Braun og Clarke, 2006).

De aller fleste intervjuene i prosjektet er tatt opp og transkribert i etterkant. Der dette ikke er gjort er det skrevet utfyllende notater. Alle intervjuetranskripsjoner og notater ble lest gjennom i sin helhet, kodet og analysert av to av forskerne i prosjektet. Vi har gjennomgått, lest og analysert transkripsjoner og notater i flere runder, og identifisert de mest sentrale temaene som framkommer i de ulike intervjuene. I denne fasen så vi også spesifikt etter de temaene som var relevante for å belyse problemstillingene i prosjektet, og dermed fungerte problemstillingene som et slags tematisk/analytisk rammeverk. Å ha et slikt rammeverk kan være hensiktsmessig for å strukturere analysene når man har et såpass stort materiale og konkrete problemstillinger som skal besvares, men som også kan gjøre at analysene er mer styrt enn ved åpen koding. Samtidig har tilnærmingen i både intervjuene og i analysen vært såpass åpen at vi likevel har fått opp perspektiver, problemstillinger og temaer som ikke var definert inn i de opprinnelige

problemstillingene. Etter å ha gått gjennom alle intervjuer enkeltvis har vi også sett på sammenhengen mellom intervjuene; mellom intervjuer med ungdommer, mellom intervjuer med ansatte og på tvers av intervjuer med ansatte og ungdommer.

Kvalitative intervjuer med fosterforeldre

Vi har gjennomført kvalitative intervjuer med tretten fosterforeldre fordelt på åtte intervjuer. Utvalget består av sju kvinner og seks menn. Fem av intervjuene ble gjort med begge foreldrene til stede, og fire ble gjort individuelt med en forelder, hvorav en var singel fosterforelder. To av intervjuene ble gjort ansikt til ansikt mens de øvrige ble gjennomført på telefon eller Skype. Alle informantene hadde erfaring med prosessen fram mot å bli godkjent som fosterforeldre, og alle hadde gjennomført obligatorisk PRIDE opplæring. Ett av parene hadde ennå ikke fått barn plassert hos seg, men hadde fått melding om nært forestående plassering. Resten hadde ett eller to fosterbarn, og varierende lengde med erfaring som fosterforeldre. Fosterforeldrene som er intervjuet bor spredt rundt i landet, noen i byer og andre i bygdesamfunn. Aldersmessig er de fra slutten av tjuetårene og opp til femtiårsalder. Yrkesmessig er det en overvekt av sykepleiere og lærere blant dem. Alderen på fosterbarna per i dag varierer fra 1 – 19 år. Antall år som fosterforeldre varierer fra tre til seks år.

Intervjuene ble gjennomført av to forskere, hvorav ett av intervjuene ble gjort i fellesskap mens resten ble gjort av kun en forsker. Det ble benyttet en delvis strukturert intervjuguide. Intervjuene ble tatt opp digitalt, og deretter transkribert i sin helhet. Analysene ble gjort ved at begge forskerne leste gjennom intervjumaterialet flere ganger for å identifisere relevante sekvenser og sitater.

Kartlegging av omfang

Det ble gjort forsøk på å få oversikt over antall likekjønnede fosterforeldre totalt i landet. Dette ble gjort ved henvendelse på epost til de fem Bufetats-regionene med spørsmål om antall likekjønnede par som er godkjent som fosterforeldre de siste tre år og totalt antall skeive fosterforeldre i regionen. Det fins selvsagt ikke registrering av seksuell orientering og kjønnsidentitet i fagsystemene, noe som gjør at muligheten for tallfesting er begrenset til manuell telling ut fra navn på likekjønnede fosterforeldrepar som blir registrert samt ut fra kjennskap til skeive fosterfamilier i regionen – med henholdsvis par eller single fosterforeldre. Regionene ble videre spurt om de har eller har hatt en strategi i rekrutteringsarbeidet som spesifikt rettes mot skeive, og i så fall hvilke erfaringer man hadde med dette.

Referansegruppe og dialogkonferanse

Ved oppstarten av prosjektet ble det opprettet en referansegruppe bestående av representanter fra Landsforeningen for Barnevernsbarn, Rosa kompetanse/FRI, Fylkesmannen i Oslo og Viken, Uteseksjonen i Trondheim, Barne- og familietjenesten i Østbyen i Trondheim, samt en fosterfar og en student fra barnevernutdanninga på NTNU. Deltakerne i referansegruppa har vært benyttet som diskusjonspartnere og ressurspersoner i hele prosjektet, og de har kommet med innspill, råd og ideer underveis. De har blant annet gitt innspill på utkast til breddeundersøkelse og intervjuguider. Det var viktig for oss å sikre at spørsmål og tema vi hadde skissert var dekkende, relevante, nyttige for praksis, og dessuten hadde form,

begrepsbruk og innhold som ikke ble oppfattet som støtende eller «utdatert». Referansegruppa har gitt innspill på metodisk tilnærming og tips til rekruttering. De har i tillegg fått mulighet til å gi innspill på foreløpige funn og rapportutkast.

Mot slutten av prosjektet gjennomførte vi en dialogkonferanse hvor vi inviterte referansegruppa og andre aktuelle aktører (blant annet ansatte på institusjoner, i barneverntjenester og i Bufetat). Målet med dialogkonferansen var å diskutere utvikling av anbefalinger fra prosjektet. På dialogkonferansen presenterte forskerne foreløpige funn fra prosjektet, og deltakerne fikk komme med innspill til funnene; om det var gjenkjennbart, hva som var spesielt interessant, om det var relevant for praksis osv. Funnene ble også brukt som grunnlag for å diskutere tiltaksutvikling. Dialogkonferansen bidro dermed til at anbefalingene ble utviklet i tett dialog med praksisfeltet og brukerorganisasjoner, med mål om å bidra til treffsikre og gjennomførbare tiltak.

GAP-analyse

For å kartlegge hvorvidt det er samsvar mellom skeive barn og unges behov og barnevernets tilbud, har vi gjennomført en GAP-analyse med utgangspunkt i Andreassen og Lunde (2001) sin tilpassede modell for vurdering av offentlige tjenester⁴. Lhbt-senterets evaluering av handlingsplanen «*Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner*» pekte også nettopp på at det mangler en gapanalyse mellom lhbti-personers behov og det barnevernstjenesten tilbyr i dag (Bufdir, 2014; BLD, 2016).

GAP-modellen er opprinnelig utviklet som en metode for at bedrifter skal få kunnskap om forbrukernes opplevelse av kvaliteten på den servicen de leverer (Parasuraman et al., 1985). Metoden går i hovedsak ut på å kartlegge avstanden mellom kunders forventninger til kvaliteten på et eksisterende servicetilbud, og om disse forventningene blir innfridd (Øvretveit, 1992). Modellen er mye brukt analyseverktøy i arbeidet med forbedring av tjenestekvalitet i privat sektor. Andreassen og Lunde (2001) har laget en tilpasset modell for tjenesteyting i offentlig sektor. Den bærende idé ved modellen, er et kontinuerlig organisasjonsmessig fokus på å avdekke kritiske "gap" som kan føre til avvik i tjenestemøtet – "sannhetens øyeblikk" - mellom bruker og organisasjonen (sviktende brukertilfredshet), for deretter å tette "gapene" med implementering av konkrete tiltak (Ranglund, 2014). Det er likevel behov for å tilpasse modellen ytterligere for å ta hensyn til særlige forhold knyttet til offentlig tjenesteyting innen helse- og velferdssektoren.

Metoden er så langt lite brukt innenfor barnevernet, men har i senere år blitt tatt i bruk i helsevesenet for å få mer kunnskap om pasienttilfredshet i et stadig mer konkurranseorientert helsevesen (Lee et al., 2000). Fordelen med denne metoden er at mens kvaliteten på helsetjenester vanligvis måles gjennom kompetanse og utdanning på den ene siden og resultatet av behandlingen på den andre, trekker en GAP-analyse inn flere dimensjoner av kvalitetsbegrepet, hvor pasientens opplevelse av møtet med helsevesenet er i sentrum. En særlig

---

⁴ GAP-analysemodellen ble utviklet på 80-tallet for å vurdere servicekvalitet i privat sektor (Parasuraman, Zeithaml og Berry, 1985).

forskjell mellom sektorene ligger i at helsearbeidere besitter en fagkompetanse og anvender skjønn på en måte som har stor betydning for hvordan tjenestekvaliteten oppleves for pasientene (Lee et al., 2000). Det er vanskelig for pasientene å vurdere kvaliteten på faglige vurderinger (Hensel og Baumgarten, 1988; Bopp, 1990). Hvis en GAP-analyse skal gjøre nytte i helsevesenet er det derfor også viktig å inkludere det helsearbeidere mener utgjør god, faglig tjenesteyting i vurderingen (Lee et al., 2000). Profesjonelle kan likevel bare vurdere sin egen forventning om hva brukernes erfaring og behov er (Brown og Swartz, 1989). En fordel med GAP-modellen er derfor at den inntar et brukerperspektiv i vurderingen av tilbudet, hvilket er sentralt i utviklingen av tilbudet til skeive barn i barnevernet.

På samme måte har markedsførings- og kommunikasjonsdimensjonen av den opprinnelige modellen i mange tilfeller blitt byttet ut med vurderinger av etatens *omdømme* for å tilpasse analysen til en virkelighet som stemmer bedre overens med realiteten i offentlig sektor og styring (Sanders og Canel, 2015). Det retter modellen mer mot å identifisere om det er gap mellom hva etaten sier den skal gjøre og hva den faktisk gjør, og hvordan tjenestemottakeren opplever tjenesteytingen. Forutsetningen om at mottakerne kan velge mellom flere tjenesteleverandører er heller ikke relevant og tas også ut av modellen.

GAP-modellen er i utgangspunktet en kvantitativ modell som består av identiske spørreskjema som går ut til både ansatte på den ene siden, og kunder/pasienter/tjenestemottakere på den andre siden. Som spørreskjema for GAP-analyser brukes normalt et validert instrument (SERVQUAL) som dekker alle gapene ved hjelp av mer enn 60 spørsmål. Det er særlig to forhold som taler mot å bruke denne framgangsmåten i denne studien.

1. Det har i arbeidet med prosjektet vist seg å være krevende å rekruttere barn og unge til intervjuene, og det er vanskelig å se hvordan man skulle klare å rekruttere et tilstrekkelig antall respondenter blant skeive barn og unge til å gjennomføre en statistisk GAP-analyse. Det er heller ikke gitt at en kvantitativ tilnærming vil kaste mer lys over problemstillingene i dette prosjektet enn det vi får gjennom å intervju et mindre antall respondenter, spesielt på et tema som er lite belyst.
2. Vi har lite kunnskap om skeive barn og unges møte med barnevernet. På områder med lite kunnskap er det hensiktsmessig å gjennomføre mer eksplorative studier. Kvalitative studier gir større mulighet for dette.

Vi har i dette prosjektet gjort en modifisert versjon av en GAP-analyse, som passer til studiens formål og datagrunnlag. Blant annet er ikke tradisjonelle GAP-analyser designet for å kartlegge brukernes tjenestebehov, noe vi har vært opptatt av og derfor tatt inn. En analyse som inkluderer en kartlegging av brukernes udekkede behov må nødvendigvis være eksplorative, og forutsetter også en kvalitativ komponent i datainnsamlingen (Brown og Swartz, 1989). Vi har derfor valgt å gjennomføre en kombinert GAP-analyse som består både av intervju av ansatte i barnevernet og skeive barn og unge med behov for bistand, og en breddeundersøkelse i form av en elektronisk spørreundersøkelse til ansatte i barneverntjenesten. Vi har utviklet problemstillinger som svarer til hvert gap, og brukt intervju og breddeundersøkelsen til å belyse disse problemstillingene sammen med de andre problemstillingene for prosjektet. Behovet for

kunnskap på temaet har også gjort at spørsmålene har vært mer åpne enn i en ordinær GAP-analyse.

I vår GAP-analyse benytter vi funn fra alle deler av prosjektet til å belyse hvordan organisasjonen oppfatter og er i stand til å svare på skeive barn og unges behov, hvilket tilbud som eksisterer i dag, og skeive barn og unges opplevelse av eget behov og forventningene de har i møte med barnevernet. Modellen vi tar utgangspunkt i for vår tilpassede modell består av fem gap, som beskrevet i Andreassen og Lunde (2001). De tilpassede gapene i vår modell er: 1) Avstanden mellom skeive barn og unges behov i møte med barnevernet og etatens/ledelsens kjennskap til og oppfatning av hvilke behov de har, 2) i hvilken grad det er utarbeidet tjenestestandarder for å møte dette behovet, 3) i hvilken grad tjenesteytingen foregår i tråd med de formulerte tjenestestandardene, 4) forholdet mellom hva som er etablert praksis og hva som kommuniseres til mottakerne om denne praksisen, og til slutt, 5) forholdet mellom hvilken forventning skeive barn og unge har til møtet med barnevernet, og hvordan møtet faktisk skjer. Gapene belyses gjennom rapporten i sin helhet og i siste kapittel påpeker vi noen av områdene hvor vi finner diskrepans mellom barnevernets tilnærminger og skeive barn og unges behov.

Rapportens oppbygging

Rapporten består av ni kapitler. Etter innledningen kommer kunnskapsstatus på feltet, hvor vi presenterer både en systematisk litteraturstudie og grålitteratur. Kapittel 3 omhandler bevissthet, kunnskap og kompetanse om tematikken i barnevernet, med fokus på både barnevernstjenesten og institusjoner/botiltak for barn og unge. I kapittel 4 ser vi videre på kompetanse, men her med fokus på kjønns- og seksualitetsperspektiver i utdanning og kompetansehevende tiltak. Kapittel 5 fokuserer på ungdommenes erfaringer fra møte med barnevernet, og synliggjør hva skeive barn og unge både har behov for og etterspør i kontakten med både saksbehandlere i barnevernet og i møte med ansatte i fosterhjem, institusjon og botiltak. I kapittel 6 ser vi nærmere på barnevernets vurderinger i møte med skeive barn og unge, og hvordan vurderingene gir konsekvenser for praksis. I dette kapitlet er det i hovedsak fokus på undersøkelsesfasen og de vurderinger som gjøres i valg av tiltak. I kapittel 7 går vi mer konkret inn på hvilke tiltak barnevernet iverksetter, om de opplever at de har gode nok tiltak til å møte skeive barn og unges behov og til slutt i kapitlet ser vi nærmere på omsorgstiltak, hvor vi har et spesielt fokus på institusjoner og botiltak. I kapittel 8 fokuserer vi på skeive fosterforeldre, og belyser prosessen fram mot å bli fosterforeldre og fosterforeldres erfaringer med å ha denne rollen. I det siste kapitlet i rapporten diskuterer vi funnene samlet og besvarer problemstillingene vi har reist i GAP-analysen, samt gir anbefalinger for videre arbeid for både praksis og forskning.

2. Kunnskapsstatus

Målet med kunnskapsstatusen er å skaffe oversikt over eksisterende nasjonal og internasjonal forskning om barnevernet i et lhbt-perspektiv, systematisere funn og identifisere kunnskapshull gjennom en systematisk kunnskapsoppsummering. Det fins ulike typer kunnskapsoppsummeringer, alle kjennetegnes ved at de samler sammen resultater fra eksisterende studier (Folkehelseinstituttet, 2014). Systematiske, det vil si at de er utarbeidet på en systematisk, vitenskapelig og transparent måte, gjør det mulig for andre å etterprøve resultater og konklusjoner. Innen felt hvor det eksisterer lite forskning, slik som barnevern i et lhbt-perspektiv, er det ofte hensiktsmessig å gjennomføre en kunnskapsoppsummering av typen systematisk litteratursøk som kalles scoping review. En scoping review skiller seg fra en såkalt systematisk review ved at man kan ha en bredere tematisk tilnærming, en mer liberal metodetilnærming og mindre strenge krav for kvaliteten til studiene som blir inkludert (Arksey og O'Malley, 2005).

Den overordnede problemstillingen for kunnskapsoppsummeringen har vært å undersøke *hvilke studier og utredninger fins angående barnevernet i et lhbt-perspektiv?* Mer spesifikt, vil kunnskapsoppsummeringen:

- Undersøke omfanget, variasjon og karakteristika ved de empiriske studiene innenfor temaet «barnevernet i et lhbt-perspektiv».
- Oppsummere hovedfunnene fra eksisterende forskningslitteratur.
- Identifisere hull i litteraturen for å veilede planlegging og igangsetting av fremtidig forskning på lhbt-spørsmål i barnevernssammenheng.
- Få en oversikt over eksisterende relevant gråliteratur.

Metode

En scoping review gir en oversikt over hva som fins av litteratur innen et avgrenset område; barnevern i et lhbt-perspektiv. I arbeidet med kunnskapsoppsummeringen, fulgte vi retningslinjene for «Scoping Reviews», utarbeidet av Joanna Briggs Institute (Peters et al., 2015). Prosessen innebærer å identifisere ett eller flere forskningsspørsmål, utarbeide inklusjons- og eksklusjonskriterier, for deretter å søke etter (identifisere) relevant litteratur, velge ut publikasjoner, sortere og presentere publikasjonene (vanligvis forskningslitteratur) som møter inklusjonskriteriene.

Inklusjon- og eksklusjonskriterier

Vi benyttet verktøyet PICO for strukturering og klargjøring for litteratursøket, utvelgelse og kritisk vurdering av litteraturen. PICO er en engelsk forkortelse for pasient, populasjon eller problem (Population, problem), intervensjon, eksposisjon, interesseområde (intervention, exposure), sammenligning (comparison), og utfall (outcome) (tabell 1).

Tabell 1 Strukturering og klargjøring av litteratursøk ved bruk av verktøyet PICO

Populasjon:	Lhbt-personer, alle aldre
Interesseområder/kontekst:	Barnevernet (f.eks. i administrasjon og saksbehandling, plassering utenfor hjemmet, fosterhjem, barneverninstitusjon, og tilsyn/veiledning til foreldre og/eller barn/ungdom). Språket er begrenset til engelsk og skandinaviske språk.
Sammenligning:	Ingen begrensninger
Utfall:	Ingen begrensninger: alle typer utfall som omhandler barnevernet i et lhbt-perspektiv

Studiedesign: For å bli inkludert i den systematiske kunnskapsoppsummeringen måtte en studie være empirisk forskning (konkrete undersøkelser (observasjon, eksperiment) for å få ny kunnskap og/eller å etterprøve eksisterende kunnskap) som inneholder en beskrivelse av metodene for datainnsamling og analyse. I tillegg inkluderte vi også grålitteratur, dvs. utredninger, sammenstillinger av data utført av en organisasjon for å belyse, synliggjøre, eller avklare ressurser og problemer på en systematisk måte. Studier som var publisert før år 2000, bøker og bokkapitler ble ekskludert fra den systematiske kunnskapsoppsummeringen.

Litteratursøket

To forskere utviklet søkestrategien i samarbeid med Sindre Andre Pedersen, førstebibliotekar ved NTNU, Bibliotek for Medisin og Helse. Sindre Pedersen gjennomførte det systematiske litteratursøket i september 2019. Protokollen for litteratursøket, inkludert søkestrategien, ble fagfellevurdert og publisert i tidsskriftet BMJ Open (Kaasbøll og Paulsen, 2019). Litteratursøket ble gjennomført i følgende internasjonale databaser: EMBASE (via Ovid), PsycINFO (via Ovid), Web of Science, PubMed (via Ovid). I tillegg ble det også gjennomført søk i den nordiske databasen Idunn.

Vi søkte også etter nordisk grålitteratur, det vil si litteratur som ikke er publisert i vitenskapelige tidsskrifter eller databaser. Grålitteratur er gjerne tett forankret i den samfunnsmessige konteksten den er utviklet fra, og norske, svenske og danske forhold kan tenkes å ha flere likheter grunnet den nordiske modellen, enn for eksempel amerikansk grålitteratur. I dette søket inkluderte vi forskningsrapporter, arbeidsnotater, avhandlinger, masteroppgaver og offentlige dokument. Flere grålitteratursøk ble gjennomført i perioden mellom juni 2019 og juni 2020. Dette ble repetert for å sikre at ny litteratur også ble fanget opp. Grålitteraturen ble i hovedsak funnet gjennom søk i Google Scholar. I tillegg søkte vi i utvalgte andre databaser, som den norske universitetsbibliotekstjenesten Oria, det åpne vitenarkivet NTNU Open, NORA, den svenske bibliotekstjenesten DiVA (Digitala Vetenskapliga Arkivet), og henholdsvis det svenske og danske universitetsbibliotekets nettsider <https://bibliotek.dk/> og <https://libris.kb.se/>. Vi gikk også gjennom store forskningsinstitutters publikasjonslister, da i hovedsak i Norge. Videre søkte vi i sentrale organisasjoners offisielle hjemmesider på nett eller kunnskapsformidlingssider, der vi kunne forvente eventuelle publikasjoner av tematisk relevans til barnevernet i et lhbt-perspektiv. Bufdirs egne nettsider er for eksempel svært oppdaterte. Videre søkte vi gjennom nettsider som kjønnsforskning.no, fontene.no, forskning.no, og KUN sin nettside. Søk ble gjennomført med norske, svenske og danske

søke­termer. Sø­kene ble utført med ulike kombinasjoner av termer som barnevern, fosterhjem, lhbt, kjønn, seksualitet, skeive barn og minoritet. Treff ble ekskludert etter relevans for barnevernet og temaet lhbt i barnevernet, samt etter vurdert kvalitet for studentoppgaver. Videre brukte vi “snøballmetoden”, og gjennomgikk referanselistene til rapporter som vi anså som mest sentrale på feltet, samt sporet opp og vurderte siteringer av disse rapportene i Google Scholar.

Utvelging av vitenskapelige studier

Etter at dubletter var fjernet fra søkeresultatet i EndNote, vurderte to forskere uavhengig av hverandre alle referanser – først titler og deretter sammendrag og fulltekst- i henhold til inklusjons- og eksklusjonskriteriene. Inkludering ble bestemt ved konsensus.

Dataauthenting og sortering

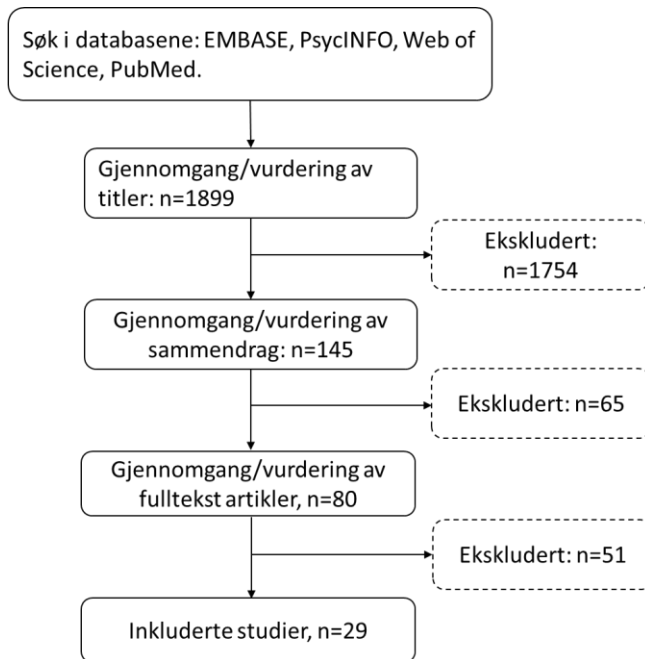
Fra hver av de inkluderte studiene sorterte vi publikasjonene i kategorier. Vi benyttet tre kategorier som utgangspunkt: Lhbt-barn og -unge, fosterforeldre og tjenesteperspektiv. I den grad informasjonen var tilgjengelig i fulltekstartiklene hentet vi ut data angående: publiseringsår, hvilke land studiene er utført i, populasjonene, type studie, utfallsmål, hovedfunn, og hovedinteresseområde (jfr. kategoriene over). En forsker hentet ut relevant informasjon, og en annen forsker kontrollerte at informasjonen var komplett og korrekt hentet ut. Resultatene fra de inkluderte studiene ble sammenfattet ved en tematisk analyse (Braun og Clarke, 2006).

Resultat

I det følgende vil resultatene fra litteratursøket på vitenskapelige publikasjoner presenteres. Dette inkluderer prosessen med utvelgelse av studier for kunnskapsoppsummeringen (søkeresultater), og en beskrivelse av de inkluderte studiene. Videre så vil funnene fra de inkluderte studiene presenteres i korte trekk, og de vil utdypes i de aktuelle kapitlene som omhandler de ulike temaene.

Søkeresultater

Flytskjemaet (figur 2-1) nedenfor viser utvelgingsprosessen frem mot de inkluderte studiene.

Figur 2-1 Flytskjema over identifisert fagfelle-vurdert empirisk litteratur.

Søket gav 1899 unike referanser som til slutt resulterte i 29 studier som møtte inklusjonskriteriene for denne oversikten. Årsakene til artikkel-eksklusjon varierte, men skyldtes først og fremst feil studiepopulasjon, for eksempel kun adoptivforeldre, ikke fosterforeldre, eller at studien ikke omhandlet spesifikt barnevernstjenester.

Også grålitteraturen ble vurdert etter samme prinsipp som i flytskjemaet over. Først ble titler gjennomgått, deretter ble sammendrag lest og vurdert, før tekster ble lest gjennom i sin helhet. Det finnes en del grålitteratur om barnevern, men det er svært lite grålitteratur i form av rapporter og evalueringer som også omhandler lhbt. Viktige bidrag på feltet i Norge er politiske styringsdokument og rapporter utledet i forbindelse med nasjonalt planarbeid på feltet mangfold og lhbt. Gjennom søkene i universitetsbibliotekstjenestene fant vi et relativt høyt antall samfunnsvitenskapelige og helse- og sosialfaglige bacheloroppgaver som omhandlet barnevern og lhbt. Vi valgte ikke å inkludere disse grunnet relevanskriteriet om kvalitet, ettersom bacheloroppgaver er lavere grads studentbesvarelser. Samtidig tyder dette på en voksende interesse blant studenter for temaet.

Beskrivelse av de inkluderte studiene

Av totalt 29 empiriske vitenskapelige studier var 21 (72 %) gjennomført i USA, seks (21%) i Storbritannia og to (7%) i Australia. Artikkelen ble publisert mellom 2001 og 2019, og flertallet ble publisert etter 2010. Av de inkluderte studiene var 20 kvalitative studier og åtte av studiene var kvantitative. I en studie ble det benyttet en kombinasjon av kvantitative og kvalitative metoder.

De inkluderte studiene ble inndelt i tre kategorier eller hovedtema, med tilhørende underemner i henhold til hovedfokus for studiene:

- 1) Lhbt ungdom
  - a. Omfang, karakteristika og utfall
  - b. Opplevelse av barnevernstjenesten
- 2) Fosterforeldre
  - a. Lhbt fosterforeldre
  - b. Fosterforeldre for lhbt ungdom
- 3) Barnevernspraksis/tjenester i et lhbt-perspektiv

Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende, da flere studier inkluderte mer enn ett perspektiv. Innenfor kategoriene var det flere subkategorier. I noen tilfeller var det vanskelig å bestemme hvilken kategori som passet best for en studie. Studien ble da plassert i den kategorien som var mest i overensstemmelse med studiens målsetting, eller den mest framtrede informant-/respondentgruppen. Av de inkluderte studiene omhandlet de fleste studiene (15 av 29) lhbt-ungdom. Disse studiene er vist i tabell 2. Ni studier omhandlet fosterforeldre (Tabell 3) og barnevernspraksis knyttet til lhbt-tematikk ble tatt opp i fem studier (Tabell 4). I det følgende presenteres en oversikt over inkluderte studier, inndelt i de tre overnevnte kategoriene, med en beskrivelse av deskriptive karakteristika ved de inkluderte studiene. Hovedfunnene fra de inkluderte artiklene presenteres i kapitlene som omhandler de respektive tema (kapittel 5 Ungdommers erfaringer fra møte med barnevernet; kapittel 6 Barnevernets vurderinger, tilnærminger og tiltak; kapittel 7 Barnevernets tilnærming og praksis i møte med barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet og kapittel 8 Skeive fosterforeldres erfaringer).

Hva finnes av kunnskap om lhbt-ungdom i et barnevernsperspektiv?

Tabell 2 Oversikt over de inkluderte studier som omhandlet temaet «lhbt-ungdom»

Forfatter(e); Årstall publisert; Opprinnelsesland	Tittel på publikasjon	Populasjon, alder og utvalgsstørrelse	Metode
Baams, Wilson og Russell, 2019, USA	<i>LGBTQ Youth in Unstable Housing and Foster Care</i>	Barn og unge (10–18 år) n=895 218	Kvantitativ; Survey; tverrsnittsdesign,
Capous-Desyllas og Mountz, 2019, USA	<i>Using Photovoice Methodology to Illuminate the Experiences of LGBTQ Former Foster Youth</i>	LGBTQ ungdom i fosterhjem (18 til 26 år), n=25	Kvalitativ
Dettlaff, Washburn, Carr og Vogel, 2018, USA	<i>Lesbian, gay, and bisexual (LGB) youth within in welfare: Prevalence, risk and outcomes</i>	Et representativt utvalg av barn henvist til barnevernet pga. rapport om overgrep/ omsorgssvikt over en femten måneders periode (11 år og eldre), n=1095.	Kvantitativ, longitudinell studie
Erney og Weber, 2018, USA	<i>Not all Children are Straight and White: Strategies for Serving Youth of Color in Out-of-Home care who Identify as LGBTQ</i>	Ungdom med minoritetsbakgrunn plassert utenfor hjemmet som identifiserer seg som lhbt 18-31 år), n=53	Kvalitativ; Fokusgrupper og individuelle intervjuer; Tematisk analyse

Fish, Baams, Wojciak og Russell, 2019, USA	<i>Are sexual minority youth overrepresented in foster care, child welfare, and out-of-home placement? Findings from nationally representative data</i>	Studie 1 data: fra “The National Longitudinal Study of Adolescent to Adult Health (n=14,154; Gjennomsnitt alder =15.4 år). Studie 2 data er fra tredje runde av “the National Survey of Child and Adolescent Well-Being II” (n=1309; Gj.snitt alder =15 år).	Kvantitativ; To-studie-design; Spørreundersøkelse; Populasjonsbaserte studier
Freundlich og Avery, 2004, USA	<i>Gay and Lesbian Youth in Foster Care: Meeting Their Placement and Service Needs</i>	Ungdom i barnevernets omsorg i New York (12 år og eldre); (n=21), Dommere (n=7); Ansatte i private barnevernstjenester (n=14); Sosial arbeidere (n=10); advokater (n=11); representanter for advokat organisasjoner (n=14). Totalt: n=77	Kvalitativ; Intervjuer
Mallon, 2001, USA, Canada	<i>Sticks and stones can break your bones: Verbal harassment and physical violence in the lives of gay and lesbian youths in child welfare settings</i>	Homofile og lesbiske ungdommer i barnevernet i tre byer – New York, Los Angeles og Toronto n= 54 og n=88 barnevernsansatte. Totalt n=142	Kvalitativ; narrativ tilnærming
Mallon, Aledort og Ferrera, 2002, USA	<i>There's no place like home: achieving safety, permanency, and well-being for lesbian and gay adolescents in out-of-home care settings</i>	Selvidentifiserte lhbt ungdom- og ansatte ved to lhbt-vennlige barnevernstjenester i USA. n=45	Metodetrianglering; kvalitative intervjuer (n=6) og survey (n=45)
McCormick, Schmidt og Terrazas, 2016, USA	<i>Understanding the role of foster family acceptance in the lives of LGBTQ youth</i>	Alumni - fosterhjem (18–25 år). n=26	Kvalitativ; semi-strukturerte intervjuer
Ragg, Patrick og Ziefert, 2006, USA	<i>Slamming the closet door: working with gay and lesbian youth in care</i>	Homofile og lesbiske ungdom i fosterhjem (16-22 år), n=21	Kvalitativ; intervjuer; Innholdsanalyse
Robinson, 2018, USA	<i>Child Welfare Systems and LGBTQ Youth Homelessness: Gender Segregation, Instability, and Intersectionality</i>	Ungdom som opplever hjemløshet i det sentrale Texas, (17-24 år), n=40	Kvalitativ; Intervju
Scannapieco, Painter og Blau, 2018, USA	<i>A comparison of LGBTQ youth and heterosexual youth in the child welfare system: Mental health and substance abuse occurrence and outcomes</i>	Ungdom og unge voksne som var involvert i barnevernsystemet (11 - 21 år), n=557	Kvantitativ; Tverrsnittundersøkelse
Shpiegel og Simmel, 2016, USA	<i>Functional outcomes among sexual minority youth emancipating from the child welfare system</i>	Fosterungdom som deltok i tre runder av datainnsamlingen (17, 18, og 19 år) og som hadde oppgitt informasjon om seksuell orientering ved baseline (n =405, 84% av det originale utvalget)	Kvantitativ; Langsgående (longitudinell) studie
Whyatt-Sames, 2017, UK	<i>Being brave: Negotiating the path of social transition with a transgender child in foster care</i>	Et barn som bor i fosterhjem, fra 7 til 11 år	Kvalitativ; En enkelt case studie
Wilson og Kastanis, 2015, USA	<i>Sexual and gender minority disproportionality and disparities in child welfare: A population-based study</i>	Tilfeldig utvalg av 2967 fosterungdom (12–21 år), n = 786	Kvantitativ; tverrsnittsstudie

Omfang, karakteristika og utfall

Det var fire kvantitative studier som undersøkte utbredelsen/andelen av lhbt-ungdom i barnevernet og ulike risikofaktorer (f.eks. kriminalitet) og utfall (f.eks. psykisk helse, rusmiddelbruk) (Baams et al., 2019; Dettlaff et al., 2018; Fish et al., 2019; Wilson og Kastanis, 2015). I tillegg var det en studie som beskrev lhbt-ungdommers fungering når de ikke lenger er involvert i barnevernsystemet (Shpiegel og Simmel, 2016). Studiene ble publisert mellom 2015 og 2019, og alle studiene var gjennomført i USA, unntatt en nederlandsk studie (Baams et al., 2019).

Alle studiene brukte relativt store datasett hvor antall deltakere (ungdommer) var mellom 786 til 895218 (tabell 2). Ungdommenes alder i de inkluderte studiene varierte fra 11 til 19 år. Målgruppen i de inkluderte studiene var lhbt-ungdom i ustabile boliger og fosterhjem (Baams et al., 2019), lhb-ungdom innenfor barnevernet (Dettlaff et al., 2018; Wilson og Kastanis, 2015), og ungdom som ikke lenger er i barnevernsystemet (Shpiegel og Simmel, 2016).

Ungdommers møte med barneverntjenesten

På dette området, som andre området innenfor skeive i barnevernet, foreligger det lite forskning. Samtidig er de unges egne perspektiver noe som har fått mye fokus i den begrensede forskningen som foreligger og 9 av artiklene omhandler unges erfaringer med å møte ulike deler av barnevernet. De fleste studiene som omhandler ungdommenes perspektiv er kvalitative studier. De fleste består av dybdeintervjuer med ungdommer/unge voksne. En benytter narrativer (Mallon, 2001), en bruker photovoice (Capous-Desyllas og Mountz, 2019) og en er en etnografisk studie som følger ett barn gjennom fire år (Whyatt-Sames, 2017). I all hovedsak er intervjuene gjort med ungdommer og unge voksne, noe som gjør at mange av studiene er retrospektive. Det mangler dermed studier som snakker med yngre barn, og det er få studier som får tak i barnas opplevelse mens de er i kontakt med barnevernet og deres opplevelse av fosterhjemmet/institusjonen i det de bor der.

Også på dette området er de fleste studiene fra USA, hele åtte av artiklene. Den eneste som ikke er fra USA er gjort i Storbritannia og er den nevnte artikkelen hvor ett barn følges i fire år gjennom kjønnsbekreftende behandling. Altså er de aller fleste studiene gjort i en kontekst som er veldig ulik den norske konteksten. Ofte vil det kunne være likhetstrekk i studier som fokuserer på ungdommers opplevelser, men i dette tilfellet er vi usikre på overføringsverdien. Dette er først og fremst fordi vi ikke har gode studier fra Norge eller andre land å sammenligne med, og vi kan derfor ikke antyde verken likheter eller forskjeller. I tillegg er USA, og spesielt deler av USA, langt mer konservativt i synet på familie og kjønn, noe som kan påvirke hvordan ungdommene blir møtt. Dette påpekes også i en av artiklene hvor studien er gjort i Texas, hvor det vises til at Texas er en konservativ stat, noe som kan påvirke erfaringene de unge har og at dette kan skille seg fra andre stater og steder (Robinson, 2018).

De fleste artiklene fokuserer på ungdom som bor i fosterhjem og institusjon. Det er kun en av studiene som beskriver ungdommenes møter med barnevernansatte og andre tiltak enn tiltak utenfor hjemmet (Ragg et al., 2006). Mange av artiklene handler om unge som blir utsatt for trakassering og vold innenfor barnevernets tiltak (fosterhjem og institusjon), og følgelig

hvordan man kan sikre trygge tiltak for barn og unge. I flere av artiklene løftes det frem at barnevernet og tiltak (i første rekke institusjon) ofte er organisert på måter som opprettholder binære kjønnskategorier og heteronormativitet. Det kommer også frem at ungdom som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan bli stereotypiserte, isolerte og oftere opplever brudd (kastes ut) av fosterhjem og botiltak (Robinson, 2018). I artiklene fokuseres det også på hvordan ungdommene har opplevd muligheten for identitetsutvikling og støttende omsorgstilbud mens de har vært under barnevernets omsorg, og hva som skal til for å oppleves som aksepterende kontra ikke-aksepterende fosterforeldre. I artiklene som omhandler ungdom understrekes betydningen av å lytte til ungdommenes behov og vise anerkjennelse (Whyatt-Sames, 2017). Forskningen fremhever også at det vil være av avgjørende betydning at det legges til rette for relasjoner som gir mulighet for anerkjennelse, og at dette vil være sentralt for skeive barn og unges psykiske helse.

Hva finnes av kunnskap om fosterforeldre i et lhbt-perspektiv?

Tabell 3 Oversikt over inkluderte studier som omhandler fosterforeldre i et lhbt-perspektiv

Forfatter(e); Årstall publisert; Opprinnelsesland	Tittel på publikasjon	Populasjon, alder og utvalgsstørrelse	Metode
Brooks og Goldberg, 2001, USA	<i>Gay and lesbian adoptive and foster care placements: can they meet the needs of waiting children?</i>	Barnevernsansatte og homofile og lesbiske adoptivforeldre og fosterforeldre (22 til 47 år) 10 sosialarbeidere; 11 foster-/adoptivforeldre.	Kvalitativ; Semi-strukturerte intervjuer; fokus gruppe intervjuer
Clements og Rosenwald, 2007 USA	<i>Foster parents' perspectives on LGB youth in the child welfare system</i>	Fosterforeldre (24 to 60 år) n=25	Kvalitativ; Fokusgrupper
Downs og James, 2006, USA	<i>Gay, lesbian, and bisexual foster parents: strengths and challenges for the child welfare system</i>	Bekvemmelighetsutvalg; Fosterforeldre (selvidentifisert som lhb) (ca. 30-40 år). n=60	Kvalitativ; Semi-strukturerte intervjuer
Hicks, 2005, UK	<i>Queer Genealogies: Tales of Conformity and Rebellion amongst Lesbian and Gay Foster Carers and Adopters</i>	Materialet er i hovedsak hentet fra Hicks' tidligere intervjuer med lesbiske og homofile fosterforeldre	Kvalitativ; narrative analyser; dokumentanalyser
Riggs og Augoustinos, 2009, Australia	<i>Institutional stressors and individual strengths: Policy and practice directions for working with Australian lesbian and gay foster carers</i>	Lesbiske og homofile fosterforeldre, n=10	Kvalitativ; Intervjuer; Tematisk analyse
Riggs, 2011, Australia	<i>Australian lesbian and gay foster carers negotiating the child protection system: Strengths and challenges</i>	Lesbiske og homofile fosterforeldre (29-59 years), n=30	Kvalitativ; Fokusgrupper og individuelle intervjuer; Tematisk analyse
Schofield, Cossar, Ward, Larsson og Belderson, 2019,	<i>Providing a secure base for LGBTQ young people in foster care: The role of foster carers</i>	Fosterforeldre, n=26	Kvalitative; Intervju, tematisk analyse

UK			
Wood, 2016, UK	<i>'It's all a bit pantomime': An exploratory study of gay and lesbian adopters and foster-carers in England and Wales</i>	Lesbiske og homofile fosterforeldre i England og Wales, n=24	Kvalitativ; Intervju
Wood, 2018, UK	<i>Conceptualising kinship in gay and lesbian adoption and fostering</i>	Lesbiske og homofile fosterforeldre i England og Wales, n=24	Kvalitativ; Intervju

LhbtI fosterforeldre

Syv av de inkluderte studiene omhandlet fosterforeldre som identifiserte seg som homofil eller lesbisk. I tillegg var det en studie som inkluderte informanter som identifiserte seg som bifil. Sammenlagt så deltok 135 fosterforeldre i de syv studiene. Hicks (2005) hadde ikke angitt antall informanter (fosterforeldre). Studiene var gjennomført i USA, Storbritannia og Australia. De fleste studiene hadde som mål å undersøke fosterforeldrenes erfaringer med fosterhjemssystemer og samhandling med sosialarbeidere (Riggs, 2011; Wood, 2016). I tillegg undersøkte Brooks og Goldberg (2001) og Wood (2018) spørsmål knyttet til adopsjon og fosterhjem blant homofile og lesbiske personer.

Heterofile fosterforeldre og lhbtI-ungdom

To av de inkluderte studiene omhandlet (heterofile) fosterforeldre og deres perspektiver på lhbtI-ungdom som fosterbarn (Clements og Rosenwald, 2007; Schofield et al., 2019). Begge studiene var kvalitative. Oppsummert så indikerte resultatene at fosterforeldre uttrykte bekymringer om plassering av et lesbisk, homofilt eller biseksuelt barn i deres hjem.

Hva finnes av kunnskap om barnevernspraksis/tjenester i et lhbtI-perspektiv?

Tabell 4 Oversikt over studier som omhandler barnevernspraksis/tjenester i et lhbtI-perspektiv

Forfatter(e); Årstall publisert; Opprinnelses-land	Tittel på publikasjon	Populasjon, alder og utvalgsstørrelse	Metode
Hicks, 2000, UK	<i>'Good lesbian, bad lesbian...': Regulating heterosexuality in fostering and adoption assessments</i>	Sosialarbeidere, n=30	Kvalitativ; Intervjuer
Jayarathne, Faller, Ortega og Vandervort, 2008, USA	<i>African American and white child welfare workers' attitudes towards policies involving race and sexual orientation</i>	Afroamerikanske og hvite barnevernsarbeidere (gjennomsnittsalder= 36), n=259	Kvantitativ; spørreundersøkelse
Rosenwald, 2009, USA	<i>A glimpse within: An exploratory study of child welfare agencies' practices with lgbtq youth</i>	Sosialarbeidere, n=67	Kvantitativ; survey
Salazar et al., 2018, USA	<i>Developing Relationship-Building Tools for Foster Families Caring for Teens who are LGBTQ2S</i>	Ungdom som identifiserer seg som lhbtI, og "two-spirit" (lgbtq2s) (n=6), barnevernsansatte (n = 13), fosterforeldre (n = 9). Totalt: n=28	Kvalitativ; fokusgruppe

Weeks, Altman, Stevens, Lorthridge og Heaton, 2018, USA	<i>Strengthening the Workforce to Support Youth in Foster Care who Identify as LGBTQ plus through Increasing LGBTQ plus Competency: Trainers' Experience with Bias</i>	Ledere, ORB-trenere, n=5	Fidelity vurdering, observasjon
--	--	--------------------------	---------------------------------

Vi finner fem studier som omhandler barnevernspraksis/tjenester i et lhbti-perspektiv, alle studiene var fra USA. Av de fem studiene er to av studiene kvalitative og bygger på intervjuer med relativt få informanter. De andre tre studiene er kvantitative studier hvorav to bygger på data fra spørreundersøkelser til ansatte, mens den tredje er evaluering av en konkret intervensjon hvor det er gjort observasjoner. To av artiklene (Salazar et al., 2018; Weeks et al., 2018) omhandler arbeidet med å utvikle intervensjoner for å styrke henholdsvis fosterforeldre (Salazar et al., 2018) og barnevernstjenesten (Weeks et al., 2018) i møte med skeive barn og unge. Begge artiklene har som utgangspunkt at det er behov for å bedre praksisen i møte med skeive barn og unge, og understreker at barnevernet mangler kompetanse og gode metoder for å imøtekomme skeive barn og unge på en god måte.

To av studiene (Hicks, 2000; Jayaratne et al., 2008) fokuserer på ansatte i barnevernet sine holdninger. Jayaratne et al. (2008) ser blant annet på ansattes holdninger til plassering i fosterhjem hvor fosterforeldre er enten lesbiske, homofile, eller single. Hicks (2000) ser på hvordan ansatte vurderer det når lesbiske søker om å bli fosterforeldre eller å adoptere. Den eneste studien som har gjort en undersøkelse eksplisitt på barnevernets praksis er studien av Rosenwald (2009), som er en eksplorativ studie hvor ansatte har besvart spørreskjema. Rosenwald (ibid) påpeker at det må gjøres en bedre jobb med å integrere lhbti-perspektivet i tjenesten og med å gi ansatte utviklingsmuligheter på feltet. Videre påpekes det at det ville vært en fordel for barn og unge at ansatte var mer bevisst på seksuell orientering og kjønnsidentitet i risikovurderinger, når de skal gi veiledning til familier, når de tar i bruk ulike programmer og i opplæring og veiledning til fosterforeldre. I denne studien kommer det også frem at det er forskjell på store og små tjenester, og at større tjenester lyktes bedre med å ivareta lhbti-perspektivet enn små tjenester.

Oppsummering av hovedpunkter

Denne kunnskapsoppsummeringen tok sikte på å identifisere vitenskapelige studier publisert i 2000-2019 om barnevern i et lhbti-perspektiv. Det var 29 empiriske fagfelleverderte studier som møtte inklusjonskriteriene. Av disse var det 15 studier som omhandlet lhbti-ungdom, ni studier omhandlet fosterforeldre og fem studier hadde tjenesteperspektiv som det primære fokus. Kunnskapsoppsummeringen viser at det eksisterer relativt få empiriske fagfelleverderte studier, at de fleste studiene er kvalitative studier og at mesteparten er gjennomført i USA. For grålitteraturen fremstår den tematiske koblingen mellom lhbti og barnevern som marginal, men med flere høyst relevante norske bidrag om lhbti i samfunnet eller i settinger med overføringsverdi til barnevernet de siste årene (for eksempel Hegna, Kristiansen og Moseng, 1999; Andersen og Malterud, 2013; Eggebø, Almlie og Bye, 2015; Stubberud og Akin, 2018; Eggebø, Stubberud og Karlstrøm, 2018; Eggebø, Stubberud og

Anderssen, 2019). Funn både fra gråliteraturen og forskning presenteres i rapporten der det er relevant.

Gjennomgangen av forskning og gråliteratur understreker at det er et stort behov for flere studier innen temaet lhbt og barnevern. Studier av hvordan det går med ulike lhbt-personer i barnevernssammenheng på lengre sikt er også ønskelig (longitudinelle kvantitative og kvalitative studier), for å kunne utdype og nyansere kunnskap og forståelse samt utvikle gode tiltak og tjenester. Basert på funnene fra kunnskapsoppsummeringen ser vi også at det er et stort behov for flere studier innenfor en nordisk kontekst. Kunnskapen om lhbt i barnevernssammenheng er svært begrenset, og det vil være viktig å integrere dette perspektivet i videre forskning, innovasjon og utviklingsarbeid.

3. Bevissthet, kunnskap og kompetanse i barnevernet

Dette kapitlet presenterer barnevernsansattes erfaringer med barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet, og deres opplevde faglige kompetanse på kjønns- og seksualitetsmangfold. Et grunnleggende spørsmål i kapitlet er også hvordan ansatte opplever at kunnskap og kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold er relevant for barneverntjenestene. Det er påpekt i flere rapporter på barnevernfeltet i Norge at det trengs mer kunnskap om tematikken i tjenestene. Backe-Hansen, Bakketeig, Gautun og Grønningsæter (2011) beskrev for eksempel for nesten et tiår siden at det manglet tenkning om tilbud til lesbiske og homofile unge som skal bo på institusjon. Hope og Neby (2010) fant at mange ansatte i det statlige barnevernet mente at de aldri hadde møtt lhbt-personer i tjenestene. I dette kapitlet belyser vi i hvilken grad ansatte i barnevernet opplever spørsmål rundt kjønns- og seksualitetsmangfold som relevant for deres arbeid, i hvilket omfang de opplever å være i kontakt med skeive barn og unge, og om de mener å ha den kompetansen de har behov for på feltet. Kapitlet bygger på intervjuer med ansatte i barneverntjenester og institusjoner/botiltak samt breddeundersøkelsen.

Barnevernets kjennskap til barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet

I de kvalitative intervjuene med barnevernsansatte kom det fram at forholdsvis få hadde egen erfaring fra arbeid med barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet, *som de selv visste om*. Dette gir gjenklang fra tidligere studier av barn med hjelpetiltak. I Hope og Neby (2010) sin rapport om familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lhbt-personer, rapporterte de fleste ansatte i familievernet og barnevernet, 45 prosent, at de bare unntaksvis hadde møter med klienter der forhold knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner var relevant. Det var også over 13 prosent som aldri hadde møter med klienter der forhold relatert til gruppen var et tema. Videre var det en liten gruppe ansatte som rapporterte at de ofte møter klienter i denne gruppa, anslagsvis 4 prosent. I sin rapport om ansatte ved omsorgssenter og mottak for enslige mindreårige asylsøkere beskriver Stubberud og Akin (2018) samme tendens: at ansatte i liten grad hadde erfaringer med eller kjennskap til skeive unge i deres tjenester. Vårt empiriske intervjumateriale favner hele viften av kjennskap til skeive barn i barnevernet, fra at ansatte ikke har vært i kontakt med barn som har vært åpen skeiv, til å ha mye erfaring med tunge saker – hvor kjønnsidentitet og seksuell orientering har vært en av de sentrale utfordringene for barna. Følgende sitater illustrerer ulikheten i erfaringene:

Jeg har hatt en undersøkelse der det var en gutt – eller egentlig en jente som tenkte på seg selv som gutt..

Jeg har jo ikke så kjempemye erfaring med det her da, men jeg har en sak hvor det er et lesbisk fosterhjem.

Har hatt en ungdom som er åpent homofil som nå er ute av barnevernet, og har en fra [land] som også er åpent homofil og som også liker å kle seg i kvinneklær, men nå har han sluttet med det på grunn av trusler og ... fryktelig vanskelig for han å være den han er. Og i morgen så skal jeg hente en ny enslig mindreårig, transjente, som er under behandling ... synes det er altfor lite kunnskap om dette her temaet i barnevernet. Jeg tror det var fraværende i min utdanning da jeg var ferdig i 2001. Kan ikke huske at vi snakket om det.

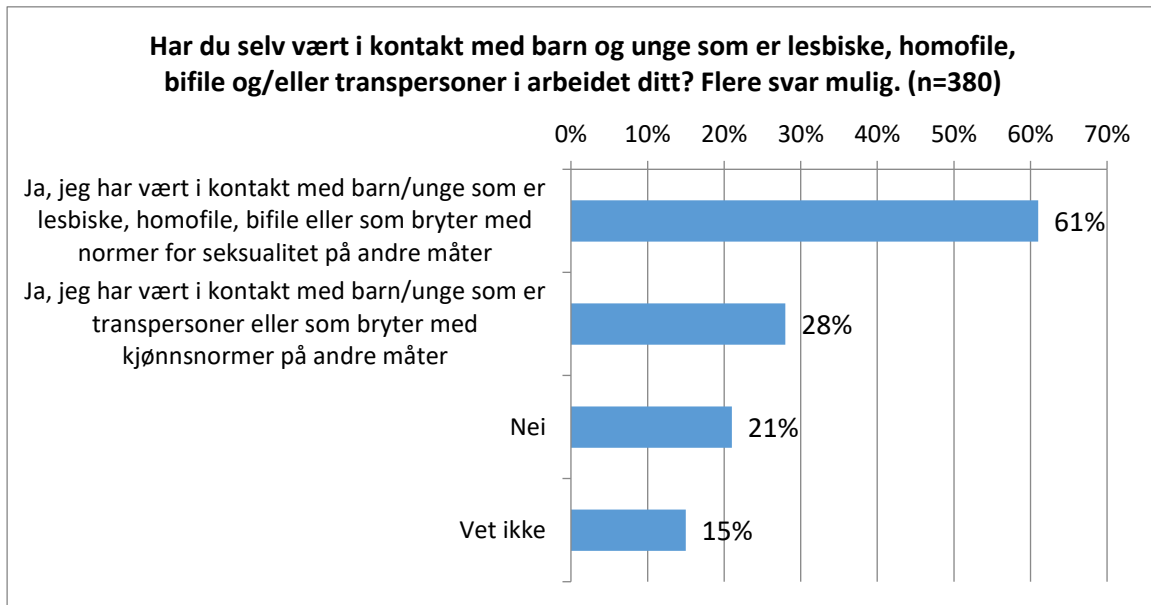
Jeg har ikke truffet noen som er åpne om det. Jeg hadde bare en gutt som var 10 år gammel, jeg var egentlig i ungdomsteamet, så jeg har vanligvis de som er litt eldre, så jeg hadde hans søsters sak. Men han, altså jeg bare tenker at det er mulig i alle fall at han er skeiv, fordi han lekte kun med jenter og hadde litt sånn, han strikker klær og sånne ting, litt sånn utypiske aktiviteter kan man si for en gutt. Så det kan godt være det er andre ting, men han var som sagt ti.

Sistnevnte sitat henviser til en særlig perifer erfaring med møter med skeive barn. Informanten *trodde* at det var et skeivt barn involvert i en søskenrelasjon til et barn som den ansatte jobbet med. Når informanten sier at han *tror* at vedkommende gutt var skeiv, så baserer dette seg på stereotypiske, kjønne praksiser, som i en slik setting blir *tegn for noe annet*: fordi gutten lekte med jenter, likte å strikke, og lekte atypiske leker for gutter, så var gutten antagelig skeiv. Dette er å se barnet gjennom en heteronormativ linse, hvor majoritetens kulturelle forventninger til gutter versus jenter sin atferd settes opp mot hverandre – og brudd på disse blir symptom på å være skeiv. Samtidig ligger det mye omsorg for gutten i informantens sitat, gjennom de stille observasjonene av han grunnet hans søster, som egentlig var informantens sak.

Blant de mange som har lite eller i hovedsak perifere erfaringer med skeive barn i sitt arbeid, finnes det også ansatte som har mye erfaring med skeive barn og gjerne et større engasjement for kjønns- og seksualitetsmangfold som tema. Et av sitatene over viser for eksempel en informant som har omfattende kontakt med skeive flyktningungdommer i barnevernet. Felles for flere av dem med mye erfaring er at de har opplevd saker med skeive barn som komplekse. Enkelte ansatte opplever at sakene kan bli spesielt komplekse om barna har flere minoritetsstatuser på samme tid. Dette kan for eksempel dreie seg om skeive barn og ungdom med innvandrerbakgrunn, noe vi vil komme tilbake til senere i rapporten.

For å gi mer oversikt i variasjonen av erfaringer går vi i det følgende over til resultater fra den kvantitative breddeundersøkelsen vi gjennomførte, og spørsmål derfra som indikerer ansattes kjennskap til skeive barn i tjenesten de leder eller jobber i. En rekke stillingskategorier er inkludert i utvalget av barnevernsansatte som har svart i breddeundersøkelsen, derunder tiltakskonsulenter, miljøterapeuter, fagledere, ledere, saksbehandlere, barnevernkonsulenter, kontaktpersoner og andre. Fordelt på disse er det en overvekt av de ansatte som har vært i kontakt med skeive barn og unge gjennom sitt arbeid. Ifølge figur 3.1 oppgir 61 prosent å ha vært i kontakt med barn som bryter med normer for seksualitet, mens 28 prosent oppgir å ha vært i kontakt med barn og unge som bryter med kjønnsnormer. Videre ser vi at 21 prosent av

respondentene oppgir at de ikke har vært i kontakt med barn i denne gruppa, mens 15 prosent svarer at de ikke vet hvorvidt dette har vært tilfelle.

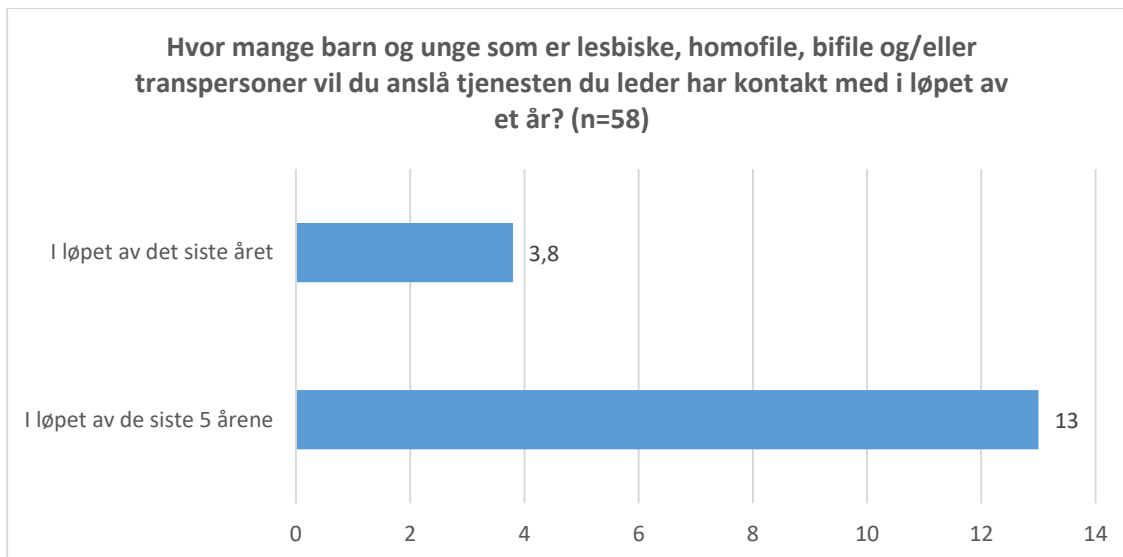

Figur 3-1 Hvorvidt respondentene har vært i kontakt med lhbtj-barn og -ungdom

Ut fra figuren ser vi med andre ord at av utvalget i sin helhet er det vel 1/5 som mener at de ikke har vært i kontakt med barn fra lhbtj-gruppa. Blant disse kan vi likevel se for oss at det kan være ansatte som har hatt kontakt med skeive barn, men hvor barnets seksuelle orientering eller kjønnsidentitet ikke har vært et tema for saken eller synliggjort på annet vis, og den ansatte har dermed ikke fått kjennskap til dette.

Lederes kjennskap til skeive barn i sin tjeneste

Blant spørsmålene i breddeundersøkelsen gikk et utvalg kun til ledere i barnevernet (N = 63). Velferdstjenestenes ledere er bindeledd mellom politikk, forvaltning og praksis. De er oversettere av nasjonale føringer til lokale målsettinger. Derfor har de et særskilt ansvar for at idealer og kunnskap om mangfold og likestilling implementeres i arbeidet de lokalt ansatte utfører. I breddeundersøkelsen ble ledere spesifikt spurt om hvor ofte deres tjeneste har kontakt med skeive barn og unge. Av de 63 lederne i utvalget svarte 58 respondenter. Respondentene som ikke svarte kan tenkes ikke å ha opplevd spørsmålet som relevant, eller at de har valgt ikke å svare i stedet for å svare 0. Fra figuren under ser vi at ledere anslår at tjenesten de leder i gjennomsnitt har hatt kontakt med nesten 4 barn og unge i lhbtj-gruppa det siste året, og at det tilsvarende anslaget for de siste 5 årene er 13.

Figur 3-2 Lederes anslag av tjenestens kontakt med skeive barn og ungdom

Ledernes anslag må sees på som et usikkert «regnskap» over deres telling av skeive barn i sin tjeneste. Tallene må leses med det forbehold at de speiler lederens kjennskap til skeive barns saker, hvor kjønnsidentitet eller seksuell orientering har vært et tema – og ikke nødvendigvis tjenestens reelle kontakt med skeive barn. Usikkerhet rundt antallet kan handle om at ledere ikke kjenner til at enkelte barn og ungdom identifiserer seg som skeive, eller motsatt; at ledere antar barns seksuelle orientering eller kjønnsidentitet som skeiv uten at dette er tilfellet.

Lederne i vårt utvalg har sannsynligvis også et ulikt utgangspunkt for muligheten til å ha detaljert oversikt over brukerne av sin tjeneste. Ut fra breddeundersøkelsen fremgår det at det er vanligst for ledere å ha ukentlig kontakt med familier, barn og unge. 47 prosent av lederne i utvalget rapporterte at de har ukentlig kontakt, mens 5 prosent ikke har denne formen for kontakt i det hele tatt gjennom deres stilling. 22 prosent har månedlig kontakt, mens 12 prosent har daglig kontakt, og 14 prosent har sjeldnere enn månedlig kontakt med familier, barn og unge. Det kan tenkes at ledere som har mer og hyppigere kontakt med familier, barn og unge i eget arbeid, også har bedre oversikt over antall skeive barn og unge som tjenesten har kontakt med. Dette kan både handle om hvordan leder gjør ledelse, og om tjenesteorganisering. Videre kan det tenkes at ledere som i større grad synes det er viktig å være oppmerksom på lhbt-tematikk, også har større oversikt over hvorvidt deres tjeneste har kontakt med barn og unge i denne gruppa. Det kan også tenkes at det er vanlig at ansatte har kontakt med flere skeive barn i arbeidshverdagen enn hva lokale ledere kjenner til.

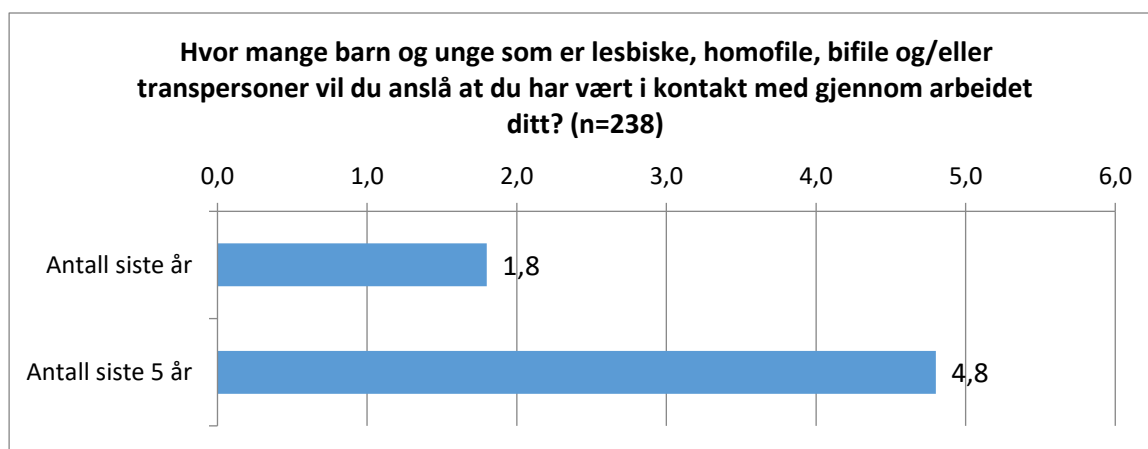
Det vil si at lederens anslag over tjenestens kontakt med skeive barn og unge kan uttrykke hvor opptatt ansatte ved den enkelte tjenesten er av å tematisere betydningen av lhbt, framfor at tallene fastslår et reelt antall skeive barn tjenesten er i kontakt med. Lederne rapporterer for eksempel om kjennskap til relativt sett flere barn i løpet av siste år enn siste 5 år, om tallene fordeles likt over årene. Dette trenger ikke å bety at det har vært en vekst i antall skeive barn og unge i barnevernet. Samfunnsutviklingen tatt i betraktning kan det også bety at flere barn er åpne om egen kjønnsidentitet og seksuelle orientering, og derfor blir mer synlige for de

tjenesteansatte – eller at tjenesten har blitt mer oppmerksom på temaet og derfor i større grad ser barna det gjelder.⁵

Ansattes kjennskap til skeive barn i barnevernet

Når utvalget av respondenter i breddeundersøkelsen sees under ett, ser rapporterte tall på barneverntjenestenes kjennskap til barn og unge i lhbt-gruppa noe annerledes ut. Dette inkluderer da som sagt både tiltakskonsulenter, miljøterapeuter, fagledere, ledere, saksbehandlere, barnevernkonsulenter, kontaktpersoner og andre stillingstyper. Fra neste figur (3-3) ser vi at respondentene i gjennomsnitt oppgir at de individuelt har vært i kontakt med i underkant av 2 barn det siste året, mens anslått gjennomsnitt for kontakt med barn og unge fra lhbt-gruppa er nesten 5 for de siste 5 årene.

Figur 3-3 Ansattes gjennomsnitt av anslått kontakt med lhbt-barn og -ungdom

Et gjennomsnitt på 2 barn per år per ansatt er et relativt høyt tall. Fra samlet utvalg på 238 respondenter, som har svart på spørsmålet om antall barn og unge i lhbt-gruppa de har vært i kontakt med gjennom arbeidet sitt, så tilsvarer da dette nesten 500 barn – og det bare i tjenestene som er inkludert i breddeundersøkelsen. Det kan tenkes at det er lederne og ansatte som har vært i kontakt med flest barn i målgruppa som i størst grad har svart på dette spørsmålet, og at tallet derfor blir høyere enn det reelle landsgjennomsnittet.

Som med lederne anslag over antall barn i deres tjenester, så kan anslagene i figur 3-3 også være heftet med tilsvarende årsaker til målefeil. For eksempel kan vi gå ut fra at ansattes tellinger til en viss grad avhenger av hvorvidt de oppfatter barnas kjønnsidentitet eller seksuell orientering som relevant for problemene barna har kommet til barneverntjenesten for. Særlig kan dette antas å gjelde for anslag noe bakover i tid, hvor det kan være vanskelig å huske presist

⁵ Det er vanskelig å si noe generelt eller representativt om omfanget av skeive barn og unge i barnevernet ut fra vår undersøkelse. For det første er det som nevnt uvisst i hvilken grad ansatte og ledere har (eller kan forventes å ha) oversikt over barn og ungdoms seksuelle orientering eller kjønnsidentitet. Mange barn og unge (og voksne) vet kanskje ikke selv hva de ønsker å identifisere seg som. Det er muligens heller ikke ønskelig, viktig eller hensiktsmessig å skulle kvantifisere omfang i denne sammenhengen. Det kan dessuten hende at vi har en skjevhet i utvalget vårt tilsvarende det vi har påpekt tidligere i rapporten knyttet til den kvalitative delen av undersøkelsen. Vi vet for eksempel ikke om de som har valgt å besvare breddeundersøkelsen er ansatte og ledere som i størst grad har interesse for og kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold, og at man ved disse tjenestene i større grad klarer å synliggjøre kjønns- og seksualitetsmangfoldet blant brukerne osv.

dersom «lhbti» ikke har vært en konkret knagg for den enkelte sak. Dersom kjønnsidentitet eller seksuell orientering har vært oppfattet som irrelevant for sak, kan det være at ansatte heller ikke har vært så bevisst på barnas eventuelle minoritetsstatus knyttet til kjønn eller seksualitet at de husker sakene for dette.

Videre kan det være en systematisk skjevhet i datamaterialet blant saksbehandlere og tjenesteutførende i forhold til hvem som har kontakt med skeive barn og ikke gjennom arbeidet. Som vi kommer tilbake til, så fortalte enkelte informanter under kvalitative intervju at det ved deres tjeneste er en fagkonsulent som fordeler saker mellom ansatte etter hva ansatte har erfaring med, kompetanse på og interesse av. Det kan dermed tenkes at det i enkelte tjenester er noen få ansatte som jobber opp mot disse barna, og at de øvrige ansatte derfor ikke har vært i kontakt med skeive barn og unge. Slik sett er ikke tallet på antall ansatte som har kontakt med skeive barn nødvendigvis en kvalitetsindikator på tjenesten - det kan også være motsatt: At det i tjenester med god og tett ledelse nettopp kan bli et mønster på hvem som møter hvilke saker, og at saker med barn med store utfordringer knyttet til kjønnsidentitet eller seksuell orientering håndteres av få. Dette er imidlertid igjen heller ikke helt uproblematisk, da formålet med å «mainstreame» lhbti-perspektivet i barnevernet er å integrere det bredt i barnevernets arbeid. Å oppnå en integrering av et mangfoldperspektiv som gjennomsyrrer barnevernets tilnærming til barn generelt, krever at det er en viss kvantitet av ansatte som samler erfaringer med å jobbe med skeive barn. Å samle erfaringsgrunnlaget på noen få, utvalgte ansatte kan antas å forsinke en prosess med å gjøre mangfoldperspektivet naturlig og selvsagt i barnevernets arbeid i sin helhet.

Videre kan man stille spørsmål ved om det er slik at enkelte tjenester siler saker som omhandler skeive barn og unge til enkeltpersoner, fordi det er ansatte i tjenesten som opplever at de ikke har kompetanse nok til å jobbe med disse sakene og derfor vegrer seg. Som nevnt innledningsvis, opplevde vi at det var vanskelig å rekruttere ansatte fra barneverntjenestene til å delta på kvalitative intervjuer. Vi erfarte at det var de spesielt interesserte som ønsket å stille, mens andre for eksempel oppga at de ikke opplevde temaet som relevant for dem å bruke tid på - eller de mente de ikke hadde erfaring nok med tematikken til å være med på intervju. Om arbeidet med denne gruppa i hovedsak blir lagt til noen få av denne grunn, risikerer man også her at viktig erfaring avgrenses til spesialiserte kjernepersoner – framfor å inngå i en praksisdrevet erfaringsutvikling blant ansatte generelt.

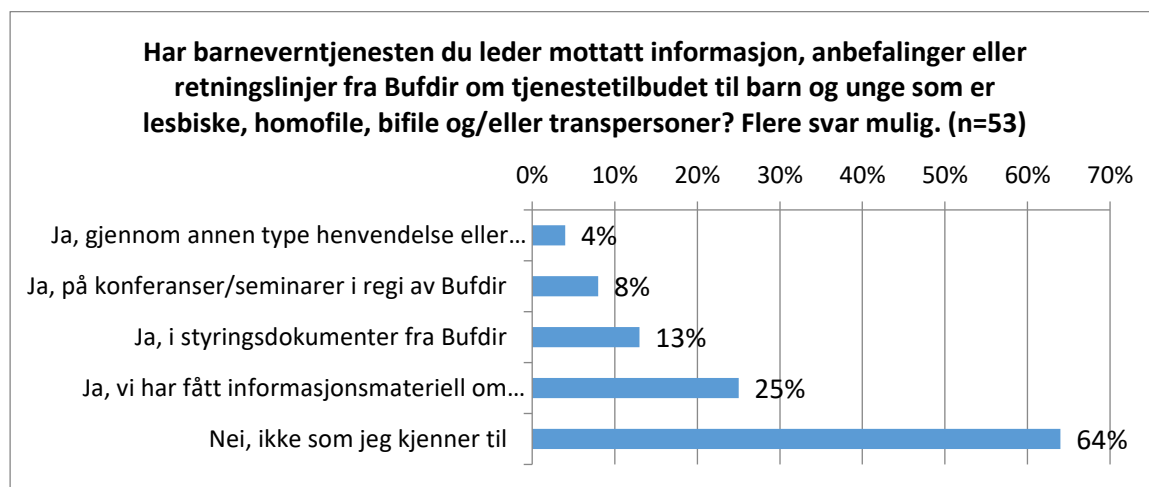
Barnevernets kompetanse om skeive barn fra et ansattperspektiv

Å bedre kompetansen om lhbti-perspektiver blant medarbeidere og ledere i barne- og familievernet var et sentralt mål med handlingsplanen *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012*. Hope og Neby (2010) fant at nesten halvparten av deres respondenter fra barnevernet så et behov for mer kompetanse på lhbti-området for å møte skeive personer i sitt arbeid. Informanter fra våre kvalitative intervju bekrefter fortsatt behov for mer kompetanse på dette området, og utdyper hva dette kompetansebehovet består i. I det følgende ser vi nærmere på dette, før vi følger opp dette undertemaet mer utdypende i kapittel 4 om kjønns- og seksualitetsperspektiv i utdanning og kompetansehevede tiltak.

Bekreftelsen av behov for mer kompetanse skjer på flere nivå i intervjuene. For det første sier informantene eksplisitt at de ønsker og trenger mer kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold inn i barnevernet, for egen, kollegers og barnas skyld. For det andre uttrykker flere informanter en heteronormativ tilnærming til møter med skeive barn, gjennom sine beskrivelser av arbeidspraksis. Videre opplever informanter mulighetene for varig kompetanseheving på feltet som få.

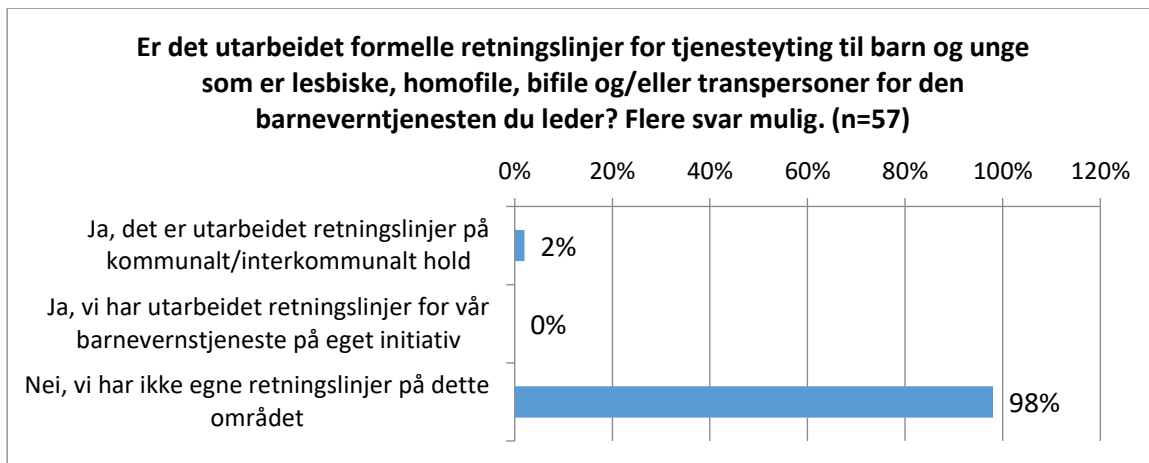
Formelle føringer for kompetanseutvikling

Å lykkes med å integrere mangfoldsperspektiver knyttet til kjønn og seksualitet i barnevernet i en travel og ressursknapp arbeidshverdag i tjenestene handler blant annet om hvor stort påtrykket ovenfra oppfattes å være. I breddeundersøkelsen spurte vi lederne om erfaringer med føringer fra Bufdir og hvorvidt det er utarbeidet formelle retningslinjer for tjenesteyting lokalt knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold. Det ble også spurt om det eksisterer en felles formell eller uformell praksis for tjenesteyting i saker som involverer skeive barn og unge ved tjenesten som respondenten leder. Fra figuren under ser vi at 64 prosent av respondentene oppgir at de ikke har fått informasjon, anbefalinger eller retningslinjer fra Bufdir om tjenestetilbudet til barn i målgruppa. Vi ser at respondentene, som svarer at de har hatt én eller flere former for kontakt med Bufdir, oppgir at den vanligste formen for informasjon fra Bufdir om dette temaet har kommet gjennom utsendt informasjonsmateriell. 25 prosent av utvalget oppgir å ha mottatt dette.

Figur 3-4 Informasjon fra Bufdir

Videre fremgår det av figur 3-5 at 98 prosent av utvalget ikke har utarbeidet formelle retningslinjer for tjenesteyting til skeive barn og ungdom. Ingen har utarbeidet retningslinjer i egen barneverntjeneste, mens 2 prosent rapporterer om at det for deres tjeneste er utarbeidet retningslinjer på kommunalt eller interkommunalt nivå.

Figur 3-5 Formelle retningslinjer for tjenesteyting til lhbt-barn

Det *kan* være at respondentene her, med retningslinjer på kommunalt/interkommunalt hold, sikter til kommunale handlingsplaner for implementering av åpenhets- og mangfoldpolitikk i lokale offentlige tjenester. I 2018 fant Stubberud, Prøitz og Hamidiasl seks gjeldende kommunale handlingsplaner på lhbt-feltet, men dette tallet har økt siden da.

Kommunale handlingsplaner er et styringsverktøy som trenger ledere som overfører anmodninger om tiltak til praksis. Haugesund kommune er en av kommunene som har utviklet en handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. For å gi et inntrykk av hvordan tiltak for implementering av mangfold- og likestillingspolitikken i lokale tjenester gjerne skisseres i slike handlingsplaner, kan vi som et eksempel gjengi Haugesunds forslag til tiltak for sitt lokale barnevern (se Haugesund, udat.: 12):

- i) Fosterhjemmene skal gjenspeile samfunnets familiestruktur og mangfold
- ii) Alle fosterforeldre har god kunnskap om seksuelt mangfold og kjønnsidentitet
- iii) Sikre lhbt-kompetanse i barnevernet, slik at foreldre som ønsker det kan få veiledning og at lhbt-barn får bistand når omsorgspersoner svikter

Å overføre slike tiltak til tjenesteytende praksis krever flere oversettelsesprosesser, hvor de formulerte tiltakene må operasjonaliseres til konkrete måter å gjøre tjenestene på. I og med at det har vært et påtrykk for utvikling av slike handlingsplaner etter oppstarten av handlingsplanen *Trygghet, mangfold, åpenhet* fra 2016, kunne man anta at det ville være flere ledere blant våre respondenter som aktivt har jobbet med retningslinjer for tjenesteyting til skeive barn og unge i sin tjeneste. Figur 3-5 viser imidlertid av svært få av lederne i utvalget har gjort dette.

Breddeundersøkelsen spurte også lederne om de har en felles formell eller uformell *praksis* for hvordan møte skeive barn. Flere svarer bekræftende på dette enn antall respondenter som sier at de har formelle retningslinjer for tjenesteyting til skeive barn.

På spørsmål om felles praksis, svarer 21 prosent av utvalget (N = 5) at de har dette, mens 79 prosent svarer at de ikke har en felles formell eller uformell praksis for tjenesteyting i saker som involverer skeive barn. Når det i større grad oppleves å være en etablert praksis for tjenesteyting i disse sakene, enn formelle retningslinjer, så kan dette tolkes på flere vis: Det kan for eksempel være at ledelse oppfatter at det ikke er et behov for formelle retningslinjer, fordi ansatte likevel håndterer sakene godt nok på «bakkenivå» - som alle andre barns saker. Utvikling av formelle retningslinjer kan være ressurskrevende arbeid, og vurderingen av nytte versus kostnad kan medføre at dette ikke gjøres. Men det kan også være at ledelse ikke oppfatter implementeringen av en mangfold- og likestillingstilnærming i tjenesteutførende praksis som et konkret ledelsesansvar, eller at det oppfattes som et for ukjent terreng for dem til at de griper seg an med en slik prosess.

Privat erfaring som usystematisk ressurs i tjenestearbeidet

En slående observasjon fra de kvalitative intervjuene med ansatte i barnevernet, er at mange trekker veksler på egne, personlige erfaringer med kjønn, seksualitet og identitet for å reflektere rundt hvordan barnevernet møter skeive barn i barnevernet. Flere bygger refleksjonene i mindre grad på tiltak og strategier fra eget arbeid i praksis eller fra formalutdanningen, noe som ikke er overraskende ettersom det i liten grad er utviklet formelle retningslinjer for tematikk knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold i barnevernet.

For å illustrere kan vi gi noen eksempler. Flere informanter startet intervjuet med å gjengi erfaringer som at «jeg har en fosterdatter, og jeg spurte henne om hun hadde tenkt over hva hun er. Men hun svarte bare at hun ikke vet ennå, for hun har ikke vært forelsket. For henne så var det helt naturlig å snakke om [kjønnsidentitet og seksuell orientering] ... Generasjonen nå er mye mer åpen.» Eller; «barnebarnet [mitt] går i en barnehage hvor et barn har lesbiske mødre». Dette kan tyde på at en lekfolkholdning er utbredt i barnevernet, altså at det i liten grad finnes institusjonaliserte, faglige fortellinger i barnevernet om hva kjønns- og seksualitetsmangfold betyr for barn. En annen informant oppsummerer som følger: «Jeg har mye privat erfaring. Det er vel min hovedkompetanse. Men jeg har jo også i løpet av mine år i barnevernet møtt en del skeive ungdommer.» Lite erfaringer blant ansatte gir en anekdotisk tilnærming til skeive barn i barnevernet som tema. Informanter med lite faglig erfaring med skeive barn hadde en tendens til å fremstille dem som «de andre», ved å snakke om dem som «slike barn og unge».

På den andre enden av skalaen av erfaringer finner vi ansatte som er særlig opptatt av lhbt-tematikken og viktigheten av å integrere et mangfoldperspektiv i barnevernets konkrete arbeid med barn. Blant disse er noen av dem skeive selv. Flere informanter fremhevet viktigheten av å ha skeive kolleger i staben, for å bli minnet på relevansen om kjønns- og seksualitetsmangfold i arbeidshverdagen – eller for å få gode råd i møte med barn. En informant som selv er skeiv, mente at hun hadde fått følgende rolle blant sine kolleger:

«Jeg tror det som kanskje hjelper også er at vi har de skeive som er på jobb her, de er ganske åpne. Jeg selv er jo en av dem, og jeg tror at det gjør det kanskje også enklere å ... hvis man har noen spørsmål rundt de der temaene, å gå til de og snakke om det. Sånn

at ja, at menneskene her er mer åpne og ikke prøver å skjule ... at de kan omgås med deg på en god måte.»

At hun *bare var til stede* som åpen skeiv, opplevde hun at hadde effekter for kollegers terskel for å stille spørsmål om kjønn og seksualitet blant barn – blant annet fordi de erfarte at det ikke var noe mystisk med det å være skeiv. Flere informanter trakk fram at det gjør noe positivt med personalgruppen som samarbeidsteam opp imot temaet om teamet representerer mangfold i seg selv. Blant annet mente en informant at «i hvert fall får du fjernet normativiteten som ofte ligger der, i måten man antar at alle er heterofile for eksempel, i et rom». En annen informant som selv er skeiv rapporterte om at egne erfaringer gjør henne mer kompetent til å snakke med barna om kjønnsidentitet og seksuell orientering: «Jeg skjønner jo ... jeg er jo knyttet til miljøet her i byen så jeg vet at ok, «der finnes det en ungdomsgruppe og de treffes på torsdager klokken da og da på det og det stedet». Så jeg kunne jo sagt ja, «bare gå dit» [til barna].»

Egne erfaringer om fellesskap for skeive gir oversikt over aktuelle møteplasser for å knytte relasjoner til andre personer med samme erfaringer. Dette er informasjon som kan være svært nyttig for barn å få viderefremmet til skeiv ungdom. Samtidig forsterker dette eksempelet inntrykket av barnevernstjenestens kompetansegrunnlag for kjønn og seksuell orientering, som faglig tema, som personavhengig og tilfeldig. Informasjon om treffsteder for skeive trenger overhodet ikke å være avhengig av den enkelte tjenesteansattes egen seksuelle orientering for å være tilgjengelig informasjon for tjenesteansatte i barnevernet.

Informanter sier også selv at dersom de er usikre på hvordan de skal fortolke et barns behov, eller gå frem i saker med skeive barn, så spør de gjerne åpne skeive kolleger om råd. Åpent skeive tjenesteansatte blir slik tildelt en rolle som veiledere, erfaringsformidlere eller «sannhetskonsulenter», som illustrert i følgende sitat:

Dette er tema som er viktige uavhengig av hvem som jobber i tjenestene til enhver tid. Men det er klart at de private erfaringene man har også har betydning for den kompetansen man har i jobb. Så det blir fort at vi går til [NN, skeiv kollega] når dette er temaet (saksbehandler).

Den samme opplevelsen av personavhengighet og de fordeler minoritetsbakgrunn gir i barnevernsarbeidet gjelder også informanter med andre minoritetserfaringer. En informant som har en annen etnisk bakgrunn sier for eksempel at også dette hjelper han til «å se annerledes» på saker enn hva den norske, etniske majoriteten i barnevernet gjør:

Jeg er selv en minoritet, og jeg forstår veldig godt hva det betyr å være annerledes over alt. Noen ganger blir jeg paranoid, ikke sant, fordi jeg sitter med slik erfaring og et slikt lager av vonde erfaringer, ikke sant ... jeg ønsker å få verktøyene for å håndtere sakene ... jeg har ikke kompetansen. ... Det er veldig slitsomt å være annerledes, basert på min erfaring.»

Opplevelsen av å bli paranoid handler om at informanten er bekymret for om han projiserer egne negative erfaringer med å tilhøre en minoritet på barna som han møter i sitt arbeid. Samtidig er han frustrert over den manglende oppmerksomheten på minoritetstilhørighetens betydning for barns helse og velferd blant andre tjenesteansatte som tilhører en eller annen majoritet. Mer konkret ønsker han seg følgende kompetanse tilbudt: «Kunnskap om målgruppen. Hvem er de ... basert på forskning, teori, erfaring. Erfaring er veldig viktig.» Med erfaring sikter han til at han ønsker kunnskap om hva skeive barn selv opplever at er sine eventuelle utfordringer «og hva de ønsker av hjelp slik at de skal få det bedre».

Å ha skeive kolleger ble også trukket fram som viktig for å se relevansen av temaet på arbeidsplassen generelt, noe som igjen ble antatt å ha positiv virkning på hvordan lokale ansatte møtte lokale barn – som ringer i vann. En informant fortalte at de tidligere hadde en ansatt som definerte seg som både hun og han:

Da var jeg som leder veldig opptatt av å snakke åpent og at ting skulle være slik den ansatte ønsket det. Jeg spurte om vedkommende ville at vi sa han eller hun for eksempel. Og jeg stoppet de andre ansatte og rettet dem hvis de sa feil. For de var informert. [At jeg gjorde] slike ting opplevde den ansatte det gjaldt som veldig ok ... Det er viktig å prøve å få bort den annerledesfølelsen. Men samtidig så er det viktig å sette det på dagsorden også. Man kan ikke bare late som alt er helt vanlig. Det var viktig for denne personen at jeg tok tak i det. At jeg sa fra om at det faktisk var to menn på arbeidsplassen og ikke bare en. Det var en liten overgang og vi måtte jobbe litt med det. Men det viktigste var å spørre og å snakke om det.

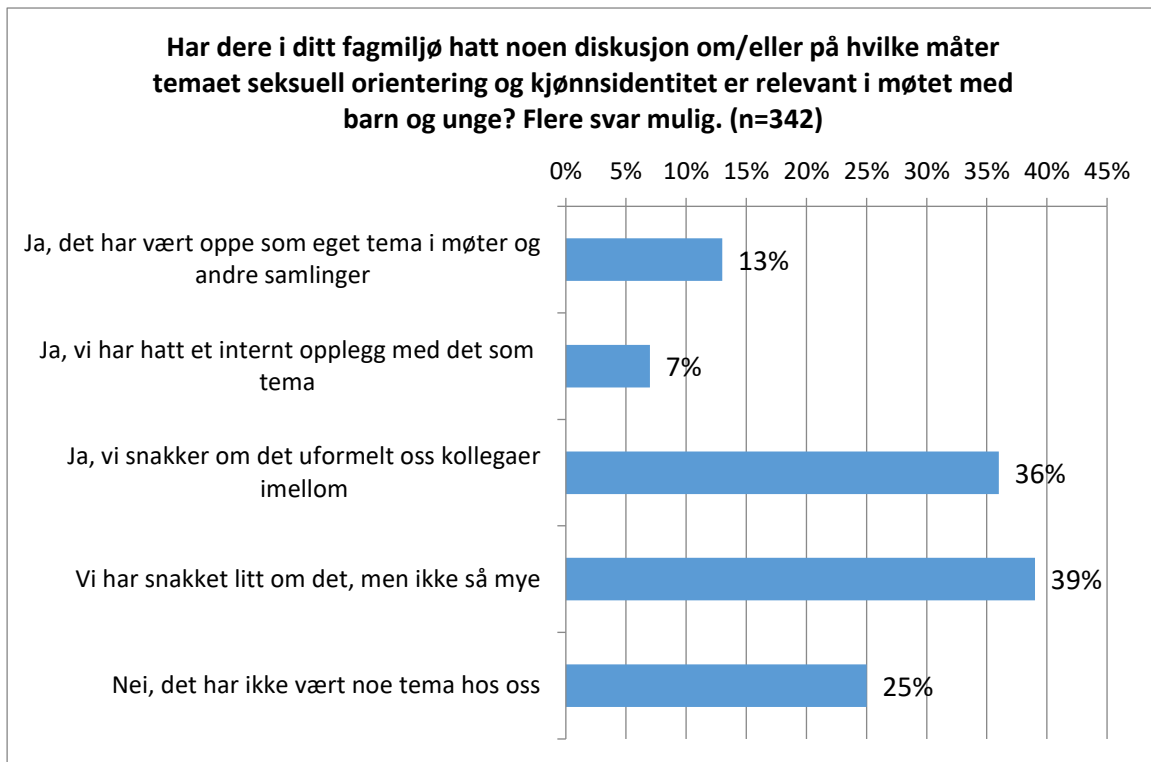
Informanten opplevde at det var viktig at hun tok et tydelig lederansvar for å sikre at de ansatte i tjenesten møtte kollegaen som det gjaldt på en åpen og inkluderende måte. Dette tydeliggjør viktigheten av en leder som prioriterer å fremme mangfold som arbeidsplassens nye norm. Samtidig illustrerer det igjen hvor personavhengig utviklingen av barnevernets holdninger og kompetanse til kjønn og seksualitet kan være. En ansatt minner imidlertid på at det er uholdbart å satse på at det er ansatte med egne erfaringer knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold som skal ha ansvaret for å belyse tematikken:

Alt har nok vært litt avhengig av at vi som selv tilhører kategorien må stå fram og fighte litt. Vi er nok mer sensitive og plukker opp signalene fortere vi som er i gruppa selv. Men systemet blir veldig sårbart om man skal være avhengig av å ha ansatte som er spesielt sensitive. Systemet kan ikke være avhengig av at det hele tiden er ansatte der med egenerfaring.

Kjønns- og seksualitetsmangfold som tema i barnevernets arbeidshverdag

Informantene fra forrige avsnitt leder oss over til viktigheten av at kjønnsidentitet og seksuell orientering tematiseres blant ansatte i deres arbeid. I det følgende ser vi nærmere på hvor mye tjenesteansatte opplever at kjønnsidentitet og seksuell orientering tematiseres i praksis. Ser vi nærmere på respondentene i breddeundersøkelsen sine erfaringer med faglig diskusjon om temaet kjønnsidentitet og seksuell orientering i figur 3-6, så oppgir 13 prosent av utvalget at

temaet har blitt tatt opp i møter og andre samlinger. 36 prosent av respondentene oppgir at dette er noe de snakker om seg imellom i mer uformelle situasjoner, mens 25 prosent av utvalget oppgir at dette ikke har vært et tema i deres fagmiljø.

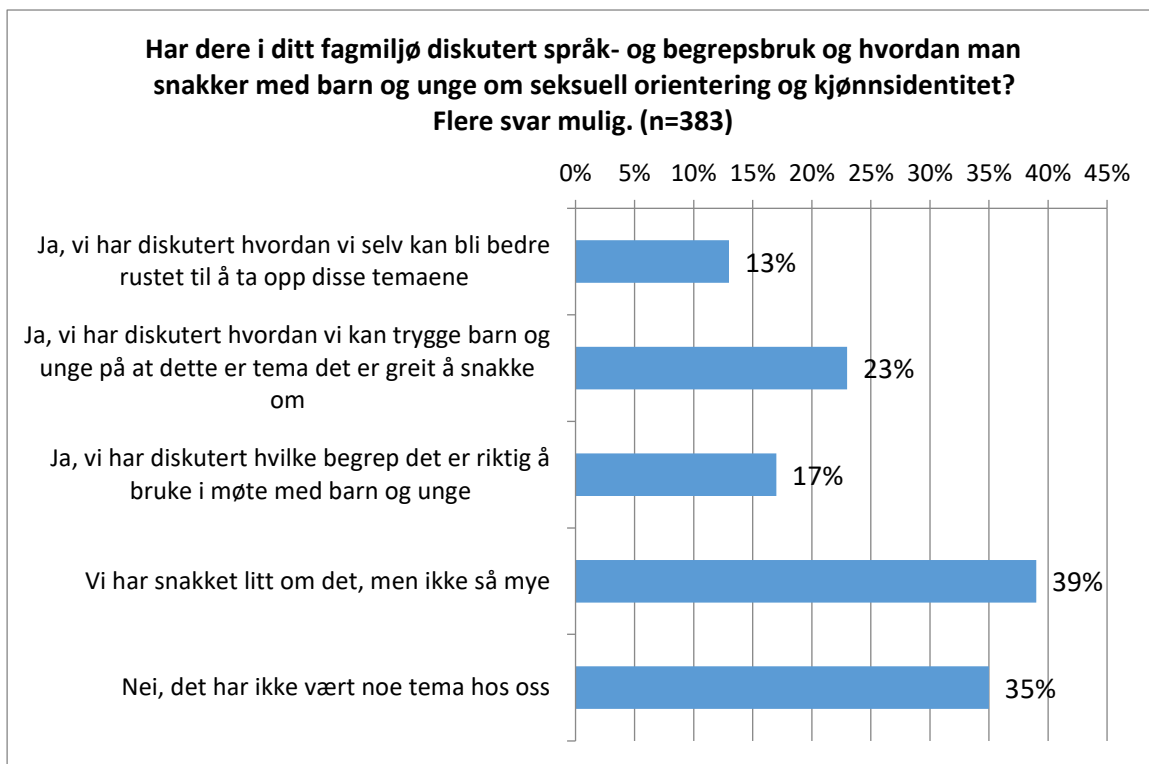

Figur 3-6 Diskusjon om tema i respondentenes fagmiljø

Den viktigste kilden til refleksjon rundt erfaringer med saker med skeive barn, fremstår med andre ord å være den uformelle dialogen mellom kolleger.

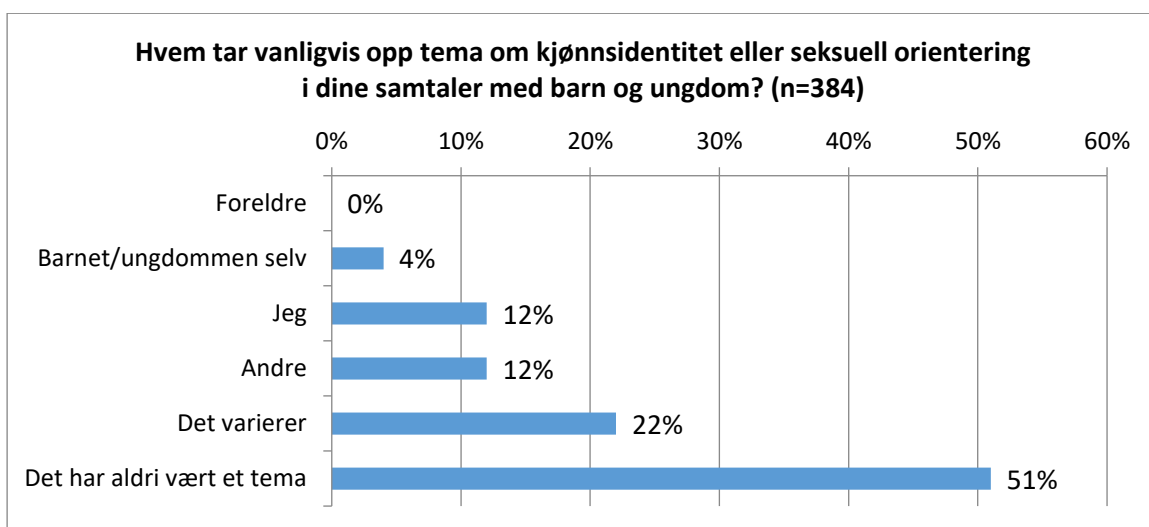
På spørsmål om hvorvidt respondentene har diskutert språk- og begrepsbruk, samt hvordan man snakker med barn og unge om seksuell orientering og kjønnsidentitet, viser det seg at en forholdsvis stor andel ikke har deltatt i mye diskusjon om temaet. Fra figur 3-6 under fremgår det at 39 prosent oppgir at de har snakket litt om temaet, men ikke mye. Nesten like mange, 35 prosent, har ikke opplevd at det har vært et tema hos dem. 23 prosent har opplevd diskusjon i sitt fagmiljø om hvordan de kan trygge barn og unge på at det er et tema det er greit å snakke om. Vi kan anta at det er blant disse at 17 prosent har diskutert hvilke begrep det er riktig å bruke i møte med barn og unge, og 13 prosent har deltatt i diskusjoner om hvordan de i sin tjeneste kan bli bedre rustet til å ta opp disse temaene.

Figur 3-7 Diskusjon om språk- og begrepsbruk i eget fagmiljø

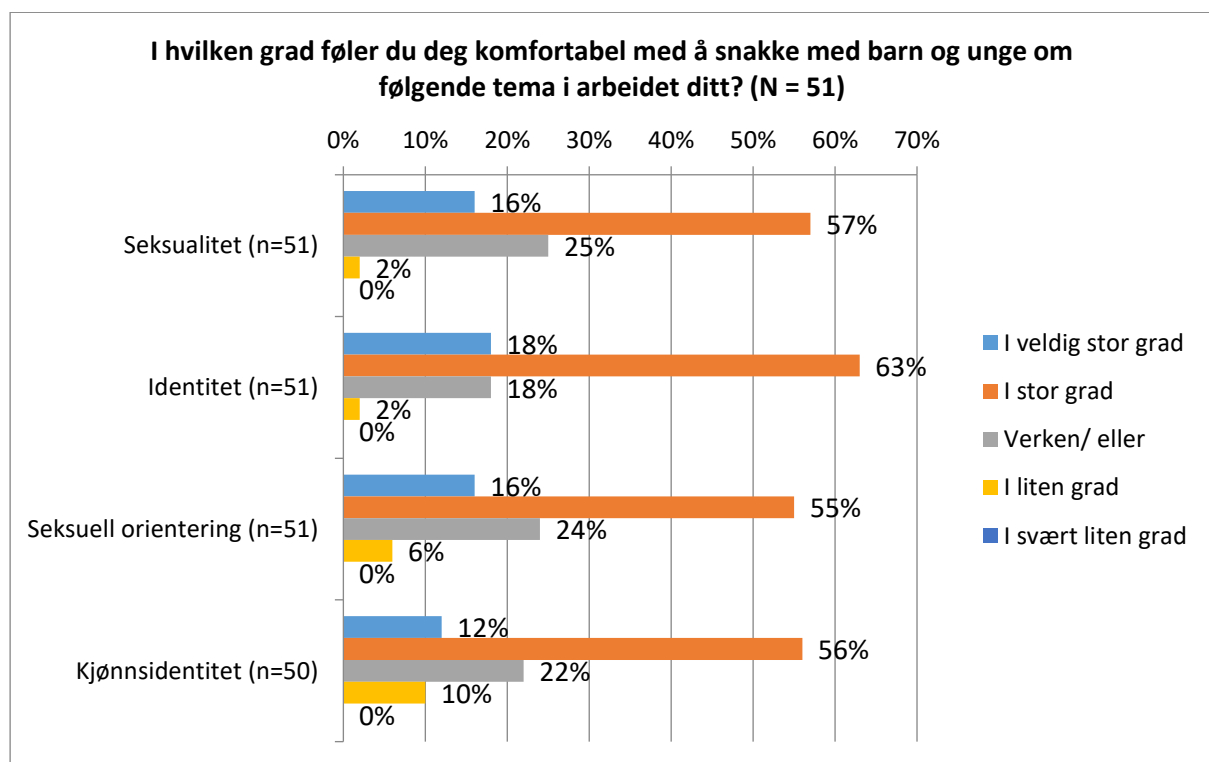
I og med at det er en ganske stor andel som ikke har opplevd at deres fagmiljø har diskutert språk- og begrepsbruk og hvordan man snakker med barn og unge om seksuell orientering eller kjønnsidentitet, så kan man anta at dette også gjenspeiler seg i hvor mange som tar opp temaet i individuelle møter med barn. Neste figur viser at 22 prosent av respondentene, som har svart at de hadde erfaring med å møte skeive barn i sitt arbeid, oppgir at de selv tar opp temaet i samtaler med barn. Ingen har opplevd at foreldre har tatt opp temaet, og bare 4 prosent rapporterer at dette er noe barnet selv har tatt opp. Hele 51 prosent sier at det aldri har vært et tema i deres samtaler med barn og ungdom.

Figur 3-8 Kjønnsidentitet og seksuell orientering som tema i samtale med barn/ungdom

At vel halvparten ikke har opplevd at temaet har vært oppe i individuelle samtaler med skeive barn, kan være noe foruroligende. På den ene siden kan det handle om at barnets kjønnsidentitet eller seksuelle orientering ikke har vært relevant for saken. I så fall er det et kvalitetstegn at de ansatte ikke har tematisert irrelevant personlig informasjon i møtene med barna. På den andre siden kan det være en indikator på hvorvidt den tjenesteansatte opplever seg komfortabel med å ta opp temaet. At temaet oppleves som relevant innebærer ikke at man automatisk tar opp temaet i møte med det enkelte barn. Samtidig tar ansatte oftere opp temaet enn barna selv. Respondentene har ikke erfaring med at foreldre har tatt opp temaet.

Ser vi nærmere på tall fra breddeundersøkelsen, fremstår det imidlertid som at temaet i hovedsak ikke synes vanskelig å snakke om i møte med barn for de ansatte. Figur 3-9 under viser at 10 prosent av utvalget i liten grad føler seg komfortable med å snakke med barn og unge om temaet kjønnsidentitet, mens 6 prosent oppgir at de i liten grad er komfortable med å snakke om seksuell orientering. Majoriteten av utvalget oppgir at de i stor eller veldig stor grad opplever seg komfortable med å snakke med barn og unge om seksualitet, identitet, seksuell orientering og/eller kjønnsidentitet.

Figur 3-9 I hvilken grad respondentene føler seg komfortable med oppgitte temaer

At det oppleves komfortabelt å snakke med barn og unge om seksuell orientering og kjønnsidentitet kan kanskje være noe overraskende, for eksempel hvis vi tar i betraktning hvor relativt få som opplever at temaet diskuteres faglig med kolleger. Det kan tenkes at respondentene i utvalget som har svart på dette spørsmålet er særlig opptatt av å ivareta de skeive barna, og har en over snittet stor interesse for temaet. Spørsmålet gikk også kun til respondenter som hadde erfaring med å møte skeive barn.

Funn fra kvalitative intervjuer med tjenesteansatte nyanserer spørsmålet om komfort videre. Blant disse fortalte flere at det ikke nødvendigvis er en utfordring å snakke med barna når deres kjønnsidentitet eller seksuelle orientering først er kjent, men at det er vanskelig for de ansatte å spørre når de ikke vet. De fremstår ikke særlig trygge på å ta opp temaet med barn som selv ikke har tatt temaet opp. Videre er de bekymret for å krenke barna, ved å stille spørsmål som kan være feil.

Et smalt perspektiv på kjønn og seksualitet

Informantene beskriver at det har skjedd et generasjonsskifte i holdninger til personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet i barnevernet, som i samfunnet for øvrig, men at det fortsatt er en lang vei å gå før kjønnsidentitet og seksuell orientering blant barn blir normalisert. Informantene antar i alle fall at en slik holdningsendring er underveis, dels fordi barna bidrar til dette selv. Som en informant påpeker, så er det «for ungdom i dag veldig mye mer naturlig å snakke om det». Barna tar også med seg nye ord som beskriver mangfoldet av kjønn og seksualitet inn i barnevernet, og således utfordres de ansatte på egne holdninger, arbeidspraksiser og begrepsbruk.

En grunn til at ansatte i barnevernet etterspør mer kunnskap om lhbt-tematikk er at barnevernet også tidligere har snakket om kjønn og seksualitet – men at dette ofte har vært, og fortsatt oftest er, innenfor skadelig seksuell atferd som tematisk ramme. Dette er ikke overraskende da det å fokusere på bekymring på et vis ligger i deres institusjonelle instruks. Barnevernet har jo nettopp som mandat å avdekke omsorgssvikt og følge opp og bistå barn som lever under skadelige vilkår eller med skadelig atferd. Samtidig er dette et smalt fokus, som kan bidra til å gjøre barns kjønnsidentitet og seksuelle orientering til noe man i hovedsak bør være bekymret for – dersom det er et tema som tas opp. Alternativt kan det bidra til å redusere kjønnsidentitet og seksuell orientering til symptomer på noe annet, og da i hovedsak knyttet til negative erfaringer med sex og overgrep. En informant beskriver dette som følger:

Veldig ofte når man snakker om seksualitet med ungdom, så snakker man om skadelig seksuell atferd. Også glemmer man å snakke om sunn seksuell atferd. Man er god på å snakke om det som er skadelig, også glemmer man det andre. Det er så fort gjort å problematisere. Hvis en ungdom har mye sex så tenker man med en gang på hva det handler om eller er uttrykk for, i stedet for å tenke at ungdommen bare synes det er godt å ha sex.

Informanten snakker her om ungdom i barnevernet generelt, og kritiserer barnevernets tilnærming til seksualitet og kjappe fortolkning av sex som noe som antagelig viser til noe problematisk. Samtidig viser sitatet nettopp at kjønn og seksualitet ofte reduseres til et spørsmål om seksuelle handlinger. Etterspørselen etter mer kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold i møter med barna handler ikke primært om «sex», men om *identitet* knyttet til kjønn og seksualitet og de trøbbel som derigjennom kan oppstå. Sex, kjønn og seksualitet kan selvsagt være sammenkoblet, men samtidig også noe helt atskilt. Identitet retter

eksistensielle spørsmål om hvem man er, og det kan tenkes å oppleves veldig sårt om voksnes tilnærming til dette reduseres til sex som «kropp i bevegelse»⁶.

Grensen for voksnes legitime intervensjon i barns intimsone rundt kjønn og seksualitet kan tenkes å kompliseres for barnevernets del, fordi institusjonen har hatt en tradisjon for å håndtere «den skadelige seksualiteten». For ansatte å gjøre kjønnets identitet og seksuell orientering til et ufarlig tema å snakke om, har to sider: På den ene siden må de håndtere sine egne følelser, fordommer og holdninger knyttet til temaet, for å gå i åpen dialog med barn og ungdom om temaet. Dette gjelder alle som har med barn og ungdom å gjøre, og er slettes ikke unikt for barnevernansatte. Men på den andre siden, som en tilleggsdimensjon som barnevernansatte må håndtere, så har også barn og ungdom en forventning om hvorfor barnevernansatte stiller de spørsmål som de gjør. Når spørsmål barnevernansatte har som ansvar å avklare ofte springer fram fra det som er vondt, må de også håndtere at det kan ligge en forutinntatthet blant barna om at alt de kartlegger eller har dialog rundt – er fordi dette er annerledes. Barnevernansattes arbeid for å normalisere dialog med barn og ungdom om kjønnsidentitet og seksuell orientering kan således oppleves som mer komplekst, grunnet den institusjonelle konteksten som bestrebelsen på normalisering foregår i.

I intervjuene kommer det også frem at seksualitet og seksuell orientering tematiseres mer enn kjønn og kjønnsidentitet, og det kommer frem at ansatte opplever kjønns mangfold som et vanskeligere tema å jobbe med. Dette peker også Rosewald (2009) på i sin studie, hvor hun finner at ansatte i barnevernet ofte gjør en bedre jobb med å inkludere seksuell orientering enn kjønnsidentitet i sitt arbeid. I sammenheng med kjønn og kjønns mangfold sa en av de ansatte vi intervjuet følgende:

Jeg må jo si at jeg synes det er litt trist om vi kommer så langt at det blir feil å kle jentene i rosa mens de er baby og ikke bestemmer selv. Vet du at det er en jente så kjøper man jo typisk jenteklær i rosa, og er det en gutt så kjøper man blått. Det handler jo ikke om noe annet enn at det er søtt. Og om den jenta velger å bare bruke blått etterpå så er jo ikke det noe problem, men.

Dette utsagnet kunne vært sagt av mange i samfunnet vårt, og viser til hvor innarbeidet våre oppfatninger av kjønn er. Sitatet reflekterer at vi tenker kjønn som binære kategorier – gutt eller jente. Det illustrerer også en mostand mot å utfordre de etablerte kjønnsnormene; det får heller være opp til enkeltindivider å bestemme selv om de vil bryte med normene senere i livet. Vi ser også flere eksempler i vårt materiale på at denne binære tenkingen rundt kjønn gjør seg gjeldende i møte med barn og unge som bryter med kjønnsnormer. Mange av dem vi intervjuet koplet veldig fort brudd på kjønnsnormer med at barna eller ungdommene da er «født i feil

---

⁶ Betegnelsen «kropp i bevegelse» spiller her rollen som motsats til Benestads og Pristedes (2015) «kjønn i bevegelse». Sistnevnte viser til at forståelsen av kjønn er i bevegelse, som noe som forstyrrer, utfordrer og krever ord og begrep som på en positiv måte bekrefter også de «de kjønnsuvanlige». Selv om også forståelsen av kroppen kan sies å undergå sakte endring i takt med at den binære kjønnsmodellen løser seg opp, viser «kropp i bevegelse» i vår tekst derimot til det motsatte av Benestads og Pristedes bemerkning: til en reduksjon av kjønnsidentitet og seksuell orientering til sex mellom biologisk kjønnede kropp.

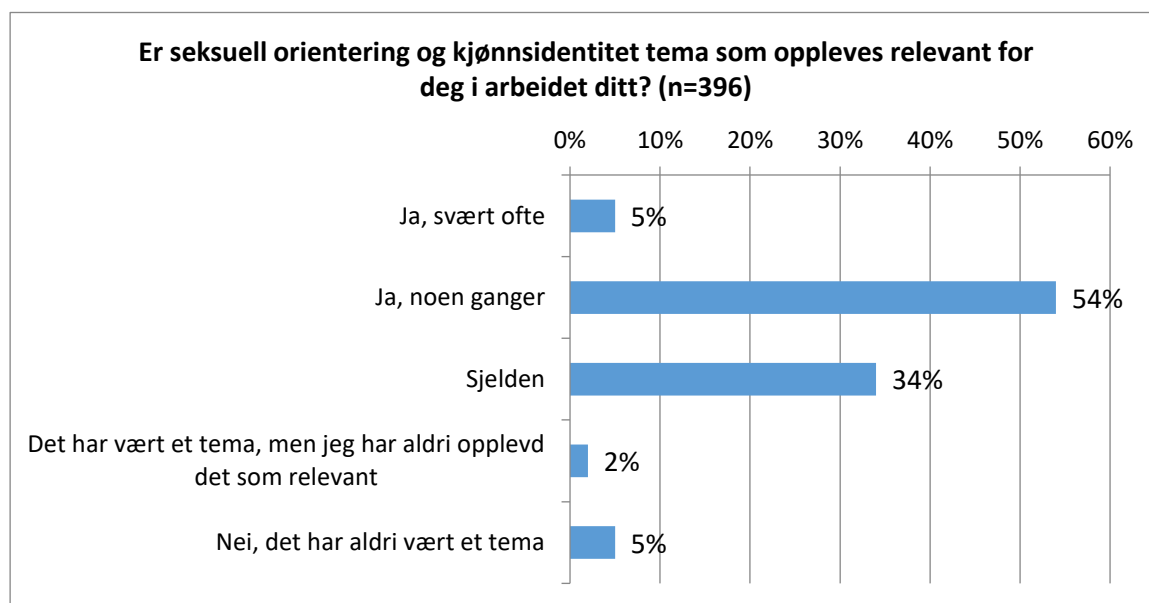
kropp». Når man mangler mangfoldskompetanse, eller kunnskap om nyanser og variasjon, er det fort at også brudd med normene fortolkes inn i de binære kategoriene vi tenker ut ifra. Om en gutt har et kjønnsuttrykk vi typisk forbinder med jenter, tolkes dette som at han ønsker å *være* jente. Slike eksempler viser at det er behov for en kompetanseheving i barnevernet som ikke handler bare om kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold, men også om å skape en normkritisk praksis som evner å tenke utenfor de etablerte boksene. En av ressurspersonene vi intervjuet, som omtrent daglig er i kontakt med personer som opplever kjønnsinkongruens, sier tilsvarende at hun kunne ønske seg et samfunn med en mer mangfoldig kjønnsoppfatning:

Ettersom samfunnet endrer holdninger så blir det kanskje lettere for folk å leve som den de er i den kroppen de har også – kanskje ikke alle har behov for å operere seg til å bli enten-eller.

Hun understreket at langt fra alle som opplever å bryte med normer for kjønnsuttrykk eller kjønnsidentitet egentlig har ønske eller behov for kjønnsbekreftende behandling. Framfor at individer skal innpasses til samfunnskapte (og mer eller mindre trange) kjønnsnormer, bør idealet snarere være et samfunn der alle former for kjønn passer inn.

Lhbt-perspektivets relevans for barnevernet

Som det fremgår av figur 3-10 fra breddeundersøkelsen, om hvorvidt seksuell orientering og kjønnsidentitet oppleves som relevant for respondentene i deres arbeid, er det 54 prosent som sier at temaet oppleves relevant noen ganger. Samtidig er det 34 prosent av respondentene som opplever at temaet sjelden er relevant for dem i deres arbeid.

Figur 3-10 Hvorvidt seksuell orientering og kjønnsidentitet oppleves som relevant for tjenesteanatte i deres arbeid

I de kvalitative intervjuene med ansatte er informantene i hovedsak samstemte på at lhbt-temaet har høy relevans for dem i deres arbeid, og sammenlignet med dette datamaterialet fremstår relevansanslaget fra figur 3-10 som lavt. Samtidig kom det fram gjennom

rekrutteringen av informanter til det kvalitative utvalget at mange ikke ønsket å stille opp på intervju nettopp fordi de ikke anser temaet som relevant. Det kan også være at ansatte som jobber med veldig små barn ser temaet som mindre relevant enn ansatte som jobber med ungdom.

Av informantene i det kvalitative utvalget oppgis flere grunner til at de oppfatter seksuell orientering og kjønnsidentitet som et relevant tema. Barnevernansatte ønsker som nevnt kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold for ikke å trå feil, slik at samhandlingen med barna ikke påvirkes negativt. Dette handler både om anerkjennelse, verdighet og åpenhet, og om å ha forutsetningen for å føre en respektfull dialog med skeive barn. Ved de få anledninger hvor ansatte vet at barna i deres saker har hatt utfordringer knyttet til egen kjønnsidentitet og seksuelle orientering, så har de av og til uten intensjon opplevd å krenke – grunnet heteronormative tatt-for-gittheter i språk og forventninger. Da kan man stille spørsmål ved hvorvidt ikke dette også skjer i samspill med mange andre barn, i og med at ikke alle skeive barn er åpne om temaet utad.

En saksbehandler reflekterer som følger om relevansen av en profesjonalisert, oppdatert og utvidet kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold i barneverntjenesten:

Jeg tenker at det også handler om våre grunnleggende holdninger. Hvordan reagerer vi når barna forteller oss om dette. Hvordan håndterer vi det. Klarer vi å stille de samme gode spørsmålene da, som når de forteller om andre deler av livet sitt som vi kanskje er mer komfortable med? Jeg har vært opptatt av det: av at det kanskje ikke skal gjøres så innmari komplisert. De er ungdommer de her også, det er bare at de liker noen av det samme kjønn eller de definerer seg som noe annet.

Slik informanten ser det, har de god kompetanse på å jobbe med folk. Og hun mener at det å se skeive barns behov heller ikke handler om noe annet enn akkurat det, men som med *alle andre folk*, så krever dette å ha kunnskap om de ulike livssituasjoner den enkelte står i. Og det er det dette handler om: at hun som ansatt i barnevernstjenesten opplever at hun trenger mer kunnskap om hva disse barna står i, akkurat som at hun har kunnskap særskilt om hva andre barn står i.

Ansatte etterspør med andre ord kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold blant barn for å sette fart på en holdningsendring som de opplever at finner sted i samfunnet generelt, og som de mener barnevernet innimellom henger etter med. En ansatt fra en institusjon for ungdom, skisserer utviklingen de siste tiårene som følger:

Jeg synes det er mye mer åpenhet om dette nå i dag. Da jeg begynte i barnevernet for omkring 20 år siden så var det overhodet ikke snakk om det. Jeg vet jo at det var en gutt som var homofil for eksempel – det kom jo fram senere – men vi snakket jo aldri om det. Jeg synes vel egentlig dette ikke har vært så veldig mye i fokus i det hele tatt.

Samtidig som barnevernansatte forteller at oppmerksomheten mot kjønns- og seksualitetsmangfold har økt i barnevernet, så forteller de også at temaet fortsatt tar *liten plass*. Oppmerksomheten knyttet til temaet har gått fra å være nærmest fraværende, til å erfares som sentralt noen ganger og andre ganger ikke. Perspektivet er ikke systematisk integrert i de profesjonelles blikk for sak. Dermed tematiseres kjønn og seksuell orientering av og til, men ikke alltid – og mange antagelser blir stående usagt. På spørsmål om informanter tror at barna opplever barnevernet som heteronormativt, så svarer en saksbehandler som følger:

Altså, jeg tror det er mange som jobber her som ikke tenker på det engang, sant? Og når man ikke har ting i bakhodet så blir det jo aldri et tema, og jeg tenker at vi har jo mange slike verdier og fordommer som vi kanskje ikke er klar over som allikevel blir transportert videre i de temaene vi snakker om, eller ikke snakker om.

Informanten ser for seg at de holdninger som tjenesteansatte har ellers, påvirker hvordan de tematiserer og ser relevansen av kjønn og seksuell orientering – eller fortsetter å usynliggjøre dette. En annen saksbehandler følger opp bekymringen med å repetere at «det er jo ikke et tema som blir diskutert så mye, med mindre det skulle være en problemstilling av et slag.» Som tema kobles kjønn og seksuell orientering med andre ord til praksis først når det oppfattes som et problem. Saksbehandleren gir følgende eksempel:

Jeg har møtt foreldre som har hatt fordommer, eller negativt syn på homofili, og som er redde for at barnet skal bli homofilt. Så det er gjerne da temaet blir løftet opp og diskutert, men det er jo ikke noe man er forut.

Med at de ikke er «forut» menes at de ikke er forberedt. De har heller ikke mange praksisrelaterte erfaringer å bygge et slikt forberedelsesgrunnlag på.

Informantene påpeker at opplevelsen av en manglende kunnskap om kjønn og seksuell orientering må sees på bakgrunn av en antagelse om at profesjonsutdanningens verdigrunnlag likevel kan tenkes å demme opp for anti-holdninger blant ansatte:

Det hadde jo vært litt i strid mot de verdiene som vi tenker at vi som jobber i barneverntjenesten har og som sosionomer ... man skal være åpen. Om du er kristen, om du er .... Uansett. Så tenker jeg at så lenge du er åpen og hvis du har en holdning om at dette er greit og dette er ikke greit, så tenker jeg at da er du litt på feil plass. Det strider litt mot de verdiene som barneverntjenesten står for og i kraft av det å være fagperson, tenker jeg. Jeg tror at folk ville ha reagert [om det for eksempel ble ansatt en person som ikke liker homofili]. Jeg håper i alle fall at folk ville ha reagert.

En ansatt som jobber med fosterbarn uttrykker seg enda tydeligere om samme sak: «Det handler først om mine holdninger, hadde jeg ikke [akseptert lhbt] da måtte det ha vært et saksbehandlerbytte med en gang. Da kunne jeg ikke ha fulgt den ungdommen.» Med dette mener hun at holdninger ikke er private, i et så relasjonelt arbeid som barneverntjenestene utfører. En annen informant fra en institusjon for enslige mindreårige utdyper dette videre, ved

å være skeptisk til om man kan la heteronormative holdninger i barnevernet passere i det hele tatt:

Jeg tror nok at det er litt mer skjult enn [at ansattes holdninger og handlinger alltid er i samsvar]? ... sånn generelt, det er veldig ofte du møter en sånn type [ambivalens som] «ja, jeg synes det er helt greit at det finnes homofile, men skal ikke kysse liksom foran meg.» Det er «ekkel», sant? .... Og jeg tror kroppsspråk har ganske mye å si. Jeg tror du må mene det du sier. For ungdom merker ofte hvis du er uærlig eller sier noe som du ikke mener. Jeg tror det vil skinne gjennom også med ungdommene, selv om du sier at det er greit. Men hvis du på en måte, [hvis] kroppsspråket ditt sier noe annet så vil du kjenne et ubehag og tenker oi ... jeg tror det er vanskelig å skjule ja, hvis du har fordommer spesielt.

Igjen er informantens sitat et implisitt ønske om mer kunnskap for holdningsendring i barnevernet. En fellesnevner blant mange informanter fra ulike barneverntjenester er at de trenger en slik holdningsendring, for å justere seg i møte med barn. De er for eksempel, som allerede skissert, noe bekymret for hvorvidt de kommer til å spørre «riktig», dersom de skal spørre barna om kjønnsidentitet eller seksuell orientering. De famler, og er redde for å støte barna fra seg. Noen informanter forteller også om arbeidsrelaterte erfaringer med skeive barn hvor nettopp dette har skjedd. For barn som ikke vil fortelle om sine opplevelser av kjønnsidentitet eller seksuell orientering, kan spørsmål om dette fra voksne oppleves som invaderende. Å uttrykke signaler på mer subtilt vis om at man har forstått at barnet er skeivt, kan også oppfattes negativt, som i at barna har fått sin hemmelighet avslørt. Etter slike erfaringer vurderer derfor ansatte nøye hva som vil være gevinsten for barnet ved å ta opp temaet. Mer kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold vil likevel trygge de ansatte i slike situasjoner, om hva som er faglig riktig å gjøre. Og det var nettopp det mange informanter begrunnet sin oppfatning av lhbt-perspektivets relevans for barnevernet med: de trenger mer kompetanse om tematikken for å gi en bedre tjeneste. Ønsket om mer kompetanse handler ikke bare om å håndtere enkeltsaker; også informanter med lite eller ingen egenerfaring med skeive barn i sitt arbeid oppfattet dette behovet som svært reelt.

Oppsummering og diskusjon

Å tilføre mer kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold til barnevernansatte har vært et uttalt nasjonalt politisk mål i et tiår (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2014; Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Samme ønske og identifiserte behov har vært målført av interesseorganisasjoner for lhbt-gruppa over lengre tid. Det er derfor slående hvor lite faglig kompetanse ansatte i barnevernet opplever at de har om temaet. I Regjeringens handlingsplan *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (2009-2012)* ble relevante funn fra forskning om lhbt-gruppas levekår for barnevernet oppsummert, som at: det å «komme ut» i ung alder kobles i forskning med tidlig seksuell debut, bruk av rusmidler, psykiske plager og økt frekvens av selvmordsforsøk; lhbt-tenåringer er mer utsatt for voldshandlinger fra jevnaldrende og i nær familie, enn tenåringer for øvrig; lhbt-ungdom med innvandrerbakgrunn sliter sannsynligvis med tillegg utfordringer, som risiko for trusler, tvangsgifte og utstøting fra

familiefellesskap; og lhbt-ungdommer kan i enkelte religiøse miljøer bli utsatt for sosial utstøting hvis de står fram (Barne- og likestillingsdepartementet 2008: 16).

I en spørreundersøkelse gjennomført av lhbt-senteret i 2014 svarte også et flertall av norske organisasjoner knyttet til kjønns- og seksualitetsmangfold at de var delvis enige i at offentlige tjenester hadde blitt mer relevante, inkluderende og respekterende overfor lhbt-personer med hensyn til barn, ungdom og familier – men at barnevernstjenestene opplevdes som mindre gode og relevante for lhbt-personer (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2014:9). I sluttevalueringen av handlingsplanen (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2014) var det likevel et gjennomgående trekk at det fortsatt manglet systematisk kompetanseheving i mange offentlige tjenester, og at det blant annet var behov for kunnskapsutvikling om levekår og oppvekst for unge personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Det ble også påpekt at det på daværende tidspunkt enda ikke fantes en samlet oversikt over hvilken kunnskap profesjonsutøvere på utdannings-, helse-, sosial- og barnevernsfeltet hadde om spesielle behov og utfordringer for skeive barn – og at kunnskaps- og bevissthetsnivået i praksis antagelig var meget lavt. Det ble særlig trukket fram at temaene kjønns- og seksualitetsmangfold hos barn og en grunnforståelse av lhbt-perspektiver og heteronormativitet er nødvendig kunnskap for profesjonsutøvere i velferdsyrker.

Går man i dybden på temaet, trer det fram at ansatte har interesse for å lære mer om kjønns- og seksualitetsmangfold, men at de ikke nødvendigvis oppfatter temaet som veldig sentralt i deres daglige arbeid. En grunn til dette er at de opplever at det gjelder få barn. Samtidig oppfatter informanter temaet som relevant uavhengig av antall barn.

Ut fra våre analyser er det videre lite som tyder på at formaliseringen av et integrert mangfoldsperspektiv, eller en «mainstreaming» av lhbt-perspektivet, har funnet sted i barnevernet. Heller tvert imot synes dataene å støtte en tolkning av at nasjonale føringer for å implementere mangfoldpolitikk knyttet til kjønn og seksualitet i barnevernstjenestene i liten grad formaliseres lokalt. Arbeidet med å gjøre tjenestepraksis mangfoldorientert fremstår usystematisk, og tidvis nærmest fraværende. Endring foregår uformelt, i det daglige virket blant ansatte – med denne er avhengig av personengasjement for saken. Videre ser det ut til at mens man kunne tenke seg at mangfoldperspektivet burde forme samspillet mellom tjeneste og alle brukere som et underliggende organisatorisk verktøy for måter å se verden på, blir tema av relevans for kjønn og seksuell orientering omgjort til noe som gjelder «noen» og da «de få».

Det kan være vanskelig å orientere seg i landskapet over begrep for kjønn og seksualitet. Mange begrep har kommet til, og som interessepolitiske verktøy utfordres de også. Ifølge Benestad og Pristed (2015) vil det å endre fagfolks vokabular om kjønn bidra til å skape anerkjennelse, gjennom å skape gjenkjennelse, opplyse, utvide og definere forståelse og mening for hver enkelt. Denne innsikten er imidlertid rettet mot terapisisituasjoner, mens barnevernsansatte gjerne inngår i lengre og mer kompliserte relasjoner med barn. Dermed blir mulighetene for ikke-intendert å uttrykke dissonans ovenfor barna, mellom ord, mening og handling langt flere. I en slik praksiskontekst vil det å endre språkbruk og tilfang av vokabular blant ansatte også være helt sentralt for å oppnå et integrert mangfoldperspektiv i måten å

gjøre barnevern på. Men samtidig er våre forestillinger om kjønn og seksualitet så forankret i den enkelte, fra vi fødes og døpes og får et navn, at effektene av dem sildrer gjennom vår hverdag uten at vi stiller spørsmålstegn ved om forestillingene er legitime eller ikke. Å anta at barnevernansatte endrer holdninger og arbeidsform ved kun å tilføres nye ord å bruke vil kunne være å forvente for mye av ordenes makt. En større innsats på kompetanseheving kan derfor være helt nødvendig for å få gjennomført de politiske målene på dette området.

4. Kjønn- og seksualitetsperspektiver i utdanning og kompetansehevende tiltak

Som vi har sett så langt i denne rapporten etterlyses det mer kompetanse på seksualitet, kjønn og kjønnsidentitet i barnevernet. Vi vil i dette kapittelet belyse i hvilken grad ansatte i barnevernet opplever at kjønn og seksualitet ble tematisert i utdanningen deres. Vi vil også se på undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold i dagens bachelorutdanninger. Vi vil videre belyse i hvilken grad kurs og videreutdanninger om kjønn og seksualitet tilbys, og se på to kompetansehevende tiltak spesielt: *Rosa kompetanse barnevern* i regi av FRI (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold) og Skeiv verdens kompetansehevende tiltak for ansatte i mottak og omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere.

Data i dette kapittelet er hentet fra breddeundersøkelsen og fra intervjuer med ansatte i barnevernstjenester, institusjoner og ansatte ved fem utdanninger for barnevernspedagoger/sosionomer. I tillegg har vi hatt en gjennomgang av pensumlister og fagplaner knyttet til utdanningene vi har hatt kontakt med for å kartlegge i hvilken grad temaer knyttet til kjønn og seksualitet gjenspeiles der. Avsnittene som omhandler kompetansehevende tiltak er i hovedsak basert på data fra et delprosjekt om Rosa kompetanse barnevern som vi gjennomførte i løpet av prosjektperioden (Svendsen og Paulsen, 2019). Beskrivelsene av Skeiv verdens kompetansehevende tiltak er basert på intervjuer med Skeiv verden, kursholdere og kursdeltakere våren 2020. Vi har også gjennomgått hovedfunnene fra rapporten *Alene og skeiv* (Stubberud og Akin, 2018) som er en del av kunnskapsgrunnlaget som Skeiv verdens tiltak springer ut fra.

Kjønn- og seksualitetsmangfold som tema i utdanningene

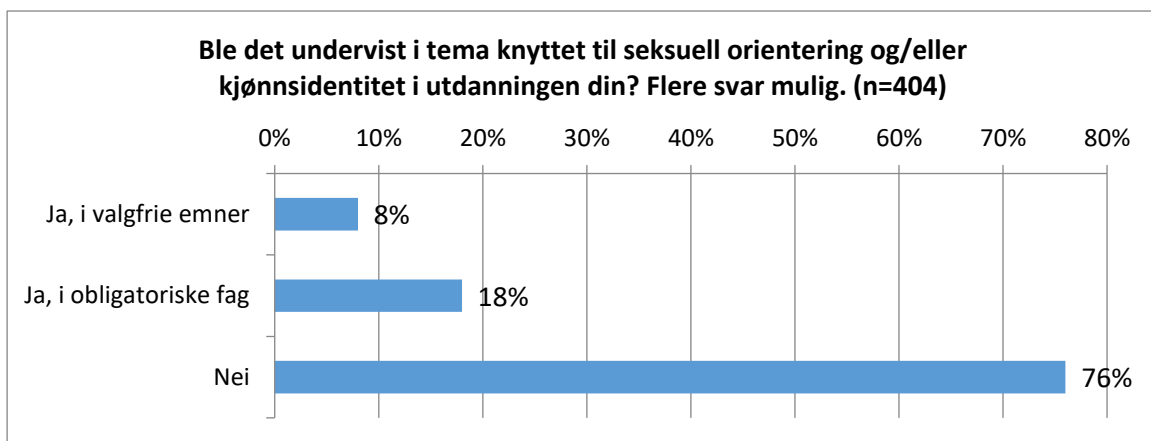
Tidligere forskning finner at kjønn og seksuell orientering i liten grad tematiseres i sosialarbeiderutdanningene, både i Norge og internasjonalt (Giertsen, 2019a). Det pekes på at dette er uheldig av flere grunner. Det kan føre til at sosialarbeidere mangler systematisk kunnskap om seksualitetens betydning for levekår og livskvalitet, det øker sannsynligheten for at sosialarbeidere opptrer heteronormativt, noe som igjen øker sannsynligheten for usynliggjøring og marginalisering av personer som bryter med heteronormative forestillinger (Giertsen og Innjord, 2009⁷; Giertsen, 2019a). Det hevdes videre at kunnskapsgrunnlaget i de

---

⁷ Et viktig mål med artikkelen til Giertsen og Innjord (2009) var å bidra til at (homo-)seksualitet kommer inn som tema i sosialarbeiderutdanningene. At man så sent som i 2009 fortsatt måtte formulere dette som nybrottsarbeid sier sitt om en sen fagtilpasning til samfunnsmessige endringer i kjønnsnormer og ny kunnskap om individuelle konsekvenser av å tilhøre en seksuell minoritet.

sosialfaglige utdanningene i dag er uegnet til å sikre likeverdige tjenester for ulike grupper når det gjelder kjønn og seksuell orientering (Giertsen, 2019b).⁸

Våre funn viser også at mange ansatte i barnevernet mener det var for lite fokus på tematikken i løpet av utdanningen. Hovedinntrykket både fra den kvantitative og den kvalitative datainnsamlingen er at kjønns- og seksualitetsmangfold har vært lite belyst i barnevern- og sosionomutdanningene. I breddeundersøkelsen svarte 76 prosent at de ikke hadde hatt undervisning i tema knyttet til seksuell orientering og/eller kjønnsidentitet i løpet av utdanningen, se figur 4-1.

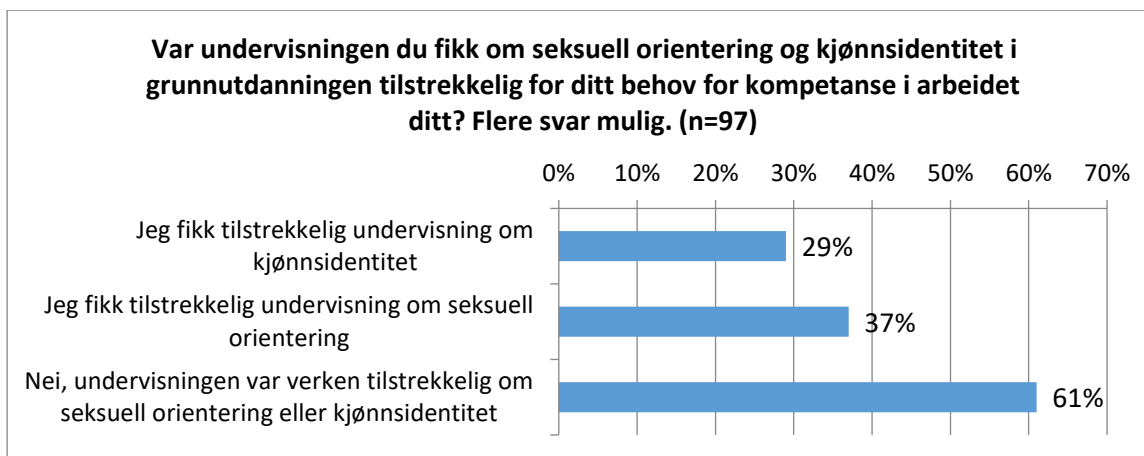

Figur 4-1 Undervisning i tema knyttet til seksuell orientering og/eller kjønnsidentitet

Videre ser vi at 18 prosent av utvalget har hatt obligatorisk undervisning i tema knyttet til seksuell orientering/og eller kjønnsidentitet i løpet av deres utdanning, mens 8 prosent selv har valgt fag med dette innholdet.

Respondentene som svarte bekreftende på at kjønn og seksualitet var blitt tematisert i løpet av utdanningen deres fikk oppfølgingsspørsmål om undervisningen (n=97). Figur 4-2 viser at 37 prosent vurderer undervisningen de mottok om seksuell orientering som tilstrekkelig, 29 prosent vurderer undervisningen om kjønnsidentitet som tilstrekkelig, mens 61 prosent mener undervisningen ikke var tilstrekkelig om noen av disse temaene.

⁸ Dette gjelder ikke sosialfaglige utdanninger spesifikt; for eksempel konkluderer Sander (2018) i en MA-oppgave om seksualitet i lærebøker i religion og etikk i videregående skole at lærebøkene er preget av heteronormative og stereotype framstillinger av seksualitet, ved at de som regel viser til heterofili som det normale og homofili som noe annerledes. Dette er påfallende i både tekst, bildebruk og elevoppgaver.

Figur 4-2 Tilstrekkelig undervisning om tema

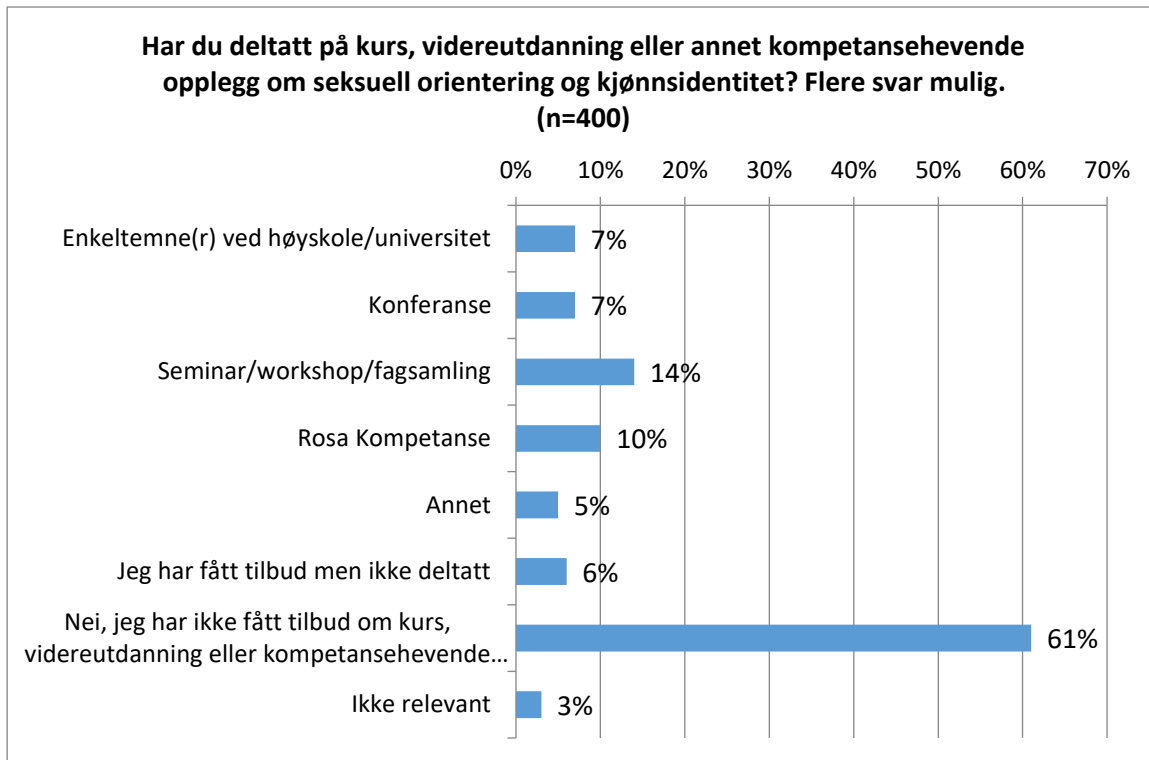
Breddeundersøkelsen viser med andre ord at bare en fjerdedel av respondentene har hatt noen form for undervisning i utdanningen knyttet til kjønn og seksualitet, og av disse opplever 61 prosent at undervisningen ikke var tilstrekkelig. I intervjuene med ansatte i barnevernstjenestene og institusjonene finner vi tilsvarende tendens. Bare et fåtall av dem vi intervjuet kan huske å ha hatt undervisning om kjønn og seksualitet i løpet av utdanningen sin. Samtidig sier nesten alle at de skulle ønske dette var et tema som ble løftet fram, for dette er en type kompetanse de savner i arbeidshverdagen. En ansatt ved en barneverninstitusjon sa:

Det ville vært veldig greit å få dette inn som tema i utdanningene også. Når man skal jobbe med ungdom i en bestemt alder så er det naturlig at man skal kunne snakke om dette. Og jeg tenker at man i utdanningene ikke er gode nok til å jobbe med seg selv. Det handler om å reflektere over hva man har med seg og hvorfor man handler som man gjør.

Denne ansatte etterlyser med andre ord både mer kunnskap om kjønn og seksualitet, økt kompetanse for å kunne møte ungdom og snakke med dem om disse temaene, samt en økt grad av refleksjon. Sitatet er illustrerende for det flere av de ansatte snakker om, og peker dessuten på at det er ulike former for kompetanse som etterspørres, noe vi kommer tilbake til senere i kapitlet.

Videreutdanninger, kurs og opplæring i tilknytning til arbeidsplassen

I breddeundersøkelsen spurte vi også om ansatte hadde tatt videreutdanninger etter grunnutdanningen eller blitt tilbudt kurs eller annen opplæring knyttet til kjønn og seksualitet. Figur 4-3 viser at majoriteten av respondentene ikke har deltatt på kurs, videreutdanning eller annet kompetansehevende opplegg om seksuell orientering og kjønnsidentitet, ettersom 61 prosent av utvalget svarer at de ikke har deltatt på dette. Vi ser at av de som har deltatt, har flest deltatt på seminar/workshop/fagsamling (14 %) og på tiltaket Rosa Kompetanse (10 %).

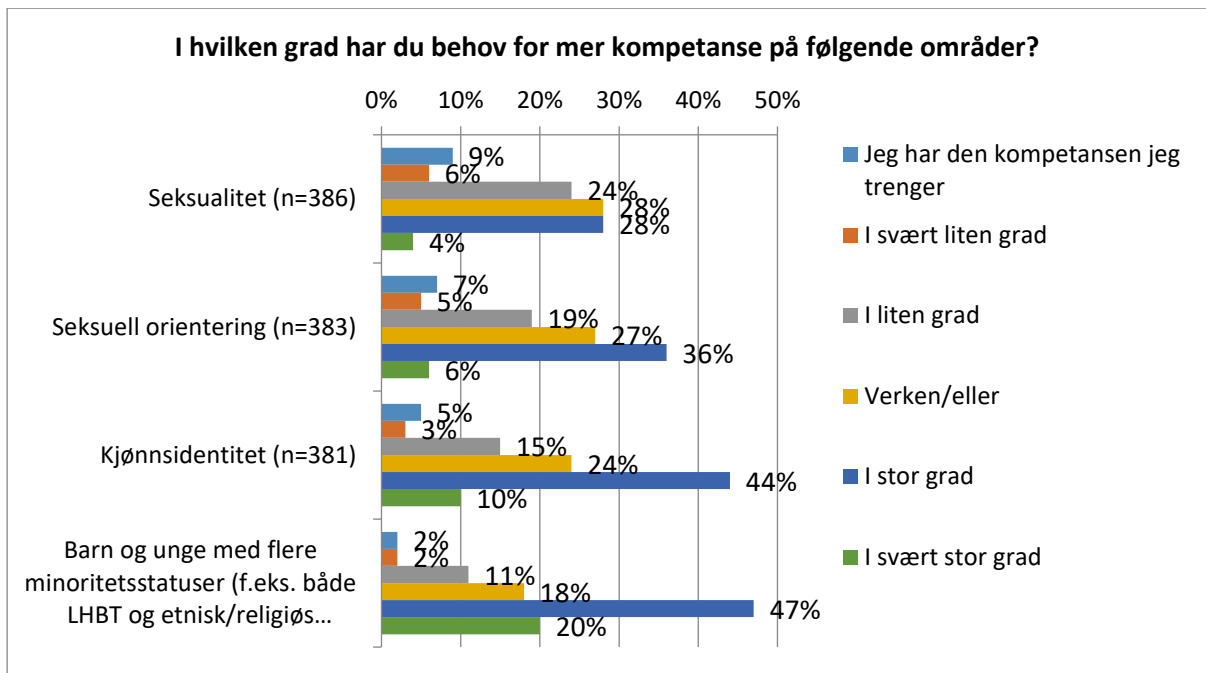

Figur 4-3 Deltakelse på kurs eller annet kompetansehevende opplegg

Under dette spørsmålet var det er åpent felt der respondentene kunne utdype hva slags videreutdanning, kurs eller annet kompetansehevende tiltak de hadde deltatt på. Rundt 70 respondenter har benyttet det åpne feltet. En gjennomgang av disse svarene viser imidlertid et bredt spekter av tema, hvor spesifikk lhbt-relatert tematikk i liten grad nevnes. Mange nevner kurs, fagdager eller videreutdanninger knyttet til sexologi, seksuelle overgrep, skadelig seksuell atferd eller psykisk helse i det åpne feltet.

Hva slags kompetanse savnes?

Både i breddeundersøkelsen og i intervjuene ble ansatte spurt om å utdype hva slags kompetanse eller kompetanseheving de særlig ser et behov for i barnevernet. Figur 4-4 er en deskriptiv fremstilling av et spørsmålsbatteri bestående av respondentenes vurdering av egen kompetanse langs flere kategorier, kvantifisert ved å stille spørsmål om de selv mener de trenger mer kompetanse på de presenterte områdene. Fra figuren ser vi at det er høyest andel respondenter som mener de trenger mer kompetanse om barn og unge med flere minoritetsstatus, etterfulgt av kompetanse på kjønnsidentitet og seksuell orientering. Seksualitet er det området flest mener de ikke trenger mer kompetanse på, men vi ser at også her mener 32 prosent av respondentene at de i stor – eller svært stor grad trenger mer kompetanse på dette området.

Figur 4-4 Behov for mer kompetanse

Også i intervjuene spesifiserte ansatte hva slags kompetanse de kunne ha ønsket seg mer av. Mange snakker om viktigheten av å kunne begreper og kompetanse på å kunne snakke om kjønns- og seksualitetsmangfold på gode og naturlige måter. Andre opplever et behov for mer direkte kunnskap om tematikken i form av fakta, og flere ønsker å kunne mer om kjønn og kjønnsidentitet. En ansatt sier for eksempel:

Og så tror jeg også at man trenger kunnskap om kjønn, og ny forskning på kjønn. Og dette som på en måte, de aller fleste av oss er helt blanke på, som handler om, ikke sant, at man ikke bare tenker i en sånn tokjønnsmodell. Det tror jeg hadde vært viktig for oss. For det er jo særlig de barna og unge som bryter med kjønn, og som ikke gjenkjenner seg selv i den kjønnsidentiteten vi har gitt da, som har store, store utfordringer. Så det burde vi egentlig være gode på. Altså hvis vi virkelig er opptatt av å kunne se marginalisering og marginaliserte grupper, og kunne noe om det, så burde vi kunne noe om det. For vi kan ikke være redde for å snakke om det. Og vi kan ikke tenke at alle gutter som går i kjole, egentlig er født i feil kropp, ikke sant. Det er noe med at, det er mye mer komplisert enn som så.

Også i andre intervjuer med ansatte, samt i intervjuer med ungdommer og med ressurspersoner tilknyttet for eksempel Harry Benjamin Ressurssenter⁹, etterlyses det større grad av kompetanse om kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk blant ansatte i barnevernet. Informantene opplever at mange nå har en økt bevissthet om og forståelse for seksualitetsmangfold, men at kjønns- og seksualitetsmangfold fremdeles er et mer ukjent og vanskelig område for ansatte.

⁹ Harry Benjamin Ressurssenter (HBR) arbeider for mennesker som opplever kjønnsdysfori og som går igjennom en kjønnsbekreftende behandling på Rikshospitalet. Jamfør: <http://www.hbrs.no/>.

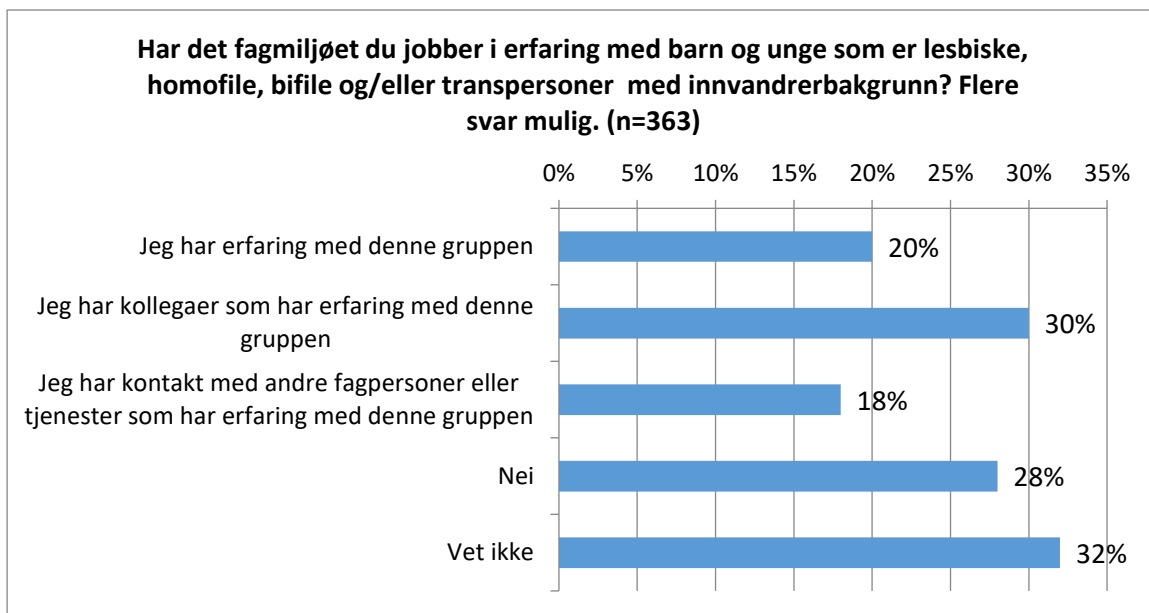
Flere av dem vi intervjuet savner en felles diskusjon rundt spørsmål om kjønn og seksualitet blant kollegaene. De opplever at det ofte tas for gitt både at ansatte skal ha kunnskap om dette og at alle i barnevernet har gode holdninger og respekt for mangfoldet. Når ansatte ikke har god nok kompetanse, og når det aldri snakkes åpent om tematikken blant ansatte i tjenestene, er det en risiko for at mange har veldig snevre oppfattelser av hva dette handler om. Mange opplever at spørsmål om kjønn og seksualitet ofte ender opp med bare å handle om *sex* – ikke om for eksempel identitet, utvikling eller samfunnsnormer, som vi er inne på både i kapitlet om barnevernsansattes kompetanse og erfaring med skeive barn, samt i kapitlet om barnevernets vurderinger og tiltak. Enkelte ansatte opplever at samtalene ofte sporer inn på negative aspekter som skadelig seksuell atferd, prostitusjon eller overgrep. Også enkelte av ungdommene vi intervjuet kom inn på samme poeng. De forteller at det veldig fort blir en samtale om sex når man forteller at man er skeiv, framfor en samtale om hva det betyr for den enkeltes liv *ellers* å bryte med samfunnsnormene. De opplever med andre ord at deres skeive identitet reduseres til å handle mest om sex.

I figur 4-5 er det ett kompetanseområde som spesielt skiller seg ut, og det omhandler skeive ungdommer med minoritetsbakgrunn. I mange intervjuer med ansatte ble det også snakket om at det er spesielt vanskelig å jobbe med denne tematikken når det er snakk om familier med innvandrerbakgrunn, og mer spesifikt er det gjerne muslimske familier som trekkes fram i denne sammenhengen. Grunnforståelsen blant en del av de ansatte er at majoritetsbefolkningen generelt både er mer tolerant overfor, og har mer kunnskap om, det kjønns- og seksualitetsmangfoldet vi har i samfunnet sammenlignet med minoritetsbefolkningen. Selv om dette er en overforenkling av virkeligheten som ofte ikke vil stemme med realiteten, er det slik at enkelte personer med innvandrerbakgrunn kommer fra land og kulturer der det å være skeiv er sosialt uakseptabelt eller forbudt med lov. Mange har vokst opp i et miljø der det er helt ukjent og utenkelig at det fins noe annet enn heterofile cispersoner. En del av de ansatte i barnevernet opplever at det å jobbe med minoritetsfamilier kan kreve tilleggskompetanse,¹⁰.

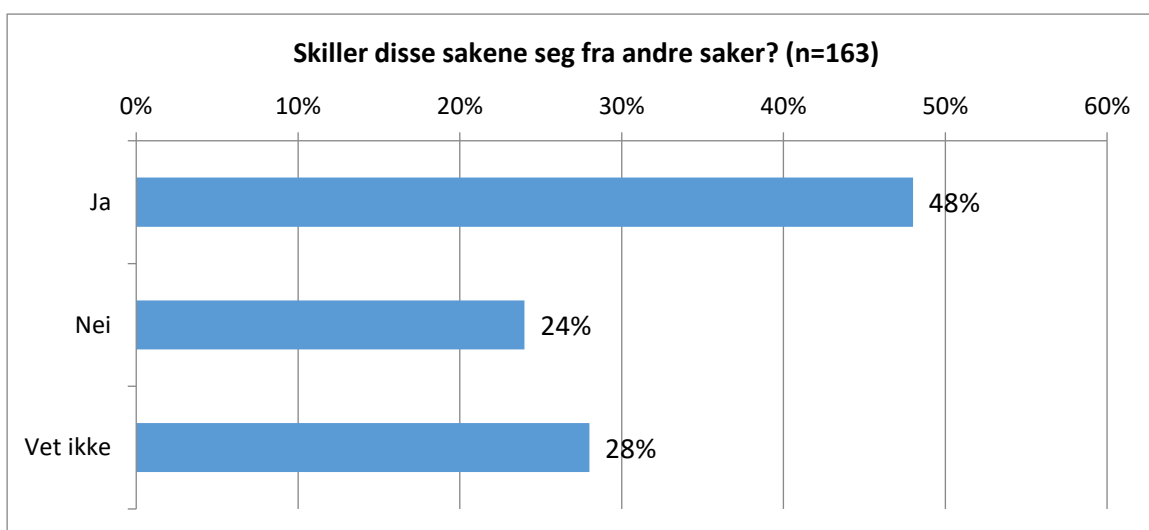
¹⁰ Vi vil her understreke at også personer i majoritetsbefolkningen kan ha manglende kunnskap om, eller negative og stereotype holdninger til, mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Tilsvarende er det selvfølgelig også slik at mange personer med innvandrerbakgrunn er positive til kjønns- og seksualitetsmangfold.

Figur 4-5 Erfaring med lhbti- barn og ungdom med innvandrerbakgrunn

Figur 4-6 viser at 28 prosent av utvalget oppgir at fagmiljøet de jobber i ikke har erfaring med lhbti- barn og ungdom med innvandrerbakgrunn, mens 32 prosent oppgir at de ikke vet. Resten av utvalget fordeler seg langs de andre kategoriene, ettersom flere svar var mulig her. 60 prosent av respondentene har med andre ord ingen erfaring med å jobbe med skeive barn og unge med minoritetsbakgrunn. Figur 4-6 viser at rundt halvparten av dem som har hatt saker som involverer barn og ungdom med innvandrerbakgrunn, opplever at disse sakene skiller seg fra andre saker de jobber med.

Figur 4-6 Skiller disse sakene seg fra andre saker

Spørsmål rundt betydningen av minoritetsbakgrunn blir drøftet også andre steder i rapporten. I kapittel 4 er enslige mindreårige flyktninger belyst som eget tema, og der ser vi på hvilke særlige utfordringer de kan møte. I forbindelse med evaluering av ulike kompetansetiltak for

barnevernansatte i mottak og omsorgssenter ble minoritetsbakgrunn også løftet fram som et relevant tema, både i lys av at de jobber med innvandrerungdom, men også fordi mange ansatte ved mottakene har minoritetsbakgrunn. Dette kommer vi tilbake til mot slutten av dette kapittelet.

Tematisering av kjønn og seksualitet i bachelorutdanningene

Vi har vært i kontakt med fire barnevernutdanninger og en sosionomutdanning for å høre om, og eventuelt hvordan, de inkluderer kjønns- og seksualitetsperspektiver inn i sin undervisning pr i dag. Hovedinntrykket er at det også i dagens undervisning er svært variabelt i hvilken grad dette tematiseres ved de ulike lærestedene. I vårt utvalg spenner eksemplene fra fullstendig fravær av kjønn og seksualitet som tema i bachelorutdanningen for barnevernspedagoger – til utdanninger der kjønns- og seksualitetsmangfold er inkludert som et av flere grunnleggende perspektiv.

Som vist til tidligere i kapitlet peker forskning på at kjønn og seksuell orientering i liten grad tematiseres i sosialarbeiderutdanningene, både i Norge og internasjonalt (Giertsen, 2019a). I tillegg beskriver en del av forskningen *hvordan* man bør undervise om denne type tema. Forskning om kjønns- og seksualitetsmangfold i utdanningene peker på behovet for en refleksiv praksis, der man har et kritisk blikk på hvordan egne handlinger produserer bestemte konstruksjoner av kjønn og seksuell orientering (Trotter et al., 2009). Det pekes også på at undervisningen må ta utgangspunkt i seksualitet og kjønnsidentitet som noe fellesmenneskelig som angår alle og ikke bare personer som bryter med de samfunnsskaptene normene (Morton et al., 2013). Det advares mot å fokusere for mye på de seksuelle minoritetene, og på marginalisering, diskriminering eller mental helse, da resultatet gjerne blir en usynliggjøring av skeive menneskers positive erfaringer. Man må også unngå at temaet reduseres til å handle om å ha de rette eller feile holdningene, framfor å forstå og reflektere over mer komplekse spørsmål om makt og privilegier. En del av dem vi intervjuet er tilsvarende ikke bare opptatt av at kjønn og seksualitet i økt grad bør være tema i utdanningene, de er også opptatt av hvordan denne type kunnskap snakkes om og formidles.

Alle ønsker å være en åpen og fordomsfri person. Alle har lyst til å være på det gode laget, liksom. Men så er poenget, hva betyr det i praksis? Hva slags utviklingsstøtte kan det være at disse barna trenger, for eksempel da. Hvordan kan man snakke om det? Og det er jo jeg opptatt av, det snakker vi faktisk ganske mye om i min undervisning. Hvordan man kan snakke om det. Ja, fordi jeg tenker også at, gjennomgående så er det jo et problem at vi kan lite om det og at vi henger fast i litt forelda forestillinger om kjønn - det er ett hunkjønn og ett hankjønn, ikke sant. Vi er langt unna å tenke og forholde oss i verden som om det er flere kjønn for eksempel. Jeg synes at vi henger litt igjen i noen gamle forestillinger her hos oss. Vi har for eksempel en ide om at studentene først skal lære seg om normalutvikling, før de på en måte skal lære mer om de utsatte eller de marginaliserte – de barna som avviker på en måte og hva de mangler. Det er måter å tenke på som jeg ikke ønsker at vi skal lære studentene våre.

Andre mener det er en generell utfordring i barnevernet at det er mer oppmerksomhet på avvik og symptomer hos individet, enn på de overordnede (makt)strukturene som definerer normalitet og avvik. Enkelte opplever dette som et litt gammeldags syn som mangler helhetstenking. En av dem vi intervjuet beskrev dette på følgende måte:

Man kan snakke om offensiv og defensiv sosialpedagogikk. Den defensive sosialpedagogikken er jo denne her som kommer inn i nødsituasjoner og på en måte reparerer og hjelper. Altså der noen gir de mangelfulle det de mangler, og hjelper dem for å få den kompetansen de trenger for å være deltaker i et fellesskap. Men så snakker man også om den offensive sosialpedagogikken som handler om å lage inkluderende fellesskap og som handler om å lage et fellesskap som rommer på en måte flest mulig da, sånn at færrest mulig havner utenfor. Jeg er opptatt av å prøve å vise studentene de to ulike strategiene.

Flere etterlyser mer kritisk refleksjon, der man bevisstgjøres egne privilegier, maktposisjoner og tatt-for-gitt-heter, og der normalitetsbegrepet utfordres. Når det er snakk om kjønn og seksualitet i utdanningene er det igjen gjerne søkelys på problemer som seksuelle overgrep, og ikke på for eksempel identitet eller utvikling. En av dem vi intervjuet mener studentenes valg av tema til bacheloroppgaver tydeliggjør den patologiske tilnærmingen hun mener preger utdanningen:

Studentene vil gjerne skrive om spiseforstyrrelser eller overgrep. De har ofte et elendighetsfokus. Og snart kommer vi sikkert til å få masse oppgaver om de som er «født i feil kropp». Det er ingen som skriver om overordnede samfunns- eller maktstrukturer. Det er ofte veldig lite analytisk – og heller veldig konkret.

Tilsvarende funnene fra forskningen understreker også noen av våre intervjupersoner at kjønn og seksualitet må belyses bredt, og ikke bare med vekt på grupper som bryter med normene:

Det er viktig også å tematisere heteroseksualitet – å snakke om sentrum, om det som tas for gitt. Undertrykkningen og diskrimineringen ligger veldig mye i det at man ikke tematiserer det hegemoniske, i dette tilfellet det heteronormative. Om man bare tematiserer homofili, og ikke heterofili, så bidrar man til å sementere en avviksforståelse av homo som 'den andre'. Heteroseksualitet forblir det tause, selvfølgeliggjorte sentrum. Når heterofili ikke tematiseres så opprettholdes maktasymmetrien. 'Normale' mennesker har faktisk en seksualitet de også. Det blir et bedre utgangspunkt om man tenker sånn.

I intervjuene spurte vi også i hvilken grad kjønns- og seksualitetstematikk reflekteres i pensum. Ved samtlige læresteder vises det til at, siden det har vært lite forskning om kjønns- og seksualitetsmangfold i barnevernet, er det også lite relevant stoff å bruke til pensumlistene.

Utdanninger som har fått det til – to eksempler

Det savnes generelt et større fokus på kjønn og seksualitet i utdanningene, men samtidig er det enkelte studiesteder som har klart å belyse denne tematikken på gode måter. I vårt materiale er det spesielt to studiesteder som skiller seg ut, og som på hver sin måte kan stå som eksempler på hvordan man kan tematisere kjønns- og seksualitetsmangfold i utdanningene. Det første eksempelet er hentet fra UiT (Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet). Ved UiTs bachelorutdanning i sosialt arbeid i Alta har de utviklet et emne som heter *Mangfold og marginalisering i et sosialfaglig perspektiv*¹¹. I dette emnet utfordres studentene til kritisk refleksjon over sin egen forståelse og praksis for å øke bevisstheten om egen yrkesutøvelse. Emnet legger særlig vekt på forholdet mellom minoriteter og majoriteter, etnisitet, kjønn, seksualitet og klasse, samt hvordan sosialarbeidere kan bidra til myndiggjøring eller marginalisering. Emnet er obligatorisk for studentene. En ansatt ved UiT i Alta forteller:

Kurset har gått siste semester i bachelorutdanningen vår. Poenget har vært å vektlegge kritiske perspektiver. Både selvrefleksjon og kritiske refleksjoner til faget. Vi har prøvd å problematisere tatt-for-gitte forståelser innen sosialt arbeid, med vekt på betydningen av kategorier og språk, men også mer klassisk teori rundt sosial struktur og privilegier knyttet til de ulike posisjonene i de sosiale strukturene. Det primære målet med kurset har vært å utvikle en kritisk forståelse av det sosialfaglige kunnskapsgrunnlaget. Og så har vi brukt kjønn og seksualitet som tema for å arbeide med den kritiske tenkningen.

Hun forteller videre at det har vært et bevisst valg ikke å ha et eget emne eller kurs kun om kjønn og seksualitet, og dermed skille det ut som et eget tema. De mener det er en fare for at et eget fokus på «de skeive» kan føre til en andregjøring av mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet, framfor å skape en refleksjon rundt de samfunnskapte normene. De har heller bakt kjønns- og seksualitetsmangfold inn som hovedeksemplet i kurset om makt og kritisk tenkning. Pensumet i faget er bredt og inkluderer også for eksempel etnisitet som marginaliseringsfaktor, slik at studentene ser at verktøyene man lærer har overføringsverdi til mange områder og retter seg mot alle diskrimineringsgrunnlag. I artikkelen *Tid for endring! Skeiv teori og anti-undertrykkende undervisning* beskrives også dette emnet:

I tråd med skeiv pedagogikk introduserer vi i kurset nye lese måter. Eksempelvis leser vi transpersoner først og fremst som normbrytere, og ikke som personer med problemer, eller som annerledes. Vi leser også det som forstås som normalt som uttrykk for normerende diskurser; det være seg måter å uttrykke seg på, og den betydning det har i sosiale sammenhenger vi inngår i (Giertsen, 2019a).

Giertsen (2019a) peker også på at de i kurset tematiserer heteronormativiteten og hvordan ‘de andre’ ofte blir gjort enten usynlige eller selvløsende, til forskjell fra privilegiet om å bli tatt-

---

¹¹ Emnet tilbys pr i dag også ved barnevernspedagogutdanningen ved UiT i Harstad, under tittelen *Mangfold, marginalisering og profesjonell bevisstgjøring*. For en beskrivelse av emnene i Alta og Harstad, se: <https://uit.no/utdanning/emner/emne/619631/ss0-1061> og <https://es.uit.no/utdanning/emner/emne/622455/bve-1561>.

for-gitt slike heteroseksuelle kjærestereelasjoner blir. Ved UiT har man altså valgt å belyse tematikken gjennom å inkludere kjønn og seksualitet som en av flere marginaliseringsfaktorer i et større emne om mangfold.

Det andre eksemplet i vårt materiale er hentet fra INN (Høgskolen i Innlandet) der de har benyttet en annen strategi. Ansatte vi intervjuet der forteller at de i mange år har fokusert på kjønns- og seksualitetsmangfold gjennom kurset *Rosa kompetanse barnevern* i regi av FRI. Gjennom evalueringen av *Rosa kompetanse barnevern* (Svendsen og Paulsen, 2019) så vi at kurset har vært holdt ved mange utdanningssteder. Enkelte har vært kritiske til en slik fagdag for studentene. Når det kun er fokus på tematikken én dag mener de at dette kan bidra til å skape nok en 'avviksgruppe' for studentene, framfor å bidra til et bredere perspektiv. På INN synes det imidlertid som at man har klart å utnytte denne kompetansehevingen til å bety mer enn bare en fagdag for studentene. En av de ansatte sa:

Dette er et aspekt blant flere som studentene må få med seg når de skal ut og skape anerkjennende relasjoner. Det krever romslighet og kompetanse for å kunne snakke uten å forutsette for mye.

De beskriver videre hvordan de opplever at Rosa kompetanse klarer å ivareta dette. Kurset fører til at studentene lærer begreper og får en trygghet når det gjelder å skulle snakke om, og reflektere over, kjønn og seksualitet. De fremhever også at det er en fordel at kursene er lite kontekstualiserte og formidler en kunnskap som kan brukes i mange ulike sammenhenger. Ansatte ved INN forteller at de i mange år har hatt fokus på kjønns- og seksualitetsmangfold, og benytter seg av kurs for studentene med Rosa kompetanse en gang i året. Tidligere så har dette kurset vært lagt til 3. klasse, men de har erfart at kurset gir perspektiver som studentene har behov for gjennom hele utdanningen, og de får nå kurset allerede i 1. klasse på barnevernsutdanningen. Det er obligatorisk for studentene å delta på kursdagen. De opplever at kollegaer også er interesserte i tematikken, og at mange av lærerne deltar på kursene sammen med studentene. Inntrykket er at det eksisterer en generell forståelse i ansattgruppa på INN av at kjønns- og seksualitetsmangfold er et viktig tema og en del av den grunnkompetansen studentene skal ha med seg. Dette til forskjell fra holdningene ved mange av de andre utdanningsinstitusjonene, der inntrykket er at noen ildsjeler som brenner for denne tematikken sliter med å få gehør blant kollegaer for hvorfor dette er relevant. Inntrykket er at INN har klart å bruke Rosa kompetanse til å implementere et kjønns- og seksualitetsperspektiv som er gjennomgående i utdanningen de tilbyr. De har også hatt en bevissthet om at kjønns- og seksualitetsmangfold må ses i sammenheng med identitetsmangfold og med større samfunnsmessige perspektiver. De understreker at man må unngå at undervisningen blir fragmentert, men heller framstår som helhetlig. Dette baserer seg på et bestemt fagsyn, der man velger bestemte retninger for undervisningen, og der man prøver å unngå det smale fokuset man innimellom finner i tjenestene. De forteller også at de har fått positive tilbakemeldinger fra praksisfeltet etter å ha hatt studenter ute på at det er kjærkomment at studentene fra INN har kompetanse på kjønns- og seksualitetsmangfold, da dette er nye perspektiver som det er behov for i praksisfeltet.

Forskrift om ny felles rammeplan

Fra og med studieåret 2020/2021 trer *Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger* i kraft. Forskriften gjelder for alle universiteter og høyskoler som gir helse- og sosialfagutdanninger og skal, sammen med nasjonale retningslinjer for den enkelte utdanning, definere de nasjonale rammene for helse- og sosialfagutdanningene.

Det som er interessant med den nye forskriften i denne sammenhengen, er at kjønns- og seksualitetsmangfold er inkludert som eksplisitte læringsmål for studentene. Forskriften spesifiserer at kandidatene etter fullført helse- og sosialfagutdanning skal ha *kunnskap om inkludering, likestilling og ikke-diskriminering uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og alder, slik at kandidaten bidrar til å sikre likeverdige tjenester for alle grupper i samfunnet*¹². Mange av dem vi intervjuet fra utdanningene er veldig positive til denne nye rammeplanen, og håper det vil bli lettere å fronte kjønn og seksualitet som tema i utdanningene framover. Samtidig advares det mot å *flombelyse problemer lhbt-personer har* (Giertsen, 2019b). Giertsen skriver videre at hun frykter følgende tendens når den nye rammeplanen skal tas i bruk:

Utdanninger på autopilot vil implementere den nye rammeplanen slik: Det vil settes opp et par kilder på pensum som omhandler lhbt-personer (homofile, lesbiske, biseksuelle, transpersoner). Og med de beste intensjoner vil det argumenteres for at pensumkildene belyser grupper som nettopp møter problemer i forhold til kjønn og seksuell orientering. Pensumet vil redegjøre for hvilke problemer disse har, og gi eksempler på tiltak som kan iverksettes for å bedre deres livssituasjon. Men også i denne strategien er heteroseksualitet og ciskjønn plassert over ikke-heteroseksualitet og transkjønn. Ved å flombelyse problemer lhbt-personer har, befestes heteroseksualitet og ciskjønn som det problemfrie, positive, normale og ønskelige. (Giertsen, 2019b).

Det altså ikke bare om å belyse kjønns- og seksualitetsmangfold i utdanningene, det handler også om hvordan man tenker at denne undervisningen skal utformes.

Evaluering av kompetansehevende tiltak

Som en del av prosjektet Barnevern i et lhbt-perspektiv ønsket Bufdir en evaluering av to kompetansehevende tiltak; Rosa kompetanse barnevern i regi av FRI (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold), og Skeiv verdens kompetansehevende tiltak for omsorgssenter og mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Evalueringen av Rosa kompetanse resulterte i en egen rapport som ble utgitt som en delleveranse i prosjektet (Svendsen og Paulsen, 2019). Vi vil i dette kapitlet presentere et sammendrag fra evalueringen av Rosa kompetanse. Skeiv verdens kompetansehevende tiltak er et pilotprosjekt som kom i gang relativt sent i prosjektperioden vår. Deler av kurset/tiltaket ble dessuten utsatt våren 2020 grunnet restriksjoner som følge av koronaepidemien. Skeiv verden rakk likevel å gjennomføre fire kurs, ved to ulike mottak. Vi har intervjuet kursdeltakere fra begge de to stedene, samt kursholdere fra Skeiv verden. Vi har i tillegg sett på evaluerings skjemaene som kursdeltakerne

---

¹² Jamfør §2 i Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger.

fylte inn etter kurset. Vi vil derfor også presentere erfaringer fra Skeiv verdens tiltak i denne delen av kapittelet.

Rosa kompetanse barnevern

Evalueringen av *Rosa kompetanse barnevern*¹³ ble gjennomført i perioden september – desember 2018. Målet med evalueringen var å beskrive tiltaket og samtidig vurdere hvilken nytte kompetansehevingen har for barnevernsansatte. Den kvantitative delen av evalueringen besto av en gjennomgang av evalueringsskjema fra kursdeltakere for perioden 2015-2018. Den kvalitative datainnsamlingen besto av intervjuer med kursholdere og kursdeltakere, observasjon av kurs, dokumentgjennomgang og en gjennomgang av åpne spørsmål i evalueringsskjemaene.

Gjennom tiltaket *Rosa kompetanse barnevern* har FRI (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold) siden 2013 tilbudt kompetanseheving og faglig bistand til barnevernsansatte. Den overordnede målsettingen er å bidra til et mer inkluderende barnevern, der alle barn, unge og ansatte blir ivaretatt, sett og anerkjent uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. I kursene presenteres forskningsbasert kunnskap og det legges til rette for gruppeoppgaver, dialog og refleksjon. Tema i kursene er blant annet normer og normbrudd, skeiv identitet, mangfold som ressurs, minoritetsstress og inkluderende språk og praksis. Rosa kompetanse barnevern vektlegger at innholdet i undervisningen skal utvikles i nært samarbeid med en styringsgruppe bestående av fagfolk på feltet. Undervisningsopplegget skal være faglig forankret, kunnskapsbasert, motiverende, ikke-moraliserende og praksisnært. Slik det er i dag får FRI midler fra Bufdir til en 60 prosent stilling til dette tiltaket, noe som tilsvarer omtrent 20 kursoppdrag i året.

Kursene er utviklet over tid og er basert på metoder fra sosialt arbeid, teorier om læring og forskningskunnskap fra barnevernsfeltet, samt god praksiskunnskap om barnevernet som arbeidsfelt. Dette har ført til et opplegg som oppfattes av kursdeltakerne som solid, gjennomarbeidet, faglig sterkt, troverdig, tydelig og motiverende. Evalueringen vi gjennomførte viste med andre ord at kursene treffer målgruppa godt slik de er bygd opp, og deltakerne var svært fornøyde med både form og innhold. Mange opplevde å ha utvidet sin forståelse av lhbt-tematikk og beskrev at kurset satte i gang en refleksjon rundt normativitet, språkbruk og praksis. Mange deltakere følte seg bedre rustet til å skulle møte skeive barn, ungdom og familier i framtiden. Enkelte av deltakerne opplevde imidlertid at implementering av det de har lært på kurset i den praktiske arbeidshverdagen, kan være vanskelig. Det er utfordrende å skape arbeidsmiljøer der det åpent snakkes om tematikken og hvor dette blir en del av forståelsen de har med seg inn i det barnevernfaglige arbeidet. Samtidig ser deltakere paralleller mellom kjønns- og seksualitetsmangfold og andre vanskelige tema man etter hvert har blitt gode på å snakke om innen barnevernet. Flere peker på at de aldri snakket om for eksempel selvmordstanker eller overgrep tidligere – men at et fokus på temaene kombinert med en kompetanseheving har gjort at de i dag snakker mer naturlig om slike ting. Økt bevissthet

---

¹³ Dette sammendraget er basert på rapporten fra evalueringen av tiltaket, jmfør: Svendsen, S. og Paulsen, V. (2019). *Rosa kompetanse barnevern. Evaluering av kompetansehevende tiltak*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

om og kompetanseheving på kjønns- og seksualitetsmangfold vil dermed kunne fungere tilsvarende.

Evalueringen viste at det er et klart behov for kompetanseheving og økt bevissthet om lhbt-tematikk i barnevernet. Samtidig har Rosa kompetanse barnevern tidvis hatt utfordringer med å rekruttere deltakere til kurs. Hovedutfordringen for innsalg av kurs synes ikke å være at det mangler interesse eller behov, men snarere at tjenestene ikke opplever å ha tid eller ressurser til kompetanseheving på dette området. I valget mellom mange ulike typer kurs er det kanskje andre temaer som prioriteres først. For mange har dette kompetansehevingstiltaket dessuten vært ukjent.

Evalueringen konkluderer med at det anbefales en videreføring av kurset med den form og innhold det har i dag. Samtidig pekes det på at økte ressurser til Rosa kompetanse barnevern kan bidra til et økt omfang av kursene, både når det gjelder antall ansatte som kan kurses pr år, lengden på hvert enkelt kurs og muligheter for videre oppfølging eller kurspakker for å bedre legge til rette for implementering. Det pekes i tillegg på at drahjelp fra Bufdir kan være nødvendig både for innsalg av kurs og for en videre heving av lhbt-kompetansen i barnevernet. Det påpekes at selv om Rosa kompetanse barnevern er et vellykket tiltak, så er det behov for en videre satsning parallelt for å kunne heve bevissthet og kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold i barnevernet. Selv om Rosa kompetanse barnevern har utviklet et godt og velfungerende kurs, er det alene ikke nok til å skape en generell implementering av lhbt-perspektivet i barnevernet. For å sikre dette må det jobbes på flere fronter samtidig og tematikken må gis større fokus både i grunnutdanning, videreutdanninger og gjennom generell kompetanseheving til ansatte.

Skeiv verdens kompetansehevende tiltak

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har Skeiv Verden arrangert kompetansehevingskurs om kjønns- og seksualitetsmangfold til ansatte som jobber med enslige mindreårige asylsøkere på mottak. Kompetansehevingskursene er en del av et større prosjekt om kunnskapsbaserte tilbud ved asylmottak og omsorgssentre, med bakgrunn i *Trygghet, mangfold, åpenhet: Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017 – 2020*¹⁴. Det overordnede formålet for tiltaket er å:

- Trygge asylmottak, omsorgssentre og barnevernstjenester for lhbt-personer med innvandrerbakgrunn.
- Heve kompetansen om utfordringer som møter personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet blant ansatte i flyktning- og barnevernsforvaltningen.

---

¹⁴Se: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/trygghet-mangfold-apenhet/id2505393/>

Skeiv verdens kompetansehevende tiltak i mottak og omsorgssenter¹⁵ for enslige mindreårige asylsøkere er del av et større samarbeidsprosjekt mellom Likestillingscenteret KUN og Skeiv verden, på oppdrag fra Bufdir. Samarbeidsprosjektet mellom Skeiv verden og KUN resulterte blant annet i rapporten *Alene og skeiv. En studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak* (Stubberud og Akin, 2018). Rapporten baserer seg på dybdeintervjuer med skeive enslige mindreårige, ansatte på omsorgssenter og mottak samt ansatte i andre formelle hjelperelasjoner til enslige mindreårige. Rapporten belyser skeive enslige mindreåriges livssituasjon på omsorgssenter og i mottak, med vekt på hvordan det har vært for dem å bryte med normer for kjønn og seksualitet mens de bodde på mottak og omsorgssenter. I tillegg viser den til ansattes erfaringer med og kompetanse på lhbt-feltet. Stubberud og Akin gir en rekke anbefalinger i rapporten, og disse har videre blitt utviklet til en veileder. Kursene Skeiv verden har utarbeidet bygger både på rapporten og veilederen.

Stubberud og Akin (2018) viser til at deres viktigste funn er behovet for at ansatte på omsorgssenter og mottak i større grad tematiserer variasjoner i kjønn og seksualitet overfor enslige mindreårige. En forutsetning for at skeive enslige mindreårige skal føle seg trygge, sett av voksenpersoner og få den hjelpen de behøver, er at de har tillit til voksne i formelle hjelperoller og tør å betro seg til dem om temaer knyttet til kjønn og seksualitet. De finner videre at ansatte i liten grad hadde vært innom tematikken i utdanningen, de hadde ikke rutiner eller retningslinjer knyttet til tema, og hadde i all hovedsak ikke gjennomgått kurs eller kompetanseheving. Stubberud og Akin fant likevel at ansatte uttrykte interesse for temaet og forståelse for viktigheten av det. Videre viser de til at det å være skeiv kan utgjøre en ekstra sårbarhetsfaktor på omsorgssenter og mottak, og at mange av ungdommene har opplevd mobbing, trakassering, overgrep, utfrysing, ensomhet og isolasjon. Ansatte trenger derfor økt kompetanse for å etablere gode psykososiale miljøer i omsorgssenter og mottak som særlig ivaretar skeive enslige mindreårige. I rapporten gis en rekke anbefalinger til hvordan man bør jobbe videre med tematikken i omsorgssenter og mottak, vi gjengir her noen av hovedpunktene deres (Stubberud og Akin, 2018):

- Behov for tematisering og normalisering av variasjoner i kjønn og seksualitet
- Etablering av rutiner og retningslinjer for konkrete tilfeller der barn og unge ønsker å tematisere kjønn og seksualitet
- Aktiv bruk av tilgjengelig informasjon og god kjennskap til nettverk/nettressurser
- Sikre at bemanningssituasjonen er tilstrekkelig for å kunne gi god, trygg og stabil omsorg
- Aktiv håndtering av mobbing, trakassering, vold og overgrep, samt en bevissthet om at dette skjer
- Kontroll med uformelle hjelpere
- Forberedelse av tolk når tema er kjønn og seksualitet
- Kursing og kompetanseheving på kjønn og seksualitet

---

¹⁵ Fra 2009 har enslige mindreårige asylsøkere under 15 år hatt sitt bo- og omsorgstilbud på omsorgssenter i regi av Bufetat, mens enslige mindreårige over 15 år tilbringer ventetiden på egne avdelinger på asylmottak i regi av UDI. De enslige mindreårige flyktningene som får oppholdstillatelse bosettes så i en kommune.

Kursene som arrangeres av Skeiv Verden bygger også på mange av de samme grunntankene som Rosa kompetanse, med vekt på gruppediskusjoner som setter i gang refleksjon framfor klassisk undervisning. Skeiv verden hadde på intervjutidspunktet våren 2020 gjennomført fire kurs ved to ulike mottak.

Relevant tematikk for mottak og omsorgssentre

Mange av punktene fra Stubberud og Akin (2018) finner vi igjen i våre egne intervjuer. Vi vil i det følgende vise til noen av de utfordringene det ble pekt på i våre samtaler med ansatte i mottak, omsorgssentre og Skeiv verden før vi går inn på erfaringer med selve kurset som Skeiv verden arrangerte. Flere av dem vi intervjuet peker på at dette er en vanskelig tematikk for mange. Det kan være vanskelig å snakke om dette, og det kan være farlig for ungdommer å stå fram som skeive mens de bor på mottak. En av kursdeltakerne vi intervjuet sier:

Utgangspunktet når man jobber med asylsøkere og denne tematikken er at man må huske at dette er veldig tabu for mange. Tabuet er veldig stort. Men vi prøver å være veldig på vakt – eller veldig observante er kanskje et bedre ord – på om det er noen. For vi må passe på i forhold til de andre beboerne. Hvis de får mistanke om at noen er annerledes så kan det ofte bli vanskelig. Vi har ofte store grupper av folk fra samme land, som kan presse i den ene eller andre retningen. Så vi har i alle år vært veldig obs på akkurat dette.

En ansatt vi intervjuet fortalte en konkret historie som illustrerer hvor vanskelig dette kan være:

Noen er helt åpne fra de kommer. I fjor så hadde vi en ung mann for eksempel som sto fram som homofil veldig tidlig. Han skulle bo i en leilighet sammen med andre enslige menn. Men det ble et sånt rabalder blant de andre mennene. En eller to av de andre mennene var redde for at dette var smittsomt og for at de også skulle bli sånn, og hvis de skulle reise tilbake til hjemlandet sitt så risikerte de fengsel fordi de hadde delt leilighet med en homofil mann. Det ble mye støy, selv om vi prøvde å forklare dem om dette. Det endte opp med at vi måtte flytte den homofile mannen til en egen leilighet.

På grunn av slike situasjoner tenker ansatte at ungdommene kanskje bør vente med å stå åpent fram.

Vi har ungdommer som står fram til oss, men vi anbefaler dem ikke å være åpne overfor de andre, hvis de ikke selv absolutt vil det og er helt sikre på det. For å stå i det her på et mottak – altså vil de virkelig det? Vi spør dem ut om det. Men vi anbefaler det ikke. For man skal være klar for det. Og mange av dem har opplevd mye som har gjort dem enda mer sårbare enn asylsøkere ellers. Da kan man heller vente til man har kommet seg til et litt mindre miljø, der man gradvis kan komme ut.

På den ene siden er det viktig å sikre trygghet for skeive personer i mottak, men samtidig påpeker en vi intervjuet at det handler om å finne en balanse her også:

Ansatte var redde for å gjøre noe som provoserte de andre beboerne eller noe som gjorde det ubehagelig for dem. De ville unngå krangling og konflikter. Så det oppfattet jeg som et stort forbedringspotensial de har – hvordan man tilrettelegger for slike situasjoner. Hvem har man fokus på og hvordan kan man tilrettelegge for begge parter? Jeg er litt uenig i at de som er skeive skal isoleres. At det skal være en slags automatisk isolering av den personen framfor at man jobber for å skape et bedre miljø. Man kan ha øvelser, ha filmkvelder med mangfoldige filmer, gjøre rom mer inkluderende, vise at her er det trygt; brosjyrer og klistermerker. Info på flere språk. Send signal om at her er det kompetanse og trygt å ta opp disse temaene.

Dette er med andre ord komplekse situasjoner der flere behov skal imøtekommes. I tillegg til at mange kan ha fordommer og manglende kunnskaper om det å være skeiv, kan temaet for noen være fullstendig ukjent:

Vi har informasjonsprogram som UDI har utarbeidet. Og der er dette tema. Men det som veldig ofte er reaksjonen fra beboerne er at det ikke finnes homofile i deres hjemland. De spør oss hva slags informasjon det er vi prøver å trykke på dem. Det er mange som stiller seg undrende og overrasket til dette temaet. Det betyr at dette er veldig tabubelagt og for mange er det nok helt ukjent.

Mange som kommer til Norge som asylsøkere har bakgrunn fra land der det er forbudt å være skeiv, og for enkelte kan det å for eksempel stå fra som homofil være forbundet med livsfare i hjemlandet. Flere av de ansatte vi intervjuet sier derfor at det er sannsynlig at enkelte av de enslige mindreårige har flyktet nettopp fordi de er skeive. Samtidig som at dette er ukjent og tabu for mange av beboerne, er dette samtidig også antakelig en av hovedgrunnene til at enkelte har kommet til Norge. *Det kan nok godt være at det er en større andel skeive i beboergruppa her enn i befolkningen generelt av den grunnen, bemerker en ansatt.*

I intervjuene pekes det på at dette er temaer som ikke bare er tabu eller ukjent blant beboere, men temaer som kan være ukjent eller tabu også blant ansatte. Enkelte peker på utfordringer med at mange av de ansatte har minoritetsbakgrunn, og kommer fra samfunn der det ikke er samme åpenhet rundt, eller anerkjennelse av, personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Det pekes også på at det kan være utfordrende å sette sammen kurs når deltakerne har veldig ulike bakgrunner og forforståelse. En kursholder fra Skeiv verden sier for eksempel:

På noen av kursene var nesten alle etnisk norske, mens andre steder så hadde majoriteten av de ansatte minoritetsbakgrunn. De med minoritetsbakgrunn har ofte en annen kunnskapsbakgrunn og erfaring med dette. Vi fikk gode tilbakemeldinger fra alle. Men spesielt noen ting – som for eksempel om det er et valg å være skeiv – var det enkelte som var opptatt av. Det var viktig å kunne svare på om dette er valg og noe man kan endre på ut fra egne erfaringer. Og hvordan familie takler dette – da var det også viktig å selv ha erfaringer med å ha minoritetsbakgrunn. Det er mye dømming og skam innen våre miljøer når det gjelder seksualitets- og kjønns mangfold. Flere spurte om hvordan det var å være skeiv med muslimsk bakgrunn. Mange synes det var vanskelig å

forstå hvordan man kan kombinere det å være muslim med det å være skeiv. Noen mente det er to motpoler og man kan ikke være begge deler. Da fortalte vi om våre forståelser av islam og erfaringer med religiøsitet. Vi trenger ikke være mindre religiøse eller ta avstand fra religion selv om vi er skeive. Vi prøver å få dem til å tenke litt annerledes om disse tingene.

Kursdeltakere vi har snakket med mener at Skeiv verden klarer å skape kurs som er relevante for mange – uansett forkunnskaper:

75 prosent av de som jobber her har utenlandsk bakgrunn. Og det var akkurat det som gjorde kurset spesielt interessant for oss, for alle var nysgjerrige på å høre om en verden som for de fleste her er helt ukjent. På grunn av religion, på grunn av kjønn eller andre ting. Noen ansatte er muslimer, noen har hijab – de hører ikke om eller snakker ikke om sånne greier. Arbeidsmiljøet hos oss er veldig varierende og komplekst. Så det å ha en ung mann og en ung kvinne foran oss som var villige til å dele sine erfaringer med oss og til å gå dypere inn i begreper og forskjeller – det var en kjempepresentasjon. Og de var åpne for å svare på alle mulige spørsmål de ansatte stilte. Og det var alt fra veldig kloke spørsmål til veldig dumme spørsmål. De ga uansett veldig gode svar. Det var et meget godt kurs.

Kursholderne er også inne på et poeng vi har berørt tidligere i rapporten, nemlig at temaet seksualitet og kjønnsidentitet fort blir tolket som at man skal snakke om sex. De opplever at flere ved kurset var skeptiske til å skulle snakke med barn om sex, for eksempel:

Det blir fort en forenkling av seksualitet til bare å handle om det folk gjør i senga. Folk forenkler livsstilen vår til å handle om den ene tingen. Det er derfor vi uttrykker oss som vi gjør og kler oss som vi gjør. Det handler om å kunne være komfortabel med å være seg selv. Og det handler om å utfordre samfunnsnormen for hvordan menn skal kle seg eller kvinner skal kle seg. Og man må også kunne snakke om at personer elsker hverandre uten å snakke om sex. Mange skjønner ikke helt hvor kompleks dette temaet er, og at det handler om så mye mer enn sex. Det handler om identitet. Og helt fra tidlig alder kan man snakke om kjønnsmangfold, seksualitetsmangfold, det å bryte med normer, det ikke å følge foreldrene i måten de har levd sine liv. Sånne typer ting. Det handler ikke om seksualitet, men om å snakke om mangfoldet. Da kan barna være 10, 12, 14 år – eller 6 år.

De empiriske eksemplene vi presenterer viser at det er behov for en tematisering av og en kompetanseheving på kjønns- og seksualitetsmangfold i mottak og omsorgssenter – både blant ansatte og beboere. Som det blir påpekt, kan det være situasjoner der ungdommene kanskje ikke skal stå åpent fram for alle, men da er det desto viktigere at de blir møtt av ansatte med god kunnskap og kompetanse for å møte ungdommene på gode og trygge måter. Hovedinntrykket fra samtaler med deltakere fra Skeiv verdens kurs, er at de opplevde kursene som relevante og gode. De vi intervjuet framhever ulike sider ved kurset de opplevde som

spesielt bra. Mange av punktene er sammenfallende med funnene fra evalueringen av Rosa kompetanse:

- Oppgaver som åpner for refleksjon oppleves som svært positivt. Ansatte opplevde at gruppeoppgavene ga en del «aha-opplevelser».
- Ansatte opplever å ha lært nye og relevante begrep, og å bli utfordret til å bruke begrepene.
- Kursholderne opplevdes som dyktige.
  - Det framheves som positivt at kursholdere selv er skeive med minoritetsbakgrunn. Dette gir kurset økt grad av troverdighet. Det gir dessuten en økt forståelse for tematikken når kursholdere deler personlige historier
  - Kursholderne stilte seg åpne for alle slags spørsmål – ingen spørsmål var for dumme.
- Det var en god praktisk tilrettelegging av kurset. Det ble arrangert to kursdager ved hvert mottak, slik at alle ansatte fikk mulighet til å delta en av dagene.
- Det ble gitt informasjon om hvor ansatte kan henvende seg om de har behov for mer kompetanse eller om de har spørsmål. Og det ble åpnet for videre kontakt med Skeiv verden.
- Ansatte opplever at de er bedre rustet til å møte ungdommer på en god og trygg måte.
  - Det påpekes videre at dette ikke bare innebærer å være til stede for ungdom som betror seg til ansatte, men også om å være på plass i forkant og åpne for at ungdom skal føle seg trygge på å kunne snakke om tematikken.

Skeiv verden ba deltakerne fylle ut et evalueringsskjema etter kursene. En gjennomgang av svarene viser også at mange var svært fornøyde med kurset. De var spesielt interessert i delen som handlet om språkbruk, bruk av tolk og delen om flerkulturell forståelse. Kursholderne selv trekker fram de samme delene som mest betydningsfulle, og peker på at øvelsene og refleksjonsoppgavene er det viktigste i kurset. De peker også på at dette er en type kurs som ikke kan kjøres med mer enn 20-25 personer på kurs samtidig. Blir det for mange mister man gruppedynamikken som kurset baserer seg på. Som i evalueringen av Rosa kompetanse kunne mange ønske det kunne vært enda mer kurs. En fra Skeiv verden sier for eksempel:

Dette er et tema som krever en viss grad av oppfølging. Det er nyttig å ha dette kurset som en innføring, men det hadde vært veldig fint å kunne komme tilbake for å se hva som er tatt i bruk av kunnskapen, og hva slags utfordringer de har støtt på. Vi som jobber her, møter på nye typer saker hver gang vi snakker med noen. Det er aldri to dager som er like. Det er så mange nyanser. Jeg har stor forståelse for dem som faller av allerede ved at det er så mange ulike bokstaver. Det å nærme seg dette temaet rent teoretisk er vanskelig. Det handler om på kunne bruke dette i arbeidshverdagen og om å implementere det i praksis. Det handler om å se hvordan kjønns- og seksualitetsmangfold kan tematiseres i et asylmottak eller et omsorgssenter.

Blant deltakere på kurs både fra Rosa kompetanse og Skeiv verden etterlyses det dessuten tilsvarende kurs til beboerne ved mottak, omsorgssenter og ulike botiltak for enslige

mindreårige. Mange mener det ville være viktig også for ungdommene å få eksterne kurs om kjønns- og seksualitetsmangfold. En sier for eksempel:

Det er en ting at vi får et sånt kurs og så skal vi forvalte det videre. Jeg kunne ønske at ungdommene fikk et sånt kurs også. Det burde vært kurs rett ut mot dem også. Vi kunne hatt et kurs og så kunne de fått et eget kurs der de kunne fått oppleve at her står det kule unge mennesker og sier disse tingene høyt.

Videreføring av FRI og Skeiv verdens kompetansehevende tiltak

I delrapporten *Rosa kompetanse barnevern – Evaluering av kompetansehevende tiltak* (Svendsen og Paulsen, 2019) ga vi en rekke anbefalinger til det videre arbeidet med dette konkrete tiltaket, samt hvordan tiltaket kunne ses i lys av en bredere kompetanseheving innen barnevernet. Som nevnt tidligere i dette kapitlet anbefalte vi i delrapporten at Rosa kompetanse barnevern videreføres med den form og innhold kursene har i dag. Selv om vi har et langt mindre datagrunnlag å vurdere Skeiv verdens kompetansehevende tiltak ut fra, ser vi at mange av anbefalingene fra delrapporten lar seg overføre også til dette tiltaket. Skeiv verdens kurs ligner i form og innhold på Rosa kompetanses opplegg, og tilbakemeldingene fra kursdeltakerne er veldig like for begge tiltak. Skeiv verdens tiltak er imidlertid fremdeles i «startgropa» sammenlignet med Rosa kompetanse som er et kursopplegg utviklet over mange år, så det vil være viktig å innhente erfaringer fra de som deltar på kursene og foreta eventuelle justeringer. Men i denne omgang, ut fra den foreløpige gjennomføringen av tiltaket, anbefaler vi en videreføring også av dette tiltaket.

Delrapporten (Svendsen og Paulsen, 2019) viste tydelig at Rosa kompetanse barnevern fungerer godt som et kompetansehevende tiltak. Kursene er utviklet over tid og er basert på metoder fra sosialt arbeid, teorier om læring og forskningskunnskap fra barnevernsfeltet, samtidig med god praksiskunnskap om barnevernet som arbeidsfelt. Dette har skapt et opplegg som oppfattes av kursdeltakerne som solid, gjennomarbeidet, faglig sterkt, troverdig, tydelig og motiverende. Evalueringen viste at kursene treffer målgruppa godt slik de er bygd opp. Den tette koblingen mellom kursinnholdet og barnevernfaglig kompetanse ble understreket som viktig å opprettholde. Det synes også som om kursenes lengde (vanligvis 3-6 timer) passer godt for deltakerne. Noen av suksesskriteriene vi identifiserte i kurset, og som er viktig å videreføre, er:

- Et av kursenes klare styrke er prinsippet om at det skal være «fagpersoner som møter fagpersoner». Faglig forankring av kursene sikrer relevans og praksisnærhet.
- Kursholder har god kjennskap til barnevernsfeltet og kan derfor skreddersy opplegg tilpasset ulike målgrupper for kurset.
- Dyktig og åpen kursholder som bruker egne erfaringer og humor for å skape en avslappet stemning.
- Den ikke-konfronterende og ikke-moraliserende tilnærmingen skaper trygge rammer for å diskutere lhbt-tematikk på kursene. Heller enn å gi "oppskrifter" for hvordan man skal arbeide presenteres det oppgaver for å få i gang egne refleksjoner.
- Dialogbasert opplegg med oppgaver underveis virker motiverende og engasjerende på deltakerne.

Tilsvarende funnene i evalueringen av Rosa kompetanse, finner vi at også Skeiv verdens kompetansehevende tiltak treffer kursdeltakerne svært godt. Ansatte som har deltatt på kurset sier de satte stor pris på kursholdere som delte av egne erfaringer, både som skeive og fordi de selv har innvandrerbakgrunn. Kursdeltakerne beskriver at «ingen spørsmål var for dumme», og kurset var informativt og klargjørende. Kursene baserte seg på dialog og refleksjon i større grad enn tradisjonell undervisning, noe deltakerne beskriver som nyttig. Kursene til FRI og Skeiv verden er på mange måter svært like, men de har litt ulike innretninger, henvender seg til litt ulikt publikum har litt ulike profiler for kursholderne. Vi ser derfor fordeler med å videreføre begge tiltakene.

I delrapporten om Rosa kompetanse anbefalte vi økte ressurser til FRI for å drifte og videreutvikle tiltaket (Svendsen og Paulsen, 2019). Tilsvarende anbefaling vil vi gi også når det gjelder Skeiv verdens tiltak. Økte ressurser vil kunne bidra til at kursene kan øke i omfang og nå flere i barnevernet og på mottak. Slik det er i dag får FRI midler til en 60 prosent stilling til dette tiltaket, noe som tilsvarer omtrent 20 kursoppdrag i året. Skeiv verden har i første omgang kun fått midler til en utprøving av tiltaket, som et pilotforsøk. Økte ressurser vil kunne gi mulighet til å tilby flere kurs pr år. Tilbakemeldingene fra en del av kursdeltakerne viser dessuten at enkelte kunne ønske seg lengre kurs. De ønsker seg blant annet mer rom for øvingsoppgaver og diskusjon i løpet av kursdagen.

Kursdeltakere vi intervjuet i forbindelse med evalueringen av Rosa kompetanse opplevde å ha fått en økt bevissthet om tematikken og at kurset satte i gang viktige refleksjoner rundt samfunnets normer og kjønns- og seksualitetsmangfold. Samtidig opplever mange av dem det som utfordrende å implementere det de har lært i arbeidshverdagen. Enkelte savner derfor et mer omfattende opplegg i betydningen «kurspakker» eller videre oppfølging fra FRI for å lette implementeringsarbeidet. Omfanget av kurset må tilpasses den kapasiteten de ulike tjenestene har for deltakelse, men økte økonomiske rammer vil kunne gi mulighet til en utvidelse av kursene og/eller oppfølgingskurs der det er ønske om det.

Evalueringen av Rosa kompetanse viste videre at selv om det er stort behov for kompetanseheving på lhbt-tematikk i barnevernet, kan det være vanskelig å selge inn kursene. Rosa kompetanse bruker mye ressurser på å kontakte ulike institusjoner, tjenester og utdanninger for å selge inn tiltaket. Kursholder opplevde at få ansatte har hørt om kurstilbudet, at mange ikke har tenkt over nødvendigheten av å tematisere kjønns- og seksualitetsmangfold eller at det ikke er kapasitet til å prioritere kurs om dette temaet i en hektisk arbeidshverdag. Vår anbefaling i delrapporten var derfor både at Rosa kompetanse sikres nok ressurser til å kunne jobbe med innsalg og omfang, samt at Bufdir i større grad bidrar til å synliggjøre både kurset og tematikken. Som poengtert i delrapporten (Svendsen og Paulsen, 2019) er denne typen tiltak likevel ikke nok for å skape et helhetlig løft innen barnevernet når det gleder kompetanse på kjønns- og seksualitetsmangfold. For å sikre dette må det jobbes på flere fronter samtidig og tematikken må gis større fokus både i grunnutdanning, videreutdanninger og gjennom generell kompetanseheving til ansatte. I kompetansehevingen bør det i tillegg legges vekt på følgende (punktene er hentet fra Svendsen og Paulsen, 2019):

- Behov for refleksjon rundt samfunnets normer for kjønn og seksuell orientering, behov for kunnskap om hva det betyr/hvordan det oppleves for ungdom å bryte med disse normene
- Behov for kunnskap om hvordan normativitet og «tatt for gittheter» farger praksis
- Økt bevissthet om hvordan språk og begrepsbruk åpner eller lukker for videre samtaler
- Ansatte må trygges på temaet og på hvordan man kan snakke med ungdom om seksualitet og kjønn generelt – og om lhbt spesielt
- Gjøre ansatte trygge på å snakke med barn og unge om dette, på lik linje med mange andre tema som kan være sensitive
- Spørsmål rundt kjønnsidentitet og transpersoner framstår som vanskeligere tema for mange enn seksualitetsmangfold som flere opplever har blitt et mindre tabu tema i samfunnet
- Hvordan finne en balanse mellom å ha for lite og for mye fokus på tematikken
- Refleksjon rundt hva barnevernansatte har "rett til å få vite" og ungdoms rett til privatliv

Oppsummering av hovedpunkter

Dette kapitlet har vist at det generelt mangler kompetanse i barnevernet på kjønns- og seksualitetsmangfold. Ansatte opplever å ha for lite kunnskap om tematikken i møter med skeive barn og ungdommer. Når det mangler kompetanse på og bevissthet om mangfoldet, kan resultatet bli snevre og unyanserte forståelser av mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Gjennom undersøkelsen finner vi eksempler på at skeiv identitet reduseres til å handle mer om sex enn identitet, kjønn forstås fortsatt i all hovedsak binært, og kjønn og seksualitet oppleves som vanskelige tema å snakke om når man føler at man mangler både kunnskap og begreper. Forskingen peker på et behov for en kompetanseheving som vektlegger en refleksiv praksis, der man har et kritisk blikk på hvordan samfunnsnormer, men også egne handlinger, produserer bestemte konstruksjoner av kjønn og seksuell orientering. Også ansatte ved dagens bachelorutdanninger etterlyser undervisning som tar utgangspunkt i å forstå og reflektere over spørsmål om makt, privilegier og normativitet.

For å imøtekomme noe av kompetansemangelen i barnevernet har det vært iverksatt flere kompetansehevende tiltak. Vår gjennomgang av to av disse tiltakene viser at de har blitt svært godt mottatt av kursdeltakerne. Kursene har i stor grad hatt som målsetting å sette i gang refleksjoner hos deltakerne over tema som egen identitet og posisjon, samfunnsnormer og maktstrukturer. Mange av deltakerne opplever å få en økt bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold gjennom kursene og føler seg bedre rustet til framtidige møter med skeive barn og ungdommer. Til tross for at disse tiltakene har vært vellykket, er de likevel ikke nok til å heve kompetansen på kjønns- og seksualitetsmangfold generelt innen barnevernet – det vil kreve en helhetlig innsats både innad i tjenestene, institusjonene, fosterhjemsarbeidet og utdanningene, og på et overordnet nivå der det i større grad må satses på dette feltet om man ønsker en reell kompetanseheving på lhbt-tematikken i hele barnevernet.

5. Ungdommers erfaringer fra møte med barnevernet

I dette kapitlet fokuserer vi på ungdommenes erfaringer med møter med barnevernet. Vi presenterer historier som illustrerer hvordan mange av de skeive ungdommene opplever å bli møtt med uvitenhet eller ikke-tematisering og ugyldiggjøring av deres identitet. Samtidig viser andre eksempler hvordan ungdommene også har blitt møtt på gode måter, med forståelse og anerkjennelse fra ansatte. Vi belyser videre hvordan ungdommene kunne ønske de hadde blitt møtt, og hvilke typer kompetanse de etterlyser i barnevernet. Kapitlet bygger i hovedsak på individuelle intervjuer med sju skeive ungdommer/unge voksne som har hatt tiltak i barnevernet i barndom og/eller ungdomstid. To av ungdommene vi intervjuet kom til Norge som enslige mindreårige flyktninger. Enslige mindreårige flyktninger som bryter med normer for kjønn og seksualitet er derfor et eget tema vi belyser i den siste delen av kapitlet.

Historier om usynliggjøring og manglende anerkjennelse

Mange av ungdommene vi intervjuet har historier fra barnevernet som handler om at kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksuell orientering ikke ble tematisert eller snakket om. Når barnevernet ikke ser helheten i situasjonen kan konsekvensene være usynliggjøring, manglende anerkjennelse eller feil tiltak. Flere av ungdommene har eksempler på konflikter de opplever kunne vært unngått hvis ansatte i barnevernet eller fosterforeldre hadde hatt bedre kompetanse. En ungdom forteller om sine erfaringer fra tida i fosterhjem:

Jeg ville ikke bo i fosterhjemmet, for de var veldig annerledes enn meg. Etter hvert kjente jeg på at jeg ikke klarte det mer. De var veldig sånn at de skulle forme meg som sine barn, men vi hadde så forskjellige grunnverdier. Og allerede da visste jeg at jeg var skeiv, og det ble en issue for meg og noe jeg ikke klarte å være åpen med dem om. Så da gikk jeg til barnevernet og sa at her kan jeg ikke bo lenger.

Løsningen i denne saken ble familieråd og flytting til slektninger bosatt i en annen by:

Jeg valgte å dra til [slektninger] selv om det egentlig ikke var det jeg hadde lyst til. Men jeg hadde en god unnskyldning når jeg dro til slekt. Jeg hadde ikke samvittighet til å bytte fosterfamilie i den lille byen jeg kom fra, for hva ville folk komme til å si da. Så jeg sto i en veldig vanskelig situasjon og jeg var 15 år. For jeg torde ikke si at jeg var skeiv og at vi så så annerledes på ting at jeg ville bytte fosterhjem. Jeg har tenkt mye over dette i ettertid, og igjen når jeg fikk mail fra deg om dette intervjuet. Jeg har tenkt over hvordan dette egentlig føltes. Og på at det egentlig ble lagt alt for mye ansvar over på meg for å være den som var annerledes. Jeg følte at jeg måtte dra fra [hjembyen], selv om jeg nettopp hadde begynt på videregående der. Og på denne tida var jeg på min tredje saksbehandler i barnevernet siden jeg flyttet til fosterhjemmet. Så det å klare å ha en god relasjon var vanskelig når folk stadig vekk sluttet.

Barnevernet manglet i dette eksempelet helhetsbildet som ville kunne forklart hvorfor ungdommen ikke ønsket å bo videre i fosterhjemmet. Fordi seksuell orientering ikke ble snakket om og ikke var noe ungdommen kunne være ærlig om, følte hun seg tvunget til å flytte til en annen by. Vi tolker det slik at hun kunne ønske barnevernet i større grad hadde sett og forstått henne, og støttet henne bedre i situasjonen framfor at alt ansvar ble lagt på henne for å finne en løsning som ikke støtet eller såret noen – selv om hennes egne ønsker da ikke ble ivaretatt. Som hun peker på til slutt i sitatet kan det være ekstra vanskelig for barn og ungdom å opparbeide relasjoner og tillit til barnevernet om det er mange utskiftninger av saksbehandlere, framfor noen stabile kontaktpersoner. Eksempelet viser hvordan en manglende tematisering av kjønn og seksualitet, og dermed manglende anerkjennelse av behov, kan tvinge fram mindre gunstige løsninger for barn og ungdom. Dette finner vi flere eksempler på i materialet. En annen ungdom har også en historie om manglende anerkjennelse i fosterhjemmet:

Første gang jeg fortalte det til noen så fortalte jeg det til fostermoren min. Men fostermoren min var av den gamle skolen. Så ingenting skulle være annerledes enn slik det alltid hadde vært. Man skulle ikke være noe annet enn det som var normalt. Det var ikke akseptert utad å være homofil. Så det ble med den ene samtalen. Etter det så ble det ikke noe mer snakk om det. For fostermoren min styrte meg ganske mye. Hun bestemte at dette ikke var noe tema. Så jeg holdt det inni meg selv, og tenkte selv også at dette sikkert bare var en fase. Det gikk sikkert over. Så det tok mange år fra jeg sa det for første gang til at jeg sto fram ordentlig. Jeg visste det jo med meg selv at jeg var skeiv eller bifil, eller jeg brukte sikkert en annen terminologi da, men ... Jeg visste inni meg at jeg var skeiv. Men jeg fikk aldri sagt eller gjort noe med det. For dette var ikke akseptert verken i nær omkrets eller i samfunnet rundt. Det var sikkert mange som hadde mistanke om at det var noe, men det var ikke snakk om det.

Videre i intervjuet utdyper han hva dette førte til:

Jeg merket jo selv også i oppveksten hva det gjorde med meg å ikke få lov til å være meg selv – at jeg var nødt til å stenge meg inne og ikke vises. Det var jo en belastning. For det er en veldig tung belastning å bære på noe man ikke får lov å dele. Og barn og unge som er i barnevernet har allerede ofte vært i vanskelige situasjoner, med omsorgssvikt og lignende. Da er det ikke noe lettere å bære på en hemmelighet i tillegg, for eksempel om å være skeiv. Det å da ikke møte anerkjennelse i for eksempel fosterhjem eller institusjon kan gjøre det veldig vanskelig. Vi må tørre å snakke om dette – for dette er der.

Igjen viser eksempler fra ungdommene at en ikke-tematisering av kjønn og seksualitet kan være en stor belastning for skeive barn og unge. I et annet eksempel sier en av ungdommene som har bodd på institusjon:

Jeg var 17 og bodde på institusjon da jeg kom ut som trans. Og det gikk jo ikke spesielt bra. Det som var mest merkbart var at folkene der ikke hadde peiling, og jeg visste ikke hva jeg skulle si eller om det var noe jeg kunne si i det hele tatt.

Ungdommen, som i dag identifiserer seg som ikke-binær, men som på tidspunktet eksempelet er hentet fra ønsket å bli lest som hankjønn, forteller om følgende konkrete hendelse fra barnevernsinstitusjonen:

Jeg endte med å fullstendig knekke sammen på kvinnedagen etter å ha blitt gratulert med kvinnedagen, sånn 800 ganger, fordi alle bare gjorde det spesifikt til folk som ble lest som kvinner. Jeg prøvde å si ifra til en av de som var på jobb da, men han satt der helt forvirret. Og da tenkte jeg bare 'eh, nei!'. For da var det 3-4 måneder til jeg fylte 18 og uansett skulle flytte ut derifra. Så da var jeg bare sånn 'Okey, jeg venter. Jeg bare gidder ikke å deale med dette nå, jeg venter til jeg flytter ut herifra, så slipper jeg å deale med alt det der'. Og det tenker jeg ikke helt er måten ting burde være på, at man tenker 'ok, la meg bare sette livet på vent til jeg har kommet meg ut herifra'. For jeg var en av dem som trivdes veldig godt der. Og det var definitivt veldig bra for meg å være der på basically alle andre måter. Så det er veldig kjipt at det er en sånn ting, som ikke burde være så jævla vanskelig, som ødelegger det på et vis. For det jeg trengte da, tror jeg var bare at noe sa 'Ok, trenger du noe? Hva skal vi kalle deg?' En eller annen form for 'Ok, vi ser deg, er det noe? For på det punktet var jeg jo selv ganske forvirret og lost i alt. Så derfor var det liksom ikke på det punktet snakk om at, ok, jeg trengte hjelp med å finne ut av helsevesenet og hvordan jeg skulle få behandling eller noen av de tingene. På det punktet så trengte jeg noen som bare så meg. Så det. Jeg tror jeg kunne hatt en helt annen opplevelse av å begynne å krype meg ut av dette transskapet mens jeg bodde på institusjonen hvis jeg hadde blitt møtt på en annen måte. Når det ikke blir et tema, så er det sånn 'Ok, burde jeg gjemme meg?' Det var jo spørsmålet jeg stilte meg. Så, ja, det er behov for at barnevernet faktisk ser at dette er en del av jobben deres.

Også dette eksemplet viser hvordan manglende forståelse og anerkjennelse får negative konsekvenser for ungdommene. I dette tilfellet ble den valgte mestringsstrategien fra ungdommens side resignasjon og å sette livet på vent til man er ute av barnevernet. Den samme ungdommen har også andre eksempler fra tiden på barneverninstitusjon:

En annen ting som jeg har tenkt på, som også var veldig merkelig på denne institusjonen, er jo hvordan de håndterte regler for hvem som fikk være på rom med hverandre og de tingene. For jeg klarte aldri å skjønne meg på de reglene, for de virket litt som de endret seg liksom ut ifra hvordan seksualitet folk hadde. Jeg levde da som jente, og hadde guttekjæreste. Det var null problem at han var på besøk hos meg. Med lukket dør, med åpen dør, whatever, spilte ingen rolle. Senere var det en annen som var der, som var bifil tror jeg, og hun hadde jentekjæreste. Nei, det gikk ikke. Og jeg bare sånn 'Hva er greia her? Prøver dere å holde institusjonen fri for skeiv sex?'. Jeg vet ikke. Jeg fikk ikke noe tydelig svar på det, men det føltes veldig merkelig.

Den samme intervjupersonen som i eksemplene over hadde flere historier som viser hvordan manglende bevissthet rundt rutiner kan oppleves som krenkende og stå i veien for målsettinger om likeverdige tjenestetilbud:

Det er en ting som har irritert meg mest med barnevernet de siste årene. Jeg hadde ettervern, og da ble jeg fulgt opp av den kommunale barnevernstjenesten frem til jeg var 22. Jeg byttet juridisk navn når jeg var 18. Men de klarte fortsatt ikke, til jeg var 22, å faktisk få det faktiske navnet mitt på papirene mine. Jeg byttet juridisk navn, og alle andre offentlige instanser klarte å deale med at ting endret seg i systemet sitt, i løpet av sånn det første året. Det var litt sånn klumsete generelt det første året, men etter det så gikk det seg til- bortsett fra hos barneverntjenesten. Jeg klaget opptil flere ganger, men de sa bare 'Ja, men det er bare sånn systemene våre er'.

Tregheten i samkoordinering blir et uttrykk for det formelle apparatets passive unnfalighet i å anerkjenne deres kjønn og seksuell orientering.

Flere av de tidligere barnevernsbarna vi intervjuet er nå voksne og jobber selv med barn og unge. Et eksempel som kom opp i den sammenhengen var et barn som av fosterforeldrene (og andre) konsekvent ble omtalt som gutt, men som selv ønsket å bli adressert som jente. Dette skapte mange konflikter i fosterhjemmet. Barnet var redd for å bli kastet ut og for at fosterforeldrene skulle si opp avtalen, så han aksepterte de klærne han fikk, og gjemte heller unna de mer typiske jenteklærne han hadde. Etter hvert opplevde foreldrene at gutten oftere og oftere snek seg ut og barnevernet satte derfor inn forsterket veiledning for foreldrene på grensesetting. Fokuset ble på problemene, på barnets grenseoverskridende atferd og manglende respekt for regler. Barnet opplevde aldri å bli møtt på det saken egentlig handlet om for hans del, og dermed fikk han heller ikke den anerkjennelsen og emosjonelle støtten han hadde behov for. Tilbudet familien fikk var i utgangspunktet fint, *men problemet var at kartet ikke passet til terrenget*, og det oppsto en del konflikter i hjemmet som kunne vært unngått hvis man tidligere hadde forstått hva dette egentlig handlet om, mener han vi intervjuet, og legger til:

Barnevernet har mange gode verktøy. Det handler bare om å tørre å se allsidigheten i de verktøyene. Og det å klare å faktisk snakke om dette som, dette handler om utvikling på et eller annet vis. Dette er ikke et problem, dette er ikke en atferdsprobleme som skal håndteres med plan og vedtak og avlasting og full pakke, men dette er noe vi kan støtte opp om. Det er noe med å huske at alt dette handler om livet og utvikling og hverdagen. Så, det er noe med å åpne opp for temaet, tåle å stå idet som en familie, og med god støtte og hjelp, og se på det som at dette er en naturlig utvikling hos enhver tenåring, at man skal finne seg selv.

Samlet understreker ungdommenes erfaringer betydningen av anerkjennelse fra personer i nære relasjoner, enten det er foreldre, fosterforeldre eller ansatte på institusjonen. De etterspør også et rom for å utforske og teste ut hvem de er. Dersom de ikke gis dette rommet i omsorgsbasen kan resultatet bli at de heller søker ut for å finne arenaer hvor de får anerkjennelse. Erney og Weber (2018) beskriver lignende funn fra en studie gjort i USA hvor de har intervjuet 53 ungdommer. De understreker betydningen av nettopp det å lage omsorgsbaser som er støttende og som fremmer sunn identitetsutvikling for skeive barn og unge.

Hvilke typer kompetanse etterlyser ungdommene?

Eksempelene over synliggjør behovet for kompetanseheving i barnevernet på spørsmål knyttet til kjønn, kjønnsuttrykk og seksuell orientering. De viser også på hver sine måter hvordan tiltak blir mindre treffsikre, eller i verste fall feil, når faktorer som kjønn og seksualitet ikke tematiseres, drøftes og kartlegges. I intervjuene med ungdommene spurte vi om hvordan de kunne ønske de hadde blitt møtt av barnevernet og hvilke typer kompetanse de savnet fra de ansatte.

Viktigheten av å bli sett og spurt

Et gjennomgående tema i intervjuene vi hadde med ungdommene var et ønske om å bli sett og forstått av barnevernet for den man er og en tematisering av det å være skeiv. Mange savnet rett og slett at ansatte i barnevernet i større grad hadde spurt mer:

Jeg vet ikke helt spesifikt hva jeg savnet. Kanskje at de spurte litt mer. Det er ikke farlig å tørre å spørre litt mer. Egentlig burde det være som en del av prosedyrene at de spør alle om legning. Om ikke alle vil svare eller ikke veit så er jo det greit. Noen ser jo skeivere ut enn andre. Så da er det dumt å bare spørre dem. Og noen ser ikke nødvendigvis så skeive ut. Men om man hadde blitt spurt kunne det blitt en ting man kunne ha snakket om. Det å bli spurt handler også om å bli legitimert, og det er viktig. Jeg tror dette var noe jeg tenkte på da jeg var mindre også, og hvis noen hadde spurt om det så kunne jeg funnet mer utav det i en trygg setting. Det å være skeiv er en av tingene som kan gjøre det vanskelig å bo hjemme. Og hvis man spør så signaliserer man at dette er noe vi kan noe om her i barnevernet. Dette er noe vi kan snakke om og finne ut av sammen.

Også andre ungdommer er inne på noe tilsvarende; at det ikke er sikkert barna eller ungdommene ønsker å svare direkte på spørsmålene med en gang, men at det å bli spurt likevel er viktig for da viser de ansatte at det er ok å snakke om dette. Eller som en sa:

Kontaktpersonen min i barnevernet spurte meg rett ut om jeg var homofil. Jeg visste ikke helt selv en gang hva jeg skulle svare. Men det at hun spurte gjorde at jeg tenkte at dette er helt normalt. Jeg følte at jeg er normal.

En av dem vi intervjuet jobber i dag selv med barn og unge. Han setter ord på viktigheten av å spørre på denne måten:

Vi opplever at ungdom i dag er som ungdom på 2000-tallet eller som ungdom på 1990-tallet. Det er fortsatt mye tabu og skam knyttet til seksualitet, seksuell atferd, hvordan man ser seg selv, kroppen sin. For eksempel dette med hvem er jeg, er jeg en han eller hun eller hen, det er noe som flere forteller til oss at de opplever at det aldri blir snakket om. Det blir en litt sånn 'Jeg tror saksbehandler vet det, jeg tror læreren min vet det, men det er ingen som sier noe om det'. De ser jo at ungdommene kommer i de og de buksene eller de og de klærne, men de sier ingenting om det. De ser at gutten de snakker med har kjøpt bukse på gina tricot eller b young. Det synes de er helt greit, for de har

ingen fordommer mot det, så det har de ikke tatt opp som en del av pakken, for det er ikke noe problem. Men så er det noe med at akkurat det at du vet at den buksen er kjøpt der, at du ser at den buksen er en jentejeans, det merker ungdommen. Det er kanskje akkurat derfor du skal si noe om det, for at det ikke skal bli en greie rundt det. For dette er ofte barn og ungdom som er sensitive på kroppsspråk og den der sosiale biten, og som merker at her er det noe som skurrer. Jeg vet at du vet noe, men du sier ikke noe om det. Så jeg tenker at det å sette ord på det, også når man er usikker da, det å være den voksne som, ja... Det å undre seg med disse barna er så viktig. For de går og undrer seg så mye i sitt eget hode. Hvorfor er jeg sånn og hvorfor syns jeg at gutter er søtere enn jenter. Sant, så det å tørre å være den voksne som også tørr å snakke om dette er viktig. Sånn at det ikke blir en sånn taus likestilling som jeg egentlig føler som litt tabuisering.

Flere av ungdommene snakker tilsvarende om viktigheten av at barnevernet ser hele bildet – og tørr å spørre nok for å få alle bitene på plass:

Det er sånn at barnevernet ofte bare ser på symptomene. Hvis en ungdom har psykiske lidelser eller spiseforstyrrelser eller lignende, så ser man gjerne ikke hva som ligger bak. Og vi vet at det er mange som holder mye inni seg, for eksempel at de er skeive. Og det går utover ungdommene at de må holde det i seg selv og ikke bli akseptert av andre.

Eller som en annen sier:

Ofte er det mange ting når man først kommer inn under barnevernet. Det er ofte omsorgssvikt eller sanne ting. Og da føles det kanskje som om at dette ikke er viktig nok å snakke om. Men det er veldig viktig at man blir spurt, for at man skal føle seg verdsatt. At man er gyldig. Hvis dette er noe man bekymrer seg over, selv om det er på toppen av tusen andre ting, så må den bekymringen også få lov til å være med.

Som vi har vært inne på tidligere i rapporten handler det ofte om å se helheten, og om å kartlegge mange ulike faktorer for å finne riktige tiltak. Sitatene over viser tilsvarende hvordan det for ungdommene kan oppleves som viktig at barnevernet *ser hele dem*, og ikke bare tolker situasjonen ut fra symptomer eller det mest iøynefallende eller akutte. Igjen etterlyser ungdommene større grad av åpenhet fra ansatte for å kunne snakke om temaer som kjønn og seksualitet – og om erfaringer med å bryte med etablerte normer på området. De etterlyser med andre ord det vi andre steder i rapporten omtaler som *refleksiv praksis*, som evner å se utover symptom og problemområder.

Som vist til over kan det å «overse» forskjeller, ikke tørre å spørre eller ikke oppleve forskjeller som relevante, oppleves som ikke-anerkjennende eller krenkende praksis, selv om det nok er tenkt som praksis der man «behandler alle likt». En av ungdommene sier tilsvarende:

Det er en god tanke, at vi vil behandle alle likt, uansett hvem de blir forelsket i eller hvem de er eller hvilken seksualitet de har og alt det der. Men problemet er at det er jo

da du behandler folk ulikt, og på en mer fordomsfull måte enn det man ønsker. Men jeg tror det rett og slett gjenspeiler at man har reflektert lite over det.

For å sikre likeverdige tjenester, må man anerkjenne forskjeller og erfaringer som skiller seg fra det man tar for gitt. I sammenheng med manglende åpenhet rundt det å være skeiv, snakker mange av ungdommene om opplevelsen av skam. For mange av barna og ungdommene er det allerede skamfullt å være tilknyttet barnevernet. Det å være skeiv kan bli en tilleggsbelastning for mange, med potensielt alvorlige konsekvenser:

Når jeg tenker på barne- og ungdomstida så tenker jeg at jeg har opplevd mindre skam rundt det å være skeiv enn det de skeive vennene mine har, men det er nok fordi jeg har opplevd så mye annen skam – skam over foreldre som har vært rusmisbrukere og alkoholikere, skam over at de har tatt livet sitt. Det har vært så mye skam at jeg ikke har hatt plass til skammen over å være skeiv. Men den skammen har senere gjort at jeg ikke har hatt naturlige prosesser når det gjelder å skape bånd til de jeg har forhold med. Og jeg vet ikke om det har noe med legningen min å gjøre eller om det har med oppveksten min å gjøre også, men jeg har som ung voksen slitt veldig med å skape ordentlige relasjoner. Og jeg tenker at det kan komme av en slags seint utviklet skam. Jeg tenker dette kommer av at det ikke var plass til å snakke om at jeg var skeiv.

Mange av eksemplene beskriver hvordan manglende tematisering kan føre til usynliggjøring og ugyldiggjøring av skeive ungdommers erfaringer. Sitatet over viser hvordan dette kan få vidtrekkende konsekvenser for voksenliv og psykisk helse, noe vi har flere eksempler på både fra ungdommer og ansatte.

Hvordan snakke om temaet?

Et punkt som henger tett sammen med det å se og spørre ungdommene, handler om etablering av gode relasjoner. Mange av ungdommene snakker om viktigheten av å ha en god relasjon til saksbehandlere og kontaktpersoner i barnevernet, for å skape arenaer der man kan være åpen. En av ungdommene sier for eksempel:

Hun jeg fortalte det til i barnevernet var den eneste jeg snakket med det om. Hun var på en måte en ung og kul dame – ja kanskje ikke så ung heller egentlig – men annerledes. Hun likte jeg. Hun var som et friskt pust. Og jeg tror en av grunnene til at jeg åpnet meg var at jeg følte meg veldig sett av henne. Og hun gjorde ikke en større greie ut av det. Jeg prøvde å snakke med en psykolog om det også, og da var det sånn at dette var det eneste psykologen ville snakke om. Jeg var litt sånn ‘eh, kanskje vi kan snakke om at jeg ikke har det bra hjemme også’. Så for min del var det fint at hun i barnevernet tok det som hun gjorde. Hun sa ok. Hun overså det ikke, men det ble heller ikke en sånn ting som vi måtte snakke om. Det viktigste var at hun ikke var redd for å høre på. Jeg tror det var den fineste tingen med henne. Hun sa bare ok og gjorde ikke noe ut av det. Det ble ikke nok en ting med meg som gjorde meg til det der barnet ingen klarte å ta vare på.

Sitatet over berører et poeng som flere av ungdommene snakker om; selv om det er viktig å bli sett og anerkjent for den man er, så trenger ikke *alt* å handle om at man er skeiv. Flere påpeker at det handler om å få til en balanse:

Noen institusjoner er jo veldig åpne på å la ungdommene sine delta på arrangementer og de drar på parader og sånt. Og det er fint at de viser at de er åpne for det og at ungdommene ikke skal være redde for å snakke om det. Men, det skal ikke være sånn heller at hvis en ungdom sier at 'du, jeg tror at jeg er skeiv' så skal man komme springende med pride-flagget tvert, og pynte hele området med det og virkelig markere. Da skremmer man jo vettet av folk.

En annen sier:

De beste opplevelsene jeg har hatt, har jo vært de som bare har spurt 'Jaja, du er trans?' og jeg har svart 'Ja'. De har spurt sånn 'Ok, men er det noe spesielt der du vil at jeg skal ta hensyn til?' Og så har jeg som regel svart nei. Og så har man bare gått videre med det.

Ungdommen legger imidlertid til at det kan være fint å bli spurt om hvordan man vil bli omtalt:

Det er fint når folk tørr å spørre hvilke av begrepene man er komfortabel med. For det er sånn, jeg hater begrepet "født i feil kropp" for meg selv. Jeg synes det er et forferdelig begrep. Folk skal få lov til å bruke det om de vil, men det er ikke meg. Derfor føles det også veldig merkelig at jeg har blitt omtalt i journaler og notater flere ganger som at jeg er født i feil kropp. Jeg tenker bare 'nope'.

Det fortelles også historier om tjenesteytere og helsepersonell som er litt for nysgjerrige i møte med skeive personer, og som spør og graver for mye. En av ungdommene understreker at det er en grense mellom på den ene siden å spørre om relevante ting og på den annen side opptre invaderende i folks privatliv. Denne grensen tematiseres også av de ansatte i barnevernet, som vi blant annet har nevnt i kapittel 3 og kommer tilbake til i kapittel 6.

Flere av ungdommene peker på at det kan være vanskelig å etablere gode relasjoner med ansatte der man kan ha tillit nok til å snakke om sårbare tema hvis de ansatte stadig skiftes ut og det blir lite stabilitet i relasjonene over tid. En ungdom sier for eksempel:

Jeg synes kontakten med barnevernet først og fremst har vært preget av at det har vært veldig mange ulike personer. Hver gang jeg fikk en god relasjon til noen så sluttet de og så kom det en ny. Når en sluttet, da følte jeg at det var så mye at jeg ikke gadd å gå inn på alt igjen med den nye. Og sånn har det vært med mange ting. Det er så mange å forholde seg til og så må man ta det mest akutte først.

Når det stadig er nye personer å forholde seg til er det fort ikke rom for å ta tak i temaer som ikke er helt akutte, eller ungdommene kan, som illustrert i sitatet over, føle at de ikke orker å fortelle alt på nytt hver gang.

Greit å si at man ikke vet så mye

I intervjuene med ungdommene etterlyser de mer kompetanse hos ansatte, både når det gjelder å være åpen, ha et åpent språk og ha den nødvendige kunnskapen for å kunne møte barn og unge som forteller at de er skeive. En av ungdommene sa:

Jeg mener at det ikke bare i barnevernet, men generelt blant alle som jobber med barn og unge, burde vært mer kompetanse. Alle burde vært mer opplyste. Det bør være kunnskap om hva man skal gjøre den dagen det er noen som betror seg til deg. Da må man vite hvordan man skal håndtere det. Håndterer man det med åpne armer, klarer man å møte ungdommene på deres nivå. Dette henger sammen med medvirkning også. Det å kunne møte barnet eller ungdommen på deres nivå. Det skulle vært mer om kjønn og seksualitet i skolen, i barnevernet og blant alle som jobber med barn og unge. Alle burde fått en innføring i hvordan se og møte ungdommer som lurert på om de er skeive eller hva de er for noe.

Samtidig som ungdommene mener at ansatte bør ha mer kompetanse peker flere av ungdommene vi intervjuet på at det er helt ok om ansatte sier at de ikke kan så mye om dette også. *Det er veldig mye bedre at man innrømmer at man ikke kan så mye, enn at man later som om dette ikke eksisterer*, sier en. Igjen peker altså ungdommene på at det viktigste er en bevissthet om og en anerkjennelse av at «*man fins*», framfor taushet og usynliggjøring. En annen sier:

Jeg tenker det aller viktigste er at folk tar seg tid og anerkjenner at de ikke vet ting. Og så kan de gjerne, hvis det er rolig et øyeblikk, sette seg ned og google ting istedenfor å bare tenke at 'jeg vet ikke hva dette er så det holder jeg meg langt unna'. Man kan ikke være så sky for ting som er annerledes. Det tenker jeg er det mest vesentlige. Det hadde vært mye bedre hvis folk hadde sagt sånn: jeg vet ikke så mye om dette. Vil du fortelle meg om ting eller vil du at jeg skal gå og sette meg på vaktrommet og google litt? Det hadde vært en mye finere opplevelse for min del i hvert fall, for da hadde det i hvert fall vært noen interesse i å forstå. Som regel så hjelper det veldig mye om de faktisk bare er ærlig om det. Og å være litt utforskende. Kanskje vi skal google sammen og se om det finnes noe mer informasjon her. At det ikke handler om å konkludere, men at det handler like mye om å veilede, når det handler om dette med identitet og det å prøve å forstå seg selv da. Og at du ikke minst tør å si at, du dette vet jeg ingenting om. Men kanskje vi kan prøve å finne ut noe sammen, så blir jeg klokere og så kan jeg lære litt av deg.

Eller som denne ungdommen formulerer det:

Ja, og det er jo sånn... jeg tenker jo generelt at det er jo ikke så utrolig store ting som skal til for å faktisk hjelpe ganske mye. For jeg tror det er veldig mange som er sånn, ok men skal vi begynne å ha peiling på dette så må vi ha veldig peiling på dette. Og det stemmer jo ikke nødvendigvis. Da trengte jeg at noen gadd å høre på meg, og basically bare det. Og det burde jo ikke være så utrolig vanskelig.

Flere peker på at ansatte bør ha kompetanse om nettressurser og interesseorganisasjoner som finnes, for å kunne hjelpe barn og unge:

Jeg opplever jo at saksbehandlere rundt omkring, og generelt systematisk, så har man lite kunnskapsoversikt over de frivillige lavterskel hjelpetilbudene som finnes for ulike grupper. Også for skeive. For i dag så finnes det jo både telefoner og chat og sånn, og jeg tenker at jeg skulle gjerne sett at de profesjonelle hjelperne også selv benyttet seg mer av de hjelpetilbudene som veiledning. For det, det er noe med å faktisk kunne si da, du, jeg kjenner ingen som definerer seg som transseksuelle. Så jeg er usikker på hvordan jeg skal håndtere denne 13 åringer. Så det å på en måte være ærlig på at, her kommer min kunnskap til kort, og jeg trenger å alliere meg med noen som forstår mer om dette. Det skulle jeg gjerne sett at man satset mere på da.

En vi intervjuet viser til at det ofte er et heteronormativt språk som brukes. Han kunne ønske det var en større bevissthet rundt språket vi bruker:

Den store majoriteten er jo heterofile. Og derfor så må vi noen ganger, uten at vi vil være slemme, så må vi gi majoriteten noen rettelser. Jeg er jo voksen nå, men jeg opplever jo fortsatt den dag i dag, stort sett 9 av 10 ganger når jeg blir spurt om jeg har kjæreste, at neste spørsmål er 'hva heter hun'. Så det er, jeg skulle gjerne sett at man kanskje trente på og ble flinkere til å si 'hva heter kjæresten din', ikke sant. Jeg kunne ønske at man ble mer oppmerksom på språk og på begreper man kan bruke for å unngå at det blir konflikt ut av det. Så det er ett eller annet med å normalisere det, og forstå at ord og begrep også gir makt i en samtale, og at det kan bidra til å skape hinder, men at det også kan være de verktøyene man har for å skape en god relasjon og en god veiledning da.

En informant i Hellesunds (2006:80) studie av levekår for homofile som hadde forsøkt å ta selvmord i ung alder grunnet sin seksuelle orientering og opplevelse av å være «unormal», trakk også fram betydningen av små dagligdagse situasjoner som var med på å reproducere homoseksualitet som fundamental forskjell; eller som en informant sa: «Og det som kanskje egentlig er den største belastninga, det er sånne veldig små ting, som at folk blir kanskje litt overraska viss eg snakker om kjæresten min, og så spør dei, «ja, kva gjer han», og så sier eg «nei, det er ei jente», og så blir det litt sånn [sperrer auga opp].» Når vi nevner dette her, så er det for å fremheve betydningen av at skeive barn i barnevernet fortsatt påpeker at disse «små tingene» knyttet til den heteronormative ryggmargsrefleksen i vår dagligtale fremstår like fremtredende i dag.

En del av ungdommene vi intervjuet har erfart at det kan være vanskeligere å være skeiv når man kommer fra små steder i landet. Små steder kan på et belastende vis oppleves mer gjennomslittige (Stubberud, Prøitz og Hamidiasl (2018)). De opplever at det fins enda mindre kunnskap og tilbud der enn i de større byene. Følgende er to eksempler:

I [småby] hadde jeg ingen skeive forbilder. Det var en lærer på ungdomsskolen som vi visste var homofil og som ble ganske utsatt og mobbet på grunn av det. Det er først kanskje de siste 5 årene at folk er åpent skeiv der. Alle de andre har flyktet til storbyene. Jeg tror det er hardere å være skeiv i distriktene. Nå bor jeg i [storby] og jeg ser hvor mange på 16 år som bruker PRIDE og Skeiv ungdom og sånne ting her. De bruker de skeive møteplassene som fins. Man ser at mange unge dukker opp og trenger disse stedene. Da jeg vokste opp hadde jeg ikke noe sånt. Jeg tenker det er spesielt viktig at også de små stedene blir gode på dette. For der har ikke de skeive barna og ungdommene så mye de kan oppsøke, utenom på internett.

Jeg vokste opp i en liten øykommune. Og der hang både Janteloven og bygdedyret høyt. Så jeg levde store deler av barndommen min med at jeg ikke kunne være meg selv. Jeg måtte alltid leve etter det andre mente man skulle leve etter. Jeg ser at enkelte fortsatt har den holdningen at dette handler om et valg man tar. Dette er ikke noe du er, men noe du velger å bli, mener de. Det begynner å bli bedre, men det er en del fremdeles som har slike holdninger. Så mange har det sånn at de bare går og venter på dagen de får lov til å flytte. Og mange flytter da til storbyene som Trondheim og Oslo bare for å kunne få lov å være seg selv. Sånn har det vært i mange år. Og dette gjelder for mange skeive ungdom – både de som har vært i barnevernet og de utenom. I storbyene så er det mer normalisert og akseptert enn på små plasser.

Som vi har vært inne på også tidligere i rapporten fører manglende muligheter til å være skeiv til at barn og unge blir gående og vente på at de skal kunne leve som den de er – man setter livet på vent en stund, som en av ungdommene uttrykte det.

Behov for tiltak?

I utgangspunktet hadde vi også fokus på tiltaksutvikling, og spurte ungdommene vi intervjuet om de så behovet for å utvikle egne tiltak for gruppa barn og unge som bryter med normer for seksualitet og kjønn. En av ungdommene svarer i forbindelse med dette spørsmålet:

Nei altså, jeg tenker jo at alle disse barna og ungdommene er like ulike som alle oss andre. For noen så vil, på en måte idrettslaget være det som er en trygghet, det å kanskje få hjelp og støtte til å komme ut til treningslivet og kompisene sine. Men for andre så er det jo faktisk, det å dra på en leir der man kan møte andre som er sånn som man selv er, og få støtte til å faktisk gjøre det, om det er på en gård i Toten eller om det er på Skeiv ungdom sin sommerleir eller ... For noen så er jo dette heller ikke kjempeviktig. For noen så er det sånn, ok, det er tydelig at du har en annen seksuell legning enn heterofil. Det er ikke en stor greie for oss, det er tydeligvis heller ikke en stor greie for deg. Fint, da kan vi snakke om det. Så det handler rett og slett om å klare å gi god hjelp basert på de individuelle vurderingene. Og det må man nesten gjøre med hvert enkelt barn og hver enkelt familie.

Også andre peker på at det neppe er behov for egne tiltak fordi man er skeiv, og at det handler mer om anerkjennelse, åpenhet og forståelse enn om det å iverksette spesielle planer.

Ungdommene ønsker egentlig bare å bli møtt på gode måter, og en av dem har følgende oppfordring til barnevernansatte:

Husk å ta med deg personligheten din inn i arbeidet også som saksbehandler for å hjelpe barn. Ikke vær så redd for å trække litt i den dammen som noen kaller uprofesjonell. Noen ganger så er det det uprofesjonelle og det nære, det er det som er redningen. Og det tror jeg spesielt er viktig når man har barn og unge som strever med sin egen identitet da. Da kan det hende at det er mer nærhet og ikke antallet tiltak som blir det viktige.

Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som særskilt gruppe

Enslige mindreårige *asylsøkere* er fellesbetegnelsen på alle barn og unge under 18 år som kommer til Norge uten foreldre eller andre voksne med foreldreansvar, og som søker beskyttelse (asyl) i Norge. Noen av disse vil få avslag på sin søknad, mens andre vil få innvilget opphold og blir da etter hvert bosatt i en norsk kommune som enslig mindreårig *flyktning*.

Antallet enslige mindreårige asylsøkere har variert mye de siste tiårene. På 1980-tallet kom det på det meste rundt 100 i året, på 1990-tallet økte tallet til mellom 200 og 300 årlig, mens det på 2000-tallet har variert fra et par hundre i året til 5300 i 2015. Etter dette sank antallet kraftig og i løpet av hele 2019 mottok UDI bare 135 asylsøknader fra enslige mindreårige (Kirkeberg og Lunde, 2020).

Enslige mindreårige flyktninger er en sammensatt gruppe, og kommer fra forskjellige land, regioner, folkegrupper, religioner og kulturer. De kommer fra storbyer og små steder, de har ulik sosial og økonomisk bakgrunn, de har varierende skolegang, kunnskaper og kompetanse. Enslige mindreårige flyktninger fra Afghanistan er den klart største gruppen med en andel på 46 prosent. Deretter kommer de med bakgrunn fra Eritrea (15 prosent), Somalia (12 prosent) og Syria (6 prosent) som de største gruppene. Gutter er i klart flertall med 84 prosent (Kirkeberg og Lunde, 2020).

Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger beskrives ofte som en sårbar gruppe. De mangler omsorgspersoner i Norge og mange har opplevd traumatiske hendelser i hjemlandet eller under flukten. Samtidig har enslige mindreårige vist styrke, selvstendighet og ressurser ved å gjennomføre en flukt på egenhånd. Dette gjør dem både avhengige og selvstendige på samme tid (Oppedal et al., 2009). Det er behov både for omsorg, støtte og individuell tilrettelegging (Eide og Broch, 2010; Lidén et al., 2013; Svendsen et al., 2018). Det er opp til den enkelte kommune hvordan de organiserer og eventuelt lovhjemler arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Mange kommuner har imidlertid forankret arbeidet med enslige mindreårige i barnevernloven (Svendsen et al., 2018). Dette er ofte begrunnet med at dette er barn og ungdommer som befinner seg i en sårbar situasjon og som har behov for tett oppfølging den første tida etter bosetting.

Skeive enslige mindreårige flyktninger

Enslige mindreårige flyktninger som bryter med normer for kjønn og seksualitet er en særlig sårbar gruppe. Mange av dem har vært utsatt for mobbing, trakassering, overgrep, utfrysing, ensomhet og isolasjon både i hjemlandet, under flukten og etter ankomst til Norge som følge av at de er skeive (Stubberud og Akin, 2018). Stretmo (2019) peker i sin forskning, gjennomført på institusjoner for enslige mindreårige i Sverige, på en taushet i måten personalet snakker om mangfold på med ungdommene. Hun finner at spørsmål om mangfold begrenses til å handle om hvorvidt ungdommene er enten gutt eller jente. Andre sentrale aspekter, som for eksempel seksuell identitet, blir svært sjeldent tematisert (Stretmo, 2019). Hun fant videre at personalet ofte var veldig oppmerksomme på jentenes behov, for guttene utgjorde et stort flertall og man var redd jentene skulle usynliggjøres eller marginaliseres. Guttene på sin side ble sett på som en homogen gruppe der en klar «guttessjargong» dominerte. Stretmo viser hvordan dette førte til at gutter som ikke identifiserte seg med majoriteten var den gruppa som i størst grad ble usynliggjort og ingen tenkte på at enkelte av guttene også kunne ha behov for beskyttelse. Hun fant at det var en taushet rundt lhbt-spørsmål og at den implisitte heteronormen som dominerte sjeldent ble diskutert eller problematisert. Mangfoldsspørsmål ble ikke tematisert på institusjonene, og sexisme, homofobi og rasisme forekom blant ungdommene i måtene de møtte hverandre og snakket med hverandre (Stretmo, 2019).

Rapporten *Alene og skeiv*, om skeive enslige mindreårige asylsøkeres situasjon i mottak og omsorgssenter, finner tilsvarende et tydelig behov for at kjønn og seksualitet i større grad tematiseres av ansatte på omsorgssentre og mottak (Stubberud og Akin, 2018). En forutsetning for å skulle føle seg trygg, sett av voksenpersoner og få nødvendig hjelp, er at ungdommene har tillit til de voksne og tør å betro seg om kjønn og seksualitet. Dette igjen forutsetter at ansatte på omsorgssentre og mottak har kompetanse på temaet. Stubberud og Akin anbefaler videre at ansatte bør tematisere kjønn og seksualitet, uavhengig av antatt seksuell orientering og kjønnsidentitet hos beboerne. Dersom de ansatte ikke tematiserer kjønn og seksualitet med andre enn skeive beboere, signaliserer de implisitt at kjønn og seksualitet kun er relevant for skeive. Dermed får verken heterofile, eller skeive som ikke er gjenkjennelige for ansatte som skeive, informasjon og mulighet til å lære. Det er et betydelig problem at ikke alle får kunnskap om variasjoner i kjønn og seksualitet og lhbt-personers rettigheter og muligheter i Norge, påpeker Stubberud og Akin. De understreker imidlertid at ansatte også må ha nyanserte forståelser og diskusjoner omkring åpenhet, og vite noe om i hvilke sammenhenger det er fornuftig å dele informasjon om kjønn og seksualitet og i hvilke sammenhenger det ikke er det. I noen tilfeller kan det å være åpen utgjøre en sikkerhetsrisiko – i andre tilfeller er det særlig viktig at informasjon om kjønn og seksualitet deles, for eksempel i tilknytning til asylsaken.

To av ungdommene vi intervjuet i dette prosjektet kom til Norge som enslige mindreårige flyktninger, og vi vil i det følgende presentere noen av deres erfaringer. Gjennom intervjuer med ansatte i to institusjoner for enslige mindreårige, og gjennom kartleggingen av Skeiv verdens kompetansehevende tiltak i mottak for enslige mindreårige, har vi også fått innblikk i hvordan denne gruppa kan møte noen tilleggsutfordringer. Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger var også et tema i kapittel 4, hvor vi så på Skeiv verdens kompetansehevende tiltak i mottak og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere.

En utsatt gruppe

I likhet med forskningen vi viste til over, forteller også ungdommene vi snakket med om trakassering og overgrep de har vært utsatt for. De fortalte historier fra før flukten og om oppveksten i hjemlandet. Begge kommer fra land der homofili er forbudt. De har opplevd utstøting fra lokalsamfunn og familie, og vold og overgrep som følge av å være annerledes. En av ungdommene forteller:

Jeg hadde det veldig vanskelig før jeg kom til Norge, for også i [hjemlandet] så var det mange som mobbet meg. Moren min forlot huset vårt, og alle sa at det var fordi jeg er homo og at ingen liker meg. Vanlige mennesker har ikke respekt for homofile i mitt land. Hvis man går på en butikk for eksempel så vil ikke andre folk gå dit. 'Vi vil ikke gå på butikken der han homoen er for da kan vi bli smittet', sier de. Eller de vil ikke la barna sine komme inn i et hus der det er en homo. De er redde for at barna blir homo også da. Så de tenker helt annerledes. Og man opplever hele tiden et hat.

Vi fikk også høre historier fra flukten der det også hadde vært vold og overgrep, og om agenter som utnytter barn og ungdommer langs fluktruta. De forteller om episoder med mobbing, trakassering og overgrep også etter at de kom til Norge.

Mye av det de forteller handler om manglende aksept og respekt blant andre enslige mindreårige flyktninger eller minoritetsungdom. Ofte blir religion eller kultur nevnt som en årsak til at det er vanskelig å være skeiv innen minoritetsmiljøene. En av ungdommene forteller følgende fra sin tid i botiltak for enslige mindreårige:

På det tidspunktet hadde jeg ikke fortalt til noen av dem som jobbet der at jeg liker gutter. Noen av guttene visste det. Men jeg hadde aldri sagt det til noen, ikke til UDI og ikke til barnevernet eller noen. Jeg hadde aldri snakket om det. Men så var det en gutt som bodde sammen med meg og jeg var veldig god venn med han også. Men han var veldig irritert på meg hele tiden. Absolutt hele tiden. Så en dag når jeg kom hjem fra skolen så spurte jeg ham hvorfor han var så irritert på meg og han sa «det er fordi du er homo». Han sa det rett ut. Jeg prøvde å spørre om det gjorde noe. «Ja det gjør noe for du er muslim» sa han. Han sa at for muslimer og for folk i mitt hjemland så er det helt feil. Han sa jeg hadde problemer og at jeg burde flytte ut. Innimellom så mobbet han meg når vi satt i stua og spiste middag for eksempel. Han kunne plutselig begynne å si ting, og det såret meg veldig mye. For jeg følte meg mest knyttet til ham. Og en av dagene han mobbet så var det feil person på jobb også, for i stedet for å støtte meg så sa hun 'det går vel bra – du må da tåle såpass'. Men jeg tenkte at dette skal jeg faen meg ikke trenge å tåle. Og etter det så snakket hun ikke med meg mer.

Det er ikke bare i boligen at ungdommene forteller om mobbing. Som mange enslige mindreårige med lite skolegang fra hjemlandet, går også ungdommene vi intervjuet, på grunnskole i regi av den kommunale voksenopplæringen – et skoleslag som primært har elever med minoritetsbakgrunn. De opplever at det generelt er mye uvitenhet og homofobi blant

medelevene. I tillegg til historier om mobbing og utestenging forteller guttene om andre typer hendelser som kan føre til mer alvorlige situasjoner:

Man blir ekstra sårbar som homofil for andre tror man er lett å få med. De tror at hvis man er homofil så har man mistet all selvrespekt og man bryr seg ikke. Sånn føler jeg det. På en side så snakker de andre guttene om at det er haram og skamfullt og uakseptabelt å være homofil, men samtidig så er det mange av dem som prøver å ha samleie med homofile gutter. Da er det plutselig greit. For mange av de [fra hjemlandet] har prøvd seg på meg også. De prøver å invitere meg hjem til seg, spør om jeg vil komme på besøk på kvelden og sånn, men da er jeg ofte direkte tilbake og spør dem om de tror jeg er en hore eller om de tror de er i [hjemlandet] fremdeles. Og da klikker det ofte for dem, for de vet at dette er noe de egentlig ikke skal gjøre.

De forteller at det ikke bare er ungdommer, men også voksne menn som ønsker denne typen kontakt, og at det innimellom skjer overgrep. Også ansatte vi snakket med forteller om at det kan være vanskelig, for ikke å si direkte farlig innimellom, for de skeive ungdommene de har boende, og at mye av deres arbeid handler derfor om å trygge de ungdommene som ikke blir akseptert. For å forebygge mobbing og andre typer krenkelser mener ungdommene det er viktig at man tidlig informerer om hvilke lover og rettigheter vi har i Norge når det gjelder kjønns- og seksualitetsmangfold:

Med en gang de enslige mindreårige kommer burde man begynne å fortelle dem om at i Norge så er det lov å være det man vil. Det er lov å like gutter og det er lov å like jenter. De burde få høre om det med en gang. For når de er så små som de er når de kommer så kan du fremdeles fikse hjernen deres til å forstå. Du kan ikke forvente at de skal begynne å lære først når de flytter ut. Man må ta dem der og da – i det øyeblikket de kommer.

Samtidig tror ikke ungdommene de selv hadde vært klare til å være åpne eller snakke om at de er skeive helt fra start av i Norge. Men de understreker at det er viktig at dette tematiseres for å informere alle om at dette er normalt og lov i Norge. Det ville gitt en åpning for å snakke om det når man er klar for det, og det ville fjernet mye av den skammen og frykten de bærer på. Som vi var inne på over, viser dette viktigheten av at kjønn og seksualitet tematiseres uavhengig av hvilke ungdommer man har boende i mottaket, omsorgssenteret eller botiltaket til enhver tid. En ungdom sier:

På den tiden da jeg var ny – hvis noen hadde spurt tror jeg ikke jeg ville ha svart. Jeg visste jo heller ikke at det er lov for gutter å være med gutter her. Hvis jeg hadde visst det før så hadde jeg nok følt meg mer trygg. Jeg visste ikke at de ansatte syntes at det er greit, og jeg var redd at de skulle tenke at 'han er homo' og sånn. Når jeg ble spurt en gang, så svarte jeg at jeg ikke visste helt. 'Jeg vet ikke hva jeg liker', sa jeg. Selv om jeg egentlig visste det godt.

En annen forteller:

På torsdagene hadde vi forskjellige kurs på avdelingen som alle måtte være med på, og da var det en gang at de begynte å snakke litt om det. Men med en gang de begynte å snakke om homofili så følte jeg at nei, jeg vil egentlig ikke at dere skal snakke høyt om det. Men det som var bra på institusjonen var at de fikk meg til å akseptere det – de fikk meg til å skjønne at det var normalt. Det var ikke et tema direkte, men helt fra start av så snakket de med meg om at det var greit å like gutter. Det ble sagt høyt at alle er akseptert uansett hvordan man er. En ansatt sa til meg at 'jeg er like glad i deg uansett om du liker gutter eller jenter eller begge. Uansett om du kommer hjem med en jente eller guttekjæreste så vil jeg si velkommen'. Det var ingen problemer, og institusjonen opplevdes mer som en familie. De som jobbet der var venner med hverandre. De var profesjonelle når de var på kontoret, men så var de familie når de kom ut på kjøkkenet. Jeg følte aldri at jeg bodde på en institusjon. Det var alltid godt å komme hjem til oss.

Selv om det oppleves som vanskelig å selv stå fram med sine personlige erfaringer, viser ungdommene til viktigheten av en generell tematisering av kjønn og seksualitet. Dette kan handle om en bevissthet blant ansatte om å bruke et inkluderende språk, løfte kjønn og seksualitet opp som tema i husmøter eller å inkludere litteratur og filmer som omhandler skeive personer i bokhylla på institusjonen.

Betydningen av gode relasjoner

Sitatet over peker også på viktigheten av gode relasjoner mellom ungdommene og de ansatte. De enslige mindreårige vi snakket med hadde nesten utelukkende positive historier om kontaktpersoner og andre ansatte i barnevernet som de har hatt kontakt med. Som de andre ungdommene understreker de viktigheten av gode relasjoner med barnevernet, samtidig som de understreker at de stort sett opplever å ha blitt sett, forstått og mottatt på en god måte. Et par av historiene om mobbing fra andre ungdommer i botiltakene ender for eksempel som følger:

På grunn av han som mobbet meg i huset så sa jeg til slutt at jeg ikke ville bo der. Da spurte kontaktpersonen meg om det var sånn at jeg liker gutter. 'Jeg vet ikke. Jeg vet ikke helt ennå. Men hvis jeg finner ut av det så skal jeg forteller deg det', svarte jeg. 'Ja jeg kan vente til du vil fortelle', sa hun da.

En av guttene mobbet meg fordi jeg er homofil, men da kom en som jobbet på avdelingen løpende og sa at 'det er jo ikke noe feil. Her er det helt normalt'.

En av guttene forteller om hvordan han opplevde seg spesielt godt ivaretatt, og at det å være skeiv utgjorde en positiv forskjell:

Jeg har fremdeles god kontakt med flere av dem som jobbet i boligen der jeg bodde tidligere. Jeg føler at vi ble kjent på en litt annen måte når jeg fortalte at jeg er homofil. Vi fikk nærmere kontakt da, føler jeg. De sa takk for at jeg ville dele dette med dem – for at jeg ville fortelle det til dem. Og de som jobbet der sa at det var helt normalt å

være homofil. For dem gjorde det ingenting at jeg er homofil. En som jobbet der fortalte at flere av dem hun hadde gått på skole med var lesbiske. Og det syntes jeg var rart. Jeg hadde aldri visst det før jeg kom til Norge at damer kunne være lesbiske. Etter hvert oppdaget jeg at det er helt normalt og at mange er homofile, og at det er greit og fint. Alle jobba for at jeg skulle føle at dette var normalt og greit.

Han forteller at det ble tilrettelagt slik at han kunne ha dypere samtaler innimellom med noen av de ansatte. De kunne for eksempel gå en tur for å snakke sammen om ting det ikke var så lett å snakke om i boligen. Han legger til at han tror det på den tida var flere på jobb til enhver tid sånn at det var lettere å tilrettelegge for den enkelte. Han mener det er mindre bemanning generelt i dag, noe som vanskeliggjør tilsvarende oppfølging. Ansatte vi intervjuet viser tilsvarende til at de jobber for at skeive ungdommer skal ha det trygt og godt:

Hvis det er noe [mobbing]så får ungdommene direkte tilbakemelding – de får tilbakemelding på at alle må få lov til å være den de er her. Vi forteller dem at her i Norge så kan alle ha den seksualiteten de ønsker å ha. Ingen skal bestemme, ingen skal dømme, alle er like. Vi som jobber her aksepterer i veldig stor grad at ungdommene er som de er. Utfordringen er mye oftere å få dem til å akseptere seg selv.

Som i rapporten *Alene og skeiv* (Stubberud og Akin, 2018) var bruk av tolk også et tema i våre intervjuer med enslige mindreårige og med ansatte som jobber med dem i mottak og institusjoner. Vi fikk flere beskrivelser av hvordan hvorfor det kan være vanskelig å snakke åpent om det å være skeiv:

Det var vanskelig å si noe i begynnelsen. Også når jeg snakket med UDI, da klarte jeg heller ikke å fortelle så mye. For det var en person der fra mitt land, en tolk, og jeg klarte ikke å si alt til ham. Jeg var flau overfor ham. Jeg kjente ham ikke, og jeg kunne ikke si alt som hadde skjedd. For eksempel så fortalte jeg ikke at jeg hadde blitt voldtatt i [hjemlandet]. For jeg var for flau overfor tolken. Jeg har klart å si det senere, men jeg klarte ikke å si det da på [morsmålet] med tolken til stede. Jeg klarte ikke å være ærlig for han var også fra [hjemlandet]. Det var mange ting egentlig jeg ikke sa, på grunn av ham. Jeg tror andre også har det sånn at de ikke vil fortelle alt til tolken. Går det ikke an egentlig å ha tolk med sånn høytaler? Det syns jeg er mye lettere og bedre egentlig. Det er bedre enn at tolken sitter rett foran og spør.

Også en annen har erfaringer med bruk av tolk:

Det er intervju med UDI hvor man skal fortelle. Men jeg fortalte dem ingenting. Jeg nevnte det ikke. For det var tolk der og jeg følte meg så skamfull. Det var så mye skam. For det første var det faren min som ikke ville ha meg fordi jeg var homse, for det andre så var det det som skjedde med agenten i [transittland]. Og så kommer du til Norge og så sitter det en voksen fra [hjemlandet] der, en fullt utdannet og skikkelig mann med familie, og så skal jeg begynne å fortelle om mine ting... Kommer han til å le av meg da, eller gudene vet hvordan han kommer til å reagere. Jeg skulle gjerne kunne gått

tilbake i tid, og bare fortalt alt der og da – fortelle hva som hadde skjedd med meg og hva jeg trengte hjelp til. Jeg vet det nå, men jeg visste det ikke da. Da var jeg redd for at tolken skulle se ned på meg. Og vi skulle jo være sammen i mange timer i det rommet. Jeg skulle ønske jeg visste da at det ikke er flaut å snakke om dette. Jeg visste det allerede da at jeg likte gutter, men jeg ville ikke innrømme det for det var for flaut.

Denne ungdommen sier også at det er mye lettere for ham å snakke åpent nå fordi han kan norsk. Han er usikker på om begrepene han ønsker å bruke om seg selv i det hele tatt finnes på morsmålet hans. *Det blir helt feil å snakke om dette på morsmålet mitt. Selv i hodet mitt blir det feil på morsmålet*, sier han. Eksempelene viser at for minoritetsungdommer kan det være flere barrierer som hindrer dem fra å snakke åpent om kjønn og seksualitet. Det handler om språklige barrierer, men selv når dette hinderet minskes gjennom bruk av tolk, gjenstår det andre kulturelle hinder og tabuer som vanskeliggjør åpenhet for ungdommene.

Oppsummering av hovedpunkter

I dette kapitlet har vi fokusert på erfaringene fra skeive ungdommer og unge voksne med barnevernserfaringer. Flere av ungdommene vi intervjuet forteller at de har blitt møtt på gode måter av ansatte i barnevernet når det først har blitt kjent at de er skeive. De opplevde å bli sett, støttet og forstått. Det handler om å få føle seg *gyldig, inkludert og normal*, for å gjengi noen av uttrykkene ungdommene brukte i intervjuene. Historiene de forteller viser dessuten at det ofte ikke er så mye som skal til; det handler mer om anerkjennelse, enn om at ansatte må ha masse kunnskap om kjønns- og seksualitetstematikk. Mange av ungdommene snakker snarere om at det var fint å møte ansatte som *skjønner deg* – men som samtidig ikke gjør et stort nummer ut av at man er skeiv.

Det pekes også på at det er langt viktigere å være ærlig på at man ikke man så mye om temaet, enn at man later som dette er et ikke-tema fordi man er redd for å komme til kort. Flere beskriver en usikkerhet som kan oppstå når ansatte antakelig skjønner at barnet eller ungdommen er skeiv, men likevel velger å være taus om temaet. Man kan også stille spørsmål om hvilke signaler dette sender til den unge om det å bryte med normer for kjønn og seksualitet. Som vi skal se nærmere på i neste kapittel kan ansatte være redde for å krenke eller «annengjøre» barn og ungdommer ved å spørre om kjønnsidentitet eller seksuell orientering. Tanken er at det er bedre å «behandle alle likt» og ikke spørre om denne typen tema. Ungdommene vi intervjuet tydeliggjør hvordan denne ikke-tematiseringen kan oppleves som krenkende, og at det kan sende signaler til ungdommene om at det er tabu å snakke om disse tingene, eller at deres kjønnsidentitet og seksuelle orientering er uviktig eller ugyldig. Manglende rutiner, kompetanse og bevissthet om viktigheten av å snakke om kjønn og seksualitet i barnevernet kan altså føre til diskriminerende praksiser, som oppleves både som urettferdige, krenkende og uforståelige. Lignende funn kommer frem i studien til Rosenwald (2009), som beskriver at selv om ansatte i barneverntjenesten er opptatt av åpenhet og aksept overfor skeive barn og unge, så lykkes de ikke med å selv ha en praksis som *viser* at de anerkjenner.

Ifølge Ohnstad og Malterud (2006) har fagfolk en tendens til å bruke egne livserfaringer som utgangspunkt i møte med andre, noe som medfører at den som selv ikke har en minoritetsstatus vanskelig kan se heteroseksualitetens selvfølgelighet, med den konsekvens at velment hjelp kan bli til dårlig hjelp. Redd Barna, LLH og Skeiv Ungdom (2016) har beskrevet hvor tungt barn synes det er ikke å bli trodd når de åpner seg for voksne om sin kjønnsidentitet. Dette nødvendiggjør å løfte opp barnas egne opplevelser og erfaringer i møte med barnevernet. Skeive barn under barnevernstiltak står i en særstilling i forhold til risikoen for å føle seg som «de andre» (Ussher, 2006); de er «de andre» i form av å ha barnevernstiltak, men også «annerledes» enn den heterofile majoriteten gjennom sin kjønnsidentitet eller seksuelle orientering. De er dobbelt opp «de andre», og dette vil kunne forsterkes om de møtes som så av voksne i maktposisjoner ovenfor dem, så som i barnevernet.

I intervju med ungdommene som ikke opplever å bli møtt på en anerkjennende måte, finner vi noen gjennomgående temaer. Ett av dem er at ungdommene på ulike måter har opplevd at de måtte sette «livet på vent». Noen sier de ventet på å bli skrevet ut fra institusjon der ingen forsto dem før de kunne være seg selv, for andre handlet det om å holde ut på et lite sted før de kunne leve som seg selv i storbyen. Flere sier de prøvde å fortelle om egen kjønnsidentitet eller seksuelle orientering uten å bli møtt, og de beskriver gjerne at det så har gått flere år før de igjen tørr å komme ut eller snakke med noen. I intervju med ansatte ved mottak for enslige mindreårige snakker en av dem om noe tilsvarende: siden det er relativt utrygt for de enslige mindreårige å stå fram mens de er på mottaket, må de sette livet litt på vent til de får bosetting, fortrinnsvis i en større bykommune. Vi ser med andre ord et slags mønster her. Når barna og ungdommene ikke blir møtt, sett eller anerkjent må de skjule eller underkommunisere deler av seg selv og vente før de senere i livet (forhåpentligvis) får mulighet til å leve åpent. Mange av oss vil kanskje tenke at det å leve i skjul som skeiv er noe som hører fortiden til i Norge. Ungdommene vi har intervjuet viser imidlertid at taushet rundt, og usynliggjøring av, kjønns- og seksualitetsmangfoldet kan skape trange rammer uten rom for åpenhet. Ansatte i barnevernet ønsker nok i stor grad å være åpne og inkluderende, manglende fokus på tematikken og praksis som aldri tematiserer kjønn og seksualitet, kan ubevisst (og uvillig) skape heteronormative rammer der tatt-for-gittheter råder, mens forskjeller og mangfold usynliggjøres og ugyldiggjøres.

6. Barnevernansattes vurderinger og konsekvenser for praksis

I dette kapitlet skal vi se nærmere på barneverntjenestens vurderinger i møte med skeive barn og unge, og hvilke tilnærminger og tiltak som benyttes i disse sakene. Dette inkluderer også hvorvidt noe gjøres annerledes, eller om behovene vurderes annerledes, i saker hvor barn og unge bryter med normer for kjønn og seksualitet, og eventuelle begrunnelser for dette. Kapitlet bygger hovedsakelig på intervju med saksbehandlere og ledere i barneverntjenester samt data fra breddeundersøkelsen, men vi har også brukt noe fra intervjuer med ansatte på institusjoner og botiltak der dette er relevant. Der det er ansatte på institusjoner/botiltak som siteres er dette oppgitt.

I Norge eksisterer det ingen studier som belyser hvordan barneverntjenesten og ansatte i barnevernet møter skeive barn og unge og deres familier. Det foreligger noen få studier av dette fra andre land, men disse er fra lite sammenlignbare systemer og gir begrenset overføringsverdi til funnene i denne studien. Samtidig kan det være verdt å merke seg at det i andre land lenge har vært påpekt at barnevernets tiltak ikke møter skeive barn og unges behov (Sullivan, 1994). Rosenwald (2009) mener barnevernet i større grad burde inkludere kjønns- og seksualitetsperspektiver i risikovurderinger og veiledning til familier, samt jobbe for en økt integrering av kjønns- og seksualitetsmangfold i tjenestene generelt. Dette er i samsvar med målene for Regjeringens nasjonale handlingsplaner i Norge de siste ti år. I *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012* formuleres det eksplisitt at *det er et overordnet formål at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (lhbt) skal få et tilbud fra familievern- og barnevernstjenestene som er likeverdig med det andre tilby*. Dette skulle blant annet inkludere et mål om *mainstreaming av lhbt-perspektivet i de ordinære tjenestetilbudene og i personal- og mangfoldspolitikken*.

Barnevernets vurderinger av behov og utfordringer

En viktig del av saksbehandlernes arbeid består i å vurdere barn og unges behov og utfordringer og hvilke tiltak som eventuelt bør iverksettes. Barnevernets vurderinger av hva som er barnets eller familiens utfordringer vil være førende for hvilke tiltak som skal iverksettes og hvordan tiltakene og hjelpen innrettes. For å ha mulighet til å gjøre gode vurderinger innhenter ansatte informasjon fra både barn/unge, foreldre og andre relevante aktører som kan belyse barnets situasjon. I intervjuene kommer det frem at det kan være en utfordring å få frem informasjon om at barna er skeive, og at det som regel tar litt tid. I noen saker er dette veldig relevant og kan bidra til både endret forståelse for utfordringene hos barnet og/eller familien, og ansatte opplever at de kan gi bedre hjelp når de vet. I andre saker kan dette spille mindre rolle og kan oppleves ikke å være en viktig del av saken. Denne kommentaren fra spørreskjemaet i breddeundersøkelsen er ett eksempel:

Jeg synes det er viktig å ikke skille ungdommer og barn med seksuell orientering eller kjønnsidentitet utenom normen fra andre barn/ungdom/saker, dersom ikke innholdet i saken krever det. For meg handler det om å behandle alle som mennesker uansett hvem de er, men jeg synes det er viktig med en avklaring av hvilke ønsker/forventninger de selv har til oss før jeg går i gang med arbeidet. Jeg legger gjerne til rette dersom det er behov for det, men ellers har jeg ikke opplevd at deres identitet er noe som krever mye oppmerksomhet i sakene. I mine saker har det hittil ikke vært et stort tema for ungdommene.

Opplevs temaet relevant i undersøkelses- og tiltaksarbeidet?

Som vist i den mer generelle diskusjonen om temaets relevans i kapittel 3, finner vi at flere ansatte mener at dette ikke er et relevant tema fordi det ikke spiller noen rolle for barnevernssaken hvorvidt barn og unge bryter med normene for kjønn og seksualitet. Som oftest kommer dette opp i intervjuer og samtaler med ansatte som har liten eller ingen erfaring med å møte skeive barn og unge. Det har vært ulike meninger om hvorfor teamet ikke er relevant eller viktig, men det har i hovedsak vært to begrunnelser som har gått igjen. For det første mener noen at det å være skeiv i seg selv ikke gjør at man kommer i barnevernet, og at det derfor ikke er nødvendig å tillegge dette vekt med mindre det er et relevant aspekt i saken. Den andre begrunnelsen handler om at det alltid skal gjøres individuelle vurderinger, og at det derfor ikke er behov for å ha et særskilt fokus på dette. Begge argumentene har i størst grad vært knyttet til barn og unge som er homofile, lesbiske eller bifile, mens ansatte i større grad ser dette som et relevant tema hvis det er snakk om barn som bryter med normer for kjønn eller kjønnsuttrykk.

Ut fra intervjuene ser det ut til å at det oppfattes som « greit » og « uproblematisk » å være homofil, bifil eller lesbisk, og at dette har blitt mer akseptabelt i samfunnet og blant foreldre, venner osv. Dette gjør at ansatte kan tenke at det ikke er nødvendig å ta hensyn til dette, samtidig som det i intervjuer rundt konkrete enkeltsaker kommer frem at det likevel kan ha betydning fordi det er en viktig del av ungdommens identitet og innimellom også årsak til konflikter mellom barn og deres omsorgspersoner.

Det å bryte med etablerte kjønnsnormer oppfattes derimot av de fleste ansatte å være mer utfordrende for ungdommene, også uavhengig av andre utfordringer og omsorgssituasjon. Noen mener det likevel ikke er relevant for det arbeidet barnevernet skal gjøre og for deres vurderinger, da det først og fremst er omsorgssituasjonen de skal vurdere – ofte forstått som vurdering av foreldrefunksjon. Dette gjelder igjen i all hovedsak personer som ikke har erfaring med å jobbe konkret med skeive barn og unge.

Videre finner vi at ansatte som har erfaring med å jobbe med skeive barn og unge oftere tillegger dette relativt stor vekt når de skal forklare utfordringsbildet hos barnet eller i familien. Dette betyr ikke at det å være skeiv i seg selv har ført til at barnet er i barnevernet, men det påpekes at det kan ha vært en medvirkende årsak, samt at det kan føre til en ekstra sårbarhet eller særlige behov hos barnet. Det handler da i hovedsak om hvordan de blir møtt av samfunnet rundt (familie, venner, lærere etc.) eller hvordan de har fryktet eller frykter å bli møtt.

Det er jo ikke seksualiteten i seg selv som gir problemer. Det er jo hvordan man selv forholder seg til den, hvordan andre forholder seg til den, og i noen tilfeller kanskje hvordan man frykter at andre skal forholde seg til den.

1: Vi tar jo ikke inn ungdom her som kun tas inn fordi det er, eller sjeldent da, fordi man er homofil for eksempel. Men det er noe med at hvis de ikke klarer å snakke sammen hjemme og man har prøvd veiledning eller foreldrene er helt... at det bare på en måte er krangling og ungdommen ikke bor hjemme og bare er ute (...) 2: De unndrar seg omsorgen fordi foreldrene ikke takler å ha et homofilt barn (...)

Flere snakker også om at det å ikke snakke om eller tematisere kjønn og seksualitet kan bidra til usynliggjøring, som to av ansatte i barneverntjenesten sa:

Det er en fare for at man tenker at vi aksepterer jo at folk er homofile, og i en sånn type holdning er det jo en fare for usynliggjøring. Fordi det også handler om å tematisere ulikheter, og åpne for at man kan være ulik.

Altså, hvis man ikke graver og er bevisst i forhold til spørsmål og jobber med dette, så er det veldig mange som går under radaren, og der tenker jeg hvis vi skal hjelpe en 15-åring (...) så må vi vite om det, ikke sant?

Gjennom å ikke tematisere mener noen av de ansatte at opplevelsen av å være annerledes også kan forsterkes og at det kan bidra til en opplevelse av stigmatisering hos ungdommene. En annen utfordring er at når kjønn og seksualitet ikke tematiseres i tjenestene så er det en fare for at stereotype eller heteronormative forståelser, framfor kunnskap om nyanser og mangfold, dominerer blant ansatte. Eksempelvis fortalte intervjupersoner om skeive ungdom som føler seg presset til å definere seg som enten han- eller hunkjønn, snarere enn å få aksept for en ikke-binær eller flytende kjønnsidentitet, dette som en konsekvens av at ansatte mangler kunnskap om kjønns mangfold. Ansatte kan være velmenende og forståelsesfulle, men så er kanskje deres kompetanse om kjønn basert på TV-serier som «Født i feil kropp». Serien, som er et viktig innspill for å øke forståelsen for kjønns mangfold, formidler samtidig primært *en* forståelse av tematikken - en forståelse ikke alle opplever at stemmer for dem. For ikke alle som opplever kjønnsinkongruens ønsker å skifte kjønn eller føler behov for kjønnsbekreftende behandling, påpekes det i flere intervju.

Motsatt opplever ansatte i barnevernet at det å gjøre kjønn og seksualitet til et tema, å møte ungdommene på det og snakke om det, gjør at ungdommene føler seg sett og akseptert. Det kommer frem flere eksempler på at ansatte beskriver en god relasjon mellom dem selv og ungdommen, noe de knytter til at de kanskje har vært de første eller de eneste som har sett og anerkjent ungdommen.

Når ungdommenes familie aksepterer ungdommen, blir seksuell orientering og kjønnsidentitet sjelden et tema som følges opp i samtalene videre. I tjenester som har fokus på identitet sier de ansatte at det likevel kan være viktig å vite om det fordi det kan ha innvirkning på ungdommens hverdagsliv. Mange viser også til det å være skeiv fortsatt kan gjøre at man er ekstra utsatt i enkelte situasjoner, eksempelvis at de kan oppleve mer mobbing blant jevnaldrende og at enkelte kan være i større risiko for å bli utnyttet seksuelt. Det siste tas spesielt opp som et tema knyttet til enslige mindreårige, som vi har vært inne på tidligere.

Et vanskelig tema å snakke om

Gjennom intervjuene kommer det tydelig frem at det kreves bevissthet og kompetanse for å tenke at utfordringene barnet eller familien har (også) kan ha sammenheng med barnets kjønnsidentitet eller seksuelle orientering. Som vi allerede har vært inne på er det en begrenset tematisering av, bevissthet om og kompetanse på kjønns- og seksualitetsmangfold i barnevernstjenestene. Resultatet er at det ofte er ungdommene selv som må ta opp dette som tema, eller det blir et tema først når uttrykkene for normbrudd blir «overtydelige». Flere etterspør kompetanse i å snakke med barn og unge om dette, og de opplever at de mangler de riktige begrepene. Tilsvarende ungdommenes erfaringer, som vi belyste i forrige kapittel, kunne også ansatte ønske de var bedre på å spørre barn og ungdom. Det kommer videre frem at også de som har god kompetanse på temaet kan synes dette er et vanskelig tema å ta opp og spørre om, også når de tenker at det kan være relevant:

Det var en ungdom som jeg skjønnte at var homofil, men jeg spurte aldri, og det kom fram først når han selv fortalte om det.

Når dette oppleves som et såpass vanskelig tema å ta opp med barn og unge blir det naturlig å drøfte hvorvidt det burde vært en del av barnevernets rutiner å stille spørsmål om kjønnsidentitet og seksuell orientering i undersøkelsesarbeidet, noe det er ulike syn på. Noen mener det ville vært nyttig å inkludere dette som et spørsmål som de alltid skal stille underveis i undersøkelsen, mens andre mener dette er unaturlig og heller må være noe som vurderes i hver enkelt undersøkelse. De fleste understreker igjen betydningen av å ha kompetanse som gjør at man er bevisst og ser når man bør stille disse spørsmålene, og at man har et språk som gjør at man åpner for at ungdommene kan fortelle. En av de ansatte påpekte for eksempel at *vi trenger kompetanse framfor nye retningslinjer*.

Samtidig er det en del ansatte som ønsker at spørsmål rundt kjønnsidentitet og seksuell orientering skal komme inn som rutinemessige deler av undersøkelsen, og at det skal være konkrete spørsmål om dette som stilles til alle. Dette begrunnes i at alle da behandles likt, at man «sikrer at det fanges opp» og at det gjør at ansatte blir tryggere på at dette er greit å spørre om. En ansatt sa:

Vi må selvfølgelig jobbe med holdninger. Og vi må selvfølgelig bli tryggere på å forholde oss til seksualitet som en naturlig del av identiteten som et helt menneske. Og det kan vi jobbe med. Men vi må ha noen konkrete verktøy sånn at vi har en noenlunde rød tråd i tjenesten, vi må ha et eller annet system. Altså må vi ha noen gode spørsmål,

noen trygge spørsmål som jeg som kontaktperson tenker at dette har blitt godkjent fra øverste hold, dette er det greit at jeg spør om. Hvis jeg spør om noe som kan krenke andre, så vet jeg at jeg har min veileder i ryggen, som sier at dette er en del av det som vi tenker er viktig å avdekke.

En annen ansatt, som har jobbet mye med spørsmål rundt kjønn og seksualitet, sa:

Jeg har ikke blitt bedre til å spørre ungdommer om kjønnsidentitet. Jeg har foreløpig aldri gjort det. Og jeg fryser litt til hvis seksualitet kommer opp. Og det syns jeg er så spennende – for her er jeg og misjonerer liksom til andre og bruker meg selv, men så gjør jeg det ikke i praksis fordi jeg er redd. For den kulturen som allerede er etablert, de skjemaene som allerede fins, de føringene vi har lært å bruke ... Det skal jo ikke være noen forskjell på om man møter meg eller kollegaen min. Så jeg føler at hvis jeg spør om dette uten at det er godkjent hos ledelsen og uten at det er en felles forståelse for at dette kan og skal vi gjøre, så føler jeg at jeg da kjører min egen agenda som ikke er godkjent og at det blir feil. Det handler om at man ønsker å være 'flink pike' og man har respekt for autoriteter. Og det handler om at man ønsker å være profesjonell, og ta på alvor de skjemaene vi har (...) For meg føles det som det er en kultur eller en holdning, og en overordnet agenda som bestemmer hva som ventes av oss. Jeg føler at det ikke er noen som backer meg opp hvis jeg driter meg ut i møte med ungdommene – hvis jeg spør om feil ting.

Ut fra sitatene ser vi at ansatte er bekymret for å si noe feil i møte med ungdommene. Begge sitatene er fra ansatte som både har kompetanse på og erfaring med tematikken gjennom arbeid og egne erfaringer, men på tross av dette er det vanskelig å spørre når det ikke ligger inne som en del av malen. I intervjuer med andre ansatte kommer det også frem at de synes det er vanskelig å vite hvilke ord de skal bruke, at de er redde for å oppfattes som de graver eller snoker i noe de ikke har noe med. Når det er en rutine bestemt av andre, og som alle gjennomgår, oppleves det som de fratas noe av dette ansvaret og bekymringen for å gjøre feil.

Hvis dette kommer inn i skjemaene så får man en tillatelse til å spørre og snakke om det – og ikke minst, det blir en forventning der til at vi skal gjøre det. Det blir likt for alle, og alle vil gjøre det når de får et så klart signal om at dette er viktig. Det blir ikke noe valg eller opp til den enkelte. Det blir ikke opp til den enkelte å finne ut av hvordan man gjør dette i praksis. Og det gjelder ikke bare noen barn som man kan se det på, man skal spørre alle. På samme måte som vi spør alle om foreldrene deres drikker, på samme måte skal vi også spørre om identitet. Sånn burde det være. Og så må Rosa kompetanse inn på banen for å lære oss opp i hvordan vi konkret skal gjøre det. Hva slags spørsmål stiller vi, hva slags samtale har vi, hva kan vi forvente av utfordringer. Kjempebra. Da vil ikke foredragene deres være forgjeves eller bortkastet heller.

Når ansatte ikke spør fører det ofte til at det blir opp til ungdommene selv å tematisere at de er skeive, noe ungdommer kan synes er vanskelig. I intervjuene med ungdommene kommer det frem at de også kan ha prøvd å si ifra gjennom å gi tegn eller hinte, uten at dette blir fanget opp

av de ansatte i barnevernet. Dette kan føre til at barna opplever seg oversett eller ikke tatt på alvor. Som vist i kapitlet om ungdommenes erfaringer kan manglende imøtekommenhet eller anerkjennelse føre til at barna eller ungdommene slutter å prøve å fortelle om egen situasjon, og for mange kan det gå mange år før de igjen våger å snakke om erfaringene de har hatt med å være skeiv.

En annen informant, som jobber på institusjon, forteller om hvordan seksuell orientering inngår i det som kalles for «ADAD»-kartleggingen. ADAD er en internasjonal standard som de lokalt bruker for å kartlegge ungdom som kommer til institusjonen, og her inngår spørsmål om seksuell orientering:

Så da blir jo et av spørsmålene om de er homofile eller bifile og sånn. Men fram til nå [før implementeringen av ADAD] så har ikke dette vært noe som jeg har vært vant til å spørre dem noe om. Det har kanskje kommet opp i en tilfeldig samtale eventuelt. Og jeg har heller aldri opplevd at dette var noe ungdommene har kommet og sagt at de ville snakke om.

Å formalisere at man skal spørre gjennom å inkludere seksuell orientering i kartleggingsskjemaet minner ansatte på at temaet kan være relevant for barnets sak. Samtidig pålegger det den ansatte et kompetansekrav: den ansatte må kunne håndtere det å spørre om seksuell orientering på et ikke-diskriminerende måte, håndtere barnets eventuelle reaksjoner på spørsmålet, samt vite hvordan dette skal tas hensyn til i håndteringen av saken i etterkant. Dette innebærer at inklusjon av spørsmål kjønnsidentitet eller seksuell orientering i kartlegging må sees i sammenheng med en generell kompetanseheving i barnevernet, hvor kartleggingsmalen ikke nødvendigvis er steg 1.

Når ungdommene forteller – hva utløser det og hvordan følges det opp?

Som beskrevet i tidligere i rapporten kommer det frem flere eksempler på at barn har fortalt til ansatte i barnevernet at de er skeive, og at den ansatte har vært den første som har fått vite det. Dette har som oftest skjedd uten at ansatte har stilt konkret spørsmål om det, og det har vært ungdommen selv som har tatt initiativ til å fortelle. Det ser likevel ut til at det er noen fellestrekk i de sakene hvor ungdommene har fortalt det til ansatte, og det kan være interessant å se på hva som skjer i forkant av at ungdommene forteller. Ansatte beskriver det som at dette er ungdommer de har en god relasjon til, og at det er saker hvor de har brukt mye tid på å bygge en relasjon til ungdommene. I ett av eksemplene forteller den ansatte om en ungdom som ikke var på skolen og som stort sett lå under dyna hjemme. Det var prøvd med hjemmeskole, men ungdommen ville ikke. Den ansatte forteller:

Vi gjorde en del aktiviteter i den perioden bare for å bli kjent og få en relasjon. Og det var kanskje en til to måneder med litt sånn gradvis tilnærming. En dag så satt vi plutselig på kjøkkenbordet i huset deres, da var det bare jeg og han hjemme, og så sa han det at «jeg tror jeg er født i feil kropp» (...) Så hadde vi en lang prat om det. Så avtalte vi hvordan vi skal gå videre med det her. Så når han var klar da, så var det å fortelle det til helsesøster på skolen.

Ansatte understreker at det å bygge tillitsfulle relasjoner tar tid, og at det er viktig å ikke gi seg og vise at de er der uansett. De beskriver også at de må klare å vise gjennom språket og samtalene at de er åpne og at de er interessert i det ungdommene forteller. Ansatte er bevisst på og opptatt av deres egen rolle og hvordan de selv fremstår i møte med ungdommene, og mener dette kan ha betydning for om ungdommen forteller. På spørsmål om holdninger blant ansatte kommer det frem at ansatte i barneverntjenesten relativt entydig mener det ville vært problematisk å jobbe med skeive ungdommer dersom man selv ikke har en åpen holdning til dette, og de har få eksempler på at ansatte har holdninger som ikke er forenelig med å jobbe med skeive barn og unge. Dersom dette hadde skjedd varierer det hvordan de mener dette skulle vært håndtert; fra de som mener at de ikke kunnet jobbet i barneverntjenesten i det hele tatt, til de som mener at de da hadde vært nødt til å bytte saksbehandler.

Når barnevernet åpner opp kan ungdommene fortelle

I intervjuene kommer det frem at det sjelden er opplysninger i bekymringsmeldingene om at ungdommene er skeive. Dette kommer ofte frem etter hvert når barnevernet har vært i kontakt med barnet/ungdommen en stund.

Det er svært sjelden at disse temaene er en del av bekymringen. Dette er heller ting som kommer etter at man begynner å snakke med ungdommene. Når man begynner å bli kjent, når man får en relasjon, da kommer det.

Det varierer hva som er forløperen til at ungdommene forteller, men de ansatte beskriver ofte at de har hatt kontakt med ungdommen en stund og har hatt tid til å bygge relasjon, som også beskrevet i sitatet over. Hvor lang tid dette tar varierer, og ifølge de ansatte vil dette være veldig avhengig av både hvor bevisst og opptatt ungdommene selv er av dette, og også hvordan de som ansatte møter ungdommene. Spesielt understreker de betydningen av å bygge trygge og tillitsfulle relasjoner og bruke et språk som åpner for å fortelle.

Så har det mye å gjøre med måten man stiller spørsmålet på også. Er det fordi man vil grave, eller er det fordi man vil hjelpe. Så min erfaring med ungdom, jeg har jobbet en del med ungdom, er at senk deg selv litt ned og still litt spørsmål hvis du lurere (...) Ufarliggjør det rett og slett, det tenker jeg.

Tillit er veldig viktig for å kunne stille åpne spørsmål og bli mer og mer kjent med den delen. Og det gjelder alle (...) ungdommer og barn hos oss. Relasjonen er meget viktig.

Noen av de ansatte mener at taushetsplikten de har også kan gjøre at ungdommene opplever at de kan snakke mer fritt, og de kan teste ut hvordan ansatte reagerer på det de sier – før de sier dette til noen i nettverket.

Ansatte beskriver også at det å snakke om og anerkjenne at de er skeive, også åpner opp for å snakke om andre ting som er vanskelig. Dette kan handle om at ungdommene føler seg møtt på

en god måte, og stoler på at ansatte også vil klare å ta imot og møte de utfordringene som ungdommene opplever.

Misforståelser som følge av manglende informasjon

I intervjuene kommer det frem mange eksempler på at manglende tematisering av kjønnsidentitet og seksuell orientering har ført til feiltolkninger av hva som er utfordringene; både misforståelser av *ungdommenes* utfordringer og uttrykk og misforståelser av hva som er utfordringene *i familien*, som illustrert i følgende eksempel:

Og jeg hadde en annen ungdom som ut av det blå på det andre møtet vi hadde fortalte at hun var lesbisk. Og det endret alt for oss. Det var veldig tankevekkende. Hun kom på grunn av en bekymringsmelding på henne som handlet om psykisk helse, selvskading, selvmordstanker og rus. Det var snakk om risikofylt seksuell atferd også. Så det var symptomene. Bekymringen handlet om at hun oppsøkte negative miljøer, og i samtale med foreldrene sa de flere ganger at de kunne ønske hun var mer som sin yngre søster. På ingen tidspunkt tenkte vi at dette kunne ha noe med identitet, kjønnsidentitet eller seksualitet å gjøre. Det var aldri et tema. Vi var bekymret for symptomene som vanlig. Men så når vi snakket med henne alene i en bli-kjent-samtale sier hun plutselig: ja og så er jeg lesbisk da. For meg personlig så endret det alt. Plutselig skjønnte jeg hvorfor foreldrene ønsket at hun var mer som søsteren sin. Og jeg forsto at alle utfordringene var symptomer som hang sammen med det. Jeg ble helt paff over resultatene av at hun sa det – sammenlignet med hva som hadde vært resultatet om hun ikke hadde sagt. Men vi spurte henne aldri om dette. Hun sa det selv. Men vi kan ikke være avhengige av at barna forteller oss slike ting selv. Vi kan ikke legge det på dem (...)

Sitatet illustrerer betydningen av å være bevisst og å spørre, og at det å komme til kjernen i saker er viktig for å gi riktig hjelp. Det illustrerer også hvordan utfordringer kan misforstås hvis man ikke har riktig informasjon og et helhetlig bilde av utfordringene hos barna og i familien. I intervjuene kommer det frem mange eksempler på dette, som viser hvor viktig det er at man har et riktig grunnlag og et helhetlig bilde når man skal fatte beslutninger.

Utfordringer og behov i sakene

Som vi har presisert i innledningen er naturligvis ikke det å være skeiv i seg selv et grunnlag for å være i barnevernet. Vi har derfor vært opptatt av å prøve å få tak i hva som er grunnen til at skeive barn og unge kommer inn i barnevernet og hvordan disse sakene ser ut. Generelt skiller ikke disse sakene seg veldig fra andre. Dette er naturlig, da skeive barn og unge og deres familier kan ha de samme utfordringene som andre familier, noe som også presiseres av flere både i intervjuer og i breddeundersøkelsen. I de sakene hvor det å være skeiv er et tema som er fremme og som jobbes med, er en fellesnevner ofte at det er snakk om barn og unge som opplever eller har opplevd manglende anerkjennelse og aksept. Det kan også være saker hvor usikkerhet om identitet og redsel for å fortelle kan ha ført til at de trekker seg unna, eksempelvis at de ikke møter opp på skolen, søker til uheldige miljøer, trekker seg unna venner osv.

Det ligger i barnevernets ansvar og mandat å jobbe med barn og unge som på ulike måter og av ulike grunner kan være i en utsatt situasjon, og ofte er det foreldre som ikke har mulighet til å imøtekomme barna og ivareta deres behov for anerkjennelse og omsorg. Det er derfor ikke unaturlig at mange av de sakene som barnevernet jobber med er saker hvor foreldrene på ulike måter og av ulike grunner ikke støtter ungdommene i deres behov, som ofte er knyttet til behov for støtte i identitetsutvikling.

Manglende anerkjennelse fra foreldre

En av utfordringene som kommer frem i intervjuene omhandler foreldre som ikke aksepterer barnets brudd på etablerte normer for kjønn og seksualitet. Noen saker har kommet inn i barnevernet på grunn av at foreldre har hatt vanskelig for å akseptere at barnet er skeivt, mens i andre saker har dette kommet opp underveis i undersøkelsen eller senere når barnet har fortalt til ansatte. I en av tjenestene beskriver de ansatte også at det har vært en del ungdommer som har kommet inn i barnevernet seint i ungdomstiden, med begrunnelse i at de har fortalt hjemme at de er skeive og ikke blir møtt med aksept, noe som igjen har ført til at de enten ikke får lov til å bli boende hjemme eller ikke ønsker det. Det har vært noen få enkeltteksempler på at foreldre har vanskelig for å akseptere at barnet deres er homofilt, lesbisk eller bifilt. Det er imidlertid langt mer vanlig at dette kommer frem når det er barn som bryter med normer for kjønn og kjønnsuttrykk. Det å ikke bli akseptert av foreldrene beskrives å ha store konsekvenser for barna og ungdommene som opplever dette, som ungdommene også beskriver i kapittel 5. I saker hvor dette skjer får dette stort fokus og beskrives som en utfordring:

Vi snakket vel aller mest om det at han ikke ble akseptert av foreldrene sine. Det var veldig sårt og leit for han. Spesielt i forhold til mora. Men etter hvert ble han veldig irritert også – det bikket over til det. Han var veldig frustrert over at hun ikke skjønnte og ikke respekterte og ikke tok hensyn til ham. Han skjønnte ikke helt hvorfor det ikke kunne være bedre at han fikk være som han var, og at han var glad da. I stedet for å måtte være noen han ikke var og var ulykkelig.

Vi har flere eksempler på at man kommer som 17-åring, og så har det vært noe dysfunksjon, men ikke noen bekymring. Men de kommer da som relativt voksne ungdommer, og sier at jeg kan ikke bo hjemme lenger, fordi de blir ikke møtt, og dette har vokst sånn at det er bare krangling. Og så får de flytte på hybel da. Ja, hvis de er relativt fungerende ellers. Så det syns jeg er en problematikk som jeg faktisk, når jeg tenker meg om, har møtt noen ganger. Også kan man jo jobbe med at de kan nærme seg og sånt etter hvert, men at de får en ja, jobber med holdninger og får en pause og alt det der.

1: Da er det jo omsorgssvikt da, for da får ikke barnet ivaretatt sin psykiske helse. 2: Nei nei, men det er mulig å jobbe med tenker jeg. 1: Men da må man begynne tidlig.

Samtidig med at ansatte ser at manglende aksept og bekreftelse fra foreldre er en utfordring, ytrer ansatte også stor forståelse for at noen foreldre kan synes det er vanskelig når barna bryter kjønnsnormene. Ansatte sier at foreldrene ofte trenger tid til å venne seg på tanken. I slike situasjoner går barnevernet ofte inn med veiledning til foreldre for å prøve å få de til å akseptere. En av de ansatte som hadde jobbet med et barn som definerer seg som trans sa:

Det er noe med å møte foreldrene på de store endringene de får i forhold til barnet sitt. Men også å følge hans (barnets) ønsker for hvordan han vil ha det i sitt liv. Så det handler om hvordan man skal klare å møte alle parter like bra.

Ansatte beskriver at dette ofte er utfordrende veiledningssituasjoner, og ofte opplever de at det er vanskelig å komme noen vei. Spørsmålet er da hvor lang tid man kan vente, og når det blikker over mot å være skadelig for barnet at foreldre ikke aksepterer. Vi har i intervju hørt eksempler der vedvarende manglende aksept fra foreldre, tross langvarig veiledning fra barnevernets side, til slutt har hatt negative konsekvenser for ungdommens psykiske helse. At manglende aksept og anerkjennelse over tid kan være skadelig, påpekes også i andre intervjuer.

Man må passe på så ansvaret ikke deles mellom ungdommene og foreldrene – for dette er foreldrenes ansvar å gjøre endringene. Å legge dette på ungdommene kan gi dem en kjempevond følelse. Å si at de har en konflikt når de egentlig ikke blir møtt på sine behov. Det handler om signalene man sender (...) Det kan få veldig alvorlige konsekvenser om barn ikke blir møtt på en god måte.

I flere av sakene hvor de opplever manglende aksept fra foreldre beskriver ansatte at det handler om grunnleggende verdier og kultur, og at dette er vanskelig å gjøre noe med. De prøver med veiledning, men beskriver at det er vanskelig å veilede og komme i posisjon til å snakke om det når det handler om det de beskriver som «grunnleggende verdier», som i følgende eksempel fra en av de ansatte:

Det er en utfordring å jobbe med foreldre som har ulike grunnleggende verdier om dette. For dette handler ikke bare om at mora synes det er vanskelig at barnet hennes er trans, det er også noen grunnleggende verdier som står i veien. Ut fra hennes bakgrunn og hennes tro så blir det feil. Det er mange ting som forstyrrer hennes syn på sønnen. Så dette har vært drøftet mye internt, for hvordan skal man veilede foreldre når det ikke handler om å slutte å slå for eksempel – når det er så mye mer omfattende. Kultur og verdier – det er det veldig vanskelige å vende og vanskelig å arbeide med.

Når ansatte har prøvd å snakke med foreldre eller veilede dem på ulike måter uten å komme videre, blir det etter hvert et spørsmål om hva mer barnevernet kan bidra med og også hva som er forsvarlig, og hvor grensen går for omsorgssvikt. Dette er et sentralt spørsmål, og vi spurte om dette på ulike måter i intervjuene; både knyttet til enkeltsaker og mer generelt om det vurderes som omsorgssvikt når foreldre har manglende aksept og anerkjennelse for barnas

brudd med kjønns- og seksualitetsnormer. På spørsmål om de vurderer at det er omsorgssvikt ikke å akseptere barnets skeive identitet svarer tre ansatte ved tre ulike tjenester/institusjoner følgende:

Ja, det tenker jeg. For dette handler om de emosjonelle behovene til barnet, som ikke blir møtt. Og da opplever ikke barnet akkurat å få omsorg (...) Og det handler om å ikke se barnet for den det er. Dette handler om identitet, og når man ikke ser identiteten til barnet så er det ganske skadelig (...) det handler om identitet, og da er det alvorlig tenker jeg. Det kan nesten kalles psykisk vold, for det er det det kan bli.

Ikke isolert sett tror jeg ikke vi kan kalle det omsorgssvikt etter loven nei. Men at det er på grensen til omsorgssvikt selv om det er det eneste vi har, det mener jeg. Fordi det har så stor innvirkning på fysisk og psykisk helse og identitet, og muligheten til å utvikle seg og fungere i hverdagen. At det er jo som å påføre noen ei funksjonshemming nesten. Når man ikke kan ha tilgang til alt man er og alle sine ressurser, så tenker jeg at det er veldig begrensende for livskvalitet og livsutfoldelse.

Når man er uenig om det her så handler det om hva folk forstår det som. Hvis man tenker at denne gutten er en forvirret ungdom som kommer til å finne ut av det, så er det enkelt å tenke at dette er en konflikt. Men om man tenker at dette er en ungdom som faktisk og reelt ikke føler seg hjemme i seg selv, og som trenger støtte og veiledning på det, så er det klart at da er det snakk om en ung gutt som skal ut i verden hvor han vil møte mange bølgedaler – og det er klart han vil trenge støtte. Og den støtten skal man primært få hjemmefra. Og får man ikke det så er det alvorlig.

Ansatte legger i all hovedsak vekt på at dette er noe som må vurderes i hver enkelt sak, ut fra hvordan foreldrene reagerer og forholder seg til situasjonen, hvordan barna/ungdommene opplever avvisningen og konteksten rundt. Noen mener at det ikke kan defineres som omsorgssvikt «hvis det er det eneste», mens andre mener at det er en såpass grunnleggende avvisning av barnet at det kan være på grensen eller over, uavhengig av om det er tilleggsbekymringer.

Beskyttelsesfaktorer hos den enkelte ungdom vil bety noe i en sånn vurdering, opp imot omsorgssvikt. Den her fornektelsen, eller fordømmelsen (...), vil ha forskjellig resultat på forskjellige unger.

Gjennom intervjuene blir det også tydelig at ansatte ikke bare vurderer om foreldrene aksepterer eller ikke, men også hvordan foreldrenes manglende aksept kommer til uttrykk overfor ungdommene og/eller hvordan foreldrene klarer å støtte barnet i deres utvikling og ivareta deres behov for støtte i eventuelle utfordringer de møter. Altså handler det ikke bare

om hvorvidt foreldrene klarer å akseptere ungdommens identitet, men hvordan de agerer og hva som blir konsekvensene for barnet eller ungdommen.

Det kommer også opp at det er viktig å ha en bevissthet om at manglende aksept fra foreldre ikke alltid kommer til uttrykk i møte med barnevernet. Dette kan være enten fordi foreldre bevisst ikke ønsker å si at de ikke aksepterer det, eller det kan være at de sier i ord at de aksepterer, men viser i handling at de ikke gjør det. I ett av intervjuene kom det frem et konkret eksempel på en sak hvor mor hadde sagt til de ansatte at hun aksepterte ungdommen som han var, mens ungdommen selv opplevde manglende aksept fra mor. Dette fikk svært uheldige konsekvenser for ungdommen.

Hvordan man oppfatter at foreldre forholder seg til dette vil ha konsekvenser for hvilke tiltak og hvilken veiledning som iverksettes. Når det er uttalt kan man gå inn og jobbe mer direkte med veiledning, mens i denne saken ble det vanskelig fordi mor selv mener at hun er aksepterende. Eksemplet illustrerer betydningen av å få innsikt i helheten i saken og hvordan familien fungerer sammen, noe som blant annet vil fordre at man snakker med både foreldre og barn på måter som gjør at relevant informasjon kommer frem.

Manglende helhetlig blikk og overordnet fokus på risiko

Gjennom analysene av intervjuene blir det tydelig at ansattes tilnærming til saken i veldig stor grad blir styrt av bekymringsmeldingen som kommer inn. Dette er ikke unaturlig og i undersøkelsessaken er det nettopp det å undersøke bekymringen som er hovedfokus. Likevel beskriver flere av de ansatte, spesielt de som har erfaring med å møte skeive barn og unge, at det er en utfordring dersom bekymringsmeldingen blir for styrende og at oppmerksomheten i første rekke rettes mot risiko, og at dette i noen tilfeller kan overskygge det helhetlige bildet. Det ser også ut til at dette, sammen med veldig klare rutiner og retningslinjer for hva de skal spørre om og ha oppmerksomhet på i undersøkelsessaken, gjør at man får en snever tilnærming som ikke åpner opp for samtaler som gjør at man kommer til kjernen i utfordringene. En av de ansatte beskriver det som at *fokuset på bekymringsmeldingen gjør at man får skylapper*, og flere viser til lignende erfaringer ved å beskrive et manglende fokus på helhet.

Det kommer frem mange konkrete eksempler på det manglende helhetsblikket, eksempelvis i det følgende sitatet, som er hentet fra et intervju vi viste til også tidligere i kapitlet, der en ansatt forteller om en jente som fortalte at hun var lesbisk under en bli-kjent-samtale:

Det som endret seg først og fremst i denne saken var at jeg plutselig fikk et helhetsperspektiv. Jeg hadde ikke det før hun sa det [at hun var lesbisk] – da hadde jeg et symptomperspektiv. Jeg skjønnte plutselig at vi aldri kom til å få gjort noe med utfordringene før vi jobbet med å få foreldrene til å godta henne som hun er. Hadde vi ikke visst det hadde vi bare jobbet med henne og hennes utfordringer med den psykiske helsa. Og når vi jobber sånn så er det ikke rart barn og ungdom opplever at de ikke får riktig hjelp. De blir ikke forstått eller sett, og ingen spør dem. Vi tror vi hjelper dem, men vi gjør det egentlig ikke. Vi føler at vi gjør det riktige, men vi jobber egentlig bare med symptomene (...) Vi snakker om helhetsperspektivet hele tiden, men vi har jo ikke

det. Det er veldig plukket ut hva vi skal snakke om og spørre om. Og vi fanger aldri opp helheten, for alt vi snakker om er symptomer. Og alle de samme symptomene på vold kan knyttes til kjønnsidentitet eller identitet i forhold til kultur og religion. Det er de samme symptomene, men vi jobber sjeldent med årsakene.

I tillegg til de konkrete enkeltsakene snakker flere av de ansatte også om dette som en generell utfordring i arbeidet de gjør. Selv om det er en generell utfordring fremstår det likevel som dette kan være ekstra utfordrende i saker hvor de møter skeive barn og unge, til dels på grunn av at dette er et tema som ikke har vært aktualisert og dermed ikke inngår i «malene» og til dels fordi dette er saker hvor mye handler om identitet, som flere mener er et område som har fått for lite oppmerksomhet i barnevernet. Flere mener også at de ofte jobber med «symptomene» heller enn årsaken, noe som fører til at det blir et veldig negativt fokus og at ressurser og beskyttelsesfaktorer i familien får for lite oppmerksomhet.

Hvis man aldri spør så kommer man aldri til roten av problemet, og man fortsetter i årevis å jobbe med symptomene. For det har jeg forstått - vi jobber ofte med symptomene og sjeldent med årsakene. Og konsekvensene av dette kan være alt fra å ikke få til en relasjon eller ikke komme i posisjon, til å gi feil hjelp, og i verste fall til ikke å forebygge eller forhindre at noen tar selvmord. Så jeg tenker at dette handler om å redde liv.

I denne tjenesten (henviser til barnevernet generelt) så blir det selvfølgelig mye negativt fokus, det er liksom litt vårt mandat og. Men vi skal jo egentlig i like stor grad lete etter beskyttelsesfaktorer og ressurser hos familie og ungdom, og da tenker jeg at hvis man får tak i noe rundt seksualitet da, eller i hvert fall gir tillatelse til at det er et tema, sant? Så er det ikke sikkert det kommer der og da, men hvis man får kartlagt litt i forhold til det, så er det jo stor forskjell på ungdom som er usikre og der det kommer frem at dette er noe de strever med, men ikke har ord eller ... Enn de som er åpent homofile, står på en måte trygt i det, har nettverk som støtter de, det er jo en beskyttelsesfaktor tenker jeg. Og det burde bli med inn i det helhetsbildet som man vurderer.

Manglende fokus på identitet og hverdagsliv

Underveis i intervjuene har vi også stilt spørsmål rundt hvordan de jobber med ungdommenes identitet og hvordan de snakker med ungdommene om dette. I noen av intervjuene har det vært utfordrende å få svar på dette, og det ser ut til at dette i liten grad har vært et fokusområde i både undersøkelser og samtaler med ungdommene. Det kommer likevel opp som et tema når de snakker om hva som kan være utfordringer når foreldre ikke forstår, men de beskriver også da at identitet har fått lite oppmerksomhet og at det blir for mye fokus på risiko, som illustrert i følgende to eksempler:

Jeg tenker mye over de risiko- og beskyttelsesfaktorene som er skrevet av Kvello som vi går gjennom med ungdommene. Men identitet snakker vi ikke om i det hele tatt. Vi snakker jo heller ikke om det å for eksempel være tokulturell. Vi snakker veldig sjeldent om identitet. I rådgivningen snakker vi typisk om tema som rus, psykisk helse, nettverk

og vold. Og kanskje seksuelle overgrep. Eller seksualitet handler gjerne om prevensjon eller kjæresten. Og ikke så mye som handler om identitet.

Den grunnleggende holdningen er at alle skal være regelryttere, og bare følge det som står i skjemaet. I tillegg er dette veldig personlige ting. Det handler ikke om 'har noen gjort noe vondt mot deg'? (...) Og 'hvem er du' spør vi ikke om. I stedet spør vi 'fortell om venner, fortell om skole, fortell om hjemmet. Hvordan vil du beskrive mor og far? Hvordan vil andre beskrive deg? Vi spør ikke om 'hvem er du' eller 'hva er identiteten din'. Vi nevner aldri ordet identitet, verken kjønnsidentitet eller annen identitet.

Flere er opptatt av identitet som tema, og noen snakker med ungdommene om dette når de har fått en god relasjon og ungdommene selv har fortalt at de er skeive. Mange av de ansatte kommer også inn på betydningen av identitet når de snakker om de utfordringene som skeive barn og unge kan møte på ulike arenaer i livet, med spesielt fokus på hvordan manglende anerkjennelse kan være skadelig for utviklingen av identitet.

Likevel fremstår det som at de fleste tjenestene har lite og til dels nesten fraværende oppmerksomhet på identitet og identitetsutvikling i møte med ungdommene. Dette har sannsynligvis sammenheng med det tydelige fokuset på risiko og omsorgssituasjonen, men noen av de ansatte mener dette også handler om manglende kunnskap om ungdommer generelt i barnevernet. De som snakker om dette mener dette har vært et underkommunisert tema i barnevernet, både i møte med ungdommene og i møte med foreldrene – og at i veiledning til foreldre av ungdommer så har de lite å stille opp med.

Oppsummerende diskusjon

Også i dette kapitlet synliggjøres behovet for bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold i møte med barn, unge og deres familier. Når ansatte ikke har denne bevisstheten, kan det gi konsekvenser på flere måter. Det kan gjøre at man ikke fanger opp signaler som barna gir om dette, som kan føre til at de føler seg oversett og ikke tør å fortelle – eller at det tar lang tid før de forteller fordi de må ha fått en god relasjon til ansatte først. Dette gjør at det er en fare for at en del barn aldri forteller, fordi relasjonen mellom barnet og den ansatte aldri blir av en sånn art at den oppleves god og tillitsfull.

Det er ikke alltid det er relevant å vite, men når det er relevant så kan det at man ikke vet føre til at man iverksetter feil tiltak eller at man lar barn leve for lenge i et ikke-ankjennende eller krenkende miljø. God nok informasjon er viktig for å gjøre gode vurderinger, og vurderingene legger føringer for hvilke tiltak man iverksetter. Med manglende informasjon kan tiltakene bli feil og i noen tilfeller være mer til byrde enn til hjelp.

Hvor grensen går for hva som er forsvarlig og ikke vil være avhengig av hvordan krenkelsen skjer, barnets reaksjoner på krenkelsen og hvilke andre ressurser som finnes i nettverket. Det er likevel viktig å være bevisst på hvor skadelig det er for barn å leve i et omsorgsmiljø hvor man ikke blir anerkjent for den man er, og hvor dette kan ha store konsekvenser for både psykisk helse og identitetsutvikling. Dersom man ikke har forstått hva som er utfordringene

eller ikke har lyktes med å komme i en dialog som fører til en åpenhet om utfordringene og behovene, kan det utgjøre en risiko for at man ikke kommer til kjernen i utfordringene og dermed iverksetter tiltak som ikke står i forhold til de unges behov. Dette har også framkommet i andre undersøkelser som ser på barnevernets undersøkelsesarbeid (Havnen et al., 2020). Det å vurdere omsorgssituasjonen for skeive barn og unge vil altså kreve en bevissthet, men også en kompetanse om den risikoen disse barna utsettes for ved å leve i et ikke-anerkjennende omsorgsmiljø. Dette handler ikke bare om foreldre som aksepterer eller ikke aksepterer, men også om *hvordan* man aksepterer, anerkjenner og støtter eller gjør det motsatte. I materialet ser vi eksempler på at ansatte ikke i stor nok grad tar dette på alvor, noe som sannsynligvis handler om manglende kompetanse på skadeomfanget av dette.

Det kommer også frem i kapitlet at ansatte ofte har stor forståelse og gir ungdommene støtte og anerkjennelse når ungdommene først har fortalt at de er skeive. Da kan ansatte fremstå som gode støttespillere for ungdommene både praktisk og emosjonelt. Ansattes syn på hva som er viktig i møte med ungdommene stemmer godt overens med det ungdommene mener er viktig. Likevel klarer ikke alltid ansatte å *gjøre* det de selv påpeker at de burde gjort, eksempelvis det å ha et ikke-normativt og åpent språk, noe som handler om både kompetanse og erfaring med å jobbe med denne målgruppa.

En annen utfordring som fremkommer tydelig i dette kapitlet er hvordan barnevernets risiko-fokus og fokus på bekymringsmeldingen kan føre til manglende helhetlig tenkning, med den konsekvens at man kan gå glipp av viktig informasjon. Bekymringsmeldingen blir i så stor grad styrende for hva som undersøkes, at man mister informasjon om omliggende forhold som også kan ha betydning for saken. I noen tjenester ser det også ut til at rutiner og standardiserte spørsmål begrenser det helhetlige fokuset og oppleves som en ramme de ikke kan gå utenfor, selv når de ser behovet for dette. Når seksualitet og kjønn ikke nevnes i retningslinjer/kartleggingsverktøy, ikke nevnes i fagmøter, ikke blir tematisert av overordnede etc så kan ansatte føle at de trækker litt feil eller litt utenfor det de forventes å snakke om hvis de begynner å spørre om seksuell orientering og kjønnsidentitet. Poenget med å snakke om tematikken på arbeidsplassene blir dermed ikke bare for å skape en bevissthet blant ansatte, men kan også bidra til at det blir en slags tillatelse til eller aksept for å snakke om det med barn og unge.

Som blant annet Skeiv Verden også påpeker, så er det et behov for et interseksjonelt perspektiv i barnevernet – for å gi ansatte muligheten til å se ulike diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. Barn som er dobbelt eller trippelt stigmatisert står i en helt annen livssituasjon enn andre barn. Å fremheve viktigheten av det interseksjonelle perspektivet handler i hovedsak om å skape en profesjonskultur og -kompetanse med et bredere helhetsperspektiv. Å integrere dette perspektivet som tatt-for-gitt i måten å gjøre barnevern på handler med andre ord om tjenesteutvikling. En utvikling av praksis i retning av mer helhetlige vurderinger vil ikke tjene bare skeive barn og unge, men kan også styrke barnevernets vurderinger i sin helhet og gjøre at man blir mer bevisst på ulike minoritetsstatuser.

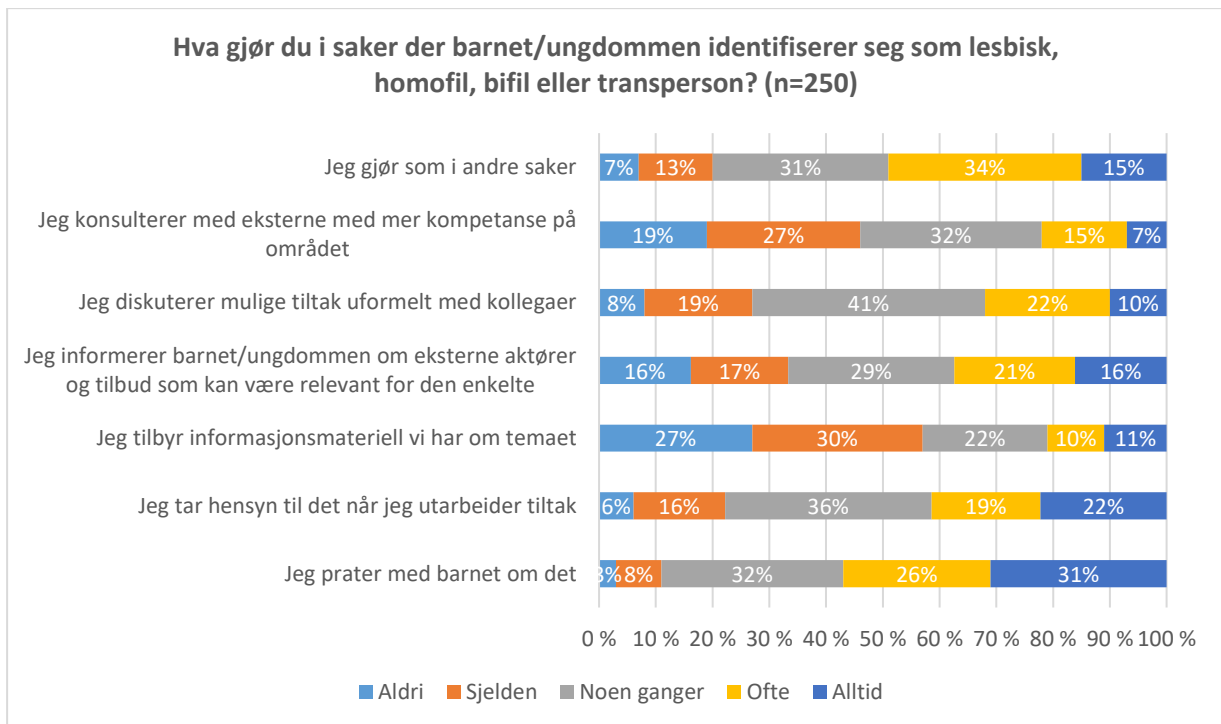

7. Barnevernets tilnærming og tiltak i møte med barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet

I dette kapitlet skal vi se nærmere på hvilke tiltak som brukes overfor skeive barn og unge, hvordan ansatte vurderer behovet for tiltak og om de opplever å ha gode nok tiltak tilgjengelig. I forlengelsen av dette er det også et spørsmål om ansatte erfarer at skeive barn og unge har særskilte behov sammenlignet med andre barn, og hvordan disse behovene eventuelt imøtekommes. Vi skal også se på hvordan ansatte møter skeive barn og unge *i tiltak*, for å utfylle bildet i forrige kapittel der vi i hovedsak fokuserte på vurderinger som gjøres i undersøkelsesfasen. Vi skal også se på om ansatte, i tiltaksarbeidet, opplever å møte utfordringer når barn og unge bryter med normer for kjønn og seksualitet, og hva ansatte opplever kan være gode tilnærminger i møte med skeive barn og unge. Vi fokuserer bredt på tiltak, men velger å gå dypere inn i institusjoner og botiltak, da et viktig fokus i prosjektet har vært å se på hvordan skeive barn og unge blir ivaretatt i disse tiltakene. Kapitlet bygger på intervju med ansatte i barneverntjenesten, institusjoner og botiltak, samt på svar i breddeundersøkelsen.

Barnevernets tilnærming når barn og unge identifiserer seg som skeiv

I prosjektet har vi vært opptatt av å få tak i hva barnevernet gjør i saker hvor barn og unge identifiserer seg som skeive, hvilke tiltak de iverksetter og hvorvidt ansatte opplever at de har gode nok tiltak. I breddeundersøkelsen stilte vi derfor spørsmål til ansatte som har oppgitt at de *har vært i kontakt* med barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet i arbeidet sitt, om hva de gjør i saker der barnet identifiserer seg som lesbisk, homofil, bifil eller transperson.

Figur 7-1 Hva gjør du i saker der barnet/ungdommen identifiserer seg som lesbisk, homofil, bifil eller transperson?

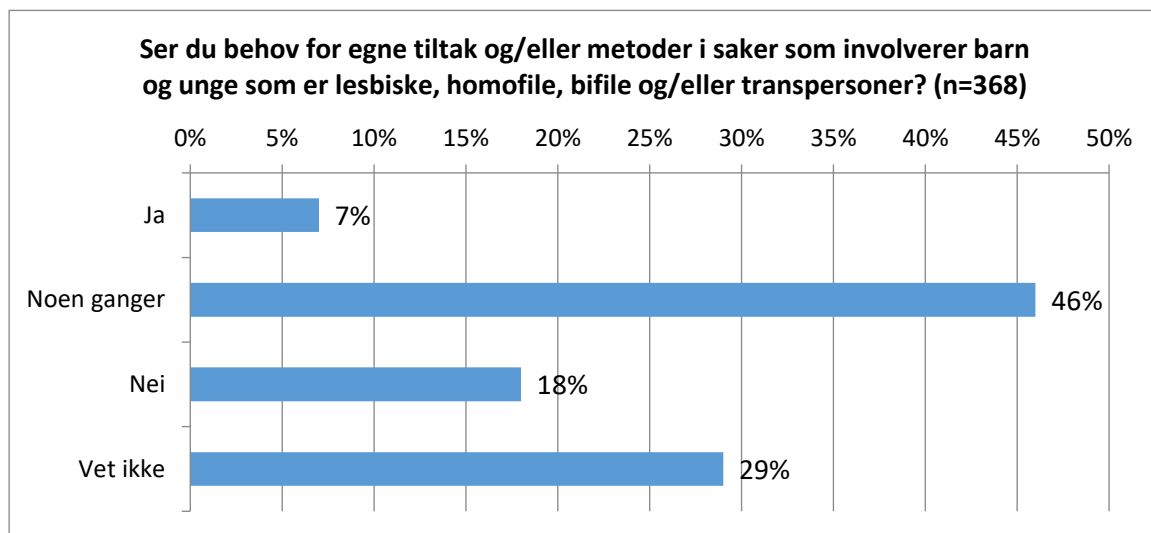
I figur 7-1 ser vi at det er stor variasjon i svarene fra de ansatte om hva de gjør i slike saker. Nesten halvparten av de ansatte oppgir at de alltid (15%) eller ofte (34%) gjør som i andre saker. Litt under halvparten (41%) sier at de alltid (22%) eller ofte (19%) tar hensyn til det når de utarbeider tiltak. Det vanligste er likevel å snakke med barnet/ungdommen om det. 57 prosent oppgir at de alltid (31%) eller ofte (26%) snakker med barnet om det. Den store variasjonen i svarene kan tyde på at det ikke er noen felles praksis på området, noe som ikke er overraskende ut fra det vi har belyst tidligere om manglende fokus på tematikken og begrensede rutiner. Dette betyr at det i stor grad blir opp til den enkelte ansatte hva de gjør.

Dette kommer også frem i de kvalitative intervjuene, hvor det ofte sies at hvilke tiltak de iverksetter varierer fra sak til sak, og at det gjøres individuelle vurderinger i hvert tilfelle. I undersøkelsesarbeidet var det ulike meninger om behovet for rutiner, men når det kommer til tiltak mener de fleste ansatte at det ikke vil være nødvendig med egne retningslinjer og rutiner da tiltakene uansett skal tilpasses den enkeltes behov. En av de ansatte sa:

Det er viktig med et fokus på temaet, men jeg tror ikke retningslinjer er veien å gå. Jeg tror vi da bidrar til å skape forskjeller, hvis vi tenker det er behov for egne retningslinjer for disse ungdommene. De trenger ikke å bli sett som annerledes. De skal møtes sånn som man møter alle andre.

Behov for egne tiltak for skeive barn og unge?

Ett av spørsmålene i prosjektet har vært hvorvidt det er behov for egne tiltak rettet mot barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet. I breddeundersøkelsen har ansatte som har erfaring med å jobbe med skeive barn og unge svart på følgende måte:

Figur 7-2 Ser du behov for egne tiltak og/eller metoder i saker som involverer barn og unge som er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner?

Som vi ser av figuren mener litt over halvparten (55%) at det er behov for egne tiltak. 18 prosent mener at det ikke er behov for egne tiltak eller metoder, mens nesten en tredjedel (29%) oppgir at de ikke vet om det er behov for slike tiltak. I intervjuene med ansatte er også svaret som oftest «vet ikke» eller «tja», og de understreker at behovet for egne tiltak må vurderes fra sak til sak. Det kommer også frem eksempler på at ansatte mener det ikke er behov for egne tiltak, og at man ikke ser at disse ungdommene vil ha behov for noe annet enn andre ungdommer som skal ha tiltak fra barnevernet. Det som blir mest tydelig er behovet for å utvikle bedre tiltak jevnt over i barnevernet, og mange gir uttrykk for at de opplever at det *generelt* er for lite tilgang på varierte tiltak i det arbeidet de gjør.

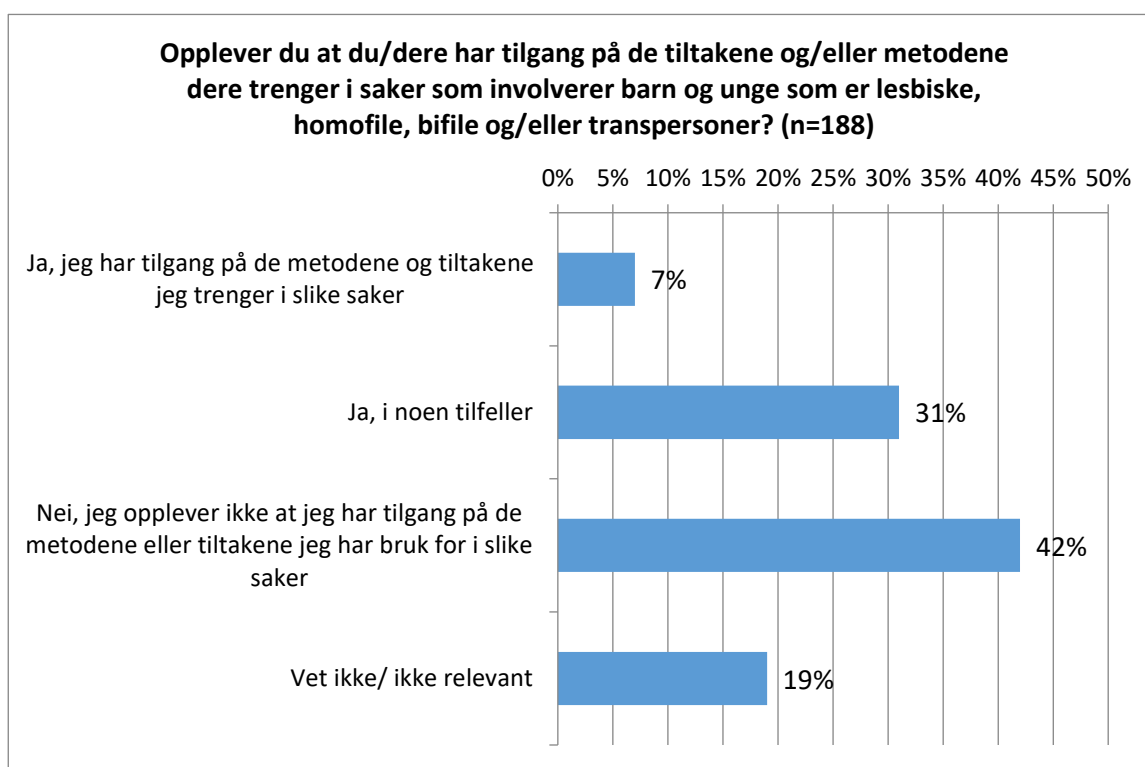
De som svarte at de ser behov for egne tiltak/metoder i saker som involverer skeive barn og unge ble stilt oppfølgingsspørsmålet: "Hvilke metoder/og eller tiltak ser du behov for i disse sakene?" og fikk kommentere i åpent svarfelt. Blant de 192 svarene vi fikk er det en bredde i kommentarene. Mange av kommentarene oppgir behov for enten egen kontakt eller dialog med andre relevante fagpersoner, eller å kunne sette ungdommene i kontakt med andre relevante fagpersoner eller ressurser. Respondentene er lite konkrete på hvilke fagpersoner dette skulle være. Det kan se ut som om det er behov for mer informasjon om hvem som har kompetanse og kan støtte dem selv eller ungdommene i spørsmål knyttet til seksuell orientering og kjønnsidentitet. Svarene kan kategoriseres innenfor følgende 6 hovedtemaer:

- Mer kompetanse om tema og begrepsbruk i eget fagmiljø.
- Trygghet i møte med og i samtale med ungdommene, i å bistå dem med å snakke med familie og andre relevante aktører.
- Tilgang på fagpersonell i PPT, BUP, mer tverrfaglig samarbeid og team rundt ungdommen.
- Tilgang på eksternt veiledning/støtte til ungdommene og familiene.
- Mer informasjon og åpenhet rundt tema både innad, i hjelpeapparatet generelt og ut til ungdommene.

- Tilgang på samtalegrupper og deltakelse i samlinger eller sommerleir samt individuelle behov for ungdommene.

Som nevnt sies det ofte i intervjuer med ansatte at hvilke tiltak som iverksettes varierer fra sak til sak. Samtlige ansatte understreker at det er vanskelig å si noe generelt om hva som kan være gode tiltak da det må gjøres individuelle vurderinger i hver enkelt sak, og at det derfor er store variasjoner i hvilke tiltak som iverksettes. De ansatte sier at de i stor grad benytter de samme tiltakene overfor denne målgruppa som andre, og de mener det ikke er noen systematiske forskjeller. Ut fra analysene ser det ut til at det er noe mer vekt på samtaler, både ved at de ansatte i barnevernet snakker med ungdommene og ved at ungdommene ofte oppfordres til å snakke med andre.

I breddeundersøkelsen spurte vi ansatte om de opplever at de har tilgang på de tiltakene og/eller metodene de trenger i saker som involverer skeive barn og unge (kun de som svarte at de mener det er behov for egne tiltak for skeive barn og unge fikk dette spørsmålet, jmf. Figur 7-2):

Figur 7-3 Opplever du at du/dere har tilgang på de tiltakene og/eller metodene dere trenger i saker som involverer barn og unge som er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner?

Her kommer det frem at kun 7 prosent opplever at de har tilgang på de tiltakene og metodene de trenger, og 31 prosent opplever at de har det «i noen tilfeller». Hele 42 prosent oppgir at de ikke opplever at de har tilgang på de metodene eller tiltakene de har bruk for i slike saker, mens 19 prosent oppgir at de ikke vet, eller at spørsmålet ikke er relevant. Altså er det relativt mange som oppgir at de opplever å mangle tilgang på tiltak og metoder de har bruk for.

De som svarte "Nei, jeg opplever ikke at jeg har tilgang på de metodene eller tiltakene jeg har bruk for i slike saker" fikk følgende oppfølgingsspørsmål som skulle besvares i åpent kommentarfelt: "Kan du si noe mer om metoder du savner tilgang på?" Her fikk vi 97 svar, og de meste gjennomgående svarene kan kategoriseres i følgende tre temaer:

- Mer kunnskap, kompetanse og informasjon om emnet, metoder, tiltak, hvordan samtale om tema, foreninger og hva som fins generelt.
- Tilgang på fagpersoner, noen å henvise til eller som kan bli med i samtaler.
- Tettere oppfølging av eller samarbeid med personer som har spesialkompetanse på temaet.

Også i de kvalitative intervjuene kommer det frem at ansatte ofte opplever at de ikke har tilgang på gode nok tiltak. Flere sier de savner tiltak, at de er usikre på om tiltakene de har tilgang på er gode nok og om tiltakene egentlig hjelper. Gjennom intervjuene kommer det frem at selv om det ikke nødvendigvis er behov for egne *tiltak* så er det behov for en justering av tiltakene og tilnærmingene man bruker både for å iverksette tiltak og i gjennomføring av tiltak. Når det gjelder tilnærming kommer det frem at ansatte mener det er viktig å være åpen og oppfattes som trygg, og at det er viktig å skape gode relasjoner til ungdommene som gjør at de tør å fortelle. Dette gjelder både for saksbehandlerne i barneverntjenesten og for de som skal jobbe med tiltakene, eksempelvis støttekontakter og miljøterapeuter.

De tilfellene hvor behovet for justering av tiltak eller ekstra hensyn blir mest vektlagt, er ved valg av fosterhjem og institusjon, og det blir spesielt tydeliggjort i valg av tiltak for enslige mindreårige flyktninger. Når det gjelder tiltak for enslige mindreårige er dette spesielt knyttet til at det kan være større utfordringer med aksept blant de andre i ungdomsgruppa. Ansatte vektlegger da ungdommenes behov for å ha omsorgspersoner som støtter dem og et aksepterende miljø. Både enslige mindreårige flyktninger og fosterhjem er tema vi tar opp mer inngående andre steder i rapporten.

I intervjuene diskuteres det også hva som menes med «tiltak», og at hvis dette forstås bredt og inkluderer eksempelvis kompetanseheving og veiledning, anses behovet for egne tiltak større enn dersom det er snakk om de konkrete hjelpe- og omsorgstiltakene som barnevernet iverksetter. Vi skal nå gå nærmere inn på noen av de tiltakene som det kommer frem at ofte benyttes, både igjennom breddeundersøkelsen og i intervjuer med ansatte, og se på innhold og hvilke utfordringer ansatte beskriver i bruk av disse tiltakene.

Samtaler og veiledning med barn og unge

Det kommer frem at det er et vanlig tiltak at ansatte har samtaler med barn og unge, ofte beskrevet som «støttesamtaler». Innholdet i samtalerne kan være å gi både praktisk og emosjonell støtte. Noen samtaler omhandler identitet, men i all hovedsak ser det ut til at det handler om å gi informasjon og eventuelt henvise til andre for samtaler om det som omhandler identitet, kjønnsuttrykk osv – gjerne helsesykepleier.

Dette er spesielt i saker hvor foreldrene ikke aksepterer at ungdommen er skeiv. Dette er ikke unaturlig, da barnevernet i slike situasjoner blir nødt til å ta over noe av den oppfølgingen som foreldre vanligvis gjør. Eksempelvis kan det være å informere om rettigheter og bistå med praktiske ting, eksempelvis å bytte navn. Når foreldrene benekter eller ikke aksepterer at barnet deres er skeiv kan ansatte i noen tilfeller oppleve å stå i en skvis mellom foreldrenes og barnas ønsker. I slike situasjoner vektlegges barnas behov og ønsker tyngst, men det jobbes likevel med foreldreveiledning og spørsmålet for ansatte blir hvor grensen går for omsorgssvikt dersom foreldre motsetter seg, ikke aksepterer og/eller ikke anerkjenner barnets identitet.

Foreldreveiledning

Mange av de ansatte snakker om behovet for foreldreveiledning, noe vi også var inne på i forrige kapittel. Innholdet i veiledningen handler blant annet om å se barnets behov for støtte, noe som blir beskrevet slik av en av de ansatte:

Veiledning til foreldrene om hvordan de skal møte barna sine på en god måte er veldig viktig. Og kunnskap om konsekvensene hvis barna ikke blir møtt på en god måte. Vi i barnevernet skal jo hele tiden passe på at omsorgen er god nok, og at barna blir møtt på de behovene de har. Så det må alltid være vår første prioritering. Og vi hjelper ikke barna hvis vi ikke hjelper foreldrene med å være gode foreldre. Og vår bekymring vil øke eller minke etter som vi ser hvordan barna blir møtt av sine foreldre. Så førstelinja i barnevernet må ha fokus på det aller først. Så kan man tenke henvisning videre etterpå. Og da må man ha god oversikt over hvor man kan finne hjelp og støtte, og hva som fins der ute av tilbud. At man ikke bare tenker helsestasjonen – det er den eneste løsningen. Og familiene må også selv kunne få reflektere over hva de trenger.

Som vi ser av sitatet kan veiledningen også bestå i å hjelpe foreldre med å finne ut hvor de ellers kan søke hjelp og støtte. Samtidig som dette gjøres en del, beskriver flere av de ansatte dette som utfordrende veiledningssituasjoner. Delvis handler dette om at de opplever at de mangler kompetanse i å veilede på denne tematikken og at de opplever at de ikke kjenner godt nok til hvilke systemer som kan eller bør tas kontakt med. I tillegg opplever flere at det blir utfordrende å veilede når det handler om å jobbe med holdninger eller verdsett hos foreldre, og de opplever at de ikke kommer noen vei med veiledningen. Når dette skjer kommer de i en situasjon hvor de må vurdere om foreldrene klarer å gi tilstrekkelig omsorg og støtte til barnet, som vi var inne på tidligere. Ansatte kan også oppleve at foreldrene ikke ønsker at de snakker med ungdommen om dette og noen har opplevd å få «skylden» for at barnet eller ungdommen har «blitt skeiv». På tross av at mange opplever at dette er utfordrende saker å jobbe med, tar de ikke veldig ofte kontakt med andre instanser for konsultasjon og veiledning.

Konsultasjon med andre instanser

Figur 7-1 viser at 22 prosent oppgir at de alltid eller ofte konsulterer med eksterne med mer kompetanse på området, mens 32 prosent sier at de alltid eller ofte diskuterer mulige tiltak uformelt med kollegaer. 37 prosent informerer barnet/ungdommen om eksterne aktører og tilbud som kan være relevante, og 22 prosent tilbyr informasjonsmateriell om temaet. Hvis vi ser dette opp mot funnene i kapittel 3,4 og 6, hvor det tydelig kommer frem at flere opplever

manglende kompetanse på dette området, er det noe overraskende at ansatte i stor grad ser ut til å støtte seg på egen kompetanse i slike saker.

De som i breddeundersøkelsen svarte at de informerer barnet/ungdommen om eksterne aktører og tilbud som kan være relevant, stilte vi spørsmålet "*Hvilke eksterne aktører og tilbud dreier dette seg om?*". Vi fikk 190 kommentarer fra ansatte som i hovedsak fordeler seg over fire hovedtema:

- Helseinstitusjoner som helsestasjoner, spesialisthelsetjenesten, Rikshospitalet, sykehus, psykiatri, BUP, DPS. Senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO), Regionalt ressurscenter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)
- Helsepersonell som helsesykepleier, lege, psykolog, psykiater og sexolog
- Interesseorganisasjoner for transpersoner som Harry Benjamin ressurscenter (HBRS), Forbundet for Transpersoner i Norge (FTPN), Stensveen Ressurscenter for transpersoner
- Interesseorganisasjoner som Skeiv Ungdom, FRI, Skeiv Verden og Skeiv Kafé

Gjennom de kvalitative intervjuene kommer det også frem at barnevernet ikke ser ut til å ta veldig mye kontakt med andre instanser når de har saker hvor de møter skeive barn og unge. Dette kan være fordi de ikke opplever at det er behov for dette, men også i saker hvor de beskriver at de ikke helt vet hvordan de skal gå frem eller i saker hvor de synes det er vanskelig å veilede – tar de sjeldent kontakt med andre instanser eller søker i veiledere eller på nett. Ett eksempel var en sak hvor en ungdom hadde gjennomgått kjønnsbekreftende behandling og hvor den ansatte var usikker på hva som var årsaken til ungdommens utfordringer; om det kunne ha sammenheng med behandlingen eller om det dreide seg om helt andre ting. I saken jobbet de med veiledning til mor, men en av de ansatte vi intervjuet uttrykte stor usikkerhet både om selve saken og om veiledningen de ga. På spørsmål om hvordan hun opplevde å skulle gi veiledning til mor svarte hun:

Nei, vi veileder, vi drøfter saken sammen (...) Kanskje mor kan ta kontakt med legen, vi har ikke sånn kompetanse sånn veldig innenfor, men vi får jo drøfte litt hvordan vi skal veilede henne (...) Det kan ligge noe annet i bunnen (...) Det finnes sikkert noen undersøkelser eller tester på sykehuset, så finner de ut – er det psykiske utfordringer som ligger bak det, eller er du født i feil kropp. Så det var jo noe vi snakket med mor om, kanskje hun skal ta det opp med fastlegen (...)

I denne saken kom det ikke frem om den ansatte hadde konsultert med andre instanser eller ikke, men jevnt over ser det ut til at ansatte sjelden søker til andre for veiledning for egen del. Samarbeid med andre *som kan snakke med ungdommen* er imidlertid mer vanlig enn samarbeid knyttet til foreldre eller samarbeid med fokus på å bygge kompetanse hos ansatte. Dette gjelder spesielt helsesykepleier, som ofte benyttes som en samarbeidspartner som ungdommene kan snakke med, men vi finner ingen eksempler på at ansatte tar kontakt med helsesykepleier for å søke råd for egen del om hva de kan gjøre, hvordan de kan møte ungdommen/familien osv.

I de kvalitative intervjuene kommer det frem at ansatte ofte drøfter enkeltsaker innad med andre kollegaer. Samtidig har kjønns- og seksualitetsmangfold sjelden vært oppe som et tema i personalgruppa mer generelt, og det forblir et tema som blir diskutert i den enkelte sak. De fleste ansatte etterspør mer kompetanse og føler at de «famler» og bruker mye tid på å finne ut av ting i disse sakene, spesielt når det er barn og unge som skal ha kontakt med helsevesenet. Samtidig som de etterspør kompetanseheving og mer informasjon og retningslinjer, så opplever ansatte at de egentlig ikke har tid, eller får lov til å bruke tid, til å prioritere det når det først kommer. Dette beskrives som en generell utfordring i arbeidet deres.

Jeg sier at jeg gjerne vil jobbe med dette – jeg uttrykker det helt klart. Jeg sier at jeg gjerne vil bruke min egen tid på det – utover de andre oppgavene jeg har. Jeg tar på meg mange oppgaver som kommer i tillegg til jobben min. Men jeg får beskjed om at jeg ikke skal det. Det er det svaret jeg får når jeg spør. Og da blir det sånn at jeg ikke tør å gå inn på det temaet, jeg tør ikke å drøfte det. For jeg føler at jeg har en særinteresse – at dette bare handler om min egen interesse fordi jeg har en personlig erfaring. Det angår liksom ikke de andre. Det er den vibben jeg får. Men svaret jeg får er ressursbruk. Svaret er ikke at ‘nei, dette håndterer vi fint selv’ for jeg blir jo spurt av saksbehandlerne som får sakene om jeg kan hjelpe dem.

I intervjuene kommer betydningen av samarbeid med andre instanser spesielt tydelig frem i saker hvor det er barn og unge som opplever kjønnsinkongruens. Ofte oppfordres ungdommene (også de som forteller om annen seksuell orientering enn heterofili) til å snakke med helsesykepleier, og flere beskriver at helsesykepleier er en viktig samarbeidspartner i disse sakene. En av saksbehandlerne som hadde jobbet med en sak hvor ungdommen ønsket å bytte kjønn/gjennomgå kjønnsbekreftende behandling sa:

Det var hun [helsesykepleier] som tok mest ansvar også, for hun så ham jo mye mer enn jeg gjorde. Hun tok også ansvar for å henvise han til BUP og lege og sånne ting.

Sammen med det til dels fraværende fokuset på identitet i samtalene, kan det se ut til at barnevernet ikke ser på det som sin oppgave å snakke med ungdommene om spørsmål knyttet til kjønnsidentitet og seksuell orientering – og at de heller henviser barn og unge til andre om dette, som illustrert i følgende sitat:

Det er ikke sikkert at vi er den rette til å ta de dype samtalene om dette (...) Så jeg tenker at det også er en del av jobben vår, å kunne vite litt om instansene rundt. Hvem er det som kan noe om dette, og hvem vil være den rette å snakke med for at de ikke skal bli kasteballer (...), at vi vet noe om det. Vi vet ikke nødvendigvis alt, men en kan vite litt og ha litt informasjon om ok, men hvem er da eventuelt den rette å snakke med.

I mange tilfeller kan henvisning til andre være både nødvendig og nyttig. Samtidig kan det manglende fokuset på identitet gjøre at ansatte i barnevernet mister det helhetlige bildet, og samtaler med andre instanser bør være et supplement til barnevernets samtaler om dette, heller enn en erstatning.

Unngåelsen av å ta opp kjønn og seksualitet som tema kan tenkes å handle om at ansatte ikke anser dette som deres ansvarsområde.

Det med seksuell legning og sånn, det har jo blitt sånn at man på mange måter skyver det over på skolen. Jeg tror man forventer at dette med legning og hvilken seksuell tiltrekning man har er noe man tenker at skolen skal belære, eller snakke med, ungdommene om. I institusjonsarbeidet så er det bare hvis det har vært utfordringer i tidligere historikk, som for eksempel seksuelle overgrep i familien eller mot andre beboere eller noe sånt, at man legger opp til å snakke om det. Da har man lagt opp til dialog og passet på å være litt mer var på dette og sånn.

Videre er fordelingen av ansvar internt i den enkelte informants tjeneste også et tema som tas opp av informantene, og som presenteres som uttrykk for mangel på systematikk i integreringen av kompetanse om kjønn og seksuell orientering i tjenestens arbeidspraksiser. En saksbehandler forteller:

Vi har drøftet tematikken i ungdomsgruppa vår for eksempel. Vi har et eget team som jobber med ungdom. Så tematikken er ikke helt ukjent for oss. Men vi har ikke hatt noen faste rutiner nei ... Vi snakket litt om dette da vi fikk inn saken hos oss. Eller dette dukket opp etter hvert som vi jobbet med saken. Da måtte vi diskutere hvordan vi skulle håndtere det. Men helsesøster var også involvert, og det er hun som har tatt det meste egentlig.

Omsorgstilbud preget av anerkjennelse og støtte

I mye av forskningen som finnes på dette feltet tematiseres omsorgstilbudet til skeive barn og unge i barnevernet, og det pekes på behov for omsorgstilbud som gir mulighet for identitetsutforskning, anerkjennelse og støtte (Mallon et al. 2002; McCormick et al. 2016). Dette fremkommer også som viktige momenter i intervjuene med de ansatte både på institusjoner/botiltak og i barneverntjenesten. Vi vil i det følgende gå nærmere inn på hvordan ansatte beskriver dette behovet og hvordan det kan legges til rette for slike tiltak.

Behovet for anerkjennende relasjoner i fosterhjem

Ved plassering i fosterhjem framkommer det som viktig å ha med seg vurderinger av hvordan fosterforeldrene vil være i stand til å støtte og anerkjenne skeive barn og unge. For barn og unge som har levd i en omsorgssituasjon som har ført til at de har blitt plassert utenfor hjemmet vil det å komme til et stabilt og anerkjennende oppvekstmiljø være av stor betydning for videre utvikling. Skeive barn og unge kan også møte større utfordringer på andre arenaer, noe som kan kreve at omsorgspersonene er ekstra bevisste på hvordan de kan anerkjenne, støtte, snakke om identitet og diskriminering, samt være bevisst på hvordan de kan hjelpe barna til å stå i avvisning eller diskriminering. Dette gjør at man må sikre at fosterforeldre ikke bare gir uttrykk for at det er greit at ungdommene er skeive, men at de også anerkjenner at disse barna og ungdommene kan ha noen behov som er annerledes enn andre ungdommer. Betydningen av dette kommer også frem i studien av McCormick et al. (2016), som viser til at anerkjennende fosterforeldre har stor betydning for ungdommers selvfølelse og mulighet for

identitetsutvikling. Det kan også gjøre det lettere å snakke med andre, og det kan åpne opp for at det også er lettere å snakke om andre vanskelige temaer. Motsatt kan mangel på anerkjennelse fra fosterforeldre føre til det motsatt og gi en opplevelse av skam og å være lite verdt. Det kan også føre til at de får mindre støtte, eksempelvis dersom de blir mobbet blir dette noe ungdommen i stor grad må håndtere selv.

Kjønns- og seksualitetsmangfold må derfor være et tema man går i dybden på i samtale med potensielle fosterforeldre og utforsker hvordan fosterforeldre stiller seg til tematikken. I all hovedsak blir ikke dette beskrevet som noen utfordring i intervjuene med de ansatte, og de fleste fosterforeldre oppfattes som åpne for kjønns- og seksualitetsmangfold. Samtidig kommer det frem i et tidligere kapittel at ungdommer selv forteller om negative erfaringer fra fosterhjem. Tilsvarende peker forskning på at skeive barn og unge oftere opplever brudd i fosterhjemmene og mindre grad av kontinuitet i plasseringene (Mallon et al., 2002).

Det kommer også frem noen enkeltteksempler som illustrerer betydningen av å ha fokus på kjønns- og seksualitetsmangfold når man møter potensielle fosterforeldre, for å sikre at de kan bidra med den nødvendige støtten og anerkjennelsen barnet har behov for. En av de ansatte fortalte om en av ungdommene:

Dette barnet bodde i fosterhjem når vedkommende sa at «jeg opplever at jeg er født i feil kropp». Det fosterhjemmet taklet ikke det, så barnet flyttet, måtte flytte. Ja, det barnet kjenner enda hvor vondt det er. Barnet flyttet noen dager før konfirmasjonen sin, flyttet til et beredskapshjem. Det beredskapshjemmet måtte jeg være sikker på at kunne klare å takle dette. Vi kunne ikke ha hvilket som helst beredskapshjem. Så flyttet vi barnet til et nytt fosterhjem, og de ble veldig, vi var veldig grundige på hvordan vil de takle dette. Og for dem var det ikke noe problem i det hele tatt, men så gikk ikke dette. Og så måtte barnet flyttes til institusjon. Og da var vi jo også like nøye for å høre, ja vel, hvordan ser dere på å få et barn som er i en prosess til å skifte kjønn, hvordan blir det for de andre ungdommene som skal bo sammen med dette barnet. Hvordan skal dere klare å ramme, gi omsorg, skjerme, og samtidig utforske og la ungdommen få tryggheten til å utfordre sin seksualitet som er et av kriteriene fra rikshospitalet til å få operasjon. Så vi var veldig inne på det her (...) Motsatt blir det jo også når vi plasserer barn i et fosterhjem som er annerledes, ja. Vil barnet ha det, hvordan blir det for barnet å flytte inn der? Hvordan blir det for familien, har de motforestillinger mot det?

Flere av de ansatte understreker betydningen av matching, og påpeker at dette er helt sentralt for å sikre gode fosterhjems plasseringer. Samtidig kommer det frem at det ofte ikke er noen reell matching-prosess. Det er stor mangel på fosterhjem og ansatte beskriver at de sjelden får tilbud om flere ulike alternativer.

Vi skal høre på dem og ta hensyn til de, men så er vi jo i en situasjon (...) Vi har gjerne ett hjem, vær så god, vi har ingenting annet, sant? Så hvor reelt... Vi er bundet (...) Men vi takker ofte nei, det gjør vi.

Ansatte beskriver at de noen ganger blir stående i en skvis fordi barnet eller ungdommen har bodd lenge i beredskapshjem, og det kan bli vanskelig å si nei til nok et fosterhjem selv om det ikke er *full klaff*. Rekrutteringsarbeidet og det å sikre nok fosterforeldre er derfor sentralt for å sikre god matching og fosterhjem som ivaretar barn og unges spesifikke behov.

Skeive barn og unge i institusjon og botiltak

Behovet for trygghet og anerkjennende relasjoner understrekes også av ansatte i institusjoner og botiltak. Skeive ungdommer bor i botiltak og institusjon av ulike grunner og det er sjelden de er på institusjon eller i botiltak *på grunn av* at de er skeive, og de representerer den samme bredden i utfordringer og behov som de som bor på institusjoner og botiltak ellers. Det ser likevel ut til at det å være skeiv er noe som får fokus og for noen kan det være en tilleggsutfordring, i hovedsak på grunn av manglende anerkjennelse i miljøet rundt, enten før innflytting, underveis mens de bor der eller begge deler. I og med at de ansatte ofte blir ungdommenes primære omsorgsperson i perioden de bor der, er det å bli møtt og anerkjent av ansatte av stor betydning.

I intervjuene ser vi at ansatte må jobbe i relasjon til den enkelte, men også med miljøet på institusjonen eller i botiltaket. I møte med den enkelte ungdom er mange av de ansatte opptatt av at de må være nysgjerrige og at de må stille spørsmål som hjelper ungdommene i deres identitetsutforskning. Å være nysgjerrig handler ikke da om å snoke eller stille intime spørsmål, men som en av de ansatte sa: *da handler det om å snakke med ungdommene hva dette betyr for dem*. En av de ansatte forteller om en ungdom som ikke er helt sikker på egen kjønnsidentitet og seksuelle orientering og sier:

Jeg prøver å spørre han direkte, for eksempel om han har vært forelsket i en jente noen gang. Og han er veldig flink til å sette ord på ting selv. Og så kan vi snakke om hva det vil si å være homofil, bifil og sånt. Så lenge han er i en periode i livet der han ikke helt selv vet hvor han er, så er det viktig for ham å få informasjon og få bekreftelser på at uansett hva så er du god nok.

Ansatte understreker også her betydningen av å bygge gode relasjoner til ungdommene, noe de opplever at de i all hovedsak lykkes med. Ansatte beskriver også at de er *vant til å snakke om vanskelige temaer* og opplever at de ofte får til dette. Samtidig kommer det også her frem eksempler på at noen kan synes det er vanskelig å snakke med ungdommene om temaer knyttet til kjønn og seksualitet. De viser da til manglende kompetanse, som beskrevet i forrige kapittel. Behovet for å få mer kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfold i barnevernet ble også trukket fram i evalueringen av barnevernets institusjonstilbud (Backe-Hansen et al. 2011). Det kommer frem at det kan være vanskeligere å få til gode samtaler om dette hvis det er ungdommer som har store utfordringer på andre områder, eller hvis det er ungdommer som har blitt møtt med mye avvisning og krenkelse tidligere. Dette er et uttrykk for at ansatte ser at ungdommene påvirkes av tidligere erfaringer, og at det kan være vanskeligere å bygge opp tillit dersom de har hatt negative erfaringer tidligere.

Å skape et anerkjennende miljø

Ansatte jobber på ulike måter for å skape et mer anerkjennende og inkluderende miljø på institusjonene og botiltakene. I tillegg til å si ifra når det oppstår konkrete hendelser av mobbing eller lignende, jobbes det også med holdningsskapende arbeid på andre måter. På noen institusjoner tar de opp de kjønns- og seksualitetsmangfold som tema og snakker om det i ungdomsgruppa, mens noen institusjoner synes dette er vanskelig fordi de opplever å ha for lite kompetanse. De mener da at man burde hente inn noen utenfra, eksempelvis fra Rosa kompetanse, til å snakke om det. Det som imidlertid ser ut til å være mer vanlig er å vise åpenhet og bevisstgjøre om tematikken gjennom å delta på for eksempel Pride og snakke om dette, som illustrert i følgende sitat fra en av de ansatte:

Vi deltar på Pride. Da snakker vi også med ungdommene på huset om de vet hva Pride egentlig handler om. Vi snakker om å være akseptert i samfunnet for den seksuelle legningen du har. Og da handler det ikke bare om å sitte å moralisere hjemme, men om å bruke det som skjer rundt oss i samfunnet til å fylle på med kunnskap. Vi går ut i byen og så får de se hva som foregår disse dagene.

Flere nevner også at de henger opp regnbueflagg og «snakk trygt»-plakater. Dette er i tråd med veilederen utviklet av KUN (2020) i samarbeid med Skeiv Verden, om hvordan synliggjøre at kjønnsidentitet og seksuell orientering er et trygt tema i institusjoner. På denne måten ønsker informantene å vise ungdommene at det er greit å være skeiv, og mener dette også kan åpne for at det blir lettere for ungdommer å fortelle. Flere nevner også at det å ha en sammensatt og mangfoldig ansattgruppe kan være viktig både for den enkelte ungdom fordi det kan være lettere å åpne seg, men også for å bygge en mangfoldskultur og bidra til større forståelse og aksept i ungdomsgruppa.

Strukturer kan være til hinder for inkluderende praksiser

Det kommer også frem at rammene på institusjonene noen ganger kan være til hinder for å skape en anerkjennende praksis på institusjonene. I Robinson (2018) kommer det frem at det å ha regler som skiller jenter og gutter kan føre til følelse av utenforskap, eksempelvis at gutter deler rom på tur, at jenter og gutter ikke får besøke hverandre på rommet osv. Det kommer frem enkelte eksempler på dette også i våre data. Ved en av institusjonene hadde de en ungdom boende, som ved fødselen ble kategorisert som jente, men som ønsket å bli identifisert som gutt, og en av de ansatte sa:

Hos oss er det ikke lov for gutter og jenter å dele rom. Men dette ble ikke noe problem når denne gutten bodde hos oss – for han ble jo oppfattet som gutt, og han fikk bo sammen med guttene når vi var på turer og sånt. Han var med på guttaturene. Det var helt uproblematisk.

Dette eksempelet illustrerer viktigheten av å anerkjenne ungdommene for den de er. Det er lett å forestille seg mange krenkende situasjoner for denne ungdommen, om han hadde blitt møtt med uvitenhet og fastlåste kjønnsforståelser. God praksis forutsetter kompetente ansatte som er

åpne, og som anerkjenner et kjønns- og seksualitetsmangfold, og ansattes holdninger vil derfor være av stor betydning.

I intervjuene med ansatte på institusjoner er det mindre entydig enn i intervjuene med ansatte i barneverntjenesten at de synes det ville være problematisk med medansatte med ikke-aksepterende holdninger overfor skeive mennesker. Her er det mer en holdning om at «dette må vi finne løsninger på» og «kanskje skal ikke den personen følge opp akkurat den ungdommen». I intervjuene viser ansatte ved flere av botiltakene/institusjonene til at de har kollegaer de enten er usikre på eller som de vet at synes det er vanskelig å møte skeive barn og unge i jobben. Eksempelvis pekes det på erfaringer med religiøse kollegaer som kan ha problemer med å forene aksept for brudd på kjønns- og seksualitetsnormer med troen sin.

I intervjuene med ansatte på institusjoner finner vi også eksempel på bekymring for å påvirke ungdommene for mye i en eller annen retning.

Hvis vi så at det var en ungdom som helt tydelig slet med legningen sin, så var det enkelte ansatte som var redde for å si noe galt for da kunne de risikere å påvirke i feil retning. Så det er snakk om en kunnskapsmangel. Men dette har blitt mye, mye bedre sammenlignet med for noen år siden. Det har blitt mye mer rom for mangfold i samfunnet.

Ungdomstid og identitetsutforskning

De fleste som bor i institusjoner og botiltak er i ungdomsalder, noe som betyr at de er inne i en livsfase hvor identitetsutforskning- og utvikling er sentralt (Arnett, 2000). Hvor mye identitetsutvikling tematiseres varierer mellom institusjoner og tjenester. Jevnt over ser det imidlertid ut til at det er lite fokus på identitetsutvikling, noe som også påpekes av de som er opptatt av at de burde jobbe mer med det, som illustrert i følgende sitat:

Jeg tenker at dette [viser til spørsmål rundt kjønn og seksualitet] i særdeleshet er relevant i barnevernet. Vi jobber med ungdom som er i en sårbar periode i livet, og i den perioden de bor på institusjon så er det vi som er tettest på dem. Og det da å tørre å ta opp de temaene man kan tenke at ungdommene undrer seg over – temaer som kanskje innebærer mye stigma, skam, mye uvitenhet og usikkerhet – det er viktig (...) Vi er ikke flinke nok til å ta med perspektiver rundt kjønn og seksualitet inn med tanke på ungdommers utvikling. Jeg tror ikke alle er like trygge på å skulle ta tak i de samtalene (...) Vi er ganske gode til å favne over alle ulikhetene. Vi behandler alle på en veldig ok måte uansett rase, kjønn, legning og tro. Det opplever jeg at vi er opptatt av, men når jeg tenker på det så er vi nok for dårlige til å ta tak i det åpenbare som skjer i en utvikling. Den sårbare perioden de er i og identitet (...) Identitetsutvikling er heller ikke et veldig tydelig fokus innen barnevernet.

Sammen med det vi har skrevet om tidligere knyttet til ansatte i barneverntjenesten sitt manglende fokus på identitet, kan det se ut til at kjønns- og seksualitetsmangfold er et tema som får begrenset oppmerksomhet i møte med ungdommene. Dette gjelder nok ikke bare skeive

barn og unge, da det også i annen forskning er påpekt at det har vært for lite fokus på ungdom, ungdomstid og identitetsutvikling i barnevernet (Paulsen 2017; Paulsen et al. 2020).

Gode på ivaretagelse av synlig skeive – mindre gode på tematisering ellers?

Et annet gjennomgående funn fra intervjuene i institusjoner og botiltak er at ansatte gjerne er gode på å ivareta åpent skeive ungdommer– altså de ungdommene som allerede har «kommet ut». Det synes som institusjonene er bevisste på å tilrettelegge når de vet at de har ungdommer som kan være sårbare eller ha særlige behov knyttet til at de bryter med normer for kjønn og seksualitet. Et eksempel er at man tar med ungdommene på Pride-feiring. Et spørsmål som dukker opp er imidlertid i hvilken grad institusjonene deltar på Pride eller lignende arrangement, eller tematiserer kjønns- og seksualitetsmangfold på andre måter, i perioder der ingen av barna eller ungdommene man har boende er antatt skeive. Følgende eksempel er fra en institusjon vi besøkte:

Dette er temaer vi aldri har diskutert med ungdommene. Det har vært helt fjernt for oss. I perioder så har homofili vært et tema som vi ansatte har diskutert. Vi kan ha mistenkt at her er det noe. Vi sitter og tenker så mye. Men dette er tema vi kun snakker om på personalrommet og aldri med ungdommene om. Også gjør vi ikke noe mer med det. Vi har våre diskusjoner og mistanker, men så stopper det med det.

Vi har gjentatte ganger i denne rapporten vist til viktigheten av å skape gode samtaler og rom der barn og ungdom som ikke ennå har kommet ut som skeive kan føle trygghet til å snakke om disse tingene. Det handler om at ansatte må tørre å spørre, velge begreper som er inkluderende framfor begrensende og det handler om å være undrende sammen med barn og ungdom som kanskje ikke selv helt vet hva eller hvem de er. Andre forteller at de kanskje har forsøkt å «fiske litt» om de har hatt mistanke, men så blir det med det. Vi ser et behov for en økt synliggjøring av og bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold som gjennomgående i hverdagslivet i institusjoner og botiltak uavhengig av beboergruppa, og ikke noe som kun aktualiseres og tematiseres i tilknytning til skeive enkeltindivid.

Oppsummerende diskusjon

Gjennom dette kapitlet kommer det frem at det er stor variasjon i hvordan ansatte møter skeive barn og unge i barnevernet, og hvordan de følger opp når barn og unge har fortalt at de er skeive. Sammen med funnene fra forrige kapittel ser det ut til at det skjer en individualisering av dette ansvaret, i første rekke fordi det ikke blir tematisert og snakket om blant kollegaer. Når ansatte først snakker med barn og unge om dette opplever mange at det skapes gode relasjoner. Samtidig kan ansatte også vegre seg mot å ta opp tematikken i samtaler med barn og unge, enten fordi de får følelsen av å «snoke» eller fordi dette ikke oppfattes å være en del av deres «mandat» gjennom rutinene som foreligger.

I kapitlet kommer det frem at det i liten grad oppfattes at det er behov for egne tiltak rettet mot skeive barn og unge. Det er i hovedsak de samme tiltakene som benyttes som i «sakene ellers», men det kan heller være behov for bevissthet og en justering av tiltakene. Behovet for justering eller bevissthet om innretning av tiltak blir spesielt tydelig ved valg av bo- og omsorgsløsninger,

hvor ansatte må sikre anerkjennende omsorgsrelasjoner og et aksepterende omsorgsmiljø. Dette vil innebære et arbeid både i forkant av plassering for å sikre at omsorgsløsningen møter dette behovet, og underveis i plasseringen gjennom en bevissthet hos de som skal være barnets omsorgspersoner.

Et viktig poeng i Eggebø, Stubberud og Anderssen (2019) sin rapport om levekår og sammensatte identiteter blant skeive personer i Norge, er at for mange skeive er ens fortelling om første gang man valgte å være åpen om sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet overfor sine nærmeste, gjerne foreldre eller nære venner, en viktig del av livshistorien. Selv om det på grunn av de store endringene i rettigheter og holdninger har blitt lettere å være skeiv i det norske samfunn, kan det fortsatt være krevende å komme ut som skeiv (Eggebø, Stubberud og Anderssen, 2019). For barn og unge som mottar barnevernstjenester, vil ens fortelling om «det å komme ut» kompliseres av at de nettopp befinner seg i en vev av formelle omsorgsrelasjoner, hvor man ikke nødvendigvis har rukket å bygge tillitsfulle relasjoner. Terskelen for å være åpen kan av den grunn tenkes å være annerledes for dem. Samtidig kan responsen de mottar på sin eventuelle åpenhet tenkes å være noe annerledes enn blant skeive barn og unge som bor hjemme med egen familie. Videre kan det være at deres fortelling blir en enda viktigere del av livshistorien, fordi betydningen av den dobles med betydningen for barnet av å være i barnevernets omsorg. For barn og unge i barneverntjenestene kan viktigheten av deres tjenesterelasjon også forsterke viktigheten av «komme ut»-fortellingens signifikans for dem i deres liv.

I tillegg kommer det frem at det er en mer generell utfordring knyttet til at ansatte ofte opplever at de ikke har tilgang på gode tiltak rettet mot barn og unge, som naturligvis da også vil gjelde skeive barn og unge. Samlet er det grunn til å peke på at det er behov for å satse mer på tiltaksutvikling, og blant annet etterspørres tiltak som er mer på gruppenivå. I tillegg er det flere som beskriver at de strever med foreldreveiledningen når det er foreldre som ikke aksepterer, som vi også synliggjorde i forrige kapittel. Hvis vi tenker tiltak i en bredere forstand kommer det imidlertid frem at det er behov for tiltak rettet mot ansatte. Dette omfatter kompetanseheving som vi har vært inne på flere ganger i rapporten, men også spesifikt på kompetanse om andre tjenester og deres kompetanse.

8. Skeive fosterforeldre

I dette kapitlet er formålet å få mer kunnskap om skeive fosterforeldres erfaringer. På grunnlag av kvalitative intervju med 13 fosterforeldre undersøker vi hvilke erfaringer og opplevelser de har hatt fra egen beslutning om å søke å bli fosterfamilie, gjennom rekrutteringsprosessen, og som etablerte fosterfamilier. Hvordan har møtene med fosterhjemstjenesten og barnevernet vært? Hvilke erfaringer har man når det gjelder samarbeidet med barnevernet og med øvrig tjenesteapparatet samt biologiske foreldre? Sentralt er hvorvidt spørsmål rundt kjønnsidentitet og seksuell orientering utgjør del av de erfaringene som informantene har gjort seg i møte med tjenestene, hvordan dette har blitt tematisert, og om det har vært negativt eller positivt for informantene. Datagrunnlaget i dette kapitlet består av åtte intervju med tretten homofile og lesbiske fosterforeldre, hvorav sju er kvinner og seks er menn. Metode og utvalg er beskrevet mer detaljert innledningsvis i rapporten. I tillegg bygger vi på intervjuer med ansatte i barneverntjenestene.

Det fins lite forskning som omhandler skeive fosterforeldre. En systematisk litteraturgjennomgang vi har gjennomført, identifiserte åtte fagfelleverderte artikler internasjonalt. Vi fant ingen norske fagfelleverderte studier, men fant enkelte mindre studier publisert i rapporter. Kapitlet refererer til litteraturen underveis i presentasjon av fosterforeldrenes erfaringer, og diskuterer funn i lys av internasjonal forskning mot slutten av kapitlet.

Prosessen fram mot beslutning om å søke om å bli fosterforeldre

Vurdering av ulike veier til foreldreskap

Informantene beskriver egen prosess fram mot beslutning om å forsøke å bli fosterforeldre som relativt omfattende, der de fleste også vurderte flere forskjellige veier til foreldreskap før beslutningen ble tatt. Et par forteller at de begge tidlig i forholdet erkjente at de ønsket seg barn, og undersøkte muligheten for både surrogati og adopsjon, men at begge disse alternativene etter hvert utgikk på grunn av økonomi og lang ventetid. I stedet begynte de å søke på nettet om muligheten for å bli fosterfedre.

Vi hadde lest om frikjøp og sett på annonser om barn som trenger fosterhjem, (...) vi hadde også sett på ulike typer fosterhjem, beredskapshjem og familiehjem, og så kom det opp et sånt informasjonsmøte, da, og så plutselig så satt vi der.

En lignende prosess beskrives av et annet par, som også vurderte surrogati og adopsjon, men som etter hvert "fulgte sporet inn imot fosterhjem" fordi de syntes alternativene virket som "veldig mye styr for å komme i mål". I likhet med andre informanter var de også opptatt av

spørsmålet om hvorfor sette nye barn til verden hvis en kan hjelpe barn som allerede er satt til verden, og som trenger hjelp.

For et lesbisk par vi intervjuet hadde tanken om å bli fosterforeldre gradvis modnet etter at de først fikk en datter via graviditet, og ønsket et søsken til henne. Paret forteller at de brukte PRIDE-opplæring¹⁶ som en måte å avklare hvorvidt det var aktuelt for dem å forsøke å bli fosterforeldre. For dem hadde det betydning at kursholder forklarte at kursdeltakelse ikke ga noen forpliktelse, men at de kunne la kurset bli en del av deres prosess med å komme fram til om de ville være fosterforeldre eller ikke.

Det syntes jeg var en veldig fin holdning å ha, og det trygget i hvert fall oss på det at dette, denne prosessen vil vi gjerne gå inn i, og at vi følte trygghet for at det var ålreit å gå ut av det kurset og si nei også, og de pushet oss ikke på noe sett og vis heller.

Mens de fleste av informantene vurderte flere veier til foreldreskap opp mot hverandre, beskriver noen at når avgjørelsen om å prøve å få barn først var tatt, var fosterforeldreskap det som var aktuelt, slik følgende kvinne beskriver at hun og kona tenkte.

Vi tenkte begge at det finnes jo flere måter skeive kan bli foreldre, men for vår del så var det litt at det finnes jo allerede mange unger som trenger familier. Derfor tenkte vi fosterbarn. Så er jeg venninne med en som jobber i barnevern, som vi egentlig bare tilfeldig satt og snakket med om våre tanker om det, og plutselig var vi på kurs.

I Eggebø et al (2019) sin studie av levekår og identiteter blant skeive, beskrives vurderinger omkring det å ha et normativt familieliv. Studien viste at i flere av informantenes livshistorier spilte barn og foreldreskap en svært sentral rolle, og var en del av den framtiden de ønsket seg.

Behov for mer informasjon - og en lavere terskel

Intervjuene viser at de fleste foreldrene hadde ingen, eller for lite kunnskap om fosterhjemsordningen, til at man gikk inn for dette alternativet helt fra starten av. Typisk beskriver også flere at de mer eller mindre tilfeldig fikk informasjon om ordningen via jobben, fra bekjente eller andre som ledet fram til den viktige beslutningen om å søke å bli fosterforeldre. Et par forteller at de var ukjent med muligheten for at de kunne bli fosterforeldre, men at de fikk informasjon om dette gjennom et annet par som de var blitt kjent med, hvorav den ene hadde mye kunnskap fordi hun jobbet i systemet.

---

¹⁶ PRIDE grunnkurs er en obligatorisk opplæring av alle som ønsker å bli fosterforeldre. PRIDE står i denne sammenhengen for Parent Resources for Information, Development and Education. Jamfør: https://bufdir.no/Fosterhjem/Hvordan_bli_fosterhjem/Delta_pa_kurs/PRIDE_grunnkurs/

(..) og hun fortalte det at vi kunne jo bli fosterforeldre. Ja ha, kunne vi det liksom? (..) Det var jo ikke noe som var spesielt uttalt. Det var ikke noe jeg liksom følte at ble markedsført akkurat!

For et annet par startet det da det kom noen fra barnevernstjenesten og informerte på den skolen hvor en av dem jobbet:

Vi hadde pratet om at vi ville utvide familien lite grann, det var bare oss to. Og så pratet vi om litt sånn forskjellige måter å gjøre det på, og landet på at det som var mest aktuelt for oss var å bli fosterhjem. (...) Så vi tok kontakt med fosterhjemstjenesten og sa at vi var villige til å bli fosterhjem, og i en prosess så ble vi det.

I tillegg til manglende kunnskap, hadde flere av informantene også misoppfatninger om ordningen som gjorde at de ikke trodde det var aktuelt for dem. Et lesbisk par i 20-årene hadde noe kunnskap om fosterhjem gjennom jobbene sine, men trodde de var for unge til å bli fosterforeldre. Gjennom en bekjent av en slektning som jobber i fosterhjemstjenesten ble de gjort oppmerksomme på at det ikke var nødvendig å vente med å melde seg som fosterforeldre til de ble eldre, slik de hadde trodd, og de fikk vite at det også er små barn som trenger et fosterhjem. Paret forteller at det var denne informasjonen som gjorde at de tok valget om å bli fosterforeldre.

Etter hvert som det å søke om å bli fosterforeldre har blitt aktualisert, beskriver informantene at behovet for enda mer spesifikk informasjon om fosterhjemsordningen meldte seg. De beskriver kontakt med fosterhjemstjenesten og barnevernet via telefon, nettsider og etter hvert besøk fra dem i hjemmet. Det er litt ulike oppfatninger når det gjelder nettsidene, der noen mener disse er godt tilpasset et mål om mangfold mens andre oppfatter det motsatte. Erfaringene fra flere av informantene tyder på at det er mulig å utnytte nettsidene i enda større grad, og på en måte som gjør at alle som kan være aktuelle oppfatter at dette er en mulig vei til foreldreskap. Flere etterlyser informasjon som kan bidra til å senke terskelen for å vurdere å bli fosterhjem, både for folk generelt og skeive. En fostermor mener terskelen virker høy for mange likekjønnede par fordi det ikke kommer tydelig nok frem i informasjonen som legges ut om at mangfold er mulig og ønskelig. Hun tar til orde for at man bør rette seg mer spesifikt mot likekjønnede par.

Jeg tror veldig mange tror at for å bli fosterhjem, så må man både ha en sjette sans og et slott av et hus, altså det må være så ekstra for at du kan det liksom. Jeg føler at det trengs mer eksempler, for eksempel i reklamer for det, liksom at dem på en måte burde, ja nå ut til flere av minoritetene da. Det er litt mangel.. og faktisk bruke det litt mer som eksempler og reklame med to menn, eller hva som helst.

Flere påpeker at en lavere terskel vil kunne føre enda flere inn på tanken om å bli fosterforeldre, og dermed flere motiverte fosterforeldre å jobbe med, som igjen vil kunne gi større mulighet for å finne egnede fosterhjem for barn som trenger det. En karakteriserer det å få rekruttert flere likekjønna fosterforeldre som en vinn-vinn-situasjon.

Jeg har bare lyst til å si det at jeg synes markedsføringa av det å være fosterforeldre ovenfor alle, homofile, lesbiske par, den synes jeg er litt svak. Eller, jeg vet ikke hvor mye de [Bufetat] går ut jeg, men jeg tenker at det er jo et, alle vi får jo ikke barn helt av oss selv. Samtidig så vil jo de fleste ønske barn. Veldig mange ønsker barn, etter hvert. Så jeg tenker at det er mye gode krefter der som kan settes i sving.

Det refereres ofte til "familie" når det søkes etter fosterforeldre. En enslig fosterforelder blant informantene kjenner seg ikke igjen i begrepet *familie* når det søkes etter fosterfamilier. Han ønsker at man i stedet tydeliggjør at man er ute etter *omsorg*.

Når jeg sitter og ser på dette informasjonsskrivet, så sier det jo: «Vi søker familie.» Er jeg en familie? Kan jeg være en familie? Fordi jeg tror nok disse begrepene i det også blir veldig utydelig, hvis jeg tar en rask «search» nå på Facebook, så står det «[...] søker en familie.» Jeg kan nok slite med å gjenkjenne meg i at jeg er en familie, men jeg utøver like mye omsorg om ikke mer omsorg, enn hva en familie gjør. (...) Istedenfor å gå ut og si det, «Ja, vi søker homofile, lesbiske, uansett kjønn og alt dette her», men at «Vi er ute etter omsorg, fordi barn trenger omsorg.» Altså, gjør det mer gjenkjennelig til det hjertet som jeg har, for å utdele denne omsorgen, fordi det er jo derfor jeg ble det (...)

Denne informantens reaksjon på begrepet *familie* brukt i rekrutteringsøyemed er et eksempel på at dette ikke nødvendigvis treffer alle godt nok til å motivere for å bli fosterforeldre. Det kan tenkes at både enslige og skeive som ønsker å bli fosterforeldre kan oppleve familiebegrepet som en terskel mot å søke. I studien til Eggebø et al. (2019), basert på intervju med 99 skeive i Norge, påpekes følelsen av "annerledeshet" som noe mange skeive har kjent på gjennom oppveksten, men også videre i livet. Ikke minst knyttes denne følelsen til normative forventninger om familieliv fra omgivelsene, og egen navigering for å håndtere disse forventningene. Det er med andre ord ikke gitt at man som skeiv lett identifiserer seg som målgruppe når det søkes etter *familie* fordi begrepet kan oppfattes som heteronormativt, og dermed ekskluderende. Med en bevissthet rundt ordvalg og bildebruk i sammenheng med rekruttering er det mulig å være inkluderende samtidig som begrepet familie benyttes. Poenget må være å fortsatt bruke familiebegrepet, men samtidig være tydelig på familiemangfold – at familie kan bestå av andre sammensetninger enn den tradisjonelle med mamma, pappa og barn.

Erfaringer med PRIDE grunnkurs

PRIDE opplæringsprogram i regi av Bufdir er obligatorisk for alle som ønsker å bli fosterforeldre. Grunnkurset er på 30 timer, gjennomføres på 3-4 måneder og tar for seg temaer som å møte barns behov for trygghet, håndtere tap, god omsorg, hjelpe barn til å holde kontakt med egen familie. Den samlede undervisningen er ment å gi deltakerne et nært forhold til situasjoner og berørte parter i en fosterhjems plassering.

Informantene er gjennomgående godt fornøyd med PRIDE-opplæringen. Mange av tilbakemeldingene omkring kursene handler om at dette generelt sett var veldig bra i den forstand at det satte i gang nye tanker og ga ny innsikt og kunnskap i prosessen fram mot å bli fosterforeldre, eller eventuelt å finne ut at det ikke passet å bli det. Informantene avkrefter i stor grad at det var noen spesiell oppmerksomhet knyttet til at de var et likekjønnet par, slik følgende to foreldrepar beskriver.

Vi var jo det eneste likekjønnede paret der, men ... jeg må tenke at det var liksom ikke noe tema verken fra kursholder eller kursdeltakere, annet enn tommel opp liksom. Vi presenterte oss, og vi er gift, og vi er nå i en prosess og muligens skal det flytte inn et barn om kort tid. Det var bare tommel opp og supert liksom.

Aldri, fra andre kursdeltakere, følte vi at det var, at det var ikke noe snakk om at vi var annerledes for det på en måte.

Når det gjelder opplevelser og erfaringer som kan knyttes til det å være likekjønnete fosterforeldre, tyder intervjuene på at dette i svært liten grad har blitt tematisert på PRIDE-kursene. I de tilfellene der foreldrene beskriver at dette har blitt tematisert, handler det for eksempel om at man må regne med at det kan ta lengre tid å få et barn til seg. I ett tilfelle fikk paret høre at de kanskje ikke ville være førsteprioritet.

De sa at siden vi er et likekjønnet par så kan det være at vi ikke blir førsteprioritet når de skal plassere et barn. (...) Det var jo egentlig fordi vi var to damer, at det var på en måte en mann og en dame som var, ja prioritet, ja de foretrukne.

At man ikke er førsteprioritet er en mye sterkere melding å få enn at prosessen kan ta lengre tid. Det er heller ikke en riktig beskrivelse basert på gjeldende forskrift om fosterhjem. For disse informantene skulle det imidlertid vise seg at de, sammen med et annet likekjønnet par på kurset, var de som først endte opp med barn hos seg. Av de få informantene som nevner eksempel på tematisering av kjønns- og seksualitetsmangfold i forbindelse med PRIDE-kurs er et par som forteller at de oppfattet at kursmaterialet handlet om en kjernefamilie med en mor og en far, og dermed utelukket alle andre alternativ.

Vi følte jo at alle eksemplene var en fostermor og en fosterfar, men sånn som man snakket om familie, så var det jo mye snakk om det likevel at ikke alle familier er en mann og en dame som har laget 2,5 barn, på en måte. Det var jo helt tydelig at manuset var skrevet for at det kom en mann og en dame sammen, på en måte, for det kurset utelukket jo egentlig veldig mye.

I Wood (2016) sin studie av homofile og lesbiske søkere til adopsjons- og fosterhjemsordninger i England og Wales, fant man også at informantene problematiserte at det ofte brukes heterofile eksempler ved kurs som holdes, og ved at skjema er rettet mot par med en mann og en kvinne.

Er det noe man har savnet i opplæringen?

Bortsett fra et par som nevner at de savner egne kurs for likekjønnede par, er de andre temaene som savnes ikke knyttet spesifikt til det å være homofil eller lesbisk. Et par hadde allerede fått et vedtak på tildeling, og fått de to barna til seg da de gikk på PRIDE grunnkurs. Dermed savnet de mer konkrete tips for hverdagen, og det å raskt bli en familie på fire.

Den opplæringen vi fikk handlet veldig mye om traumesensitiv omsorg. Mens våre barn, de var ikke så veldig traumatiserte. Vi trengte mer sånn råd i forhold til det praktiske i hverdagen, og det med å bli en større familie veldig raskt, da. Så noe av det var nyttig, men kanskje mer rettet mot veldig traumatiserte barn. Og også rettet ut kanskje mot utagerende barn, mens våre er ikke utagerende i det hele tatt.

Andre fosterforeldre hadde derimot et mye sterkere behov for å lære om krisehåndtering og vanskelige situasjoner knyttet til det å få to barn til seg med til dels store utfordringer. I flere tilfeller handlet dette ikke bare om barnet eller barna, men også om foreldrene selv.

Men skulle jeg ha ønsket noe mer nå, så ville jeg ha ønsket mer på, mer sånn type praktisk tilnærming på katastrofe, eller krisehåndtering og, for barna var jo i en krisetilstand. Vi havnet jo delvis i en krisetilstand selv.

En singel fosterforelder deltok på et PRIDE-kurs som var rettet inn mot personer med minoritetsbakgrunn, ettersom barnet kommer fra en innvandrerfamilie. Fosterforelder forteller at han i ettertid har kjent at bildet som presenteres av det å være fosterhjem ikke stemmer helt med virkeligheten, på grunn av alle utfordringene som dreide seg om svært kompliserte omstendigheter relatert til barnets biologiske familie.

Det var ikke helt det jeg hadde forestilt meg, fordi at jeg ser i etterkant at de utfordringene som kom ikke var nevnt i PRIDE kurset i det hele tatt. Det å stå i både det kulturelle, religionen (..) Altså, det var et veldig sånn glorifisert bilde av det å bli fosterhjem (..) Det skuffet meg veldig, ja.

Noen nevner at de gjerne hadde sett at det var et system for å holde kontakten med de andre deltakerne på PRIDE-kurset i etterkant – at man savner å ha den kontakten med andre fosterforeldre. Et par nevner også behovet for kunnskap om tilbakeføringssaker og det juridiske i tilknytning til dette.

Jeg synes jo kanskje at det juridiske burde bli snakket mer om fordi at vi var jo også gjennom en tilbakeføringssak, og det å bli litt skodd på det at en faktisk bare er en "frilans", og ikke en part engang, i en sak som handler om et barn som en forholder seg til som sitt eget.

I en studie av Downs og James (2006) blant 60 fosterforeldre konkluderes det at løpende støtte og trening på det å være foreldre er en viktig faktor for langsiktig suksess i rollen som fosterforeldre. Respondentene i studien skildrer at de områdene de føler seg minst effektive som fosterforeldre, har å gjøre med mangel på generell erfaring med å være foreldre, men også det å fostre et barn av et annet kjønn enn eget. De største utfordringene de opplevde med å være fosterforeldre handlet om den urett eller skade barnet var blitt utsatt for tidligere samt atferdsproblemer og usikkerhet om barnets framtid.

Kort oppsummering om egen beslutningsprosess

Proessen mot beslutning om å forsøke å bli fosterforeldre har vært lang og omfattende for de fleste informantene. Mange hadde lite kunnskap om fosterhjemsordningen, noen har hatt misoppfatninger, og ofte har det vært tilfeldig at de fikk informasjon om ordningen. Flere etterlyser informasjon som kan bidra til å senke terskelen for å vurdere å bli fosterhjem. De fleste gir uttrykk for at PRIDE var nyttig og lærerikt. Noen hadde på forhånd kjent på minoritetsstress¹⁷, som ble avkrefet i møtet med kursarrangør og andre deltakere. Det er få eksempler på tematisering rundt kjønnsidentitet og seksuell orientering i PRIDE grunnkurs, men flere nevner at de ble forberedt på at det kunne ta lengre tid før man fikk plassering. Når det gjelder hva man har savnet nevnes kursmaterialet som retter seg mer mot likekjønnede par samt forslag om egne kurs for skeive fosterforeldre. Det varierer hva man opplever har vært nyttige tema ut fra hvilke behov man møter etter at barnet har kommet inn i familien.

Mangfoldsperspektiver i rekrutteringsfasen

Det er tjenestenes oppgave å være granskende ut fra en rekke kriterier når søknader om å bli fosterforeldre skal vurderes. Samtidig vil det være et spørsmål om tjenestene på noen måte går utover sin rolle som saksbehandlere, eller opptre på en måte som kan oppleves som krenkende. Sentralt er hvorvidt tematisering av kjønnsidentitet eller seksuell orientering utgjør del av de erfaringene som informantene har gjort seg i møte med tjenestene, hvordan dette har kommet til uttrykk, og om det har vært negativt eller positivt. Videre hvorvidt kjønn tematiseres i den forstand at informantene har hatt spesifikke erfaringer knyttet til eget kjønn.

---

¹⁷ Minoritetsstress er den tilleggsbelastningen individer fra stigmatiserte grupper utsettes for på grunn av sin minoritetsposisjon.

Jamfør: https://bufdir.no/lhbt/LHBT_og_levekar_Hva_sier_forskningen/Apenhet__et_daglig_valg/.

Tematisering av kjønn, kjønnsidentitet og seksuell orientering

Når man står overfor et system som skal vurdere egnethet for å bli fosterforeldre, vil dette for mange være etter en lang prosess med grundige vurderinger. For enkelte vil det kanskje innebære eneste mulighet for foreldreskap, og kan ende i stor skuffelse dersom man ikke blir funnet egnet. Dette gjelder generelt for alle søkere. Det er sannsynlig at man kjenner på ekstra sårbarhet som skeiv ettersom man gjerne tenker at dette vil kunne spille inn i vurdering av egnethet, enten fra systemet eller fra biologiske foreldre sin side, og om man blir akseptert av barna.

Flere av informantene beskriver at de kjente på sårbarhet knyttet til situasjoner i rekrutteringsprosessen der man skulle vurderes, og at dette i første rekke handler om egne tanker om hvorvidt man er bra nok. Et par bruker flere ganger ordet *minoritetsstress* i intervjuet, for å forklare hva de føler, og følelsen av at man måtte bevise evnen til å ta seg av barn.

Man føler litt at man, litt sånn med lua i hånda, er automatisk "underdog", og må liksom virkelig vise at du har en omsorgs.. om du har kapasitet. Og at det er liksom sånn; ja unnskyld oss for at vi er to menn, men vi kunne tenke oss det her. Så jeg tenker at jeg gikk nok inn i det med litt sånn, veldig forberedt på å måtte bevise at vi var interessert og kunne få det til. Men det føler jeg at det ikke var behov for, for vi ble møtt på en veldig god måte, både fosterhjemstjenesten og den barnevernstjenesten som vi var i kontakt med. Så det med at vi er et likekjønnet par, det var egentlig aldri noe sånt tema. Bortsett fra de gangene at vi opplevde at biologiske foreldre satte foten ned, da. Men da som sagt, ble vi godt ivaretatt av de folkene vi var i kontakt med, fra fosterhjemstjenesten og barnevernet.

Dette paret kjente på en viss tvil både fordi de er menn, og fordi de bryter med normer for seksualitet. Det å kjenne på at man er en minoritet, og at man må bevise noe for å bli tatt i betraktning, skildres også i Riggs (2011) sine intervjuer med australske lesbiske og homofile fosterforeldre. Hos Riggs framgår det at informantene har skepsis overfor autoriteter i systemet, om mistanke om "homofobi" og at de ofte er avhengig av velvilje fra enkelte sosialarbeidere. De aller fleste i vårt datamateriale opplevde møtene med Bufetat ut fra det man forventer – nemlig å bli behandlet profesjonelt, med åpenhet og som alle andre, slik et par beskriver når en konsulent fra fosterhjemstjenesten kom hjem til dem i startfasen av prosessen.

Nei, jeg tenker at det vitner jo litt om en profesjonalitet, om åpenhet hos de ansatte i fosterhjemstjenesten, at det var like naturlig for dem å prate med oss som med hvilket som helst annet par. At de visste at her handler det om å rekruttere fosterhjem, og det er liksom primæroppgaven.

Enkelte beskriver møter med barnevernet der kjønn overhodet ikke var et tema, og noen ble overrasket over at barnevernet ikke i større grad tematiserte og problematiserte at de var et likekjønnet par.

Ja ... vi ble litt overrasket. For oss - jeg tror egentlig at det å være et likekjønnet par betød mer for oss enn det det gjorde for barnevernet. Vi spurte jo om hva de tenkte om det. Og vi spurte også om hva de tenkte seg at barna ville tenke om det. Og vi ba spesifikt om at de skulle spørre barna om det var greit før barna fikk velge om de skulle komme til oss eller ikke. Og så satte vi som betingelse at hvis barna skulle til oss, så skulle de ønske det selv. De skulle ikke bare plasseres hos oss. Så vi var nok mer bekymret for det å være likekjønnede fosterforeldre enn det barnevernet var.

Dette paret var mer overrasket enn negativ til manglende tematisering av det at de var et likekjønnet par. De var offensive, og ønsket å diskutere hva dette betydde, hva fosterhjemstjenesten eller barnevernet tenkte, og særlig hva barna selv ønsket. En nøytral holdning i betydningen lite utforskning og samtale rundt temaet vil ikke være nyttig i en prosess der mange sine interesser og følelser skal sjekkes ut.

Et veldig konkret eksempel på tematisering av kjønns- og seksualitetsmangfold er i de tilfellene der fosterhjemstjenesten og barnevern vurderer at det er særlig aktuelt med plassering hos likekjønnet par, for eksempel dersom barnet/ungdommen selv er skeiv. To kvinner blant våre informanter var usikre på om de ville bli godkjent på et tidspunkt der de så en annonse om et søskenpar med behov for fosterhjem. I annonsen hadde man latt det skinne gjennom at gutten som skulle plasseres er homofil. Paret meldte seg som interessert, og fikk en veldig rask godkjenningssprosess, og en sterk opplevelse av at fosterhjemstjenesten vurderte det å være skeiv som en veldig fordel.

Vi hadde jo ikke tatt PRIDE-kurs, og var ikke godkjent som fosterhjem, så vi var jo veldig i tvil om vi ville bli akseptert. Det var vi. Men vurderingen hadde jo ikke noe å gjøre med at vi var et likekjønnet par i det hele tatt, for det følte vi ikke var noe, det var ikke noe negativt for dem. Det var heller positivt. (..) for den gutten som skulle plasseres, han er også homofil. (..) Så da jeg ringte og sa at vi er et likekjønnet par, så ble de veldig glade. Og når barnevernet kom så snakket de også om at det ville være en veldig fordel for den gutten.

Paret opplever at fostersønnen har blitt mye tryggere på egen identitet som homofil, noe de tolker at har sammenheng med at han kom til dem. Fosterforeldre i en fersk britisk studie (Schofield et al, 2019) beskriver viktigheten av å tilby ungdommer som bryter med normer for kjønn og seksualitet tilgjengelighet, følsomhet og aksept for å hjelpe dem med å håndtere blant annet stigma. Det kom frem at fosterforeldre som selv er skeive, eller har skeive familiemedlemmer, følte seg trygge på å vise at barnet kunne stole på dem, og at ungdommene dermed opplevde at skeive identiteter var aksepterte og kunne snakkes om.

Høyere terskel?

Innledningssitatet under dette kapitlet viste et par som kjente på "*minoritetsfølelse*" – ikke bare fordi de var likekjønnede, men som de selv sa: "*fordi de var menn og fordi de bryter med normer for seksualitet.*" En mann forteller om en svært negativ opplevelse da han og hans ektemann hadde det første besøket i sitt hjem, av to personer fra Bufetat, etter at de hadde tatt kontakt, men før de sendte inn søknad om å få bli fosterforeldre. Denne opplevelsen var så negativ for paret at de utsatte søknad om å få bli fosterforeldre.

De satt nå der, og vi hadde laget vafler og ønsker dem hjertelig velkommen inn i vårt hjem. Og så konklusjonen, for å gjøre en lang historie kort, var at; "nei det hadde nok vært veldig mye lettere om dere hadde vært to damer." Og da kjente jeg at bare.., da kan dere bare ha dere ut herifra. (..) Og jeg opplevde det som et overgrep, rett og slett. For jeg opplevde oss begge to som både oppegående og fornuftige folk og (..) vant til å jobbe med folk og omsorg, og det er liksom hele livet mitt, så får jeg den smelt i fleisen i mitt eget hjem. Det, det opplevde jeg som et overgrep. Rett og slett. Jeg kjenner at det trigger følelsene i gang og... for det var så...

Informanten forteller videre om hvor vondt det følte at Bufetat samtidig hadde en kampanje med dukker i gatene som satt på bussholdeplasser og benker med lapper med budskapet: "Jeg trenger et fosterhjem". De kjente seg som en ressurssterk familie, og opplevde at hvis ikke de var bra nok, da får det heller bare være, da kan det heller ikke være et så prekært behov. Informanten forteller at han tok kontakt med en leder i Bufetat og informerte om erfaringene de hadde hatt. Han ble møtt med en overveldende respons som overbeviste om at dette møtet absolutt ikke representerte holdninger og praksis i systemet, men at barnevernet trenger alle slags familier fordi de har barn med ulike behov. Da de noe senere bestemte seg for å søke ble erfaringen en helt annen, og tilbakemeldinger av typen: "dere har vi bruk for", og anbefaling om å ta PRIDE-kurs for å se om dette var noe for dem. Paret fikk dermed en ny start, som ble inngangen til et familieliv med to barn.

Flere av informantene forteller at de ble informert om at det kunne ta lengre tid med å finne barn som "matchet" fordi det dreide seg om likekjønnet par. Ikke minst vil det ha betydning at biologiske foreldre har uttalerett. Et annet mannlige par forteller om flere runder før de endte opp med barnet de har i dag. Dette til tross for at fosterhjemstjenesten opplevde at de hadde funnet barn som de tenkte kunne være fin "match" for dem, så beskriver paret at de opplevde at det var noe med den siste bekreftelsen fra biologiske foreldre.

Vi opplevde jo også det at det var noen biologiske foreldre som sa at "vårt barn skal ikke til et samkjønnet par." Så da sa fosterhjemstjenesten at de ikke ønsket å sette oss i en situasjon der, sånn at da ville de vente med å presentere oss for et nytt barn inntil de da visste at de biologiske foreldrene kom til å samtykke til plassering hos et likekjønnet par.

Selv om også dette paret fikk en overbevisende tilbakemelding fra Bufdir om de rådende holdningene og praksis i systemet, er det nærliggende å stille spørsmål ved hvorvidt systematiske forskjeller fins generelt sett mellom søkere av ulike kjønn til å bli et fosterhjem. I våre intervjuer var det imidlertid også lesbiske par som følte at de ble særlig gransket på det første hjemmebesøket, basert på at de var to damer.

De var liksom så veldig spørrende om hvordan vi opplevde å være et par som var to damer og liksom, de sa ikke hva de mente, men de spurte veldig mye rundt det. Om vi hadde opplevd noe vanskelig rundt det og alt sånt. (...) Jeg følte egentlig at det var sånn at de lette etter om vi hadde opplevd noe vanskelig i forhold til hvordan vi klarte å være trygge, omsorgsfulle personer og om vi var muligens usikre på oss selv fordi vi, jeg vet ikke.

Da dette paret var blitt godkjent som fosterhjem og ventet på tildeling, opplevde de at det tok lang tid. Saksbehandleren deres sa at de flere ganger ikke hadde nådd opp, uten at hun helt kunne skjønne hvorfor ettersom de var unge og hadde utdanning – at alt skulle tilsi at det var mange barn de kunne "matche" med. Saksbehandleren antydte at det kunne handle om at de var likekjønnet.

Gjeldende lovverk og praksis er retningsgivende i forvaltningen av fosterfamilieordningen. Barnevernets forskrift om fosterhjem av 2003 tilsa, fram til endring i 2009, at fosterforeldre helst skulle være av forskjellig kjønn¹⁸. I høringsmaterialet kom det fram at barnevernfeltet oppfattet rangeringen av homofiles kvaliteter som omsorgsgivere som diskriminerende, og i 2009 ble rangeringen fjernet fra forskriften (Thørnblad, 2009).

Holdninger om at skeive fosterforeldre er "nest best" omtales i forskningslitteraturen. Funnene til Riggs et al. (2009) antyder at sosialarbeidere kommer med forslag eller kommentarer som viser en holdning om at lesbiske og homofile familier er "nest best", etter heterofile familier. Vi går nærmere inn på dette i diskusjonen til slutt i kapitlet.

Biologiske foreldres holdninger

Ifølge fosterhjemsforskriftens § 4 skal barnets foreldre, om mulig, bli gitt anledning til å uttale seg om valg av fosterhjem, og foreldrenes mening skal tas med i barneverntjenestens vurdering. Hensikten er at foreldre skal ha en reell mulighet til å påvirke valget av fosterfamilie. For flere av fosterforeldrene som vi intervjuet, har de biologiske foreldrenes holdninger og ønsker omkring hvem som skulle være fosterforeldre spilt inn i rekrutteringsprosessen på en merkbar måte. Et par ble presentert for stadig nye barn som var aktuelle for å komme til dem. Flere ganger opplevde de at alt var klart, men at biologiske foreldre ikke ville akseptere at deres barn skulle plasseres hos et likekjønnet par.

---

¹⁸ I Forskrift om fosterhjem av 2003, § 4 om valg av fosterhjem framgår det at "Fosterhjemmet bør bestå av to fosterforeldre av forskjellig kjønn. Homofile, lesbiske og enslige fosterforeldre kan velges dersom barneverntjenesten finner at dette vil være til det aktuelle barnets beste." <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2003-12-18-1659>

Det var jo litt sånn pussig å oppleve at noen som ikke lenger skal ha omsorgen sitter og kan vurdere vår omsorgsevne basert på at vi er to menn. Men det var veldig sånn realt fra fosterhjemstjenesten sin side å si at; nå skal ikke vi sette dere i den situasjonen her igjen, sånn at da vi ble presentert for barnet vi har i dag, så var ting avklart med biologiske foreldre, at det var greit.

For dette paret ble disse opplevelsene en del av prosessen de måtte gjennom på sin vei mot å bli fosterforeldre. De var ikke forberedt på at biologiske foreldre hadde mye de skulle ha sagt.

For vi tenkte kanskje at her er det fosterhjemstjenesten som vurderer oss, da. Vår omsorgsevne og så videre. Så det var litt sånn uvant for oss. Men i samtale med fosterhjemstjenesten så fant vi ut at dette her handler om det samarbeidet som må være da, mellom biologiske foreldre og barnevern og oss. Så vi - ja vi aksepterte det, og tenkte at det er greit.

Paret sier de fikk inntrykk av at barnevernet ikke hadde hatt så mye erfaring med skeive fosterfamilier fra før, men at de opplevde at barnevernet hadde en god forståelse for dem – og at de ble møtt på en veldig god måte både av barnevernet og fosterhjemstjenesten. Et annet par forteller at de opplevde at biologisk mor tok dem i forsvar i et møte i Fylkesnemnda i sak som gjaldt omsorgsovertakelse. Der ble det stilt spørsmål til barnevernstjenesten om hvorfor de hadde valgt å plassere barnet hos et likekjønnet par. Saksbehandleren fra barnevernet hadde da lagt frem alle grunnene til at de var blitt valgt, uten å svare på spørsmålet om kjønn. Paret forteller videre at da spurte den samme personen fra Fylkesnemnda.

(...) "men hva tenker du, vil ikke det barnet bli veldig annerledes når det først er fosterbarn og har to mammaer? Vi lever jo faktisk i 2016 da, og det barnet kommer ikke til å bli alene med å vokse opp med to mammaer, og det kommer til å være mer vanlig at fosterbarn vokser opp med det." Hun [biologisk mor] måtte ta oss skikkelig i forsvar (...).

Riggs sin studie i Australia viser stor variasjon og inkonsekvens når det gjelder hvorvidt biologiske foreldre konsulteres ved en plassering hos skeive fosterforeldre (Riggs, 2011). I noen tilfeller der foreldre ble konsultert, ble synet deres ignorert, i noen tilfeller fikk biologiske foreldre veto rett, mens de i andre tilfeller ikke ble konsultert i det hele tatt.

Barneverntjenesten om rekruttering av likekjønnede par i forhold til andre søkere

I vår breddekartlegging, rettet mot barneverntjenester i hele landet, svarer litt over halvparten (54 prosent) av de ansatte som deltok i undersøkelsen (n=359) at de har tilgang på likekjønnede par som fosterforeldre. Halvparten oppgir at de har erfaring med likekjønnede par som fosterforeldre. Videre svarer 19 prosent av ledere i barnevernstjenestene at de driver aktiv rekruttering av likekjønnede par som fosterhjem. På spørsmål om rekrutteringsprosessen er

annerledes når det dreier seg om skeive fosterforeldre svarer 40 prosent nei, 45 prosent vet ikke, mens 15 prosent svarer bekreftende.

Blant de 15 prosent av barnevernsansatte (n=45) som svarer at rekrutteringsprosessen er annerledes for skeive, er det følgende fire tema som nevnes som årsak til dette:

- 1) Barnets biologiske foreldre har fordommer mot likekjønnede par på et generelt grunnlag (n=10)
- 2) Fordommer blant barnets biologiske foreldre mot utplassering hos likekjønnede par som følge av religiøs overbevisning og/eller kultur (n=8)
- 3) Hensynet til allmennrådene normer, som kan utgjøre en tilleggsrisiko for barnet, gjør barnets biologiske foreldre skeptisk til utplassering i fosterhjem med likekjønnede foreldre (n=4)
- 4) Barnet selv ønsker ikke å bli utplassert til et fosterhjem med likekjønnede foreldre (n=4)

En av de som mener at saker med skeive fosterforeldre skiller seg fra andre saker, har kommentert at rekrutteringsarbeidet likevel ikke er mer spesielt enn for andre minoritetsgrupper i samfunnet, men at en må ha en god inngang til temaene.

Men opplever ikke dette annerledes enn å plassere f.eks. et muslimsk barn i en kristen familie, eller et samisk barn i en norsk familie. Mener det ikke er noe mer spesielt enn andre minoriteter, har en avslappet og ivaretagende inngang til temaene.

Når det gjelder religiøse motforestillinger nevnes av flere at da er man gjerne mer kategorisk enn når det gjelder mer generelle motforestillinger hos biologiske foreldre. Enkelte oppgir at disse sakene også kan skille seg ut i den forstand at biologiske foreldre kan være engstelige for barnet, og tenker at likekjønnede fosterforeldre er en ekstra belastning. Dette er noe som enkelte påpeker fører til diskusjoner i fagfeltet.

Det er flere spørsmål omkring legning enn ved andre par, og hvordan dette kan påvirke fosterbarnet negativt eller positivt. Vi har flere homoseksuelle fosterforeldre, og har for det meste gode erfaringer med disse. Det vi diskuterer i forkant av plassering er om dette kan bli mer stigmatiserende for barnet, som kanskje allerede er annerledes og sliter med dette. Erfaringsvis trenger vi ikke ha denne bekymringen, da det begynner å bli mer vanlig at barn har foreldre av samme kjønn, og at man prater mer om dette i samfunnet og på skolen.

Barnevernsansattes vurderinger av likekjønnede fosterforeldre

I de kvalitative intervjuene med ansatte i barneverntjenesten kommer det frem at det har skjedd stor endring i hvordan man tenker rundt skeive fosterforeldre. Ansatte beskriver at det har vært en betydelig holdningsendring i tjenestene og at dette også har ført til at det er flere skeive fosterforeldre i dag enn tidligere. Samtidig er det få ansatte som har erfaring fra enkeltsaker hvor det har vært skeive fosterforeldre, og noen mener det er potensiale for å finne flere fosterforeldre i denne gruppa enn det man har klart så langt.

Gjennomgående ser det ut til å være en holdning om at skeive fosterforeldre kan ivareta barnet på en akkurat like god måte som andre fosterforeldre, så lenge fosterhjemmet matcher med barnets behov. I alle intervjuer kommer dette frem som det viktigste argumentet i valg av fosterhjem (se også kapittel 7), og når det er snakk om likekjønnede fosterforeldre blir det ofte spørsmål om hvorvidt barn og ungdommene selv er komfortable med dette:

Jeg ville sett på det som en hvilke som helst annen plassering. Det er barnet sine særskilte behov som eventuelt ville kommet inn da. Ja, 16 år gammel med en religion som tilsier at homoseksualitet er en synd for eksempel, da ville man kanskje ikke plassert akkurat der.

I tillegg vektlegges det at det ikke kan være for stor motstand mot plasseringen fra biologiske foreldre, da dette kan vanskeliggjøre samarbeidet mellom fosterforeldre og biologisk foreldre, noe som også kan gjøre at det blir en mindre vellykket plassering. Motstanden må da være mer konkret enn at man ikke ønsker en plassering, som beskrevet i følgende sitat fra en av de ansatte:

Men hvordan foreldre opplever at deres barn skal bo i likekjønna fosterfamilie, så tenker jeg at denne prosessen er så sår, en vanskelig krise, så uansett hvor de skal plasseres så er det et helvete. Så det er jo bare på en måte et sammensurium av følelser som vi skal være i stand til å ta imot, og vite hva det handler om. Med mindre de spesifikt uttrykker at akkurat dette går absolutt ikke, så tenker jeg at dette er en sånn sår prosess uansett.

Ungdommen skal ha noe å si, og foreldre skal ha noe å si. Og akkurat i forhold til dette med likekjønn og fosterhjem, og dette med religion - det kommer litt under det med foreldreansvar. Så er det noe med å gå noen runder. Noen er veldig sånn at det kan være helt greit, også kan de få treffe hverandre først og sånn. Og at det egentlig er andre ting de (foreldrene) er opptatt av, omsorgsevne og sånt. Også er det noen som bare tenker at det er det verste i verden og tenker at det kan vi aldri, aldri støtte. Og da vet vi at hvis biologiske foreldre ikke kan på en måte noenlunde godkjenne plasseringen, så er det mindre sjanse for å lykkes. Så det er på en måte en helhetsvurdering.

Som beskrevet i sitatene må ansatte finne ut hva motstanden hos foreldre handler om, og det kommer også frem at de prøver på ulike måter å få foreldre til å godkjenne plasseringen. Dette gjøres blant annet gjennom å arrangere treffpunkter mellom mulige fosterforeldre og biologiske foreldre, og noen ganger har dette gjort at biologiske foreldre har blitt mer positivt innstilt til fosterhjemmet. Også Organisasjon for Barnevernsforeldre (OBF) understreker betydningen av at foreldre involveres i valg av fosterhjem og at deres meninger vektlegges i prosessen. Samtidig er også de opptatt av at foreldre noen ganger har en generell motstand mot flyttingen og at dette ikke må misforstås som en motstand mot det konkrete fosterhjemmet. Gjennom større involvering av foreldrene underveis i prosessen, mener OBF at noen av denne motstanden kunne vært unngått og det hadde vært et bedre utgangspunkt for videre samarbeid mellom foreldre og fosterforeldre.

Selv om det ikke kommer frem noen motforestillinger mot likekjønnede fosterforeldre hos de ansatte vi intervjuet, ser det ut til at det noen steder har vært diskusjoner i ansattgruppa om dette. På spørsmål om hvilke vurderinger de gjør knyttet til barnets behov, og eventuelle plassering hos likekjønnede fosterforeldre, sier en av de ansatte:

Altså nå har ikke jeg vært i den situasjonen, jeg har ikke fått tilbud om likekjønnede fosterforeldre. Men jeg hører jo at mange snakker om å ha en morsfigur og en farsfigur. Som er veldig sånn kjønna. Jeg er nok ikke så enig i det. Fordi etter hvert nå så tenker jeg ikke nødvendigvis at kjønn er svart-hvitt (...) at det er nok litt mer flytende på et vis. Og at gjerne egenskaper er det man burde vektlegge. Men det er igjen dette med at det skal være naturlig for barn og ungdom, og at det er en helhetlig vurdering.

Vi ser også noen eksempler på at ansatte trekker paralleller mellom religion og likekjønnede fosterforeldre, hvor begge disse anses å være «legitime» begrunnelser for å ikke velge nettopp dette fosterhjemmet. Selv om ikke ansatte selv er enige i at dette er en legitim begrunnelse, forklares det likevel som noe som de noen ganger er nødt til å ta hensyn til. Dette illustrerer indirekte at det er en aksept for at dette fortsatt ikke er helt allment akseptert. Også Fjær og Backe-Hansen (2013, s. 19) beskriver at det er *kjente episoder med homofile fosterforeldre som ikke får barn boende hos seg fordi deres seksuelle orientering oppfattes som diskvalifiserende av barnets biologiske foreldre.*

Samtidig er det ikke alltid det tas hensyn til, dersom man mener at dette fosterhjemmet er en så god match at man ikke kan hensynta foreldres vurdering. Som to av de ansatte sa på spørsmål om man hadde kommet til å ta hensyn til det hvis foreldre motsatte seg plasseringen:

1: Jeg tviler på det, vi har jo noen frivillige plasseringer hvor vi er mer avhengig av foreldrenes godkjenning (...) ellers så gjør jo Bufetat sine vurderinger ut fra barnas behov, ikke ut i fra foreldrenes preferanser. 2: Nei, men vi som kommune går jo inn og godkjenner etter Bufetat. Og vi hadde nok kommet til å drøfte det, og så hadde vi vurdert det. Også tenker jeg at barnets beste til veies opp mot foreldres eventuelle motforestillinger mot likekjønn. Ja, det er antakelser, men det vil jeg tro. 1: Vi har ikke hatt den problemstillingen enda, det sier kanskje noe om at det ikke er kommet så langt på det området som man kanskje skulle ønske da.

Holdninger til skeive generelt i samfunnet

Utviklingen når det gjelder holdninger til skeive mennesker generelt i samfunnet, i politikk og øvrig tjenesteapparat, vil ha innvirkning på utviklingen når det gjelder barnevernets tematisering av kjønns- og seksualitetsmangfold. Trolig virker det også motsatt vei – at barnevernets og øvrig tjenesteapparats holdninger og håndtering når, det gjelder fosterfamilier, virker inn på lokalsamfunnet og storsamfunnet.

Flere blant de tretten fosterforeldrene i vårt datamateriale har tanker om at holdningene til likekjønnede par kan være ulik rundt omkring i Norge, og at dette kan påvirke muligheten til å bli fosterforeldre. Ett par opplevde at det under et hjemmebesøk fra fosterhjemstjenesten ble

sagt at landsdelen de bor i er mer utfordrende enn andre landsdeler når det gjelder aksept for likekjønnede parforhold.

For et par der det tok lang tid, og flere runder med å finne passende fosterbarn, ble det antydning at det kunne skyldes at man var konservative på dette stedet.

Så hun [saksbehandleren] poengterte det egentlig, helt ærlig at: «Her på [navn på stedet der de bor] så er de kanskje mer konservative i forhold til det, mens hvis vi hadde snakket med folk på [navn på annet sted] om det, så hadde det... de hadde flere familier som var to damer eller to menn.

Selv om flere snakker om at det trolig eksisterer forskjeller, der noen steder utmerker seg som mer konservativ enn andre, så er dette uten at de selv har merket noe negativitet. Et par bosatt i et bygdesamfunn opplever å bli godtatt. De fremhever at det kanskje er dem selv som tenker mest og problematiserer, sammenlignet med omgivelsene i den bygda der de bor, som de opplever kanskje glemmer at de er to damer.

Altså ikke for vår del, men om det ville bli et problem for ungene at vi var to damer. Bli det på en måte et stigma i forhold til at både å være fosterbarn og å ha to mammaer? Vi har jo masse tanker om det sant, ja. (...) Hadde ikke folk godtatt oss [i bygda] hadde ungene merket det - og hadde folk, ja, møtt oss på en måte som gjorde at ungene følte at vi var annerledes, så hadde jo det og påvirket ungene.

Informantene har flere historier som viser holdningsendring. Et par bosatt i en by, og med fosterbarn med biologisk familie på et lite sted, forteller om en sammenkomst hos biologiske foreldre noen år etter plasseringen, der en av slektningene til de to fosterbarna sa noe som gjorde et betydelig inntrykk:

Og så sa hun det da at, og det var jo litt spesielt, for de kommer fra en liten plass, her visste alle at de barna skulle plasseres i et hjem med to menn - og det var skikkelig trøblete, ja. Det var så mange som hadde kommentarer på det. Men da er det så deilig at jeg nå kan si at: "vet du, det er det beste som har skjedd ungene." (...) Nei, jeg tar dere sånn i forsvar hver gang jeg hører det der" sa hun, "nei ikke snakk sånn, det er ikke sant".

Samfunnets og folks holdninger vil påvirkes og endres etter hvert som det blir mer og mer vanlig med skeive foreldre generelt. Bufdir har kartlagt hvilke holdninger den norske befolkning har til lhbtq-personer som foreldre¹⁸. Andelen som mener at lesbiske og homofile foreldre fullt ut kan ivareta barns behov har økt over tid. I 2008 var 61 prosent av befolkningen enig i at barns interesser og behov fullt ut kan ivaretas av lesbiske og homofile foreldre mens andelen økte til 72 prosent i 2017. Kartlegging i 2017 viser at 18 prosent mener at barn i fosterhjem ikke bør plasseres i hjem med likekjønnede foreldre. Menn mener dette i større grad enn kvinner, og en litt høyere andel på Sørlandet inkludert Telemark, mener dette. Det er færrest i Oslo som svarer dette.

Omfang av skeive fosterforeldre

Bufdir gjorde i 2017 en manuell telling, og fant at det var rundt 130 likekjønnede par som er fosterhjem i Norge, ekskludert Oslo. Bufdir understreker at dette tallet er usikkert, og ønsket en ny telling med publisering i denne rapporten. Det ble sendt ut henvendelse til Bufetatsregionene i et forsøk på å få oversikt over antall skeive fosterforeldre, og i tillegg hvorvidt regionen har, eller har hatt, en strategi i rekrutteringsarbeidet rettet spesifikt mot skeive, og i så fall hvilke erfaringer man hadde med dette.

Når det gjelder antall, har to av de fem regionene gitt tilbakemelding om at de har problemer med å rapportere på dette. Det har kun lyktes å få tall fra to regioner. Region Midt og Sør foretok en manuell telling ettersom det var problematisk å få ut tall fra elektronisk fagsystem. Region Midt rapporterer at de har godkjent ni likekjønnede fosterforeldrepar de siste tre år, og at det totalt er 22 skeive fosterforeldre i regionen. Region sør oppgir å ha godkjent elleve par de siste tre år, og at det totalt er 63 skeive fosterforeldre i regionen. Tre av regionene oppgir at de i sitt rekrutteringsarbeid ikke har en strategi som retter seg spesifikt mot denne målgruppa mens to regioner ikke har svart på dette spørsmålet.

Kort oppsummering om rekrutteringsfasen

Informantene sitter med ulike opplevelser og erfaringer når det gjelder møtene med barnevern og fosterhjemstjeneste i den prosessen de har vært gjennom med å søke om å bli fosterforeldre. I all hovedsak beskrives gode og profesjonelle møter preget av respekt og likeverd. Flere nevner at de opplevde å bli behandlet som alle andre. Andre igjen ble overrasket over at ikke det at de var skeive ble tatt opp og diskutert mer spesifikt. Et par bestående av to menn opplevde å få høre fra saksbehandler at det ville vært mye enklere om de var to damer. Hovedinntrykket basert på informantenes fortellinger er likevel at barnevern og fosterhjemstjenestene har gode holdninger og er løsningsorientert. Både homofile og lesbiske par opplevde at det tok lang tid, først og fremst fordi på grunn av biologiske foreldre sin holdning. Breddekartleggingen viser at relativt få, 15 prosent av barnevernsansatte, svarer at rekrutteringsfasen er annerledes for skeive. Dette knyttes først og fremst til biologiske foreldres holdninger, og barnas ønsker. Når 45 prosent svarer "vet ikke", tyder dette på manglende erfaring med rekruttering av skeive. De kvalitative intervjuene gir eksempler på dilemmaer og bruk av skjønn, og en betydelig holdningsendring i tjenestene, som de opplever at har ført til en økning i antallet skeive fosterforeldre.

Samarbeidet med tjenestene og biologiske foreldre

Fosterforeldrene i vårt datamateriale har hatt fosterbarn hos seg fra tre til sju år, med unntak av ett par som enda ikke har fått barn tildelt. Fortellingene deres skildrer et vidt spekter av erfaringer som de har ervervet seg i rollen. I stor grad dreier dette seg om generelle problemstillinger som fosterforeldre flest møter. Det handler om samarbeidet med barnevernet etter at de har fått barn til seg. For ganske mange handler det også om det å håndtere utfordringer hos barnet, og for noen handler det om utfordringer med å få til samarbeid med biologiske foreldre på en balansert og god måte. Det handler i mindre grad om spesifikke tema knyttet til kjønnsidentitet eller seksuell orientering.

Samarbeid med barnevernet

I likhet med rekrutteringsfasen beskriver fosterforeldrene at kjønns- og seksualitetsmangfold i svært liten grad tematiseres i det videre samarbeidet med barnevernet. De fleste opplever at de blir behandlet som et hvilket som helst fosterforeldrepar. Vurderingene deres av barnevernet handler i stor grad om hvordan kommunikasjonen med dem har vært. Flere uttrykker stor respekt for den jobben barnevernet gjør, og reflekterer over at dette nok er en tøff jobb å stå i, og at de synes barnevernet er flinke til å møte begge sider med respekt. God og smidig kommunikasjon med barnevernet har vært helt essensielt, forteller ett av parene.

Ja, det betyr jo nesten alt. Vi hadde jo ikke klart det, vi hadde jo ikke vært interessert i det hvis ikke vi følte at vi hadde et godt apparat i ryggen. Og vi hadde heller ikke følt at vi hadde hatt mulighet for å gjøre det hvis ikke vi hadde hatt barnevernet i ryggen som en god samarbeidspartner.

Flere av informantene nevner at det er viktig for dem å kun ha kontakt med én person i barnevernet. En fostermor opplever at barnevernet lytter godt til behovene deres.

De er veldig lydhøre om hva vi trenger - eksempelvis at vi fikk avlastning da vi trengte det, etter å ha gitt beskjed. Selv om dette egentlig ikke var en sak hvor de tenkte at vi skulle få det. Så det har hele tiden vært sånn at hvis vi virkelig trenger noe så får vi rask og god hjelp.

Det er ingen eksempler på dårlig samarbeid eller andre negative erfaringer med barnevernet, med ett unntak som gjelder en fosterforelder med en svært utfordrende situasjon med sitt fosterbarn og barnets biologiske familie. Her etterlyses mer oppfølging fra Bufetat.

Jeg opplever, opp igjennom årene så har jeg hatt et enormt behov for å snakke med noen, bare for å få luftet tankene mine, det har jeg aldri fått gjort på et profesjonelt nivå. Hvor har Bufetat vært? Det er jo dem som sitter på kompetansen her, jeg måtte ha ringt vennene mine – for eksempel en som er psykolog på [...] og ja, de har fått kjørt seg godt.

Samarbeidet med ulike instanser ved behov for tiltak og oppfølging

Flere av foreldrene forteller at utfordringene nok har vært større enn de var forberedt på, og at behovet for ulike typer av hjelp har vært helt nødvendig. Flere har barn som sliter, det kan dreie seg om utagering, fravær på skolen, dårlig skolekompetanse, psykiske problemer etc. I mange tilfeller beskrives et stort behov for hjelpetiltak og behandling. Det trengs tilgjengelighet til ulike typer hjelp, og et godt samarbeid med en rekke instanser.

Det er krevende for flere av foreldrene, men de gir flere gode eksempler på at det skjer god utvikling i samarbeid med tjenesteapparatet. Ett foreldrepar forteller om sitt barn, og hvordan de med mye jobbing fra dem selv, PPT og BUP så har gutten nå tatt igjen de jevnaldrende i lesing, andre fag og sosialt kompetansenivå:

Så vi fikk jo et barn med mye utagering, og mye fravær fra skolen, som knapt kunne lese og så videre, til å nå ha en som har tatt igjen de jevnaldrende med tanke på lesing og sånn faglig sett, og på god vei til å få et veldig sånn adekvat sosialt kompetansenivå. Så vi har fått til mye, men jeg tenker det her - det har vært noen strie stormer innimellom.

De fleste informantene forteller om et godt samarbeid med aktuelle instanser. En forteller at han og ektemannen har vært veldig tydelig overfor aktuelle hjelpeinstanser på deres behov for jevnlig oppfølging, og at de har fått det de har hatt behov for til enhver tid.

Vi har hatt et veldig godt samarbeid med ansvarlig kommune, så vi føler oss veldig godt ivaretatt som fosterhjem, og vi føler at vi har fått veldig god hjelp til å følge opp barna. (..) fordi at vi har hatt det tøft. Det er ikke noen lek å ta over barn som er skadet, og jeg skjønner veldig godt at de, det var to veldig forskjellige barn som hadde veldig forskjellige behov.

Et annet foreldrepar forteller også om en del utfordringer for sitt barn. De har hatt hjelpetiltak gjennom BUP, og trekker frem verdien av å delta i en traumegruppe der, med samtaler med andre foreldre og det de opplevde som en "surperkompetent traumepsykolog" og en "veldig påkoblet" saksbehandler i PPT. De nevner også nytten av å få direkte veiledning i form av et COS-kurs (Circle Of Security¹⁹) som meget relevant og lærerikt, og "nesten mer nyttig enn PRIDE, mens PRIDE var svært nyttig som en innledning". COS opplevdes nyttig fordi paret fikk koblet sine egne erfaringer etter at de fikk barnet, og de fikk direkte veiledning etter hvert som ting skjedde med barnet.

Mens de fleste beskriver god hjelp fra ulike instanser, er det også et par eksempler på foreldre som opplever at de ikke har fått god nok hjelp. Eksempelvis gjelder det et tilfelle der barn har vært i kontakt med PPT. Eksempelene på mangelfull oppfølging av en eller flere instanser er imidlertid ikke noe som utmerker seg fra andre familier med barn som har ekstra behov for oppfølging. Et par som har et barn med ekstra behov for støtte og oppfølging sier det gikk opp for dem at mange biologiske foreldre også opplever det samme:

Når jeg snakker med andre foreldre som har barn med ekstra behov da, så føler jeg plutselig at "Å ja, det er fordi vi er en av dem, ikke nødvendigvis fordi vi er barnets fosterforeldre" på en måte.

Samarbeid med biologiske foreldre

Noen fosterforeldre forteller om godt samarbeid med biologiske foreldre mens andre har et svært vanskelig forhold, men det er lite som tyder på at vanskene handler om at fosterforeldrene er likekjønnet. Flere beskriver at biologiske foreldre ikke var opptatt av dette. Eksempelvis påpeker en fostermor at i deres tilfelle er de biologiske foreldrene ganske unge, og ikke opptatt av at de som fosterforeldre er et likekjønnet par.

---

¹⁹ COS refereres til som trygghetssirkelen på norsk, og er en brukervennlig modell for å analysere og tolke barns atferd, følelser og behov for å kunne veilede foreldre i utviklingsstøttende omsorg

De er ungdommer. Så det, vi snakka litt om det og, nei, det hadde de ikke tenkt en tanke på. Det var helt underforstått. Altså, det var helt greit, det var ikke noe tema for dem, at vi var to damer, nei. Samme for dem, holdt jeg på å si. De var opptatt av at hun [barnet] hadde det bra da.

Et annet par beskriver også et greit samarbeid med biologiske foreldre. De tror det har vært fint for biologisk mor at fosterfamilien består av to menn, for hun har da sluppet å føle seg truet av at det skulle være en dame som kom inn i omsorgsrollen som en ny mamma. Før barnet ble plassert hos dem var både saksbehandler fra barnevernet og biologiske foreldre på besøk hjemme hos paret.

Og det gikk kjempefint. Og da sier jo biologiske mor at; "for min del så er det viktigste at han vokser opp hos noen som kan ta vare på ham, uansett hvem det er". Og det var veldig sånn realt.

I en australsk studie kommer det frem at skeive fosterforeldre som deltok føler de gir et unikt bidrag til fosterhjem. Et eksempel er at biologiske fedre ikke føler seg i direkte "konkurrans" hvis det er to fostermødre (Riggs, 2011). Familien i eksempelet vårt over har også greid å få til feiringer hjemme hos seg rundt bursdager og til jul der også de biologiske foreldrene er til stede, noe de mener har vært positivt for fostersønnen; å få oppleve at voksne samarbeider for at han skal ha det bra, og at det ikke er noe "foreldrekonkurrans, eller konflikt mellom oss". Samtidig forteller de at de har måttet tåle mye, spesielt fra mor, noe de mener barnevernet kunne fulgt opp gjennom samtaletilbud eller en slags støtterolle.

Flere av fosterforeldrene forteller om utfordringer som handler om at de opplever tilbakeslag i barnets utvikling etter møter med biologiske foreldre. Det er utfordrende å ha så ofte samvær med biologiske foreldre som en gang i måneden, mener to menn som er fosterforeldre til en gutt de har hatt i tre år.

Det virker som en "reset-knapp" hver måned. At vi får litt sånn treg fremgang. Og usikkerhet rundt hvor han liksom hører hjemme. For det er klart at han har mor og far der som han bodde tidligere. Men det gjør at han ikke knytter seg så til - for eksempel klassekamerater og stedet vi bor på, som vi skulle ønske. At av og til så kommer det kommentarer om at; jeg bor egentlig ikke her, og jeg går egentlig ikke på skolen her.

En annen fosterfar beskriver at forholdet til biologiske foreldre totalt sett er nøytralt, på grensa mot negativt, men at de synes det er veldig greit å vite om en del ting, for eksempel familiens sykdomshistorie for å kunne få forklaring på en del ting med barna. Men for barna beskriver han det som enda mer negativt i den forstand at det skjer en regresjon hos barnet.

Når det gjelder hvordan jeg vurderer ungene i etterkant av samvær, så er det bare negativt for de regrederer og går tilbake til roller de hadde mens de enda var hjemme -

og det er enda nå fem år etterpå altså. Da har vi en jente som snart er, som er seks og et halvt da, som går tilbake og blir toåring, i en tabloid tilnærming da.

Oppsummering – samarbeidet med tjenestene og biologiske foreldre

Informantene er i hovedsak godt fornøyde med samarbeidet de har som etablerte fosterfamilier med barnevern og andre instanser. Flere nevner god kommunikasjon og lydhørhet for fosterforeldres behov, og flere nevner fordeler med å ha kontakt med en fast kontaktperson i barnevernet. Fosterforeldrene som har barn med særlige utfordringer og hjelpebehov er stort sett godt fornøyd med samarbeid og oppfølging fra skole, BUP og PPT.

Samarbeidet med biologisk familie varierer mye. Ett par sier de unge foreldrene til barnet ikke er opptatt av at fosterforeldre er likekjønnede i det hele tatt. Et mannlige par sier de må tåle mye fra biologisk mor, men at hun ikke ser dem som en trussel – og antyder at det kan ha betydning at de ikke har overtatt morsrollen. Flere forteller om ulike negative reaksjoner og regresjon hos barn etter samvær med biologiske foreldre, som de må bruke tid på å bygge opp igjen.

Oppsummerende diskusjon

Prosessen fram mot beslutning om å bli fosterforeldre

Informantenes fortellinger om prosessen fram mot å bli fosterforeldre gir noen innsikter som kan benyttes for å øke tilgangen på fosterforeldre, og for å øke mangfoldet. Beslutningsprosessen beskrives som relativt lang for de fleste av informantene, med vurdering av ulike veier mot foreldreskap. Det er mulig å nå flere mens de står i denne prosessen. Det er mye og god informasjon på Bufetat sine nettsider. Likevel tyder resultatene på at mer informasjon må ut, og at det er behov for en lavere terskel som virker mer inviterende på de som ønsker å bli fosterforeldre. Dette vil være en "vinn-vinn-situasjon" i betydningen flere motiverte kandidater til fosterfamilietjenesten og flere personer som får muligheten til å gi omsorg som fosterforeldre. Konkret når det gjelder å fremme kjønns- og seksualitetsmangfold, kan det for eksempel dreie seg om å være enda mer bevisst på begrepsbruk, og bilder av hva som er eksempler på familie.

Når det gjelder PRIDE-opplæringen tyder informantenes erfaringer på at denne er svært viktig og god. Ikke minst tyder erfaringene på at man lykkes når det gjelder å møte folk på en inkluderende måte. Flere forteller om at de på forhånd kjente på minoritetsstress, men fikk dette avkrefte i møte med kursholdere og andre deltakere. Kurset synes å lykkes godt med å bidra inn i den prosessen det er å avgjøre om fosterforeldreskap er noe man ønsker eller ikke. Det nevnes få eksempler på tematisering av kjønn og seksualitet i PRIDE grunnkurs, bortsett fra at flere ble forberedt på at det kunne ta lengre tid før man fikk plassering som likekjønnet par. De fleste erfaringene med PRIDE som fosterforeldrene peker på, handler om generelle problemstillinger omkring det å være fosterforeldre. Utbyttet av PRIDE grunnkurs vil videre variere avhengig av hvilke utfordringer man møter på når man har fått barn til seg, og her tilbyr Bufdir en rekke kurs innen ulike tema.

Perspektiv på lhbt og kjønn i rekrutteringsprosessen

Flere av informantene beskriver egen sårbarhet, og noen kjenner på en viss "minoritetsfølelse" i møte med et system som skal vurdere om de er egnet som fosterforeldre, men påpeker at dette først og fremst handler om egne tanker om hvorvidt man er bra nok. De fleste har erfart gode og profesjonelle møter med barnevern og fosterhjemstjenester i rekrutteringsprosessen. Det varierer imidlertid hvorvidt kjønn, eller det å bryte med normer for kjønn og seksualitet, tematiseres. På den ene siden uttrykker noen informanter at det kjennes godt å behandles "som alle andre". Andre ble overrasket over at det å være lesbisk eller homofil ikke ble tatt opp spesifikt og diskutert igjennom hva det kan innebære av utfordringer, blant annet i forholdet til biologiske foreldre og barnet selv. Ett par reagerte på det de oppfattet som særs grundig granskning med mange spørsmål om dem som likekjønnet par, der de opplevde at man leita etter vansker, og eventuelle effekter på det å være trygge og omsorgsfulle personer.

Det vil være naturlig og nyttig å åpent diskutere kjønns- og seksualitetsmangfold knyttet til fosterhjemsarbeid, og å tematisere styrkene og utfordringene det kan by på. Det kan oppfattes som lite nyansert dersom tjenestene forsøker å framstå som nøytrale ved ikke å berøre spørsmål om kjønnsidentitet og seksuell orientering, ikke minst fordi det trolig vil komme opp problemstillinger relatert til temaet før eller seinere i prosessen. Det kan tenkes at saksbehandlere kan velge å være "nøytrale", stilt overfor tematikken, fordi de mangler både erfaring med og kunnskap om det mangfoldet vi har i samfunnet. Noen informanter hadde også inntrykk av at enkelte saksbehandlere ikke har mye erfaring når det gjelder skeive fosterforeldre. Dette bekreftes også i vår breddekartlegging blant barnevernsansatte, som viser at så mange som halvparten av de som svarte oppga at deres kontor ikke hadde erfaring med likekjønnede par som fosterhjem. På spørsmål om de hadde opplevd at prosessen med å plassere barn og unge i fosterhjem med likekjønnede fosterforeldre skiller seg fra andre fosterhjems plasseringer, svarte 40 prosent at de ikke hadde det. Kun 15 prosent svarte at den skilte seg fra andre plasseringer. At så mange som 45 prosent svarte vet ikke, tyder igjen på mangel på erfaring fra slike saker.

Noen av informantene opplevde at det tok lang tid for fosterfamilietjenesten å finne barn som "matchet" mens for andre tok det veldig kort tid. Der det tok lang tid handlet det om tid brukt på "matching" mellom fosterfamilier og barn, der biologiske foreldres holdning gjerne forsinker prosessen. Dette bekreftes også fra barnevernets ansatte i vår breddekartlegging.

Flere forteller at de fikk informasjon på PRIDE-kurset om at det kunne ta lengre tid for skeive å få fosterbarn. Dette er eksempel på realistisk informasjon som kan gjøre søker bedre forberedt på en lengre prosess. Eksemplet der to menn fikk beskjed fra saksbehandler om at det ville vært en fordel om de heller var to damer, er derimot et eksempel på en irrelevant uttalelse ettersom alle slags familier trengs. Uttalelsen er dessuten krenkende og diskriminerende, i det den baserer seg på stereotypiske antakelser om at kvinner er bedre omsorgspersoner enn menn. Bufetat presiserte, som svar på denne hendelsen, at slike typer uttalelser ikke representerer holdninger og praksis i systemet. Intervjuene gir også andre eksempler på et barnevern med gode holdninger, og som er løsningsorienterte der biologiske foreldre eller enkeltpersoner i systemet gir negative signaler relatert til saken.

Samarbeidet med tjenestene og biologiske foreldre

Fosterforeldrene er i hovedsak godt fornøyde med det samarbeidet de har som etablerte fosterfamilier med barnevern og andre instanser. Inntrykket er at kjønnsidentitet og seksuell orientering tematiseres i enda mindre grad i dette samarbeidet enn i rekrutteringsfasen. Det er også å forvente at tematikken er mindre aktuell hos etablerte fosterfamilier enn i rekrutteringsprosessen. Flere informanter tar til orde for det de opplever som god og smidig kommunikasjon og lydhørhet for fosterfamiliens behov, og flere nevner fordeler med å ha kontakt med en fast kontaktperson i barnevernet. Informantene er også stort sett godt fornøyd med samarbeid og oppfølging fra skole, BUP og PPT. For de fleste handler det om å få best mulig hjelp og oppfølging overfor barn med ekstra utfordringer. Et par som har vært tydelige på behovet de har, opplever å få svært god oppfølging både for barnas og egen del.

Fosterforeldrenes erfaringer når det gjelder samarbeidet med biologisk familie varierer mye, og beskrivelsene handler i liten grad om at fosterforeldre er lesbiske eller homofile. Generelt handler det om å få til gode møter. En negativ erfaring, som beskrives av flere av informantene, er at samvær med biologisk familie ofte vekker negative reaksjoner og regresjon hos barnet eller barna. Svært få av informantenes fortellinger handler om at de er skeive. Men et interessant eksempel på en positiv erfaring i så måte er en fosterfamilie som opplever at biologisk mor ikke ser dem som en trussel mot morsrollen siden begge fosterforeldre er menn.

Erfaringer og utfordringer det pekes på i intervjuene samsvarer i stor grad med det mange fosterforeldre erfarer. Selv om vi har hatt spesielt fokus på skeive fosterforeldre i dette prosjektet, er det samtidig slik at likhetene mellom fosterforeldres erfaringer, uavhengig av seksuell orientering, vil være langt større enn forskjellene. Og dessuten: forskjeller i erfaringer mellom de ulike fosterhjemmene kan handle om helt andre ting enn at fosterforeldrene er skeive.

Resultatene sett i lys av internasjonal forskning

En systematisk gjennomgang av forskningslitteraturen nasjonalt og internasjonalt viser at det er svært få vitenskapelige fagfelleverderte studier som omhandler skeive fosterforeldre. De få studiene som fins er gjennomført i USA, Storbritannia og Australia. Samtlige studier er kvalitative, og omhandler lesbiske og homofile fosterforeldres opplevelser av barneverntjenesten og interaksjon med sosialarbeidere (f.eks. Wood, 2016; Riggs, 2011).

Diskriminering i møte med barnevernet

Den internasjonale forskningen tyder på at lesbiske og homofile fosterforeldre opplever en rekke utfordringer og diskriminering når de møter barnevernet. Mange rapporterer om betydelig granskning av foreldreevne og evne til å oppdra barn samt press for å vise sin egnethet, og spesielt gjelder dette for single menn (Brooks, 2001; Riggs, 2009; Riggs 2011; Wood, 2016; Downs, 2006). Videre tyder forskningen på at fosterforeldre føler at de var det "nest beste" alternativet sammenlignet med heterofile familier. Flere opplevde at de var avhengige av de enkelte sosialarbeideres velvilje (Hicks, 2005) for at de skulle få barn plassert hos seg (Riggs 2009, 2011).

Vår studie tyder ikke på store utfordringer og diskriminering, slik det vises til i den internasjonale forskningen, når det gjelder skeive fosterforeldres møte med barnevernet eller fosterhjemstjenesten. Enkelte informanter i vår studie fortalte imidlertid om hendelser eller prosesser i saken sin som de stusset over. Et mannlig par fikk høre fra saksbehandler at det ville vært mye lettere dersom de var to damer, noe de reagerte sterkt på, og som medførte at de satte prosessen med søknad om å få bli fosterforeldre på vent. Enkelte påpekte at man ikke kjente seg igjen i det som ble kommunisert, eksempelvis at kursmateriell på PRIDE-kurs handlet om kjernefamilie med en mor og far, og at skjema som skulle fylles ut også hadde kolonne for mor og far. Dette bekrefter det Wood (2016) finner i sin studie i England og Wales.

Videre opplevde flere at det tok uforholdsmessig lang tid før de fikk barn plassert hos seg, og runder med flere mulige barn. Forklaringen fra saksbehandlere var at dette skyltes at barnas biologiske foreldre ikke aksepterte skeive fosterforeldre. Ifølge fosterhjemsforskriftens § 4 skal barnets foreldre, om mulig, bli gitt anledning til å uttale seg, for slik å ha reell mulighet til å påvirke valget av fosterfamilie. Inntrykket fra vår studie er at biologiske foreldre konsulteres. I en sak for Fylkesnemnda opplevde et par at biologisk mor tok til orde med argumenter for skeive fosterforeldre, mens barnevernet i sitt saksframlegg ikke nevnte tematikken i det hele tatt. Inkludering og medvirkning er et viktig prinsipp i norsk forvaltning, og når det gjelder fosterhjemsordningen er det viktig for å få til et godt samarbeid mellom fosterfamilie og biologisk familie. Riggs sin studie i Australia viser stor variasjon og inkonsekvens når det gjelder hvorvidt biologiske foreldre konsulteres ved en plassering hos skeive fosterforeldre (Riggs, 2011). I noen tilfeller der foreldre ble konsultert, ble synet deres ignorert, i noen saker fikk biologiske foreldre vetorett, mens de i andre tilfeller ikke ble konsultert i det hele tatt.

Flere i vår studie beskriver det å kjenne på følelsen av at man er en minoritet som må bevise noe ekstra for å bli tatt i betraktning. Uttrykk som "å stå med lua i handa" og av å være "underdog" brukes for å illustrere følelsen. Dette finner også Riggs (2011) i sin studie blant 60 australske lesbiske og homofile fosterforeldre. Her knyttes denne følelsen mye sterkere til hvordan man har blitt møtt i systemet enn det vi finner i vårt materiale. Hos Riggs framgår det at informantene har skepsis overfor autoriteter i systemet, det pekes på mistanke om "homofobi", at man er avhengig av velvilje fra enkelte sosialarbeidere, og at sosialarbeidere kommer med forslag eller kommentarer som viser en holdning om at lesbiske og homofile familier rangeres under heterofile familier. Vår studie tyder ikke på denne type skepsis og mistanke til barnevernet som system, mer at det handler om egne tanker om hvorvidt man er bra nok. På den annen siden er det bare elleve år siden systemets retningslinjer for forvaltning tilsa at fosterforeldre helst skulle være av forskjellig kjønn. Det er grunn til å være oppmerksom på hvorvidt praksis reflekterer gjeldende politikk fra Bufdir sin side.

En motivert ressurs og et unikt bidrag

Forskningslitteraturen gir også innsikt i de positive aspektene som skeive fosterforeldre opplever. For flere er det å bli fosterforeldre det foretrukne valget når det gjelder å stifte familie, noe som gjør dem til en svært motivert ressurs (Wood, 2016). Dette finner vi også i vår studie. De fleste informantene beskriver egen beslutningsprosess som relativt omfattende, der man har

vurdert flere forskjellige veier til foreldreskap. Det at flere ikke var kjent med muligheten for å bli fosterhjem, og at de tilfeldigvis informasjon om dette, tyder på et potensial for å nå flere.

Resultatene fra denne forskningen tyder videre på at lesbiske og homofile fosterforeldre også kan bidra med et unikt perspektiv i sitt foreldreskap, og i noen tilfeller et bedre miljø for sårbare barn i betydningen et "trygt sted" og mer forståelse / aksepterende sammenlignet med plassering i heterofile familier (Riggs, 2011; Schofield et al, 2019). Vår studie gir noen eksempler som kan tolkes som unikt bidrag i foreldreskap. Et eksempel er tilfellet med et lesbisk par som opplever at de har bidratt til at fostersønnen har blitt mye tryggere på egen identitet som homofil. I likhet med Riggs (2011) viser vår studie også et eksempel på unikt bidrag som handler om at biologiske fedre ikke føler seg i direkte "konkurranse" hvis det er to fostermødre (Riggs, 2011). Brooks og Goldberg (2001) sin studie diskuterer om skeive kan ha spesielle styrker som gjør dem særlig egnet til å være fosterforeldre overfor de "vanskeligste" barna, og at det fins en uformell praksis med å matche homofile menn og lesbiske med disse. Noen av våre informanter hadde barn med ulike typer utfordringer, og fikk oppfølging i ulike hjelptjenester som BUP og PPT. Denne studien gir imidlertid ikke grunnlag for å si at slik matching foregår i norsk sammenheng. Et annet poeng vi har hørt i løpet av prosjektet er at likekjønnede fosterforeldre vil ha erfaring med det å bryte med samfunnsnormene og av å være "annerledes", noe som kan komme fosterbarn til gode. Å være under offentlig omsorg er et brudd på familienormen, og det kan være forbundet med skam å komme fra en familie med store utfordringer, noe vi fikk eksempler på i intervjuer med skeive ungdom med barnevernserfaring. Likekjønnede fosterforeldre vil kunne ha et ekstra perspektiv å tilby fosterbarna ved at de har erfart å bryte med majoritetsnormene, og hvilke konsekvenser det kan ha.

Behov for kunnskap og mestring

Downs og James (2006) viser at løpende støtte og trening på det å være foreldre er en viktig faktor for å lykkes på lang sikt i rollen som fosterforeldre, og at de største utfordringene fosterforeldre opplever handler om urett eller skade barnet har vært utsatt for samt atferdsproblemer og usikkerhet om barnets framtid. Flere fosterforeldre i vår studie påpeker behov for mer kunnskap om enkelte tema som de trenger å styrke seg på, nytten av deltakelse i foreldregrupper og andre tiltak, og kurs relatert til mestring av foreldrerollen. Dette må også ses i sammenheng med at flere av dem opplever at utfordringene har vært større enn de var forberedt på, for eksempel barn som sliter psykisk, som har sinne og utagering, fravær på skolen, dårlig skolekompetanse etc.

Avslutning

Kvalitative intervjuer blant tretten skeive fosterforeldre viser at tjenesteapparatet som forvalter fosterfamilieordningen i hovedsak oppleves som bra, profesjonell og inkluderende. De fleste informantene forteller om profesjonelle og gode møter, først med fosterfamilietjeneste og barnevern, og etter hvert også med andre instanser og tjenester, som BUP og PPT. Studien gir noen eksempler på unntak fra dette som ikke er representative for systemets intensjoner og politikk, men som systemet må lære av.

Informantenes fortellinger tyder imidlertid på at perspektiver på kjønns- og seksualitetsmangfold i svært liten grad berøres aktivt og målrettet i tjenestene som forvalter fosterfamilieordningen. I saker der temaet ikke har vært tatt opp og diskutert i søknadsfasen, kan fosterforeldre kjenne på at det er godt å behandles "som alle andre" Andre derimot reagerer med overraskelse over at spørsmål knyttet til kjønnsidentitet og seksuell orientering ikke tas opp, og ønsker åpenhet og diskusjon for å være forberedt på hva det kan bety av utfordringer og muligheter. Inntrykket er at kjønn og seksualitet i første rekke tematiseres i tilknytning til "matching" mellom fosterfamilie og barn, og i negativ forstand i de tilfellene der biologiske foreldre motsetter seg skeive fosterforeldre. Dette er også det mest konkrete eksemplet der kjønns- og seksualitetsmangfold tematiseres. Hovedinntrykket er at saken og alle aktører involvert styrkes dersom dette diskuteres åpent i den første fasen.

Informantenes erfaringer som etablerte fosterforeldre, etter en tid i rollen, er i hovedsak av generell karakter, først og fremst knyttet til spesielle utfordringer hos barna, og i noen grad knyttet til relasjonen til biologiske foreldre, men inntrykket er at erfaringene i svært liten grad knyttes til at fosterforeldrene er likekjønnet. Studien gir imidlertid eksempler som antyder spesifikke styrker og unike bidrag som skeive fosterforeldre kan ha, for eksempel ved å trygge homofile fosterbarn.

Fremdeles er det generelt sett relativt lite erfaring med skeive fosterforeldre i tjenestene. En stor andel barnevernskontor og barnevernsansatte har enda ikke erfaring med slike saker. Selv om det er lite erfaring totalt sett på feltet, tyder fosterforeldrenes opplevelser på et system der de i all hovedsak møter gode holdninger, åpenhet og inkludering.

Samtidig som skeive fosterforeldre ikke er særlig utbredt, er det behov for flere fosterforeldre. Informantenes beskrivelse av prosessen fram mot egen beslutning om å søke om å bli fosterforeldre tyder på et stort potensial for å få rekruttert skeive fosterforeldre. Enda mer målrettet informasjon og kommunikasjon, og en lavere terskel som virker mer inviterende må til om flere skal få øynene opp for muligheten, og få mot til å gå gjennom søkeprosessen. Dette vil gi flere motiverte kandidater til fosterfamilietjenesten, og flere som får mulighet til å gi omsorg som fosterforeldre.

9. Diskusjon og anbefalinger

Funnene i denne studien viser tydelig at det er behov for å styrke barnevernets kompetanse for å bedre møte behovene til skeive barn og unge som kommer i kontakt med barnevernet. Lav bevissthet og liten kompetanse om tematikken kan føre til usynliggjøring, misforståelser og feiltolkninger, som igjen kan føre til at tiltak som iverksettes ikke møter barn og unges behov. Underkommunisering av behovet for emosjonell støtte og anerkjennelse kan også føre til at noen barn og unge kan leve over tid i omsorgssituasjoner preget av krenkelse og manglende støtte i identitetsutvikling. Dette skjer ubevisst og på tross av at de fleste ansatte er åpne og anerkjennende overfor skeive barn og unges kjønnsidentitet og seksuelle orientering. Dette illustrerer at det ikke er nok å «være åpen» og ha gode holdninger, det må også vises i handling både i de konkrete møtene og det må være med som et gjennomgående perspektiv i ansattes vurderinger. Vi vil understreke at mange barn og unge også møtes på gode måter, og at ansatte oppleves som både støttende og anerkjennende når de har etablert trygge og tillitsfulle relasjoner til ungdommene. Samtidig er dette ofte uttrykk for den enkelte ansattes interesse og evne til å bygge relasjoner, mer enn et uttrykk for en helhetlig praksis i barnevernet. Vi vil i det følgende vise til noen av områdene hvor vi finner diskrepans mellom barnevernets tilbud og skeive barn og unges behov, og komme med anbefalinger til hvordan man bør jobbe for å utvikle barnevernets praksis i møte med skeive barn og unge. Vi viser også til diskusjoner underveis i rapporten og til oppsummeringene etter hvert kapittel.

Diskrepans mellom barnevernets tilbud og skeive barn og unges behov

Som beskrevet innledningsvis har vi laget en GAP-analyse som skal være et rammeverk for å belyse gap mellom barnevernets tilbud og skeive barn og unges behov. De fem skisserte gapene er belyst gjennom rapporten i sin helhet, og danner grunnlag for å påpeke områder hvor det er diskrepans mellom barnevernets tilbud og skeive barn og unges behov. Som det kommer frem i de ulike kapitlene i rapporten er det store variasjoner i hvordan skeive barn og unge blir møtt, og hvilken kompetanse som er ute i tjenestene. Samtidig blir det tydelig at det er til dels stor avstand mellom hvordan skeive barn og unge selv beskriver sine behov og hvordan de faktisk blir møtt i barnevernet. Dette gjelder i alle deler av barnevernets arbeid og i alle faser av arbeidet. Dette betyr ikke at alle skeive barn og unge møtes på en u hensiktsmessig måte, men det gjenspeiler sannsynligvis et barnevern som ikke har hatt bevissthet om kjønns- og seksualitetsmangfold som tema, som dermed har lite kompetanse om tematikken, og som har reflektert lite over hva som er gode tilnærminger i møte med skeive barn og unge. Vi vil i det følgende oppsummere noen av de diskrepansene som er identifisert gjennom rapporten.

Gjennom rapporten blir det tydelig at kjønns- og seksualitetsmangfold er et tema som ansatte i barnevernet jevnt over har lite bevissthet og kompetanse om, og dette er sannsynligvis en av de viktigste årsakene til at mange skeive barn og unge opplever at de ikke blir møtt på en hensiktsmessig måte. Når man ikke er bevisst kjønns- og seksualitetsmangfold kan man ha et

språk som ikke åpner for å fortelle, eller som gjør at barn og unge ikke opplever at det er plass til dem. Jo større kunnskapsnivå ulike offentlige instanser og hjelpeapparatet har om kjønnet og seksuell orientering, desto mindre blir faren for stigmatisering og marginalisering (Friis, 1997).

Standarder for tjenesteleveranse i det offentlige er ment å reflektere brukernes behov, samtidig som de påvirkes av politiske signaler og vedtak om tiltak for bestemte grupper. I vår studie blir det tydelig at det ikke eksisterer noen felles tjenestestandard for tjenesteyting til skeive barn og unge. 64 prosent av barnevernlederne oppgir i breddeundersøkelsen at de ikke har mottatt informasjon, anbefalinger eller retningslinjer fra Bufdir om tjenestetilbudet til barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet. 13 prosent har mottatt retningslinjer gjennom styringsdokumenter fra Bufdir. 25 prosent oppgir at de har fått informasjonsmateriell om temaet. Samtidig oppgir 98 prosent av lederne at de ikke har noen egne retningslinjer for hvordan skeive barn og unge skal møtes i barnevernet. 79 prosent av lederne oppgir i tillegg at de ikke har noen felles praksis for dette. Vi kan derfor ikke se at det eksisterer en overordnet formell eller uformell tjenestestandard for møtet med og tjenesteyting til skeive barn og unge i barnevernet.

Dette gjør at vurderingen av skeive barn og unge sine behov i hver enkelt sak i stor grad blir opp til hvilken erfaring, kompetanse og kunnskap den enkelte ansatte besitter om temaet. I barnevernfaglig arbeid vil også de ansattes kompetanse på skeive barn og unge være en tjenestestandard. Tjenestens innhold skapes i møtet mellom den kompetansebærende ansatte og skeive barn eller unge. Tematisering av seksuell orientering og kjønnsidentitet i fagutdanningene vil derfor være en slik tjenestestandard, og et gap vil oppstå om eksisterende kompetanse, fagopplæring eller videreutdanning ikke dekker skeive barn og unges behov. Svært få av de ansatte i vår studie oppgir at det ble undervist i temaet i grunnutdanningen. 61 prosent av de som fikk denne undervisningen oppgir i tillegg at undervisningen de fikk ikke var tilstrekkelig. Samtidig oppgir 66 prosent at de ikke har deltatt på noen videreutdanning eller andre kompetansehevende tiltak om temaet. Grunnutdanningen er imidlertid i endring og nye læreplaner er under utvikling som også skal inkludere tema om seksuell orientering og kjønnsidentitet. Men som intervjuene i denne studien viser så er det en pågående diskusjon om hvordan det er mest hensiktsmessig å tematisere kjønns- og seksualitetsmangfold i utdanningen, som vil være viktig for i hvilken grad en endring i grunnutdanningen vil svare på skeive barn og unges behov.

Respondentene i breddeundersøkelsen gir uttrykk for et stort behov for mer informasjon om temaet. Både i breddeundersøkelsen og i intervjuene kommer det frem at det er stor variasjon i hva de ansatte gjør når de får kunnskap om at et barn eller ungdom er skeiv, noe som tyder på at det ikke er noen felles praksis i barnevernet for hvordan skeive barn og unge blir møtt når de identifiserer seg som skeive. Intervjuene viser samtidig at det kan være systemiske faktorer som spiller inn på hvordan temaet blir håndtert, for eksempel gjennom hvordan spørsmål om kjønn og seksualitet er inkludert i standardiserte maler eller ikke. Informantene snakker om at temaet ofte spores over til å dreie seg om spørsmål knyttet til sex, og negative konsekvenser av dette i form av vold og overgrep.

Under dette temaet er det også et viktig spørsmål hvorvidt det er behov for egne tjenestestandarder og rutiner i barnevernet for å ivareta behovene til skeive barn og unge. Intervjuene og breddeundersøkelsen gir heller ikke et entydig svar på dette spørsmålet, men det er lite som tyder på at konkrete rutiner er veien å gå. Derom man har rutiner for å spørre, uten å ha kompetanse til å følge opp eller å møte barn og unge på det de forteller, vil dette kunne føre til at barn og unge heller ikke forteller til andre – fordi de opplever å ikke bli møtt med anerkjennelse. Samtidig er det viktig at rutiner og maler åpner for at dette bør være et tema. Vi finner flere eksempler på ansatte som beskriver at malene ikke gir rom til å stille spørsmål om eller snakke om kjønn og seksualitet.

I forlengelsen av om det er behov for egne rutiner følger også spørsmålet om det er behov for egne tiltak. Gjennom materialet i studien kommer det fram et skille mellom det vi kan karakterisere som tiltak rettet mot skeive barn og unge og tiltak for ansatte. Samlet ser det ut til at det i liten grad er behov for egne tiltak rettet mot skeive barn og unge, men at man heller må gjøre justeringer av tiltak der det er behov for dette. Igjen vil dette kreve at ansatte har kompetanse til å vurdere og legge til rette for et kjønns- og seksualitetsmangfold. Dette var også tema på dialogkonferansen vi arrangerte som en del av prosjektet, hvor det var deltakere fra både praksis, utdanninger og ulike interesseorganisasjoner. Også her var en tydelig beskjed at man først og fremst må starte med kompetanseheving som gjør ansatte i tjenestene i stand til å møte skeive barn og unge på en anerkjennende og trygg måte. Det uttrykkes langt større behov for det vi kan karakterisere som tiltak rettet mot ansatte, særlig innen kompetanseheving, informasjon og tilgang på metoder i form av veiledning for foreldre, samarbeid, rådgivning og henvisning til andre instanser.

Utvikling av et mangfoldskompetent barnevern

Vi har mange ganger i denne rapporten pekt på behovet for kompetanseheving i barnevernet på kjønns- og seksualitetsmangfold. Vi vil i det følgende si litt mer om hva vi tenker mangfold kan innebære, hva slags mangfoldskompetanse som savnes, og anbefalinger til hvordan denne type kompetanse kan implementeres i barnevernet.

Vi har et samfunn som er mangfoldig langs mange ulike dimensjoner. Spørsmålet er derfor ikke om vi skal ha mangfold, men heller om hvilken kunnskap og bevissthet vi har om det mangfoldet som eksisterer, og ikke minst: hvordan vi forholder oss til det. Når vi i rapporten oftere snakker om et kjønns- og seksualitetsmangfold, framfor for eksempel *lhbt*, er dette et bevisst valg for å inkludere alle variasjoner av kjønn og seksualitet, også heterofili og ciskjønn. Med dette perspektivet ønsker vi å påpeke at kjønn og seksualitet er tett knyttet til identitetsutvikling hos alle mennesker, og ikke bare et tema som angår en seksuell minoritet man må «lære noe om». Vi har i dette prosjektet sett mange eksempler på at manglende mangfoldskompetanse, kan føre til praksiser i barnevernet som ikke er gode nok.

Ut fra vår studie ser det ut til at det er veldig få av dem som jobber innen barnevernet som er imot mangfoldet, eller som har dårlige holdninger til mennesker som skiller seg fra majoriteten på ulike måter. Men vi ser mange eksempler på at tjenestene vanskelig kan karakteriseres som likeverdige når kjønns- og seksualitetsmangfold ikke tematiseres eller gjøres relevant innen

barnevernet. Ungdommer beskriver hvordan det å ikke bli sett eller forstått kan føre til resignasjon og tap av tillit, hvor strategien heller blir å sette «livet på vent» til man er ute av barnevernet enn å samarbeide. Ingen av ungdommene vi intervjuet sier de ble møtt med direkte dårlige holdninger til det å være skeiv, men flere opplever å ha bli møtt med at «dette er noe vi overser og later som ikke eksisterer». Flere viser til at denne formen for ikke-tematisering kan gi en ubehagelig stemning, eller en følelse av å være «ugyldig». Flere beskriver det som en misforstått form for likebehandling, som snarere understreker følelsen av annerledeshet. Gjennom intervjuer med ansatte i barnevernet har vi tilsvarende sett at utfordringene ikke først og fremst handler om dårlige holdninger. Vi har snarere møtt en interesse og nysgjerrighet for tematikken hos de ansatte vi har snakket med. Samtidig forteller de også at i praksis så er kjønn og seksualitet tema de sjeldent snakker om med barn og unge, mye fordi de opplever å mangle kompetanse. De mener at de mangler kunnskaper og begrep, og dessuten at dette er tema det ikke gis rom for å diskutere i hverdagen – verken med barn og unge eller med kollegaer. Resultatet kan eksempelvis bli at skeive barn og unge møter ansatte som har lite kunnskap om seksualitetsmangfold, og som derfor raskt reduserer skeiv identitet til å handle mest om sex framfor identitet – eller ansatte som har normative forståelser av kjønn, og som tolker ungdommenes kjønnsuttrykk innenfor snevre binære kjønnskategorier.

Vi har i dette prosjektet avdekket store kompetansebehov. De fleste ansatte vi har intervjuet etterlyser selv en kompetanseheving på feltet kjønns- og seksualitetsmangfold. Prosjektet viser at det er behov for ulike typer kompetanse. Det er behov for mer grunnleggende kunnskap om seksualitet, kjønn, kjønnsidentiteter, og lignende. Men i enda større grad ser vi et behov for en *bevisstgjøring* av at kjønn og seksualitet er et tema som i aller høyeste grad er relevant i barnevernsarbeid. Et kompetanseløft handler derfor både om en implementering av kjønns- og seksualitetsperspektiv som en naturlig del av det å jobbe med barn og unge – og om å skape praksis som evner å reflektere over samfunnsstrukturer og utøve normkritikk. For bedre å forstå barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet, og hva dette innebærer av små og store konsekvenser for dem, må man også kunne forstå de samfunnsstrukturene som skaper normativitet og tatt-for-gittheter vi til daglig omgir oss med.

Prosjektet har som sagt pekt på et stort kompetansebehov, men med nærmere ettersyn er det ikke sikkert det er så enormt komplisert å få til en kompetanseheving. Mye av det som etterspørres er kompetanse barnevernsansatte allerede innehar, eksempelvis det å bygge gode relasjoner, å ta utgangspunkt i den enkeltes behov og å gjøre individuelle vurderinger. Utfordringen oppstår når ansatte ikke har den bevisstheten eller kompetansen som skal til for å se og handle på måter som oppfattes anerkjennende. Hvis vi ser på hva ungdommene vi har intervjuet etterlyser, så handler det egentlig om at ganske små grep kan gjøre store forskjeller. De ønsker først og fremst å bli *sett*. I tillegg er det noen utfordringer på systemnivå, som handler om hvilke rammer og hvilket fokus ansatte har i sitt arbeid. Barnevernet blir kritisert fra flere hold i vår undersøkelse for å være for problem- og risikofokusert, og at vektlegger de enkelte symptomene framfor de større årsakssammenhengene. Målsettingen bør være et barnevern preget av *helhetstenking*, der både de mest iøynefallende problemene, og de mer underliggende bekymringene eller undringene ungdommene måtte ha, får en selvsagt plass i samtalene.

Behov for mer forskning på skeive barn og unge i barnevernet

Gjennom dette prosjektet har det kommet frem at det finnes svært lite forskning på tematikken «Barnevern i et lhbt-perspektiv». I kunnskapsoppsummeringen identifiseres få studier, og det meste av det som er gjort av vitenskapelig publisering kommer fra USA. Selv om noe av dette kan være relevant, kan det ikke automatisk overføres til den norske konteksten. Denne forskningen sier også lite om den konkrete praksisen i barneverntjenestene, men fokuserer i første rekke på omfang, institusjon og fosterhjem. Dette gjør at vi har lite kunnskap om barnevernets undersøkelses- og tiltaksarbeid overfor denne gruppa, og hva som kan være virksomme tilnærminger. Også i gråliteraturen er det lite som konkret går på barnevernets praksis i møte med skeive barn og unge. Altså er dette et område som har fått såpass lite forskningsfokus at det må gjøres en betydelig innsats for å sikre at dette blir et prioritert forskningsområde, som igjen kan legge grunnlag for utvikling av gode tilnærminger i møte med skeive barn og unge i barnevernet. Dette bør omfatte alle deler av barnevernets praksis, samtidig som det må sikres tilnærminger som også ser på barnevernets helhetsvurderinger. Ikke minst bør det gjennomføres studier av hvordan barnevernsansatte ivaretar et mangfoldsperspektiv og jobber med å nå målet om likeverdige tjenester.

Gjennom vår studie har vi startet et arbeid med å undersøke barnevernets praksis i møte med skeive barn og unge. I og med at dette er det første prosjektet i Norge som studerer dette helhetlig, blir studien i stor grad en oversikt som breier ut bildet, både av den kunnskapen vi har, men også av bevissthet, kompetanse, praksis og utfordringer i barnevernets arbeid. Det er imidlertid viktig at ikke denne studien blir et slags svar på hele forsknings- og kompetansebehovet på dette området. Med en såpass bred tilnærming som dette prosjektet har hatt får man ikke gått tilstrekkelig i dybden på alle temaer, og i videre forskning vil det være en fordel om prosjektene retter seg tydeligere inn på enkelttemaer og mer konkrete problemstillinger innen temaet. Denne rapporten kan da benyttes som utgangspunkt for å identifisere problemstillinger som det vil være relevant å utforske mer i dybden.

Det som også er spesielt med denne tematikken er at det skjer store endringer i samfunnet, noe som gjør at gyldigheten av funnene kan være mer begrenset i tid enn på andre områder. Dette kommer tydelig frem i dette prosjektet, hvor vi ser at holdningene i samfunnet er i stadig endring – som igjen endrer praksis. Likevel er det lang vei frem til en anerkjennelse av kjønns- og seksualitetsmangfold både i barnevernet og i samfunnet for øvrig. Man må også være bevisst at det kan være ulike holdninger i ulike deler av befolkningen og ulike deler av landet, som kan gjøre at barn og unge blir mer eller mindre anerkjent, og hvor barnevernets praksis også kan være mer eller mindre anerkjennende. Det vil også være nyttig med forskning som belyser konsekvenser av ikke-ankjennende omsorgsmiljø for skeive barn og unge, å belyse grenser for hva som er «forsvarlig omsorg» så dette også kan inkluderes i vurderinger av barnets beste.

I tillegg er det behov for forskning som ser konkret på barn og unge som er spesielt utsatte. I tråd med tidligere forskning peker funn i vårt prosjekt i retning av at skeive enslige mindreårige kan være mer utsatt på grunn av holdninger i samfunnet rundt, det samme gjelder barn og unge som kommer fra familier eller miljøer hvor det å bryte med normer for kjønn og seksualitet er mindre akseptert. I tillegg ville det vært et viktig bidrag til forskningsfeltet om man også lyktes

med å inkludere yngre barn i studier av skeive i barnevernet. Både i vår studie og i den forskningen som foreligger ellers, har det å få yngre barn til å stille til intervju, vist seg å være vanskelig, men det er likevel grunn til å gjøre flere forsøk på dette da de kan ha andre innspill enn ungdommer og unge voksne.

Vi ser i tillegg behov for mer forskning på kjønn, og på tema som for eksempel barn og unge som indentifiserer seg som ikke-binære eller opplever kjønnsinkongruens og deres møter med barnevernet. Vi har gjennom dette prosjektet også erfart at det er et stort behov for økt fokus på interkjønn. Personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling er en gruppe det har vært lite oppmerksomhet rundt. Grappa falt også utenfor i dette prosjektet, da interkjønn syntes ukjent for intervjupersonene og heller aldri ble tematisert i intervjuene i sammenheng med kjønns mangfold. Basert på våre erfaringer fra dette prosjektet, samt funn fra Feragen et al. (2019) sin studie om levekår vil vi oppfordre til en videre utforskning av hvilken kompetanse på variasjoner i kroppslig kjønnsutvikling som finnes innen velferdstjenester, skoler, barnehager og andre relevante instanser. Feragen et al. (2019) belyser i sin rapport erfaringer fra gruppa selv. I tillegg ville det være viktig og interessant å kartlegge erfaringer og kompetanse fra tjenesteytersida på denne tematikken.

ANBEFALINGER

Med utgangspunkt i funnene i studien har vi formulert konkrete anbefalinger for det videre arbeidet med temaet «Barnevern i et lhbti-perspektiv». Listen er ikke uttømmende, og anbefalingene må sees i sammenheng med innholdet i rapporten for øvrig.

ØKT BEVISSTHET OM KJØNNS- OG SEKSUALITETSMANGFOLD SOM TEMA

- Det er et stort behov i alle deler av barnevernet for økt bevissthet om, og bedre kompetanse på, kjønns- og seksualitets mangfold. Ansattes kompetanse er avgjørende for at skeive barn og unge skal få rett hjelp til rett tid. Når ansatte ikke har bevissthet om tematikken og kompetanse til å møte skeive barn og unge på gode måter, får dette konsekvenser på ulike områder. Dersom man ikke har forstått hva som er utfordringene eller ikke har lyktes med å komme i en dialog som fører til en åpenhet om utfordringer og behov, kan det utgjøre en risiko for at man iverksetter tiltak som treffer dårlig og som ikke står i forhold til behovene.
- For at ansatte skal være bedre rustet til å snakke med barn og ungdom om disse temaene er det behov for en kompetanseheving, men også en kontinuerlig bevisstgjøring i institusjoner og barnevernstjenester om at kjønns- og seksualitets mangfold er relevant på lik linje med andre mangfoldsdimensjoner.
- Kjønn- og seksualitets mangfold må tematiseres uavhengig av hvem som er ansatt ved tjenestene/institusjonene, og uavhengig av hvilke barn og ungdom man jobber med til enhver tid. Kjønn- og seksualitet er ikke relevant *bare* i sammenhenger der enten ansatte eller barn/ungdom er åpent skeive. Å møte alle med åpenhet og god kompetanse øker

muligheten for å få frem nødvendige opplysninger, slik at barn og unge som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan få god hjelp og omsorg til rett tid.

- Det bør jobbes med bred tilgjengeliggjøring av kunnskap og kompetanse om likestilling og mangfold i barnevernet, blant ansatte på alle nivå i tjenesten. Dette bør innbefatte at det jobbes med å utvikle og spre informasjonsmateriale om tematikken fra Bufdir. Dette kan eksempelvis utarbeides som en «håndbok», for bred distribusjon til tjenestene og institusjonene. Det kan også være å etablere en digital ressursportal om mangfold og likestilling blant barn som er spesifikt rettet mot barnevernansatte og -ledelse som målgruppe, utformet som et oppslagsverk med relevant informasjon, med linker til andre nettressurser, lokale tilbud til barn og voksne i målgruppa, o.l.
- Det er behov for erfaringsutveksling på tvers av tjenestene. Dette kan skje gjennom etablering av et nasjonalt lavterskel nettverk for erfaringsutveksling og informasjonsformidling mellom tjenesteansatte i barneverntjenester og -institusjoner. Det kan også skje gjennom opprettelse av digitale refleksjonsgrupper på tvers av tjenester, institusjoner og kommuner, for diskusjon og samtale om mangfold og likestilling i praksis. Dette kan sees i sammenheng med nevnte tiltak om nettverksetablering. Incentiv for å delta aktivt i slike grupper må etableres.

KOMPETANSEHEVENDE TILTAK

- Det er behov for kompetanseheving for ansatte i alle deler av barnevernet om kjønns- og seksualitetsmangfold gjennom kurs og fagdager. Vi ser for eksempel at kurs som Rosa kompetanse barnevern og Skeiv verdens kompetansehevende tiltak for omsorgssenter og mottak treffer kursdeltakerne godt, både når det gjelder form og innhold. Det er imidlertid svært begrenset hvor mange kurs disse organisasjonene klarer å holde hvert år. Det er også en tendens til at tjenester/utdanninger/institusjoner som allerede har en viss kompetanse på tematikken også er de som lager rom for en kursdag. Tematikken forblir usynlig/oplevd som lite relevant der det mangler bevissthet og kompetanse fra før. Kursing og kompetanseheving må derfor nå bredt ut.
- Vi anbefaler en videreføring og utvidelse av FRI's Rosa kompetanse barnevern og Skeiv verdens kompetansehevende tiltak for ansatte i omsorgssenter og mottak for enslige mindreårige flyktninger. Tilbakemeldinger fra kursdeltakerne peker på fordelene ved kursholderne «dobbelkompetanse». FRI's kursholdere er skeive personer med utdanning og yrkeserfaring fra barnevernet. Skeiv verdens kursholdere er skeive personer med innvandrerbakgrunn. Kursdeltakere peker på at den kompetansen kursholderne innehar gir kursene økt relevans og troverdighet. FRI og Skeiv verden retter seg mot ulike deler av barnevernet, med litt ulik profil hos kursholderne, og vi anbefaler derfor en videreføring av begge tiltakene. De ivaretar litt ulike behov.
- Det er i dag begrenset med ressurser som tildeles FRI og Skeiv Verden for å drive de kompetansehevende tiltakene. Vi anbefaler en økning av ressurser til organisasjonene for å kunne øke deres kursvirksomheter da dette er kurs som får svært gode tilbakemeldinger fra ansatte som har deltatt.

- Vi advarer imidlertid mot å tro at denne typen kompetansehevende tiltak i seg selv er nok for å heve den generelle kompetansen i barnevernet på kjønns- og seksualitetsmangfold. En videreføring av kursene må være ett av mange innsatsområder om man ønsker et mangfoldskompetent barnevern.
- Vi foreslår å arrangere webinarer om tematikken for å bedre nå ut også til små barnevernstjenester spredt utover i landet. Disse nettbaserte samlingene bør fortrinnsvis være interaktive, med åpning for gruppearbeid og diskusjoner i tillegg til klassisk undervisningsopplegg.
- Det bør utarbeides retningslinjer, arbeidspakker, tips osv til hvordan praksisfeltet kan jobbe med en fortsatt bevisstgjøring og aktualisering av kjønns- og seksualitetsmangfold som tema – også etter en eventuell kursdag og uavhengig av om man vet at man har skeive barn og ungdom i sine tjenester. Det må jobbes med å skape tjenester og tiltak der det alltid er et språk og en kompetanse som inviterer til åpenhet rundt kjønns- og seksualitetsmangfold.

BACHELORUTDANNINGENE

- Kjønns- og seksualitetsmangfold må inn som gjennomgående perspektiv i bachelorutdanningene for barnevernspedagoger og sosionomer. Vi anbefaler for eksempel å la seg inspirere av UiT sitt undervisningsopplegg (jamfør kap 4), der tematikken er inkludert innen en videre ramme med fokus på mangfold, marginaliseringsprosesser, samfunnsstrukturer og normkritikk.
- Sørge for en forståelse blant alle ansatte ved utdanningene av at kjønns- og seksualitetsmangfold (på like linje med andre former for mangfold i samfunnet) er et viktig og relevant tema for barnevernet, og ikke bare et særinteressefelt for noen «ildsjeler».
- Sørge for relevant pensum som tematiserer kjønns- og seksualitetsmangfold.
- Generell kunnskap- og kompetanseheving om mangfold og likestilling må pålegges relevante utdanninger, samt inngå i etterutdanning og faglige kurs som tilbys barnevernansatte – i tillegg til allerede etablerte tilbud

UTVIKLING AV PRAKSIS

- Den viktigste anbefalingen fra skeive ungdommer vi har intervjuet er at barnevernansatte må våge å spørre mer og snakke mer om temaer knyttet til kjønn og seksualitet.
- Kjønns- og seksualitetsmangfold må inn som tema i rutiner, retningslinjer og kartleggingsverktøy for å signalisere at det forventes at ansatte både skal ha kompetanse på feltet, og at de faktisk snakker med barn og unge om disse temaene. I noen tjenester ser det også ut til at rutiner og standardiserte spørsmål begrenser det helhetlige fokuset og oppleves som en ramme de ikke kan gå utenfor, selv når de ser behovet for dette. Når seksualitet og kjønn ikke nevnes i retningslinjer/kartleggingsverktøy, ikke nevnes i fagmøter, ikke blir tematisert av overordnede etc så kan ansatte føle at de trækker litt feil eller litt utenfor det de forventes å snakke om hvis de begynner å spørre om seksuell orientering og kjønnsidentitet. Poenget med å snakke om tematikken på arbeidsplassene

blir dermed ikke bare for å skape en bevissthet blant ansatte, men kan også bidra til at det blir en slags tillatelse til eller aksept for å snakke om tematikken med barn og unge.

- Spørsmål i kartleggingsverktøy om seksualitet og kjønn innebærer at ansatte må ha god kompetanse på å følge opp og snakke om de temaene som eventuelt kommer opp. «Å spørre bare for å spørre» kan virke «andregjørende» eller stigmatiserende, og i verste fall krenkende.
- Det er behov for tydelige signaler fra departements-/direktoratsnivå om at kompetanseheving på kjønns- og seksualitetsmangfold er ønskelig, relevant og nødvendig i alle deler av barnevernet, inkludert utdanningene. Herunder en bevisstgjøring av ledelse i landets barnevernstjenester, institusjoner og utdanninger om at kompetanse på kjønns- og seksualitetsmangfold er et satsningsområde man forventer at det jobbes med.
- Det må sørges for kunnskap blant ansatte i barnevernet om interesseorganisasjoner og ressurscenter som jobber for kjønns- og seksualitetsmangfold – både for å kunne bruke disse til kunnskapsinnhenting for egen del og for å kunne informere barn, unge og familier om at disse organisasjonene og ressursentrene fins.
- Det må jobbes for å sikre en helhetlig tilnærming i barneverntjenestens arbeid. Det overordnede fokuset på risiko kan føre til at viktige forhold ikke blir belyst. I tillegg kan bekymringsmeldingen bli så styrende for hva som undersøkes, at man mister informasjon om omliggende forhold som også kan ha betydning for saken.
- Barnevernet bør i større grad ta inn temaet identitet og hverdagsliv i møte med barn og unge. Dette kan åpne for samtaler som gir mer helhetlig oversikt og åpner for samtaler om kjønn og seksualitet.
- Det må jobbes for å sikre en anerkjennende praksis i alle deler av barnevernets arbeid, inkludert institusjoner og fosterhjem.
- Barnevernet må ha en bevissthet om at det kan være behov for tilpasning av tiltak til skeive barn og unge. Behovet for justering eller bevissthet om innretning av tiltak blir spesielt tydelig ved valg av bo- og omsorgsløsninger, hvor ansatte må sikre anerkjennende omsorgsrelasjoner og et aksepterende omsorgsmiljø. Dette vil innebære et arbeid både i forkant av plassering for å sikre at omsorgsløsningen møter dette behovet, og underveis i plasseringen gjennom en bevissthet hos de som skal være barnets omsorgspersoner.
- Det bør satses mer på tiltaksutvikling i barnevernet generelt. Det kommer frem at ansatte ofte opplever at de ikke har tilgang på gode tiltak rettet mot barn og unge generelt, som naturligvis da også vil gjelde skeive barn og unge. Dette gjør at det er behov for å satse mer på tiltaksutvikling.

FOSTERHJEM

- Intervjuene med skeive fosterforeldre viser at det er behov for mer informasjon om muligheten til å bli fosterforeldre, og at informasjon bør gis i en form som kan bidra til å senke terskelen for å vurdere å bli fosterhjem.
- Det kommer ikke tydelig nok frem i informasjonen som legges ut at mangfold er mulig og ønskelig. Det anbefales enda større bevissthet rundt ordvalg og bildebruk i sammenheng med rekruttering, med mål om å være mest mulig inkluderende.
- Selv om fosterforeldrenes gjennomgående er godt fornøyd med PRIDE-opplæringen, tyder tilbakemeldingene på svært lite tematisering kjønns- og seksualitetsmangfold, noe enkelte etterlyste.
- Vi anbefaler mer bevisst lhbt-tematisering i rekrutteringsprosessen - både i PRIDE, i fosterhjemstjenesten og barnevernet. Det er naturlig og nyttig å åpent diskutere kjønns- og seksualitetsmangfold knyttet til fosterhjemsarbeid, og å tematisere styrkene og utfordringene det kan by på.
- Vår studie tyder ikke på skepsis og mistanke til barnevernet som system, men mer at det handler om egne tanker om hvorvidt man er bra nok. Vi anbefaler fokus på viktigheten av at kommende skeive fosterforeldre får mulighet til å utvikle mestringstro og selvtillit i utvikling av rollen som fosterforeldre. Her kan det være nyttig å ha et særlig fokus på menn, som særlig gir uttrykk for “minoritetsstress” i vår studie.
- Vi anbefaler også større oppmerksomhet rettet mot unike bidrag som skeive fosterforeldre kan representere. Både internasjonal litteratur og vår studie gir noen eksempler som kan tolkes som unikt bidrag i foreldreskap.
- Inkludering og medvirkning er viktige prinsipper i norsk forvaltning. Vi anbefaler at det legges vekt på dette, samt på åpenhet og samarbeid med og mellom de involverte aktørene.

BEHOV FOR MER FORSKNING

- Det må gjøres en betydelig innsats for å sikre at lhbt-spørsmål innen barnevernet blir et prioritert forskningsområde, som igjen kan legge grunnlag for utvikling av gode tilnærminger i møte med skeive barn og unge i barnevernet. Dette bør omfatte alle deler av barnevernets praksis, og det må sikres tilnærminger som ser på barnevernets helhetsvurderinger.
- Det bør gjennomføres flere studier av hvordan barnevernsansatte ivaretar et mangfoldsperspektiv og jobber med å nå målet om likeverdige tjenester.
- I videre forskning vil det være en fordel om prosjektene retter seg tydeligere inn på enkelttemaer og mer konkrete problemstillinger innen temaet. Den foreliggende studien er det første prosjektet i Norge som studerer barnevernets praksis i møte med skeive barn og unge helhetlig. Bredden i prosjektet gjør at studien gir en oversikt over den kunnskapen vi har, og av bevissthet, kompetanse, praksis og utfordringer i barnevernets arbeid. Det brede fokuset har begrenset muligheten til å gå i dybden på enkelttemaer, og dette må følges opp i nye studier.

- Studier som igangsettes må bygge på oppdatert kunnskap og problemstillinger som tar utgangspunkt i foreliggende forskning. Denne rapporten kan benyttes som utgangspunkt for å identifisere problemstillinger som det vil være relevant å utforske mer i dybden.
- Eksempelvis vil vi oppfordre til en videre utforskning av hvilken kompetanse på interkjønn og variasjoner i kroppslig kjønnsutvikling som finnes innen velferdstjenester, skoler, barnehager og andre relevante instanser. Hvordan blir barn, unge og voksne med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling møtt og forstått i for eksempel barnevernet.

Referanser

- Alderson, P. og Morrow, V. (2011). *The ethics of research with children and young people: A practical handbook*. Sage Publications Ltd.
- Anderssen, N., Buer, L., Olaniyan, O. S. og Malterud, K. (2016). *Kartlegging av levekår blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Et indikatorsett for ti års oppfølging*. Bergen: UiB.
- Anderssen, N. og Malterud, K. (2013). *Seksuell orientering og levekår*. Bergen: Uni Research.
- Andreassen, T. W. og Lunde, T. (2001) *Offentlige tjenester. Prinsipper for økt brukermedvirkning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Arksey, H. og O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International journal of research methodology*, 8(1), 19-32.
- Baams, L., Wilson, B. D. M. og Russell, S. T. (2019). LGBTQ Youth in Unstable Housing and Foster Care. *Pediatrics*, 143(3).
- Backe-Hansen, E., Bakketeig, E., Gautun, H. og Grønningsæter, A. B. (2011). *Institusjonsplassering – siste utvei? Betydningen av barnevernsreformen fra 2004 for institusjonstilbudet*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA-rapport 21/2011.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2008). *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012*.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016). *Handlingsplan LHBTI: Trygghet, mangfold, åpenhet*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Sluttevaluering av Regjeringens handlingsplan «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012 (2013)»*.
- Benestad, E. E. P. og Pristed, R. (2015). Kjønn i bevegelse. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, vol 52(6).
- Bjørkman, M. (2012). *Lesbisk selvtillit – lesbisk helse. Utfordringer og mestringsstrategier hos lesbiske kvinner*. PhD-avhandling. Bergen: UiB.
- BLD (2016). *Trygghet, mangfold, åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, 2017–2020*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Bolsø, A. (2019). Kroppen og fantasiene om den. Det allmenne ved transkjønn. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 43(4): 259-272.
- Bopp, Kenneth D. (1990). How Patients Evaluate the Quality of Ambulatory Medical Encounters: A Marketing Perspective. *Journal of Health Care Marketing*, 10 (1), 42-50.
- Braun, V. og Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brooks, D. og Goldberg, S. (2001). Gay and lesbian adoptive and foster care placements: can they meet the needs of waiting children? *Social Work*, 46(2), 147-157.
- Brown, S. W. og Swartz, T. A. (1989). A Gap Analysis of Professional Service Quality. *Journal of Marketing*, 53 (April 1989). 92-98.
- Bufdir (udat.). *Lhbtqi-ordlista*. Hentet den 02.06.2020 fra https://bufdir.no/lhbt/LHBT_ordlista/#heading11874.
- Bufdir (2014). *Sluttevaluering av Regjeringens handlingsplan "Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009 - 2012 (2013)"*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Bufdir. (2018). *Variasjon i kroppslig kjønnsutvikling*. Hentet den 18.08.20 fra: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Intersex/
- Capous-Desyllas, M. og Mountz, S. (2019). Using Photovoice Methodology to Illuminate the Experiences of LGBTQ Former Foster Youth. *Child & Youth Services*, 40(3), 267-307. doi:10.1080/0145935x.2019.1583099
- Clements, J. A. og Rosenwald, M. (2007). Foster parents' perspectives on LGB youth in the child welfare system. *Journal of Gay & Lesbian Social Services: Issues in Practice, Policy & Research*, 19(1), 57-69.
- Dettlaff, A. J., Washburn, M., Carr, L. C. og Vogel, A. N. (2018). Lesbian, gay, and bisexual (LGB) youth within in welfare: Prevalence, risk and outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 80, 183-193.

- Downs, A. C. og James, S. E. (2006). Gay, lesbian, and bisexual foster parents: Strengths and challenges for the child welfare system. *Child Welfare*, 85(2), 281-98.
- Eggebø, H., Almli, M. og Bye, M. T. (2015). *Skeiv på bygda*. KUN-rapport 2015: 2. Forlaget Nora.
- Eggebø, H., Stubberud, E. og Anderssen, N. (2019). *Skeive livsløp. En kvalitativ studie av levekår og sammensatte identiteter blant lhbtis-personer i Norge*. NF rapport nr. 6. Bodø: Nordlandsforskning AS.
- Eggebø, H., Stubberud, E. og Karlstrøm, H. (2018). *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge*. NF rapport nr. 9. Bodø: Nordlandsforskning AS.
- Eide, K. og Broch, T. (2010). *Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Rapport RBUP
- Erney, R. og Weber, K. (2018). Not all Children are Straight and White: Strategies for Serving Youth of Color in Out-of-Home care who Identify as LGBTQ. *Child Welfare*, 96(2), 151-177.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2020). *A long way to go for LGBTI equality*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Feragen, K. B., Heggeli, C. og Wæhre, A. (2019). *Livssituasjonen for personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling i Norge*. Oslo: Oslo Universitetssykehus.
- Fish, J. N., Baams, L., Wojciak, A. S. og Russell, S. T. (2019). Are sexual minority youth overrepresented in foster care, child welfare, and out-of-home placement? Findings from nationally representative data. *Child Abuse & Neglect*, 89, 203-211.
- Fjær, E.G. og Backe-Hansen, E. (2013). *Å ha foreldre av samme kjønn – hvordan er det, og hvor mange gjelder det?* NOVA-rapport 09/2013, Oslo
- Folkehelseinstituttet. (2014). *Hva er en kunnskapsoppsummering?* Hentet fra <https://www.fhi.no/kk/oppsummert-forskning-for-helsetjenesten/hva-er-en-kunnskapsoppsummering>
- Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (udat.). *Begreper*. Hentet den 02.06.2020 fra <https://www.foreningenfri.no/informasjon/begreper/>
- Freundlich, M. og Avery, R. J. (2004). Gay and Lesbian Youth in Foster Care: Meeting Their Placement and Service Needs. *Journal of Gay & Lesbian Social Services: Issues in Practice, Policy & Research*, 17(4), 39-57.
- Giertsen, M. (2019a). Tid for endring! Skeiv teori og anti-undertrykkende undervisning. *Fontene Forskning*, 12(1), 75-80.
- Giertsen, M. (2019b). *Heteroseksualitet er det normale og ønskelige*. Hentet den 15.01.20 fra <https://forskersonen.no/kjonn-og-samfunn-kronikk-meninger/heteroseksualitet-er-det-normale-og-onskelige/1335093>
- Giertsen, M. og Innjord, A. K. (2009). *Seksualitet. En distinksjon å regne med – også på sosialarbeiderutdanningen*. Høgskolen i Finnmark.
- Halberstam, J. (2018). *Trans* A Quick and Quirky Account of Gender Variability*. Oakland CA: University of California Press.
- Haugesund kommune (udat.). *Handlingsplan mot diskriminering av lhbt-personer. Handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Hentet den 02.02.2020 fra <https://www.haugesund.kommune.no/om-kommunen/beredskap/beredskapsplan/internett/-3/planarbeid-i-kommunen/1539-handlingsplan-mot-diskriminering-av-lhbt-personer>
- Hazeldean, S. (2011). *Confounding identities: The paradox of LGBT children under asylum law*. UCDC Rev. 45: 373.
- Hegna, K., Kristiansen, H. W. og Moseng, B. U. (1999). *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. NOVA-rapport 1/1999.
- Hellesund, T. (2006). Lengten etter normalitet – om unge homofile og sjølvordsforsøk. I Ohnstad, A. og Malterud, K. (red.), *Lesbiske og homofile i møte med helse- og sosialtenesta* (s. 71-83). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hicks, S. (2000). 'Good lesbian, bad lesbian...': Regulating heterosexuality in fostering and adoption assessments. *Child & Family Social Work*, 5(2), 157-168.
- Hicks, S. (2005). Queer Genealogies: Tales of Conformity and Rebellion amongst Lesbian and Gay Foster Carers and Adopters. *Qualitative Social Work: Research and Practice*, 4(3), 293-308.

- Hope, K. L. og Neby, S. (2010). *Kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner*. Bergen: Uni Rokkansenteret.
- Jayarathne, S., Faller, K. C., Ortega, R. M. og Vandervort, F. (2008). African American and white child welfare workers' attitudes towards policies involving race and sexual orientation. *Children and Youth Services Review*, 30(8), 955-966.
- Kirkeberg, M. I og Lunde, H. (2020). *Enslige mindreårige flyktninger 1996-2018*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Kaasbøl, J. og Paulsen, V. (2019). What is known about the LGBTQ perspective in child welfare services? A scoping review protocol. *BMJ Open*, Volume 9, Issue 9.
- Lee, Hanjoon, Linda M. Delene, Mary Anne Bunda and CHankon Kim (2000). Methods of Measuring Health-Care Quality. *Journal of Business Research*, 48, 233-246.
- Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C. E. og Wærdahl, R. (2013). *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Mallon, G. P. (2001). Sticks and stones can break your bones: Verbal harassment and physical violence in the lives of gay and lesbian youths in child welfare settings. *Journal of Gay & Lesbian Social Services: Issues in Practice, Policy & Research*, 13(1-2), 63-81.
- Mallon, G. P., Aledort, N. og Ferrera, M. (2002). There's no place like home: achieving safety, permanency, and well-being for lesbian and gay adolescents in out-of-home care settings. *Child Welfare*, 81(2), 407-439.
- McCormick, A., Schmidt, K. og Terrazas, S. R. (2016). Foster family acceptance: Understanding the role of foster family acceptance in the lives of LGBTQ youth. *Children and Youth Services Review*, 61, 69-74.
- Morton, J., Jeyasingham, D. og Hicks, S. (2013). The social work of sexuality: Rethinking approaches to social work education. *Health and social care education*. Vol. 2, Issue 2, 16-19.
- Moseng, B. U. (2007). *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer: en representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse*. Ung i Oslo 2006. Oslo: Nova.
- Ohnstad, A. og Malterud, K. (red.). (2006). *Lesbiske og homofile i møte med helse- og sosialtenesta*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Oppedal, B., Seglem, K. B. og Jensen, L. (2009). *Avhengig og selvstendig: Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Parasuraman, A. Zeithaml, V. A. og Berry, L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *The Journal of Marketing*, Vol. 49, No. 4, pp. 41-50.
- Peters, M., Godfrey, C., McInerney, P., Soares, C. B., Khalil, H. og Parker, D. (2015). *Methodology for JBI scoping reviews*. I The Joanna Briggs Institute Reviewers Manual 2015 (pp. 3-24): The Joanna Briggs Institute.
- Ragg, D. M., Patrick, D. og Ziefert, M. (2006). Slamming the closet door: working with gay and lesbian youth in care. *Child Welfare*, 85(2), 243-265.
- Ranglund, J. (2014). *En introduksjon til Gap-modellen*. Høgskolen i Hedmark.
- Redd Barna, LLH og Skeiv Ungdom (2016). *Rettane til LHBTI-barn i Noreg. Vurdering og tilrådingar i lys av FN sin barnekonvensjon*.
- Regjeringens handlingsplan 2017-2020 mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk Trygghet, mangfold, åpenhet: *Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017 – 2020*.
- Riggs, D. W. (2011). Australian lesbian and gay foster carers negotiating the child protection system: Strengths and challenges. *Sexuality Research & Social Policy: A Journal of the NSRC*, 8(3), 215-226.
- Riggs, D. W. og Augoustinos, M. (2009). Institutional stressors and individual strengths: Policy and practice directions for working with Australian lesbian and gay foster carers. *Practice: Social Work in Action*, 21(2), 77-90.
- Robinson, B. A. (2018). Child Welfare Systems and LGBTQ Youth Homelessness: Gender Segregation, Instability, and Intersectionality. *Child Welfare*, 96(2), 29-45.
- Roland, E. og Auestad, G. (2009). *Seksuell orientering og mobbing*. Universitetet i Stavanger: Senter for atferdsforskning.

- Rosenwald, M. (2009). A glimpse within: An exploratory study of child welfare agencies' practices with lgbtq youth. *Journal of Gay & Lesbian Social Services: Issues in Practice, Policy & Research*, 21(4), 343-356.
- Salazar, A. M., McCowan, K. J., Cole, J. J., Skinner, M. L., Noell, B. R., Colito, J. M., . . . Barkan, S. E. (2018). Developing Relationship-Building Tools for Foster Families Caring for Teens who are LGBTQ2S. *Child Welfare*, 96(2), 75-97.
- Sander, T. F. (2018). *Seksualitet i lære bøker. En analyse av hvordan seksualitet blir fremstilt i Religion- og etikk bøker for videregående skoler*. Universitetet i Oslo: Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling.
- Scannapieco, M., Painter, K. R. og Blau, G. (2018). A comparison of LGBTQ youth and heterosexual youth in the child welfare system: Mental health and substance abuse occurrence and outcomes. *Children and Youth Services Review*, 91, 39-46.
- Schofield, G., Cossar, J., Ward, E., Larsson, B. og Belderson, P. (2019). Providing a secure base for LGBTQ young people in foster care: The role of foster carers. *Child & Family Social Work*, 24(3), 372-381.
- Shpiegel, S. og Simmel, C. (2016). Functional outcomes among sexual minority youth emancipating from the child welfare system. *Children and Youth Services Review*, 61, 101-108.
- Slåtten, H., Anderssen, N. og Hetland, J. (2015). Gay-related name-calling among Norwegian adolescents – harmful and harmless. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56(6): 708-16.
- Stavanger kommune (udat.). *Eg e den eg e! Handlingsplan 2017-2020 for kjønns- og seksualitetsmangfold*. Vedtatt i Stavanger bystyre 05.09.2016.
- Stretmo, L. (2019). Att bo och leva på HVB – om ensamkommande ungdomars vardagsliv på institution. I Darvishpour, M. og Månsson, N. (red.) *Ensamkommandes opplevelser & professionellas erfaringer – integration, inkludering och jämställdhet*. Stockholm: Liber AB.
- Stubberud, E. og Akin, D. (2018). *Alene og skeiv. En studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak*. Likestillingscenteret KUN.
- Stubberud, E., Prøitz, L. og Hamidiasl, H. (2018). *Den eneste skeive i bygda? Unge lhbt-personers bruk av kommunale helsetjenester*. KUN-rapport.
- Sullivan, R. (1994). Obstacles to effective child welfare service with gay and lesbian youths. *Child Welfare*, 73 (4), 291-304.
- Svendsen, S. H. B., Stubberud, E. og Djupedal, E. F. (2018). Skeive ungdommers identitetsarbeid: SKAM etter homotoleransen. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(3): 162-183.
- Svendsen, S., Berg, B., Paulsen, V., Garvik, M. og Valenta, M. (2018). *Kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Svendsen, S. og Paulsen, V. (2019). *Rosa kompetanse barnevern. Evaluering av kompetansehevende tiltak*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Thorsnes, I. E. (2019). Sexual Orientation, Gender Identity and Sex Development. I Langford, M., Skivenes M. og Søvig K. H. (red.) *Children's Rights in Norway. An Implementation Paradox?* (s. 387-414).
- Trotter, J., Crawley, M. Duggan, L. Foster, E. og Levine, J. (2009). Reflecting on what? Addressing sexuality in social work. *Practice. Social work in action*. Vol. 21, Issue 1: Gender and sexuality in social work. Pp 5-15.
- Ussher, J. M. (2006). Å vere lesbisk – kropp, kultur eller begge delar? I Ohnstad, A. og Malterud, K. (red.), *Lesbiske og homofile i møte med helse- og sosialtenesta* (s. 11-26). Oslo: Det Norske Samlaget.
- van Lisdonk, J. (2014). *Living with intersex/DSD: An exploratory study of the social situation of persons with intersex/DSD*. Nederland: Netherlands Institute for Social Research.
- Weeks, A., Altman, D., Stevens, A., Lorthridge, J. og Heaton, L. (2018). Strengthening the Workforce to Support Youth in Foster Care who Identify as LGBTQ plus through Increasing LGBTQ plus Competency: Trainers' Experience with Bias. *Child Welfare*, 96(2), 125-150.
- Whyatt-Sames, J. (2017). Being brave: Negotiating the path of social transition with a transgender child in foster care. *Journal of GLBT Family Studies*, 13(4), 309-332.
- Wilson, B. D. og Kastanis, A. A. (2015). Sexual and gender minority disproportionality and disparities in child welfare: A population-based study. *Children and Youth Services Review*, 58, 11-17.

- Wood, K. (2016). 'It's all a bit pantomime': An exploratory study of gay and lesbian adopters and foster-carers in England and Wales. *British Journal of Social Work*, 46(6), 1708-1723.
- Wood, K. (2018). Families beyond boundaries: Conceptualising kinship in gay and lesbian adoption and fostering. *Child & Family Social Work*, 23(2), 155-162.
- Øvretveit, J. (1992). *Health service quality: an introduction to quality methods for health services*. Oxford: Blackwell Scientific.

ISBN 978-82-7570-620-9 (web)
ISBN 978-82-7570-619-3 (trykk)

NTNU Samfunnsforskning
samforsk.no